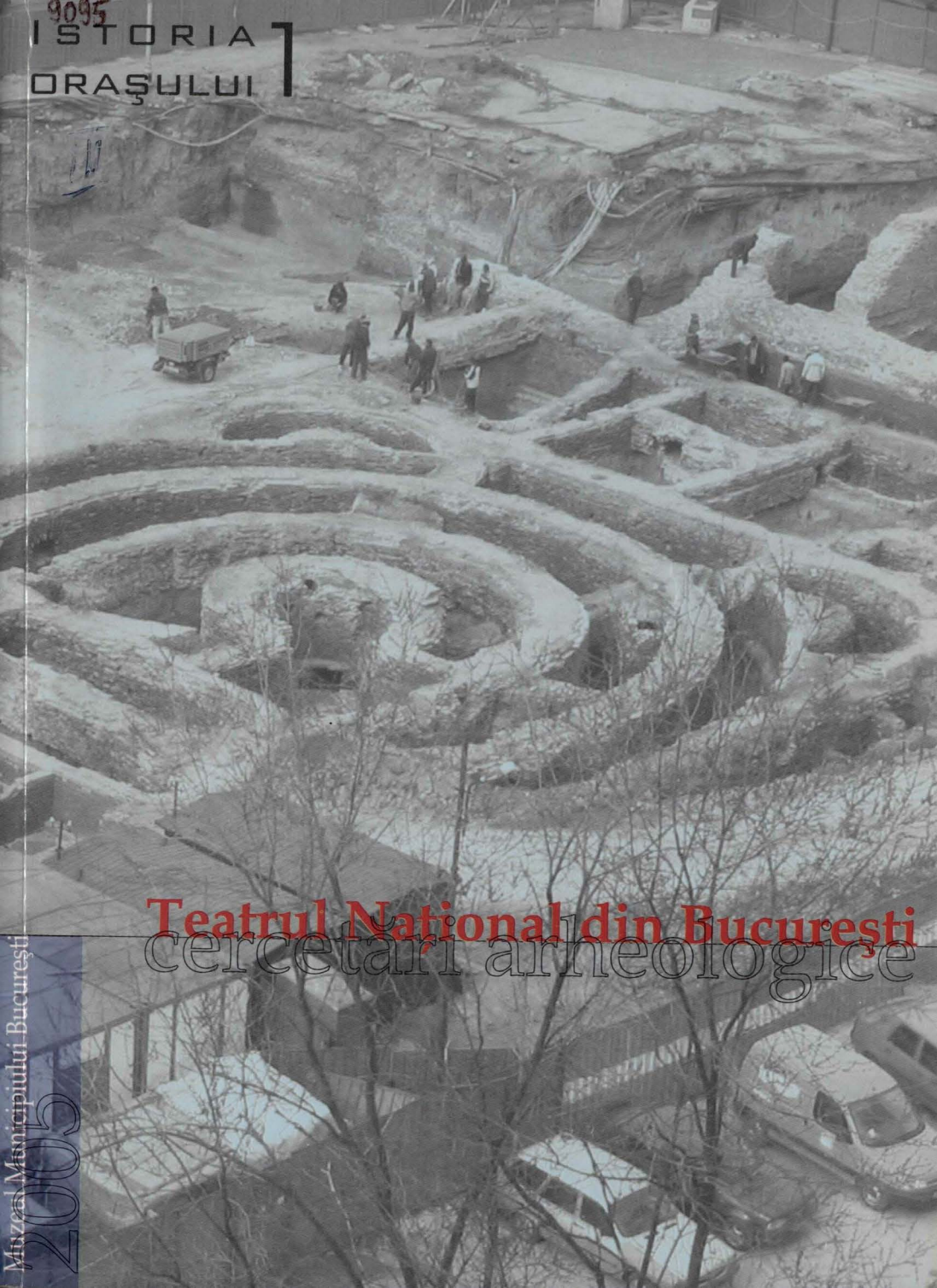
9095

ISTORIA ORAŞULUI 7

Teatrul Național din București
cercetări arheologice

Muzeul Municipiului București
2005

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Inv. 9095

INSTITUTUL NATIONAL AL PATRIMONIULUI BIBLIOTECA

INSTITUTUL NATIONAL AL PATRIMONIULUI BIBLIOTECA 9095 Nr. Inv.

ISTORIA ORAŞULUI

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Gheorghe Mănucu-Adameşteanu Monica Mărgineanu Cârstoiu
Mihaela Mănucu-Adameşteanu Virgil Apostol Ştefan Bâlici
Ernest Oberländer-Târnoveanu Ana-Maria Velter

Teatrul Naţional din Bucureşti
(1846 - 1947)
cercetări arheologice

Muzeul Municipiului Bucureşti
2005

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Gheorghe Mănucu-Adameşteanu Monica Mărgineanu Cârstoiu
Mihaela Mănucu-Adameşteanu Virgil Apostol Ştefan Bâlici
Ernest Oberländer-Târnoveanu Ana Maria Velter

INSTITUTUL NATIONAL AL PATRIMONIULUI BIBLIOTECA 9095 Nr. Inv.

Le Théâtre National de Bucarest

(1846 - 1947)

recherches archéologiques

Musée de la Ville de Bucarest
2005

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI

Seria: ISTORIA ORAŞULUI

Volum coordonat de: Dr. Gheorghe MĂNUCU-ADAMEŞTEANU

Lista alfabetică a autorilor:

Drd. Virgil APOSTOL, arhitect
Muzeul Naţional de Istorie a României, Bucureşti
e-mail: atelieropus@yahoo.com

Drd. Ştefan BÂLICI, arhitect
Universitatea de Arhitectură şi Urbanism "Ion Mincu", Bucureşti
e-mail: atelieropus@yahoo.com

Dr. Gheorghe MĂNUCU-ADAMEŞTEANU, arheolog
Muzeul Municipiului Bucureşti, Bucureşti
e-mail: manad@pcnet.ro

Dr. Mihaela MĂNUCU-ADAMEŞTEANU, arheolog
Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan" al Academiei Române, Bucureşti
e-mail: adamesteanu@rdslink.ro

Dr. Monica MĂRGINEANU CÂRSTOIU, arhitect
Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan" al Academiei Române, Bucureşti
e-mail: margineanu_monica@yahoo.fr

Cristian NESTORESCU, referent
Muzeul Municipiului Bucureşti, Bucureşti

Dr. Ernest OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU, numismat
Cabinetul Numismatic al Muzeului Naţional de Istorie a României, Bucureşti
e-mail: eot22@cam.ac.uk

Dr. Ana-Maria VELTER, numismat
Cabinetul Numismatic al Muzeului Naţional de Istorie a României, Bucureşti
e-mail: velter_anamaria@hotmail.com

La realizarea volumului au mai participat:

Restaurare
Rodica MUNTEANU, Muzeul Municipiului Bucureşti, Bucureşti
Gheorghe IONESCU, Muzeul Municipiului Bucureşti, Bucureşti
Desene
Georgiana DUCMAN, Muzeul Naţional de Istorie a României, Bucureşti
Procesare imagine şi tehnoredactare computerizată
Lia MĂNUCU-ADAMEŞTEANU, Facultatea de Electronică, Telecomunicaţii şi Tehnologia Informaţiei, UPB, Bucureşti

pe copertă:
Vedere generală a fundaţiilor Teatrului Naţional în timpul cercetărilor arheologice din 2004
Teatrul Naţional la începutul secolului XX

ISBN 973-0-03796-5

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

CUPRINS
SOMMAIRE

Monca MĂRGINEANU CÂRSTOIU, Virgil APOSTOL, Ştefan BÂLICI	Hanul Filaret şi Teatrul Naţional *Filaret Inn and the National Theatre*	1
Gheorghe MĂNUCU-ADAMEŞTEANU, Mihaela MĂNUCU-ADAMEŞTEANU, Cristian NESTORESCU	Raport privind cercetările arheologice preventive efectuate în Bucureşti, Calea Victoriei, nr. 37 B, pe amplasamentul "Hanului Filaret". Campaniile din anii 1999, 2004 *Rapport concernant les fouilles archéologiques préventives effectuées à Bucarest, 37 B, Avenue Victoriei, sur l'emplacement de l'"Auberge Filaret". Campagnes des années 1999 et 2004*	117
Gheorghe MĂNUCU-ADAMEŞTEANU, Mihaela MĂNUCU-ADAMEŞTEANU	Raport privind cercetările arheologice de salvare efectuate pe amplasamentul "Teatrul Naţional" din Bucureşti, Calea Victoriei nr. 37 B. Campaniile din anii 1998-1999, 2004 *Rapport concernant les fouilles archéologiques de sauvetage effectuées sur l'emplacement "Théâtre National", Bucarest, 37 B, Avenue Victoriei. Campagnes des années 1998-1999 et 2004*	179
Ernest OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU, Gheorghe MĂNUCU-ADAMEŞTEANU	O monedă de la începutul secolului al VIII-lea descoperită în Bucureşti, pe amplasamentul "Teatrul Naţional" *A Byzantine Coin from the Beginning of the 8th Century Found at the Location of the Former "National Theatre"*	367
Gheorghe MĂNUCU-ADAMEŞTEANU, Ana-Maria VELTER	Monede medievale şi moderne descoperite la "Teatrul Naţional". Secolele XVII-XX *Monnaies médiévales et modernes découvertes sur l'emplacement du "Théâtre National". XVIII-XXèmes siècles*	387

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Informațiile documentare privind evoluția locuirii pe teritoriul Capitalei sunt inegale ca valoare istorică, lacunare și se referă, cu preponderență, la evul mediu și epoca modernă. În aceste împrejurări, etapele dezvoltării orașului sunt dificil de reconstituit în mod coerent și complet, atât ca istorie a vieții, sub multiplele sale detalii, cât și sub aspectul structurii urbane. Prin accesul nemijlocit la o categorie de mărturii a căror autenticitate nu poate fi pusă la îndoială – vestigiile vieții cotidiene – cercetarea arheologică poate aduce o valoroasă contribuție la reconstituirea veridică a unei istorii cu aparențe de discontinuitate și obscuritate.

Cele peste opt decenii de existență ale Muzeului Municipiului București (înființat în iunie 1921 prin hotărârea Consiliului Comunal al primăriei orașului București) au demonstrat inepuizabila capacitate de adaptare a acestei instituții la mersul istoriei și la rolul de unitate culturală de elită a Capitalei românești. Tezaurul său documentar, la începuturile căruia s-au aflat colecțiile de arheologie și numismatică, s-a îmbogățit și diversificat neîncetat prin achiziții și donații dar, mai ales, printr-o înțeleaptă strategie de acordare la ritmurile de creștere ale orașului.

În perioada interbelică și, mai ales, în anii de după cel de-al doilea război mondial, transformările urbanistice impuse Bucureștilor de rolul de capitală, au fost îndeaproape urmărite de specialiștii muzeului, căutându-se recuperarea informațiilor istorice. Arheologii Muzeului Municipiului București au efectuat primele cercetări la Curtea Veche, dar și în alte puncte unde amenajările utilitare sau construcțiile de locuințe identificau vestigii antice sau medievale.

Anii din urmă, începând cu 1990, au imprimat un ritm și mai accelerat dezvoltării urbane a Capitalei, cu investiții ample atât din domeniul privat cât și din cel public, orientate spre ridicarea de noi construcții și reamenajarea unora dintre cele vechi sau spre modificarea/reabilitarea infrastructurii utilitare (rețeaua stradală, cea de alimentare cu apă și canalizare, alimentarea cu gaze și energie termică, electricitate etc.). În etapa actuală se constată tendința accentuată de concentrare a acestor intervenții, inerente modelării unui nou centru economico-administrativ, în zona centrală a Bucureștilor, într-un perimetru care corespunde nucleului originar (medieval) al orașului. Această arie, denumită convențional «centrul istoric al Bucureștilor», a fost delimitată de-a lungul anilor, pe baza observațiilor arheologice, a consultării documentelor cadastrale și de arhivă, relevând o maximă concentrație a monumentelor care

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

alcătuiau nucleul urban reprezentativ al Capitalei în secolele XV-XIX. Totodată, apariţia noilor cartiere rezidenţiale şi de agrement în zona peri-urbană a Capitalei a adus, prin investigarea arheologică prealabilă a amplasamentelor, completări importante hărţii locuirilor omeneşti din împrejurimile oraşului.

Ritmul alert al acumulărilor de patrimoniu muzeal şi de date referitoare la istoria Bucureştilor, impus de ritmul accelerat al dezvoltării oraşului din ultimii ani, a făcut necesară apariţia a două noi serii de publicaţii ale Muzeului Municipiului Bucureşti, destinate consemnării şi comunicării către public a rezultatelor intervenţiilor sale preventive sau de salvare: seria "Patrimoniu" (inaugurată în anul 2002, în care au apărut deja două volume) şi seria "Istoria oraşului", pe care o inaugurăm prin prezentul volum.

Bucureşti, 24 ianuarie 2005

Dr. Gheorghe Mănucu-Adameşteanu
Şef al Secţiei de Arheologie
Muzeul Municipiului Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

ABREVIERI

ANR	Arhivele Naţionale ale României
Acta ArchHung.	Acta Archaeologica Hungarica, Budapest
Anuar Bucovina	Suceava-Anuarul Muzeului de Istorie a Bucovinei.
BCMI	Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice, Bucureşti
BSNR	Buletinul Societăţii Numismatice Române, Bucureşti
Bucureşti.MIM	Bucureşti. Materiale de Istorie şi Muzeografie. Muzeul Municipiului Bucureşti (începând de la volumul V).
CA	Cercetări arheologice. Muzeul Naţional de Istorie a României, Bucureşti.
CAB	Cercetări arheologice în Bucureşti, Muzeul Municipiului Bucureşti, Bucureşti.
Carpica	Carpica, Muzeul Judeţean de Istorie şi Artă Bacău, Bacău
CCA	Cronica cercetărilor arheologice
CN	Cercetări numismatice. Muzeul Naţional de Istorie a României, Bucureşti
CNA	Cronica numismatică şi arheologică, Bucureşti
Dacia, NS	Dacia. Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne. Nouvelle Série, Bucarest
ÉBPB	Études Byzantines et Post-byzantines
GB	Glasul bisericii, Bucureşti
Istros	Istros, Muzeul Brăilei, Brăila
Izvestija Varna	Izvestija na Narodnija Muzej Varna
Izvestija Veliko Tărnovo	Izvestija na Regionalen Istoričeski Muzej Veliko Tărnovo
Materiale	Materiale şi cercetări arheologice, Seria nouă începând cu sesiunea de la Oradea 1979
MCA	Materiale şi cercetări arheologice, nr. I-X, Bucureşti
Mousaios	Mousaios, Muzeul Judeţean Buzău, Buzău.
Muz. Naţ	Muzeul Naţional, volum editat de Muzeul Naţional de Istorie a României, Bucureşti
NCirc	Numismatic circular, Londra
Numizmatičar	Numizmatičar, Beograd
Numizmatika	Numizmatika, Sofia
PA	Památky Archeologičké, Praga
Pliska-Preslav	Pliska-Preslav, Şumen
SCIV(A)	Studii şi cercetări de istorie veche (şi arheologie), Bucureşti
SCN	Studii şi cercetări de numismatică, Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Hanul Filaret şi Teatrul Naţional

Monica Mărgineanu Cârstoiu
Virgil Apostol
Ştefan Bâlici

1. *ÎMPREJURIMILE.*

Până în ultimul deceniu al secolului al XVII-lea Calea Victoriei, pe numele ei vechi Podul Mogoşoaiei, nu exista. Locurile pe care ea urma să le străbată, în împrejurimile viitorului amplasament al Teatrului Naţional, erau ocupate de proprietăţi boiereşti, cum erau acelea ale boierilor coborâtori din vița Basarabilor, Cocorăştii, ale căror moşii începeau undeva în zona actualului Cerc Militar - loc în care îşi aveau ridicată o ctitorie de lemn - şi se întindeau până de-a lungul lacului lui Dura Neguţătorul (viitorul Cişmigiu). Mai spre nord, spre locul Teatrului, se desfăşurau proprietăţile Brezoienilor, iar între acestea şi până la „Puţul cu Zale", aflat pe locul viitorului Palat Regal, stăpâneau boierii Creţuleşti[1].

Noua arteră, devenită în scurtă vreme fundamental legată de soarta oraşului, va fi tăiată abia în 1692, prin voinţa lui Vodă Brâncoveanu. Se hotărâse atunci o *aliniere*, adică o sistematizare a circulaţiei care, debutând pe malurile Dâmboviţei, trebuia să asigure un traseu mai scurt până la moşiile de la Mogoşoaia[2]. Numele sub care a intrat strada în istoria oraşului avea să fie dobândit abia câţiva ani mai târziu, ştiut fiind că până către finele secolului al XVII-lea denumirile arterelor de circulaţie importante ale Bucureştiului nu erau clar codificate. Confuzia care se făcea între „Ulița Mare care merge spre Hanul lui Şerban Vodă" şi „Ulița Mare care vine dinspre Sărindar"[3] avea să se sfârşească abia după 1696, când numele acelor străzi îşi vor afla o potrivită distinctizare: una din cele două ulițe mari, cea venind dinspre Sărindar şi trecând de locurile lui Nicola Abagiul, va fi botezată de aici înainte *Podul Mogoşoaiei*. Deşi hotărârea domnească - înfăptuind *alinierea* fără abatere - a fost pusă în epocă pe seama unor certuri de familie[4], avea să fie un pas esenţial pentru transformările pe care avea să le suporte ulița devenită apoi, pentru multă vreme, cea mai de seamă arteră bucureşteană. Impactul acestei decizii domneşti în contemporaneitate este descris pe larg de Ionnescu Gion:

„De aceea, după ce Bălăcénu cade mort în bătălia de la Zerneşti şi capul lui, adus la Bucureşti, şéde pus în prepeleac un an şi jumétate pe locul caselor sele (Palatul Poştelor), confiscate ca ale unui hain şi apoi dérâmate - şi după ce Domna

[1] Florescu 1934, p. 17.

[2] Ionnescu Gion 1899, p. 432.

[3] Denumire atestată într-un document venind de la Constantin Vodă, din 1696, 25 aprilie (Ionnescu Gion 1899, p. 414-415).

[4] „Dint' această cértă de familie a Cantacuzinescilor şi din răsbunarea Brâncovénului în contra lui Constantin Aga Bălăcenu, ginerile lui Şerban Vodă, «om plin de vitejii şi de păreri nebune», zice cronicarul, dintr-acestă cérta şi dintr'un simtiment de răsbunare nasce *Podul Mogoşoaiei*", *Ibidem*, p. 412.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Maria fuge în Ardeal cu tot casa sa - Brâncovenu, din axa uneia din casele séle (Institutul Babeş [n.a.]) pune sforă drept peste Dâmboviţă, taiă uliţă nouă prin mahalaua *Scorţarului*, prin locurile bisericuţei de lemn, făcută de Şerban Vodă şi mai târziu rezidită de piétră de Pârvu Cantacuzino; taiă înainte prin locurile Bălăcenilor, ale Sfântului Ion, ale Zlătarilor, ale lui Pană Filipescu, ale lui Şerban Vodă, şi-n fine prin locurile cu mici căsuţe pe dênsele de dincolo de mahalaua Sărindarului - locuri care erau proprietatea mănăstirilor Snagovului şi Căldăruşani.

Astfel Constantin Vodă Brâncovénu ese cu drumul mai drept şi mai scurt spre moşia Măriei Séle, Mogoşoia.

Proteste, murmure, plângeri destule, mai cu sémă din partea Domnei Maria a lui Şerban Vodă, de vreme ce îi rémânea, tăindu-se uliţa, uă casă pe drépta uliţei şi uă alta, Palatul, pe stânga. De giaba tote; nimic nu folosi. Podul Mogoşoiei se deschise după 1692, şi deschis a remas şi va remâe cât vor fi Bucurescii"[5].

Consecinţele deschiderii Podului de către Brâncoveanu pentru soarta clădirilor care vor însoţi strada au fost fundamentale, deoarece dorindu-se mai „către faţă" boierii îşi vor înălţa casele dincolo de mănăstirea Sărindarului, astfel că boierii Cocoreşti îşi ridică locuinţe chiar lângă Sărindar, îndeaproape urmându-i şi boierii Slătineni şi Brezoieni.

Pe locurile unde se va construi Teatrul Naţional se aşezară atunci casele vistiernicului Hierea Brezoianu, de la care îşi va lua numele strada şi biserica Brezoianu aflate „mai în vale de Teatru, spre Cişmigiu"[6]. Aici se afla, pe vremea sfârşitului de domnie a lui Vodă Brâncoveanu, *bariera oraşului*, după care urmau proprietăţile care fuseseră odată „domneşti". O parte din acestea le va dobândi logofătul Iordache Creţulescu pentru a ridica hanul cu biserica rămasă până azi şi care-i poartă numele, finalizate în 1720; acţiunea a fost primul semn al unei deveniri semnificative a străzii care - continuându-şi creşterea fără cezuri dramatice şi, implicit, polarizând funcţiuni multiple - va câştiga mai târziu şi o semnificaţie politică, prin accentul fundamental de agent urban catalizator, dobândit odată cu mutarea palatului domnesc în casele lui Dinicu Golescu, aflate chiar în mahalaua Creţuleştilor, adică în apropiată învecinare cu aşezarea bisericii şi hanului[7]. Apoi, strada îşi va împlini un destin cultural, prin ridicarea Teatrului Naţional. În această zonă - pe mai departe locuită deocamdată de „Văcăreştii şi Bălenii, Floreştii şi Grecenii, Romaniţii şi Cantacuzinii" - creşterea oraşului, schiţându-şi în germene viitoarea devenire urbanistică, răzbate la noi prin statisticile şi catagrafiile care înregistrau prin 1798 un număr de 1098 de clădiri; în 1810 numărul lor urma să crească până la 1796, urmând ca peste 18 ani să atingă 2510. În anii următori se petrece o oarecare scădere a numărului caselor[8], astfel că în anul 1839 erau înregistrate 2323.

[5] *Ibidem*, p. 413.
[6] *Ibidem*, p. 419.
[7] Mucenic 1999, p. 38-39.
[8] Berindei 1963, p. 145.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Destinația comercială, până spre sfârșitul secolului XIX abundent reprezentată de restaurante, prăvălii, hoteluri și case de agrement, fixează puncte de referință în peisajul din ce în ce mai „urban" al străzii, rămasă ca atare până târziu, chiar dacă unele clădiri și-au schimbat între timp proprietarii: Hotel Herdan, Oteteleșanu sau Elias, Capșa sau Vanik. Clădirile își înșiră caturile (de obicei parter și două etaje) - așa cum le arată documentele de epocă - desfășurându-și la parter spațiile comerciale, iar la etaj spațiile de locuit. Nu departe de locul Teatrului Național, vestitele case Capșa își distribuie la 1873 amfilada simplă a încăperilor (dispuse în jurul tradiționalei curți interioare) dar punctează și apariția unor elemente moderne și anume luminatorul destinat să faciliteze pătrunderea luminii la caturile superioare; casele Vanik (1870) aflate vis-à-vis de Teatru își vor vedea disputată întâietatea de casele Broft (*Grand Hotel Broft*), acestea din urmă ridicate fiind de cealaltă parte a străzii Regale (în 1879), pentru ca ulterior, pe la 1886, să fie transformate în hotel Continental. Acest hotel, rămas până azi una din clădirile istorice remarcabile ale capitalei, a fost construit după proiectul întocmit de arhitectul Rittern Förstner, asistat pentru execuție de I. I. Rosnovanu. Apărut în epocă drept o arhitectură monumentală, cu cele patru caturi înalte și fațada sa exprimată într-un istorism de sorginte rococo clasicizantă, deveni, în timp, frontul cel mai „european" al Pieței Teatrului; soluția cu volum rotunjit surmontat de replica miniaturală a unui turn, care îmblânzește intersecția fațadelor la colțul străzii Regale, va fi apoi frecvent imitată în arhitectura orașului. Înspre Capșa, de aceeași parte a străzii și formând toate flancul Podului Mogoșoaiei, dar și al piațetei în care se afla de-acum Teatrul, se ridicau hotelurile Hugues-Riegler în 1870 și Hotelul Englez care ocupase casele Resch, acestea din urmă existând deja în 1856; până la Capșa, mai importante sunt sălile Bossel - care adăposteau și spectacole de teatru - apoi Casele Lahovary (devenite așezământul *Tinerimea Română* la 1889). Pe partea Teatrului se afla vestitul loc de întâlnire al intelectualilor vremii, terasa Oteteleșanu, cu generoasa sa grădină înspre vest, desființată în secolul următor, odată cu edificarea clădirii Palatului Telefoanelor; hotelul și magazinul Luvru, precedate de hotel Broft[9], urmau apoi frontul străzii înspre sud. De partea cealaltă a actualei străzi Câmpineanu (fostă Regală), după cafeneaua Fialkowski, clădirile înșirate de-a lungul Podului, de o parte și alta a *Pasagiului Român*[10], acopereau la finele secolului XIX fostele locuri domnești și, parțial, așezămintele Crețuleștilor, dintre care a rămas în viață până în zilele noastre numai biserica. La *Pasagiul Român,* care străbătea casele O. H. Müller, arhitectul I. Storck modifică etajele în anul 1896, ridicând și un mic turn deasupra fațadei intrării dinspre Pod, în dreaptă învecinare cu turnul Continentalului.

Cu toată creșterea sa Bucureștiul rămâne multă vreme un oraș guvernat de contraste deseori mizerabile, în care mizeria și murdăria - transformate, cum se vede și astăzi, în tradiție - îl lăsau departe de condiția unui centru european.

[9] Hotelul deschis aici în 1850.

[10] "Pasagiul" se afla în zona ocupată azi de magazinul Muzica.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Aproape toţi călătorii străini care s-au aventurat aici au remarcat amestecul de fast cu obiceiuri încă primitive, recognoscibil în înfăţişarea „urbană", în noroaiele străzilor, în haitele de câini vagabonzi, în turmele de oi care treceau de-a lungul Podului. Dar să lăsăm preţioasele şi neprefăcutele descrieri ale lui Ulysse de Marsillac să ne aducă aminte despre această parte a devenirilor capitalei în vremurile începuturilor de domnie a regelui Carol I. Sinceritatea şi absenţa oricărei părtinitoare condescendenţe cu care consemnează despre variile aspecte ale vieţii oraşului, din care lecturăm şi unele păcătoase potriviri cu cele care se întâmplă şi astăzi în cuprinsul intervenţiilor urbanistice, ne scutesc de alte comentarii: „În Bucureşti se construieşte mult, străzile se canalizează şi se pietruiesc cu gresie cubică, magazinele elegante oferă privitorilor toate noutăţile luxului modern, există chiar şi un pasaj acoperit cu sticlă[11] susţinut de nişte cariatide din fontă; petrolul lampant arde în felinarele mari de sticlă, în locul lumânărilor de seu care se carbonizau la colţurile străzilor, acum cinsprezece ani; cu mulţi bani, cu multă bătaie de cap şi veşnica luptă cu servitorii, ai şansa să vezi un apartament aproape locuibil. Si totuşi, *Bucureştii anului 1869* [s.n.] seamănă foarte mult cu Bucureştii din 1669. Spaţiul în care se întinde oraşul este imens şi sfidează orice preocupare din partea unei edilităţi neputincioase. Centrul are totuşi aspectul de oraş, cu rezerva că nici o stradă nu este dreaptă şi că fiecare construieşte după capul său, o fantezie străină de orice artă. Pe măsură ce intri în aceste cartiere, care şi-au păstrat numele de *„mahala"*, regăseşti terenuri virane, acele *„maidane"* acoperite cu praf şi noroi (aceste două ingrediente ale barbariei orientale fac casă bună împreună), maghernţe dărăpănate şi iluminate printr-un geam mat încastrat în perete şi deci fix, grămezi de scânduri putrezite, grădini uscate, curţi murdare, fântâni cu ghizdul din lemn ros de umezeală, iar, în mijlocul tuturor acestora, copii goi, porci, bivoli şi găini, fără a uita haitele de câini vagabonzi, care mai mult latră decât muşcă"[12].

Zona cea mai dinamic cuprinsă de grabnica dorinţă de europenizare a domnului Bibescu şi a câtorva elite era, desigur, Podul Mogoşoaiei, care, aşa cum spune Ionnescu Gion la sfârşitul secolului al XIX-lea, „avea de toate". Pavajul suporta uneori reparaţii - încă din celălalt veac păstrându-se documente despre cheltuieli importante făcute în acest scop[13] - fuseseră implantate fântâni (cişmele), se încerca ordonarea circulaţiei prin hotărâri care însă, ca şi azi, nu se prea respectau: „...se dau pentru dânsul ordonanţe anume ca vizitii, cu blestemată firea lor să meargă încet şi, când e *buluc* să nu dea năvală, ordonanţe care cu totă seculara lor vechime, nici azi nu se respectă"[14]. Înlocuirea pavajelor de lemn ale

[11] Pasagiul Român (n.a.).
[12] Marsillac 1999, p. 87.
[13] Se pare că prima pavare cu lemn a Podului Mogoşoaiei - până atunci de pământ - a avut loc între 1709-1710. Din porunca lui Alexandru Ipsilanti piesele putrezite şi stricate ale acestui pod au fost înlocuite. Este consemnat că în 1792 s-au cheltuit peste 13600 de podine, urşi şi bârne din lemn tăiat din pădurile Ilfovului, Vlascei şi Dâmboviţei (Ionnescu Gion 1899, p. 428, n. 2; Alexandrescu 1935, p. 5).
[14] Ionnescu Gion 1899, *loc. cit.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Podului Mogoşoaiei cu pavaje din piatră cubică începe abia în 1864, când se lucrează pe porţiunea dintre fostul Minister de Finanţe şi Barieră. Piatra şi lemnul vor coexista, cum arată şi o nouă acţiune de pavare, de astă dată cu lemn în cuburi pe fundaţii de beton sau pe două rânduri de grinzi de tufan creuzetate, petrecută în anul 1871; pavajele din lemn erau destinate în mod special zonelor în care erau implantate edificii publice, pentru atenuarea zgomotului făcut de trăsuri. Cum se va vedea, în faţa Teatrului Naţional a fost adoptată până târziu, în 1875, această ultimă soluţie, pentru ca anul 1880 să marcheze data de la care este consemnat că executarea pavajelor - acolo unde se hotăra - urma a se face *numai din piatră*, şi anume din aceea care a dat cele mai bune rezultate între 1860-1880[15]. Nu trebuie scăpat din vedere totuşi, că la finele secolului, după 1890, procedeul de pavare cu cuburi de lemn încă supravieţuia: s-au pavat astfel „mai multe porţiuni pe Calea Victoriei şi alte străzi centrale"[16].

Pivot în jurul căruia se petrecea o parte însemnată a creşterii capitalei, Calea Victoriei rămâne martorul până nu demult cel mai de preţ al istoriei oraşului; aşa cum spunea Ionnescu Gion, într-o tonalitate azi greu de imaginat, „nici una din faptele cele mari ale României contimporane nu a rămas străină de Podul Mogoşoaiei. Pe Podul Mogoşoaiei au răsunat primele strigăte ale Unirei. Pe acest Pod a intrat Regele pentru prima oră în vechiul oraş al lui Bucur, şi tot pe el, *Cale a Victoriei,* de 30 şi mai bine de ani, veniră să cinstească pe Rege şi România Impăratul Rusiei şi Acel al Austro-Ungariei, Regii Suediei şi Serbiei şi atâtea vlăstare auguste din casele de Savoia şi de Bourbon, din familiile domnitore ale Angliei şi ale Germaniei, dreptă cinste şi cuvenită închinăciune, aduse înţelepciunei Maiestăţii Sale"[17].

2. *HANUL FILARET.*

G. I. Ionnescu Gion crede că ar fi existat în Bucureşti două hanuri cu acest nume, aflate însă în zone diferite ale oraşului[18]. Despre primul nu se prea ştie mare lucru, cu excepţia faptului că ar fi fost amplasat pe uliţa care mergea spre *Târgul din Năuntru*, în faţa grădinii de la Sfântul Gheorghe Nou, în marginea fostei străzi a *Marchitanilor*[19], acolo unde vor fi apoi înălţate casele Hillel în care funcţiona odată Banca României. Acest han era cunoscut - spune Ionnescu Gion - sub numele de *Filaret-Colţea*, spre a-l deosebi de celălalt, situat pe locul unde urma să se ridice Teatrul Naţional, şi care se numea *Filaret-Mogoşoaia*, ocupând parte din locurile boierilor Brezoieni. Numele i se trage de la acela al mitropolitului Filaret I (1753-1760), prin grija căruia fusese zidit - se pare pe când încă era episcop - la mijlocul secolului al XVIII-lea, hanul urmând să ajute cu veniturile sale *Orfanotrofiul* bucureştean. Înainte de înălţarea aşezămintelor hanului, când Podul Mogoşoaiei

[15] Alexandrescu 1935, p. 8-10.
[16] *Ibidem.*
[17] Ionnescu Gion 1899, p. 432.
[18] *Ibidem*, p. 488.
[19] Stoicescu 1961, p. 98.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

încă nu exista, se aflau aici vastele proprietăți ale boierului Fierea [Hierea] Brezoianu Vistierul, înstăpânit în întregime peste locurile unor foste vii mănăstirești, cuprinse între zona viitorului Teatru Național și până „în josul dealului, în lac"[20].

Cu toate că puținătatea documentelor referitoare la acest han nu face posibilă o concluzie fără greș, Gh. Potra pune la îndoială afirmațiile lui Ionnescu Gion și neagă existența a două hanuri cu același nume. El crede că hanul Filaret-Colțea nu ar fi existat niciodată, în timp ce hanul Filaret-Mogoșoaia devine în secolul al XVIII-lea și han al Episcopiei Râmnicului[21]. N. Stoicescu nu neagă existența hanului de la Colțea și consemnează despre cel de pe Podul Mogoșoaiei că, în 1794, a fost închinat Mitropoliei, iar la 12 august 1813 a fost dat spre folosința spitalului de ciumați[22].

Numele hanului este pomenit conjunctural în anul 1831, când în virtutea planului urbanistic izvorât din dorința generalului Kiseleff de a înfrumuseța orașul, se hotărăște realizarea celor *trei piețe obștești* pentru plimbarea publicului bucureștean, acțiune, din păcate, până la urmă nesăvârșită. Una din cele trei piețe ar fi trebuit să fie peste drum de hanul Filaret, scop în care au fost cumpărate casele și terenurile hatmanului Dimitrie Ghica și ale prințesei Trubețkoi. Mai târziu, pe la 1837, Sfatul Orășenesc decide înfrumusețarea străzii care flanca hanul Filaret și intersecta pe la nord Podul Mogoșoaiei (fosta Regală, actuala str. Câmpineanu). Însărcinat cu realizarea proiectului - care cuprindea și o pavare a străzii Filaret - „la vale" până dincolo de locul care fusese al Merișeștilor - este arhitectul Feiser[23] care realizează măsurătorile necesare până la „răspântia Cișmigiului și arată și numele proprietarilor din această zonă"[24]. Hanul, aparținând din nou Mitropoliei în 1829, este cedat din nou, de astă dată Logofeției treburilor bisericești, în 1835, pentru înființarea unei instituții pentru copii orfani[25]. După unele consemnări, fiind în stare proastă, se încearcă o reparație pentru care se arvunesc 500 000 de cărămizi. Deteriorat la cutremurul din 1838 va fi demolat în anul 1847, făcând loc construcției Teatrului Național[26]. Alți cercetători prezintă un parcurs ușor diferit al

[20] Florescu 1934, p. 17.
[21] Potra 1985, p. 81.
[22] Stoicescu 1961, p. 99.
[23] Feiser (Faiser), arhitect în serviciul Sfatului Orășenesc, va fi numit - în 3 septembrie 1841, după numirea lui Villacrosse ca arhitect al orașului, conform adresei Departamentului din Lăuntru către Sfatul Orășenesc – „arhitecton al secției de inginerie [...] după noua organizație făcută la partea tehnică, în urma chibzuirii mijlocită spre aceasta și întăririi primită prin înaltul ofis cu nr. 1041, urmând a trece la secția inginerească în post de arhitecton al secției d. Hainric Faiser, iar în locul numitului acolo la Sfatul Orășenesc d. Xavie Vilacros, se dă aceasta în cunoștință ca îndată ce se arată d. Vilacros acolo să i se predea" (ANR, Fond Primăria Municipiului București, dos. 14/1837-1841, f. 266, *apud* Savin, Dinu 1972, p. 208).
[24] Proprietarii sunt înșirați, din păcate, fără nici o regulă, făcând dificilă identificarea proprietăților de pe aripile străzii vecine hanului (Potra 1985, p. 84).
[25] Probabil acesta este *Orfanotrofiul* la care se referă Ionnescu Gion.
[26] Stoicescu 1961, p. 99.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

evenimentelor legate de sfârşitul hanului: deşi construcţia hanului Filaret, în pofida relativei sale longevităţi, nu a fost comparabilă cu a marilor hanuri bucureştene, iar soliditatea sa de la începuturi fusese modestă, zidurile sale nu au ameninţat trecătorii cu dărâmarea, aşa cum se întâmplase cu altele. Prin urmare, nu o stare decrepită ar fi stat la originea demolării sale. Sfârşitul lui avea să vină odată cu înfăptuirea clădirii Teatrului Naţional, când a fost demolat şi materialele rămase au fost scoase la vânzare. Iată cum consemnează evenimentul - petrecut prin 1844 - unul din ziarele vremii (*Vestitorul românesc*): „Pentru materialul rămas de la dărâmata clădire de pe locul hanului Filaret şi care s-a hotărât a se vinde însemnându-se de isnoavă zilele pentru mezat şi anume sâmbătă la 29 ale curgătorului iulie, la 1 şi 5 ale viitorului august, se face cunoscut tuturor de obşte că oricare va fi doritor de a cumpăra zisul material să se arate la Sfat în aceste zile de licitaţie când vor vedea şi lista anume de dânsul"[27].

Încă în 15 august 1843 domnitorul Gh. Bibescu alcătuise, printr-o ordonanţă domnească, o comisie care urma să „facă toate pregătirile ca la viitoarea primăvară [1844] să poată începe lucrările" pentru ridicarea Teatrului[28]. În acest scop fusese ales un arhitect vienez, A. Hefft[29]. Înfăţişarea Podului Mogoşoaiei va fi atât de schimbată în urma înfăptuirii acestui act de civilizare încât un european avea să se creadă, contemplând această parte a străzii pe la 1859, „strămutat în una din cele dintâi capitale ale Europei"[30].

3. *TEATRUL NAŢIONAL.*

Cum spunea, uşor ironic, Ulysse de Marsillac, „originea teatrului românesc nu se pierde în noaptea timpurilor"[31]. În primii ani ai secolului XIX se putea cu greu imagina un spectacol de teatru la Bucureşti, iar despre ridicarea unei clădiri special destinate acestui scop nu putea fi vorba, configuraţia şi caracteristicile vieţii urbane nefiind apte încă să primească o asemenea instituţie de cultură. „Capitala nu era atunci decât o aglomerare de sate pierdute într-o imensă mlaştină; raţele se bălăceau acolo unde se găsesc acum casele cele mai elegante şi, chiar pe locul actualului teatru, era o baltă verde în care broscoiul îşi cânta cântecul melancolic, acompaniat de orăcăitul broscuţelor gureşe. Noaptea toată lumea rămânea acasă. Cei care voiau totuşi să se distreze trimiteau după ţigani la puşcărie (arsenal transformat în închisoare); echipaţi cu nişte pachete lungi de cârpe înmuiate în

[27] Potra 1985, p. 85.

[28] *Ibidem.*

[29] Crutzescu 1986, p. 183.

[30] Winterhalter 1859, p. 42-43. Vezi şi Berindei 1963.

[31] Ne permitem aici un scurt *memento* al modului în care autorii români erau obligaţi să se „alinieze" marxism leninismului anilor '50. Într-un comentariu despre apariţia teatrului - dintr-o monografie tutelată de Academia Republicii Populare Române - se spune : „teatrul românesc se dezvoltă la noi ca şi în alte ţări din răsăritul Europei în procesul luptelor pentru lichidarea feudalismului şi dezvoltarea capitalismului tocmai pentru că este folosit în această perioadă ca o tribună de luptă naţională şi antifeudală. Şi în ţara noastră, ca şi în Rusia sau Austria, *aşa cum arăta I. V. Stalin.....*" [s.n]. (Alterescu, Tomea 1955, p. 20-21).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

păcură, aprindeau acest soi de torțe greoaie și alergau în fața caleștii boierului agitând flacăra și împrăștiind fumul și duhoarea. Bieții oameni nu ieșeau fără să aibă cu ei o lumânare de seu închisă într-un felinar de tablă pentru a-și lumina drumul. Era destul de greu să mergi la un spectacol în asemenea condiții"[32].

Abia după 1816 limba română își intra în drepturi[33], după ce trecuse munții ardeleanul Gh. Lazăr, cel care avea să întemeieze învățământul superior în limba „strămoșilor" la colegiul Sf. Sava (1818). El a fost îndeaproape urmat în această istorică acțiune de profesorul de fizică și matematică Petrache Poenaru (devenit director al Eforiei Școalelor între 1832-1850), de vestitul elev al lui Lazăr, I. H. Rădulescu sau de Marele Logofăt Constantin Dinicu Golescu, cel care înființează o școală la moșia sa de la Goleşti și devine, alături de I. H. Rădulescu, în 1827, inițiator al *Societății Filarmonice.* Acestei *Societăți* și fondatorilor săi - dintre care nu-i uităm pe I. Câmpineanu[34], Constantin Manu și Constanin Rasti[35] - li se datorează în cel mai înalt grad pregătirea conștiinței publice în ideea edificării teatrului românesc, a cărui înființare era stipulată în articolul VII al statutului. O excelentă campanie de publicitate - în care s-a remarcat de departe I. H. Rădulescu - este declanșată de acești filarmonişti. În *Curierul românesc* din 24 iulie 1830, I. Heliade Rădulescu solicita bucureștenii să participe cu donații pentru construirea unui teatru, care urma să fie „școala cea dintâi a gustului, a moralului și a formării obiceiurilor, petrecerea cea mai nobilă și mai nevinovată, cinstea și înfrumusețarea politeței, locul unde, cu vremea, vom auzi și vom vedea încoronați pe poeții și autorii noștri; loc în care limba se înfrumusețează și se înalță la treapta ce i se cuvine". *Societatea Filarmonică* intenționa să ridice teatrul - urmând a se numi *Palatul Filarmonia* - până în 1836, înființând în acest scop o comisie alcătuită din I. Câmpineanu, comisul Manu, comisul P. Poenaru, I. Heliade Rădulescu, N. Danielopol și paharnicul I. Ruset[36]. Printre cei dintâi donatori pot fi recunoscuți membri ai Societății, care pornesc o adevărată campanie de strângere a fondurilor; pentru completarea lor se vor traduce piese de teatru, din Voltaire, Alfieri, Goldoni, tipărite în tipografia pusă la dispoziție de Heliade Rădulescu. *Societatea*

[32] Marsillac 1999, p. 138.

[33] Dintre străini, U. de Marsillac consemnează că „abia în 1820" se înființează o societate „care a dat câteva reprezentații în limba greacă; mai târziu, o mică operă nemțească și, în sfârșit, a luat naștere teatrul românesc" (Marsillac 1999, p. 138).

[34] I. Câmpineanu (1798-1863) a fost în 1833 conducător al Societății Filarmonica; ca membru al Obștești Adunări a apărat interesele naționale și, în 1834, s-a opus modificărilor Regulamentului Organic. După ce fusese întemnițat doi ani, candidează la domnie în 1842. Este cel dintâi care a vorbit de un teatru *NAȚIONAL*; cel dintâi care, în 1837, și-a eliberat robii! (Marsillac 1999, p. 139, n. 25; Massoff, p. 16).

[35] C. Manu (1777-1831) intelectual rafinat, a tradus în românește din La Fontaine și Lamartine, în greceşte din Voltaire; a scris (în greacă, în anul 1801) un roman pastoral „Cleantes și Avrocome"; era și avocat. A lăsat prin testament 2000 de ducați pentru Teatrul *național*. Constantin Rasti a tradus „Vicleniile lui Scapin", puse în scenă în 1835 de Societatea Filarmonică. A donat suma de 1000 piaștri pentru tipărirea operelor dramatice (Massoff, n. 23).

[36] Alterescu, Tornea 1955, p. 51.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Filarmonică nu a reuşit să construiască teatrul, dar a izbândit să cumpere terenul care-i va fi destinat, situat pe amplasamentul hanului Filaret şi proprietăţile familiei Merişescu.

Prin urmare, s-ar putea spune că, înainte de mijlocul secolului teatrul românesc exista în conştiinţe, dar încă nu-şi aflase un loc potrivit pentru fiinţare. Migrând dintr-o parte în alta, locurile unde se ţineau spectacolele erau în general săli sărace, asemănătoare mai degrabă unor hambare, cu podele de scândură, cu loji strâmte şi prost luminate, cu scene mici, improvizate[37].

Şi totuşi, ideea construirii unei clădiri destinate teatrului a prins contur ani buni înainte de mijlocul secolului, pe terenul fertil pregătit în primul rând de activitatea acelor intelectuali patrioţi, dornici să întoarcă ţara spre *luminata Europă,* dar şi de dispoziţiile inserate în Regulamentul Organic (între 1831-1833) pentru o sistematizare şi înfrumuseţare a oraşului, la toate acestea adăugându-se voinţa de modernizare a domnitorului Gh. Bibescu. Încă în 1836 se realizase „un proect articulat şi complet de legiuire" prin aplicarea căruia, aşa cum stipulase Regulamentul, Bucureştiul urma să se aşeze în rând cu celelalte oraşe ale Europei[38]. În secţiunea a cincea a proiectului (art. 43) se arată că „prin art. 35 din Regulament se hotărăşte pentru întocmirea şi clădirea unui teatru, apoi să va chibzui şi să va hotărî cu ce bani să să facă spre a să pune în lucrare"[39]. Prin urmare, în câţiva ani ridicarea unei clădiri destinate Teatrului Naţional se constituia într-un obiectiv principal, nu doar al intelectualilor luminaţi, dar şi al domniei şi dregătorilor acesteia[40]. În anul 1840 un *ofis* al domnitorului Bibescu este trimis Sfatului administrativ, care este solicitat să intre în corespondenţă „cu vreun arhitect din cei mai cunoscuţi din părţile Europei, ca să chibzuiască planul"[41]. Într-adevăr, „arhitectul monastiresc" Hans Schlatter - ziditor de arhitecturi romantice[42] la palatul Suţu şi la neterminatul palat neogotic de la Băneasa[43], destinat Maricăi Văcărescu, logodnica domnitorului - este trimis în Germania, la unul dintre cei mai reputaţi arhitecţi ai vremii, lider al şcolii müncheneze, Friederich von Gaertner,

[37] *Ibidem.*

[38] Vîrtosu, *passim.*

[39] *Ibidem.*

[40] Vâlva despre întemeierea unui Teatru Naţional în Bucureşti a avut ecou chiar şi în Transilvania, cum se vede dintr-un articol din *Gazeta de Transilvania* apărut în 18 iulie 1838: „Cât despre Teatrul ce este a se clădi în Bucureşti simţim îndemn şi îndatorire a provoca pe toţi românii noştri ca împreună cu noi să dea mulţumită fierbinte tuturor celor de dincolo însufleţiţi de râvna de a da izvor cât de grabnic limbii sale, care este apărătoare puternică a naţionalităţii, a vieţii celei politiceşti, şi prin urmare însuşi a omenirii şi libertăţii omeneşti, şi aceste bunătăţi prin teatru vor să le dobândească" (Alterescu, Tornea 1955, p. 52).

[41] Giurescu 1966, p. 128.

[42] Mărgineanu Cârstoiu 1990, p. 142-146.

[43] Drăghiceanu 1914, p. 176-177.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

pentru a fi îndrumat în alegerea unui arhitect potrivit[44]. Amintitul *ofis* nu a avut urmările dorite, unii dregători dorind să amplaseze pe locul destinat Teatrului un monument închinat generalului Kisseleff, dorință care se izbește însă de refuzul ferm al generalului; mai demn decât dregătorii, acesta sugerează Sfatului să folosească fondurile băneşti într-o mai utilă manieră, pentru construcții de interes obştesc. În anul 1843 Vodă Bibescu formează o comisie care ar fi urmat să îndeplinească „legiuirile", aducând la împlinire atât ridicarea teatrului cât şi înfăptuirea repertoriului acestuia. Marele vornic Ştirbey, marele logofăt Ioan Filişianu şi logofătul Vladimir Blaremberg, inginerul statului, urmau să fie numiți „cu încredințarea de a îngriji cât mai grabnic pentru pregătitoarele lucrări ale acelei pieți, care se numi Piața Kisseleff spre a se întocmi cu toată desăvârşirea corespunzătoare dignității numelui ce este destinat a purta. Noi dorind a însoți totdeodată cu aducerea aminte a acestui nume şi îndeplinirea unei alte dorinți obşteşti, mai punem asupra acestei comisii toată îngrjirea şi însărcinarea de a chibzui asupra măsurilor trebuincioase pentru clădirea unei săli de teatru tot pe acel loc al hanului Filaret, făcând şi toate pregătirile ca la viitoarea primăvară (1844) să se poată începe lucrările"[45]. Cu toate acestea, ca urmare, probabil, a lipsei banilor şi a discuțiilor interminabile privind alegerea arhitectului care urma să fie onorat cu comanda proiectului, lucrările vor începe doi ani mai târziu decât se prevăzuse, pe locul stabilit de *ofis*-ul domnesc la care se văzu adăugat terenul învecinat al surorilor Merişescu. Un oarecare echivoc dăinuie asupra modului în care a fost până la urmă selectat proiectul lui Hefft (Fig. 4-13), prezentat abia în 1846, după ce un adevărat concurs de arhitectură avusese loc cu un an înainte: în 1845 au fost prezentate domnitorului trei proiecte întocmite de Xavier Villacrosse, Balzano şi Iacob Melik[46]. Deşi Vodă Bibescu preferase proiectul lui Villacrosse[47], aceste proiecte au fost toate respinse, fiind ales în anul următor, ca arhitect al Teatrului, arhitectul vienez[48], secondat apoi pentru decorațiile interioare de Mühldörfer[49]. Vieneze au fost şi marmurele precum şi piesele de mobilier, feroneriile,

[44] Stoicescu 1961, p. 146, scrie - fără să indice însă sursa informației - că teatrul bucureştean se dorea a fi construit în asemănare cu cel din Dresda. Conform conjecturii, trimiterea lui Schlatter la von Gaertner este suficient de surprinzătoare pentru a merita o investigație suplimentară.

[45] *Ofisul* nr. 565 din 31 iulie 1843 (*apud* Alterescu, Tornea 1955, p. 53).

[46] Nu ştim cum arătau proiectele primilor, dar se cunoaşte o parte a interesantului proiect pe plan circular (?) al lui Melik, desfăşurând o ritmare a galeriilor fațadei amintind stilul Maximilian (Alterescu, Tornea 1955, figura de la p. 53).

[47] Savin, Dinu 1972, p. 207.

[48] Se pare că succesul proiectului lui Hefft a fost rezultatul evaluării unei comisii din care făcea parte şi arhitectul Alexandru Orăscu: este consemnat că o „comisie alcătuită din maiorul I. E. Florescu, arhitecul Al. Orăscu, Ianeu Filipescu şi Constantin Pencovici îl angajează în 1847 pe arhitectul vienez Hefft să facă planul teatrului, să supravegheze realizarea construcției, să procure materialele şi să organizeze meşterii" (Temeliile Teatrului Național, în *România Liberă*, din 8 noiembrie, 2003).

[49] Giurescu 1966, p. 128.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

candelabrele şi oglinzile, tapiseriile şi perdelele[50]. Pentru toate lucrările de decoraţii, de la decoraţiunile din piatră de Rusciuc, şi până la consolele metalice şi piesele de mobilier, Hefft era îndemnat să apeleze la meşteri şi firme cu faimă. Alături de zugravul de decoraţii al Marelui Ducat din Baden, Mühldörfer, La Vigne (Lavigne) a fost angajat pentru „lucrul de sculptură" destinat sălilor de bal şi poleieli, A. Kaufmann pentru realizarea corpurilor de de iluminat, vienezul J. Fix pentru realizarea tapetelor iar „zugrăveala tavanurilor s-a făcut de domnul Petre Sela zugrav academic; fabrica cesaro-crăiască din Bihoff a furnizat oglinzile, cea a lui Franz Ernst cahlele de porţelan"[51]. Începută aşadar în 1846, edificarea va fi încheiată şase ani mai târziu, în 1852 - după multele încetineli cauzate de lipsa banilor[52] şi de nemernicia locului[53], dar mai ales de întreruperea din timpul Revoluţiei din 1848, întrerupere prelungită până în 1850. Această ultimă stagnare a avut şi un efect benefic. La reluarea lucrărilor, în 1850, Costache Caragiale intervine pentru schimbarea planurilor, solicitând mărirea capacităţii sălii de la 500 locuri, cât fuseseră programate iniţial în proiect[54], la 1000; obţinându-se acordul noului domnitor Ştirbey, opoziţia proiectantului faţă de această transformare va fi înfrântă, arhitectul Hefft conformându-se până la urmă noilor condiţii. În acest fel, sala proiectată iniţial preponderent pentru trupe străine şi spectatori din protipendadă, avea să-şi dubleze capacitatea, pentru că, aşa cum dorise Costache Caragiale, „teatrul trebuie să fie al tuturora"[55]. Această transformare trebuia să aibă însă loc pe aceleaşi fundaţii, temeliile fiind deja înălţate la acea dată „o palmă deasupra pământului": soluţia aleasă a fost îngustarea culoarelor lojilor, micşorarea foaierelor, ridicarea încă a două rânduri de loji şi a unei generoase galerii, lărgirea scenei în dauna anexelor. Rezolvarea spaţiilor interioare trebuie să fi fost extrem de ingenioasă, din moment ce noua aglomerare nu le-a sufocat. Dimpotrivă, un călător francez, Le Cler, asemănând teatrul cu Scala din Milano[56], se arată sedus de *sala vastă şi comodă* - aspect confirmat şi de Marsillac, iar Ferdinand Lassalle laudă generozitatea foaierului, care i se pare a „întrece chiar cu mult pe cel al Operei din Berlin"[57].

[50] Materiale locale au fost lemnul de stejar, tăiat din pădurile mănăstireşti din jurul Bucureştiului, piatra de la Rusciuc şi Pietroasa etc. (ANR, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, Fond Teatrul Naţional 1845-1913, dosare nr. 18/1848, 116-119/1852, 131/1853).

[51] ANR, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar 119/152, file 213, 146, 352, 368, 387.

[52] Cea mai mare parte a investiţiilor se îndrepta către palatul lui Bibescu de la Băneasa, care se construia în acelaşi timp (Giurescu 1966, p. 54)

[53] Materialele destinate Teatrului luau deseori o altă cale, fiind folosite la construirea unor case din împrejurimi (*Ibidem*).

[54] Alterescu, Tornea 1955, p. 54.

[55] *Ibidem.*

[56] Le Cler 1866, p. 32, 177-181 (*apud* Stoicescu 1961, p. 147, n. 1).

[57] *Apud* RHSEE, II, 1925, p. 363-369.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Inaugurarea „*Teatrului cel Mare*"[58] a avut loc miercuri 31 decembrie 1852, marcând prin aceasta unul din cele mai de seamă evenimente ale istoriei noastre culturale[59]. „La români - şi lucrul n-ar trebui uitat - teatrul a însemnat ceva mai mult: el a fost unul din semnele redeşteptării noastre naţionale, adevărat îndemn pentru trezirea elanului de luptă întru câştigarea unei libertăţi îndelung râvnite"[60]. Iată cum consemnează Ulysse de Marsillac acest moment auroral: „În iarna anului 1852 a fost inaugurată noua sală de spectacol. Era foarte dichisită, proaspăt zugrăvită şi poleită, *dar era minunată, căci sala de spectacol de la Bucureşti este una din cele mai frumoase din Europa* [s.n.], după sălile monumentale. *Locurile nu sunt făcute cu economie, toată lumea se aşează comod* [s.n.]"[61]. Marsillac consemnează cele 1000 de locuri ale sălii repartizate în 26 loji dispuse la parter, alte 24 pentru clasa a II-a şi 26 pentru clasa a III-a; parterul avea deasemenea 104 fotolii de orchestră şi 223 de staluri; galeria, numită „paradis", oferea 350 locuri. Francezul era impresionat că, spre deosebire de opera şi teatrul francez, unde toate locurile de la parter aveau aceeaşi categorie de preţ, la Teatrul românesc ele erau înscrise în categorii diferite[62].

Cu toate acestea, în pofida prezenţei domnitorului Barbu Ştirbey şi a demonstraţiei de simpatie pe care i-a făcut-o publicul când l-a văzut în lojă, inaugurarea s-a făcut „în mare taină, ca să nu se supere Ruşii sau Turcii, cari «protejau» pe vremea aceea Ţările române" şi care „nu aveau nici un interes să ajute măcar o deşteptare spirituală românească"[63]. O mărturie a acestei stări de spirit este descrierea inaugurării de către Cezar Bolliac, care consemnează în *Trompeta Carpaţilor:* „Inaugurarea aceasta se făcu; însă ea se făcu pe tăcute, cu sfială, fără prologuri, fără imnuri patriotice, care fură toate contramandate; orice aluzie la o sărbătoare naţională era înăbuşită"[64].

Patru ani după deschidere, în 1856, lui Ferdinand Lassalle i se pare că „splendoarea sălii şi splendoarea costumelor întrec ce poţi vedea în teatrele

[58] Acesta era numele sub care a fost înfiinţat; din cauza situaţiei politice a ţării un teatru nu se putea încă numi „naţional". În 1859, când preia direcţia teatrului C. A. Rosetti (unul dintre marii susţinători ai unui teatru cu adevărat *naţional*), el îl numeşte *Teatrul român* (într-un articol din „Românul" în care enumeră foloasele înfiinţării unui teatru *naţional*; cf. Masoff, p. 17.

[59] Onoarea spectacolului inaugural a revenit unei trupe româneşti, care a jucat piesa „Zoe sau un Amor românesc" (tradusă după comedia „Zoe ou l'amant poête" de Scribe şi Mellsville).

[60] Massof, p. 15-16.

[61] Marsillac 1999, p. 141.

[62] Informaţiile datorate lui Marsillac sunt de nepreţuit. El notează până şi preţurile biletelor, cheltuielile pentru întreţinerea cu căldura şi iluminatul, chiriile plătite de trupe, costul afişelor şi aduce informaţii cu privire la organizarea teatrului ca instituţie: conducerea se compunea din director, preşedinte şi o comisie formată din cinci membri, numiţi de Prinţul domnitor la recomandarea ministrului Instrucţiei publice. Această comisie avea sarcina să supravegheze ordinea şi întreţinerea sălii, să perceapă taxele, să angajeze personal permanent (decoratori, maşinişti, plasatori, etc.); *Ibidem*, p. 144-145.

[63] Masoff, p. 288-299.

[64] *Ibidem*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

germane, afară de opera din Berlin. Dresda şi alte multe oraşe nu se pot asemăna"[65]. Aşa va fi văzut de contemporani şi la începutul secolului următor, cînd F. Damé îl va considera „prin mărime şi dimensiuni, al treilea teatru din Europa" şi va scrie că deşi „nu are estetica modernă obişnuită" ansamblul decorativ este înzestrat cu „linii corecte şi acustica excellentă"[66].

Cel dintâi care pomenise de un teatru *naţional* fusese „capul partidei naţionale", Ion Câmpineanu, dar „*naţional*" avea să se numească mult mai târziu[67], după 1877, cu toate că în 1870 Mihail Kogălniceanu a încercat, fără succes însă, să determine împlinirea unui proiect prin care s-ar fi creat teatre *Naţionale* la Bucureşti şi Iaşi[68].

Teatrul cel Mare[69] - aşa s-a numit până la războiul de independenţă din 1877 - nu a avut o viaţă prea strălucită, mai ales din cauza lipsei organizării temeinice, deşi a fost uneori administrat de oameni de valoare ca Al. Odobescu. Nici faima nu avea să fie pe măsura aşteptărilor, din cauza certurilor şi scandalurilor între actori, a conflictelor dintre actorii străini şi impresarii rău platnici şi, mai ales, din cauza spectacolelor „sub orice nivel artistic" montate în scopuri de salvare pecuniară[70]. În 1877 va fi numit primul director al Teatrului Naţional şi va apărea articol de lege prin care acest teatru va avea dreptul exclusiv de a purta acest nume[71].

Văzut ca a doua clădire importantă pe Podul Mogoşoaiei, după Palatul Regal, Teatrul a fost printre primele monumente înzestrate, conform noilor mode, cu iluminat stradal: este prima clădire publică dotată cu lămpi de petrol[72], începând cu anul 1856 şi până la introducerea „gazului aerian", rămas şi acesta în funcţiune până în 1885; la această dată soseşte în Bucureşti inginerul american de origine română Francisc Jelle şi construieşte o uzină electrică chiar în clădirea Teatrului. Zona adiacentă Teatrului rămâne pavată cu lemn şi după introducerea calupurilor de piatră cubică, pentru a-l feri de zgomotele trecerii trăsurilor pe un caldarâm

[65] V. *supra*, n. 57.

[66] Cu acelaşi prilej Damé consemnează despre o extindere a anexelor: „Tocmai a fost completat cu anexe care au costat mai mult de un milion, aripile destinate artiştilor" (Damé 1908, p. 364).

[67] După eşecul Revoluţiei de la 1848, a fost interzisă menţionarea cuvântului „naţional" pe afişe (!) fiind considerat subversiv [sic!] (Massof, p. 16).

[68] *Ibidem*.

[69] Până la construirea *Teatrului Mare* în Bucureşti spectacolele de teatru se ţineau în sala Momolo (*Teatrul Mic* ?) şi la sala Bossel de pe Podul Mogoşoaiei (aproape de viitoarea Piaţă a Teatrului); Teatrul Mic dă faliment prin 1851 (când datează şi concesionarea lui de către vestitul actor Matei Millo), iar sala Bossel arde în 1863 (Zănescu 2000, p. 225).

[70] Masoff, p. 20.

[71] *Ibidem*.

[72] Bucureştiul a fost primul oraş din lume în care s-a introdus iluminatul stradal cu lămpi de petrol lampant. Înainte de 1857, fusese luminat - ca urmare a deciziei lui Vodă Caragea din 1814, 6 iulie - cu felinare prevăzute cu lumânări, dispuse din şapte în şapte case pe Podul Mogoşoaiei. În restul oraşului luminatul străzilor era slujbă a ţiganilor masalagii, care alergau în faţa butcilor domneşti cu un grătar de fier pe care se ardeau dopuri de zdrenţe - acele „un fel de torţe greoaie" cum le numeşte Marsillac - muiate în păcură (Zănescu 2000, p. 226-227; Marsillac 1999, p. 138).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

pietruit; fonic acceptabilă, soluția cu calupuri din lemn era una nefericită pentru că lemnul putrezea și piața se umplea de noroi, astfel că F. Damé, în 1874 - așadar cu un an înainte de momentul în care avea să se paveze cu piatră cubică piața Teatrului - avea nevoie de trăsură ca să traverseze strada de la locuința sa aflată deasupra sălii Mozart și până în dreptul teatrului[73].

Arhitectura clădirii se vedea înviorată de o mică grădină cu tei, trandafiri și orchestră așezată spre sud - de unde, mai departe, se întindea hotelul și magazinul Luvru[74] - de lucitoarele trăsuri muscălești înșiruite în față - până târziu, când minunea celor cinci taximetre verzi, cu capotă roșie, avea să le ia, parțial, locul, pe la 1912 - și de colorata așezare a comisionarilor, dar mai ales a țigăncilor florărese cu care se amestecau pe trotuarul de vis-à-vis.

4. *SUITA REFACERILOR.*

A. *Momentul 1875* (Fig. 14-19). Întreținerea clădirii a implicat intervenții, care debutează însă târziu, după 23 de ani de la inaugurare (în anul 1875), cu primele lucrări de reparație - restaurare care au avut loc într-o vreme în care director al teatrului era Alexandru Odobescu, iar în fruntea ministerului Cultelor și instrucțiunii publice, Titu Maiorescu. Estimate de arhitectul Alexandru Orăscu, pe atunci expert la Ministerul Lucrărilor Publice[75], lucrările au fost executate de arhitectul francez Paul Gottereau[76]. În vederea lucrărilor a fost înființată o comisie „pentru reparația și înfrumusețarea Theatrului", formată din Al. Odobescu, I. Polizu Micșunescu, G. Triandafil și M. Capucineanu. Contractul încheiat de arhitectul francez cu Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice în temeiul legii din 15 martie 1875 prevedea că „D-nu Gottereau se obligă a essecuta tóte lucrările de reparații de zidărie și lemnării, decorațiuni, mobilierŭ în Theatru, a procura aparatele de luminare cu gaz și instalarea lorŭ enumerate și specificate în devisŭ descriptivu aici alăturatŭ semnatŭ de intreprindatorŭ și de Membri Comisiunei instituită pentru reparația și înfrumusețarea Theatrului și care face parte din acestu contractŭ în numerŭ de 260 Articole precum și pe tóte acelea cari aŭ pututŭ să nu fie prevĕdute prin devis fiindu de o importanță secondară, dera cari intră în categoria generale de reparațiuni de ori ce natura și fără de cari reparațiunea interioră a edificiului prevedută în devis nu aru fi complectă"[77].

[73] Damé 1908, p. 251; Damé nu s-a limitat doar la consemnarea stării deplorabile a pieței, ci a denunțat-o în presa timpului: „În decembrie 1873 am înființat un ziar hebdomadar de format mare, în franceză, intitulat «la Roumanie». Într-o cronică din 1874 am semnalat starea mizerabilă în care se afla piața Teatrului și am cerut ca acest loc să fie pavat" (*Ibidem*, p. 251-256).

[74] Dărâmate odată cu ridicarea Palatului Telefoanelor, când dispare și grădina cu tei (Zănescu 2000, p. 227-228).

[75] ANR, Fond MCIP, dosar 3283/1976, f. 36.

[76] Menționăm că între 1891-1900, arhitectul Paul Gottereau urma să fie autor al clădirii Fundației Carol (azi Biblioteca Centrală din Piața Revoluției) și a Palatului CEC de pe Calea Victoriei.

[77] ANR, Fond Teatrul Național, dosar 10/1875, f. 3, f. 133-135.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Atenția acordată lucrărilor de refacere a fost exemplară. Operațiunile necesar a fi îndeplinite erau menționate în detaliu și supuse acordului și controlului Comisiei, pentru orice modificare adusă decorului arhitectural, picturilor și mobilierului urmând să fie prezentate în fața acesteia „planuri detaillate, desemne reduse pe o scară celu pucinu 1/10 pentru obiectele de o dimensiune în sus de 5 m, iar cele mai reduse de 5 m pe scara 1/5". Pentru „stofe, tapeturi, covore, pasmantarii și ori ce alte articole cari au a servi la decorarea Theatrului" urmau să fie prezentate Comisiei „monstre" pentru a fi validate [sic!]. Totul trebuia să fie de cea mai bună calitate, de la vopselile ușilor, reparațiile „lavițelor", înlocuirea broaștelor și a mânerelor elegante, repararea mobilierului „care joacă", lustrul ușilor, picioarele vaselor pentru flori, ferecăturile oglinzilor, „înlocuirea railiurilor relle", „punerea urinariilor în stare de serviliune" și până la la aurul pentru poleială: „Totu materialulu întrebuințatu în diferitele lucrări și mai alesu aurul pentru poleitu va fi de calitate superioră și nu se va întrebuința de câtu dupe ce va fi supusu și aprobatu de Comisiune"[78].

Pentru a asigura o calitate superioară a execuției se procedează ca pe vremea lui Hefft: întreprinzătorul era obligat prin contract să apeleze pentru pictură și decorațiuni la „maeștri aduși din Paris cari vor fi lucratu deja la vre unul din Theatrele nuoi de prima ordine din Paris și cari voru produce certificate de la Direcțiunele Theatrelor unde voru fi lucratu, atestate de Agenția Română din Paris, aceștia nu voru putea începe lucrarea de câtu cu încuviințarea Comisiunei". Dintre aceștia trebuie să fi făcut parte Souty și Valle (Vallé?), pe care-i aflăm consemnați mai târziu ca antreprenori ai decorațiunilor .

Cerințele expuse în contract nu au fost îngropate în vorbărie goală și birocrație. Numeroase procese verbale vorbesc despre monitorizarea strictă a lucrărilor de execuție - așa cum fuseseră înscrise în Caietul de lucrări aprobat de Comisie - reflectând stadiul real al acestora. Întârzierile și absențele lui Gottereau, cheltuielile neprevăzute în contract sunt discutate de Comisia de supraveghere, ale cărei concluzii urmau să fie înaintate Ministerului. Într-un proces verbal din 25 ianuarie 1876 sunt menționați ca unici antreprenori d-nii Souty și Valle (Vallé?), ceea ce poate însemna că arhitectul Gottereau își incheiase lucrările - ceva mai devreme decât fusese prevăzut prin contract[79].

[78] *Ibidem*, f. 3.

[79] Se pare că între arhitectul francez și Comisie trebuie să fi avut loc neînțelegeri, determinate de prelungite absențe ale acestuia de la executarea lucrărilor. În mai multe scrisori, adresate lui de către Comisie, i se reproșează întârzierile care avuseseră loc în executarea lucrărilor, în pofida asigurării date de Gottereau cu privire la seriozitatea cu care dorea să execute intervențiile de la Teatru. Faptul că arhitectul nu mai este menționat printre întreprinzători în ianuarie 1876 poate însemna că serviciile aduse de el nu mai erau necesare, cu alte cuvinte că fusese înlocuit de cei doi decoratori, deși prin contractul inițial Gottereau fusese numit „întreprinzător general", sub bagheta lui urmând a se face și lucrările de decorațiuni. Cum arătam mai sus, în contractul încheiat în 15 martie 1875, arhitectul francez își ia asupra sa ansamblul lucrărilor de intervenție legate de clădirea propriu-zisă a teatrului, așa cum va fi consemnat și în Procesul Verbal din luna aprilie a aceluiași an: „Astăzi, la

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Realităţile implicate de realizarea şi punerea în operă a proiectului lui Gottereau nu sunt, din păcate, integral clarificabile. O îndoială asupra profesionalismului cu care arhitectul francez şi-a îndeplinit obligaţiile de contract nu poate fi evitată dacă consultăm releveele executate de E. Barberot. Cu excepţia schiţei faţadei principale, celelalte componente, planurile şi secţiunile[80] sunt neconforme cu realitatea şi extrem de sumar închegate. Sub forma unor schiţe sumar şi defectuos întocmite, aceste „relevee" au fost trimise lui Al. Odobescu abia în septembrie 1875! Este de înţeles suita de întârzieri care au urmat în executarea lucrărilor, de care a avut a se plânge Comisia în varii ocazii[81].

O informaţie importantă, lecturabilă în schiţele lui Barberot, este modul de amplasare a clădirii anexelor. Frontul acesteia apare schiţat în *planul general* asociat desenului faţadei (Fig. 14), pe care o ataşează unei scrisori către Odobescu (în „18/30 Septembre")[82]. De altfel, despre existenţa acestora se menţionează în procesul verbal - întocmit în urma contractului amintit mai sus - încheiat cu arhitectul Gottereau, unde este stipulat că „Pe lângă lucrurile prevedute în acest deviz, toate cele câte se referă la *clădirea unei anexe neapărat trebuitoare în fundul scenei* [s.n.] precum şi la aşezarea conductelor şi comptorilor de gaz în tot teatrul, făcându-li-se devisuri speciale, de au fost puse de către D. Ministru în licitaţiune spre a le putea pune de îndată în execuţiune"[83]. Însărcinaţi cu executarea lucrărilor destinate „fundului scenei" au fost doi antreprenori locali, Solomon Eisenberg şi Avram Snit[84].

11/23 aprilie 1875 comissiunea însărcinată cu repararea theatrului din Bucureşti, după ce prin membri sei a întocmit un cont de însărcinări cu devis amănunţit în două sute şese zeci (260) articole pentru Repararea, Preskimbarea şi Ornamentarea, pentru mobilarea şi pentru aparatele de luminare cu gaz în interiorul theatrului a intrat în tratare cu D. A. Gottereau, arhitect, pentru executarea tutulor acestor lucrări şi desbătând cu Dlui preciunile fiecărui articol în parte, a determinat suma de Duo sute cinci deci şi patru mii lei noui (254.000 l. n.) pentru totă operaţiunea; tot de odată cer a întocmi un proiect de contract, pe care împreună cu devisul amănunţit, care face parte dintr'însul, a decis a le înainta Domnului Ministru de Culte şi Învăţamânt Public spre a le supune la aprobarea D. Sale" (ANR, Fond Teatrul Naţional, dosar 10/1875, f. 9).

[80] ANR, Fond Teatrul Naţional, 9/1875, f. 7-18.

[81] Odobescu a fost extrem de nemulţumit de calitatea releveelor lui Barberot. Dintr-o adresă către conducerea Teatrului înţelegem că el considera suficientă plata a 500 lei către autorul releveelor, adică numai a patra parte din suma convenită prin contract! (AN, Fond Teatrul Naţional, 9/1875).

[82] Conform notiţei care însoţeşte desenul, anexele cuprindeau "magasin, à décor et terrain y attenant" (ANR, Fond Teatrul Naţional, 9/1875, f. 7).

[83] ANR, Fond Teatrul Naţional, dosar 10/1875, f. 9.

[84] În privinţa existenţei şi aspectului anexelor există un echivoc generat de Planul Borroczyn asociat cu schiţa sumară a lui Barberot: În primul, realizat în 1846 şi reeditat în 1852 (an care reprezintă şi data inaugurării teatrului), clădirea anexelor nu este consemnată. Din moment ce Barberot o trece în planul său, înseamnă fie că Borroczyn a ignorat-o cu bună ştiinţă, fie că la data inaugurării Teatrului anexele nu erau încă terminate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

B. După ce Bucureştiul se văzu înzestrat cu clădirea Teatrului Naţional şi apoi a Ateneului Român[85], vor apărea şi alte săli pentru spectacole de teatru. Dintre cele noi, notăm „salonul spaţios cu galerie pe dinăuntru" comandat de Carol H. Oppler - construit pe fosta stradă Izvor de către W. Gerabek - şi sala Eforiei spitalelor civile (Bd. Elisabeta), ridicată „cu scopul de a da spectacole de comedie şi operete"[86]. Teatrul Naţional va fi şi el dotat cu noi anexe, destinate atelierelor şi magaziilor pentru decoruri. Noua clădire, construită în 1894 după planurile lui I. N. Socolescu, va respecta bipolaritatea repartiţiei volumetrice a ansamblului exprimată de distinctizarea clară între clădirea destinată spectacolului şi aceea a anexelor[87].

C. A treia serie de intervenţii, care urmau să implice *„reparaţiile clădirii şi ale scenei"*, va avea loc în 1914, după ce conducerea teatrului a solicitat finanţare, într-o adresă trimisă Ministerului de către directorul teatrului, I. Brezeanu[88], însoţită de un deviz detaliat al lucrărilor imperios necesare întocmit de arhitectul G. Stephanesco. Intervenţiile reprezină lucrări curente, dintre care unele mai importante, cum ar fi cele legate de dotările scenei, sau „suprimarea sufitelor de multe ori supărătoare la ochi precum şi a permite ridicarea completă a decorurilor sus este nevoe de o ridicare cu 2 m în sus [sic!] a întregului pod al scripeţilor"[89].

D. Primele investiţii mai semnificative după Marele Război se vor face abia în 1931, când Ministerul Instrucţiunii, Cultelor şi Artelor alocă sume importante pentru reamenajări şi reparaţii. Se „renovează" instalaţia electrică - în sumă de opt sute mii lei - şi se dispune ridicarea unui etaj suplimentar deasupra atelierului de pictură[90].

În această perioadă se produce un eveniment urbanistic care va afecta direct clădirea Teatrului, nu numai prin impactul brutal asupra compoziţiei urbane, dar mai ales prin faptul că vecinătatea cu noua construcţie îi va pecetlui soarta. În anul 1932 se hotărăşte edificarea *Palatului Telefoanelor* şi a blocului *Adriatica*, ocazie de mari dispute şi chiar scandaluri, nu în ultimul rând din cauza clădirilor care urmau să dispară prin demolare pentru a face loc susnumitelor edificii. Dintre locurile cu tradiţie care îşi vor afla sfârşitul se număra şi vestita terasă Oteteleşanu şi imobilul Elysée, aflat la nord faţă de Teatrul Naţional. Acest moment este unul de importanţă istorică pentru Bucureşti, odată cu el începând seria intervenţiilor directe ale politicului în deciziile privind dezvoltarea arhitectural-urbanistică a oraşului. Îngroparea clădirii Teatrului Naţional între două edificii cu regim de înălţime mult superior genera o disproporţie care nu a fost agreată nici de către specialiştii Primăriei, nici de către Societatea Arhitecţilor, al cărei protest a fost

[85] Planurile pentru Ateneul Român, comandate de C. Esarcu, au fost realizate de arhitectul francez Albert Galeron în 1888.

[86] *Apud* Mucenic 1999, p. 29.

[87] Mucenic 1999, *loc. cit.*

[88] Adresa din 5 mai 1914, nr. 349

[89] ANR, Fond Teatrul Naţional, dosar 91/1914, f. 3, 7, 9, 9 v.

[90] Zănescu 2000, p. 234.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

semnat de arhitectul Paul Smărăndeanu[91]. A avut loc un adevărat val de proteste - care a durat nu mai puţin de opt luni după ce în *Gazeta Municipală* (numărul 3) a fost publicată schiţa machetei Palatului Telefoanelor - concretizat, pe lângă protestul Societăţii Arhitecţilor, în refuzul acordării autorizaţiei de construcţie, refuz care focaliza concluziile edililor oraşului, ale comisiilor edilitar-urbanistice, dar şi ale presei.

Aprobarea pentru construcţie a venit totuşi, dar din exteriorul lumii edililor şi specialiştilor, întru perfectă asemănare cu unele lucruri care se întâmplă şi azi. Ministrul Constantin Argetoianu a eliberat personal această aprobare[92], fără să ştie că prin aceasta a semnat pentru dispariţia clădirii Teatrului Naţional: bombardamentele de mai târziu vor avea ca ţintă Palatul Telefoanelor, dar vor atinge corpul acestei mărturii de preţ a renaşterii culturale româneşti şi a europenizării capitalei.

E. În timpul cutremurului din 10 noiembrie 1940 clădirea Teatrului Naţional a suferit unele avarii, în special în zona scenei. Scriitorul Liviu Rebreanu, directorul de atunci al teatrului, solicitând acordarea urgentă de fonduri pentru consolidarea construcţiei, prezintă situaţia degradărilor într-o adresă înaintată Ministerului Cultelor şi Artelor[93]; rezultă din aceasta că acoperişul scenei se prăbuşise iar *„zidurile scenei suferiseră stricăciuni"*, în timp ce *„sala de spectacol şi foaierele publicului au rămas neatinse"*[94]. Din suma de 22 000 000 lei, la care se estimaseră reparaţiile[95], s-a aprobat printr-o rezoluţie ministerială (semnată de ministrul general Radu Rosetti în 18 martie 1941) suma de 9 000 000 lei. Această sumă fusese aprobată în şedinţa guvernului din 8 aprilie 1941, în urma căreia se postulase deschiderea unui credit extraordinar. Arhitectul Constantin Iotzu, rector al Academiei de Arhitectură, şi inginerul Aurel Ioanovici sunt solicitaţi pentru realizarea proiectului pentru consolidare, cu supervizarea execuţiei fiind delegat arhitectul Ştefan Balş, care făcea parte din Comisia Monumentelor Istorice. Avizarea proiectului va avea loc în 7 august 1941, de către Consiliul Tehnic Superior, al cărui preşedinte era Gh. Nicolau[96].

Conform memoriului justificativ şi caietelor de sarcini, lucrările efectuate au fost grupate în două categorii: lucrări destinate anihilării efectelor cutremurului şi lucrări de consolidare şi reparaţii în zonele mai slab executate ale structurii vechi şi care fuseseră puse în evidenţă la cutremur[97].

[91] *Ibidem.*

[92] Lărgirea cu 4 m a Căii Victoriei, în zona adiacentă noilor construcţii, a fost hotărâtă cu acelaşi prilej.

[93] Adresa nr. 5080/12.03.1941 (cf. *supra*, n. 46).

[94] ANR, Fond Teatrul Naţional, dosar 16/1940 f. 247.

[95] V. şi ANR, Fond Teatrul Naţional, dosare 66/1940; 58/1941; 59/1941.

[96] Membrii comisiei: C. Antoniu, T. Atanasescu, I. Buşilă, Cristofi Cerchez, C. Ionescu, N. Profiri şi alţii.

[97] Prima categorie de lucrări era evaluată la 3 455 000 lei, iar a doua la 2 395 000 lei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

„Dintre lucrările de rezistență remarcăm realizarea unui nucleu central puternic prin refacerea integrală a zidurilor scenei. Acestea au fost alcătuite dintr-un schelet de beton armat între care s-a executat o zidărie de cărămidă cu mortar de ciment și armătură de oțel. Zidul dintre scenă și sală a fost refăcut pe o grindă de beton de 12,40 m lungime și 2,50 m înălțime calculată în consecință[...]. Toate zidurile sălii de spectacol și cele exterioare care prezentau fisuri au fost consolidate prin injectarea cu mortar de ciment pompat, cu un aparat de torcretat"[98]. Ca urmare a acestor consolidări starea edificiului în 24 august 1944, ora 9.22 când au avut loc bombardamentele germane - care țînteau de fapt Palatul Telefoanelor - era foarte bună[99].

F. *SFÂRȘITUL.*

În timpul bombardamentelor din 24-26 august 1944, printre primele atinse a fost clădirea Teatrului Național, aflată prea aproape de Palatul Telefoanelor, care fusese adevărata țintă. Teatrul a fost incendiat, au ars acoperișul, planșeele de lemn și mobilierul, dar avariile aduse zidurilor, cum afirmă documentele vremii, NU l-au transformat într-o ruină imposibil de a fi reconstruită. Că lucrurile stăteau astfel reiese mai ales din solicitarea făcută de către conducerea teatrului și adresată vestitului inginer constructor Emil Prager, ca, în urma unei analize pertinente a stării de degradare a edificiului, să tragă concluziile necesare în legătură cu posibilitățile de reconstruire. Cel solicitat nu se limitează la atât, astfel încât în 20 septembrie 1944 proiectul de consolidare studiat de Prager era finalizat[100], iar suma necesară estimată la 108.000.000 lei. Reconstrucția teatrului - privit ca o mărturie a renașterii naționale - părea să fie dorită de toată lumea, comisiile dedicate împlinirii acestui scop neîntârziind să apară: în timpul guvernului condus de generalul Rădescu se formează un *Comitet Național pentru Refacerea Teatrului Național,* prezidat de autoritatea primului ministru, pentru ca la sfârșitul anului 1944 (decembrie) să se înființeze o comisie de direcție și control a reconstrucției, condusă de Victor Eftimiu (pe atunci directorul general al teatrelor) și din care făceau parte arhitecții Ion Davidescu și Grigore Ionescu, împreună cu inginerul C. Silistrarianu[101]. Pentru realizarea proiectului se formează un birou special de arhitectură, care trebuia să funcționeze pe lângă această comisie, sub conducerea lui Grigore Ionescu. Inginerul Victor Popescu de la Politehnica din București este însărcinat cu realizarea *„unui studiu amănunțit al rezistenței zidurilor și fundațiilor spre a stabili posibilitatea de integrare ce le oferă fiecare proiect din clădirea*

[98] Cf. C. Noica, în interviul din *România Liberă*, 8 noiembrie, 2003. Menționăm – din aceeași sursă – că „antrepriza inginerului Aurel Ioanovici era specializată în astfel de operații, ea folosind prima dată la noi această metodă, în 1929, la consolidarea Palatului Patriarhiei".

[99] Despre starea edificiului după reparațiile anterioare bombardamentului v. și ANR, Fond Teatrul Național, dosar 9/1944.

[100] Cf. C. Noica, în *România Liberă*, 8 noiembrie, 2003.

[101] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

rămasă, în reconstrucţia ce se proiectează"[102]. Antrepriza inginerului N. Drogeanu reuşeşte să execute lucrările de *„debleare, acoperire provizorie pentru punerea la adăpost a părţilor rămase din clădirea Teatrului Naţional"*[103]. În 2 iunie 1945 se adoptă o Lege pentru asigurarea veniturilor necesare reconstrucţiei Teatrului.

Pentru o asemena operă, se impunea un concurs de arhitectură, care a şi avut loc, sub tutela Ministerului Artelor. La concursul anunţat public în presă (noiembrie 1945) puteau participa arhitecţii înscrişi în Colegiul arhitecţilor din România. Aşa cum se vede din tema concursului, atitudinea faţă de această operă de reedificare se întemeia pe realităţile unui oraş care îşi asuma rolul de matrice culturală a ţării, răspunsul arhitectural dorit fiind unul adecvat momentului. În primul rând se intenţiona o extindere a teatrului[104]: capacitatea sălii de spectacol urma să sporească până la minimum 1200 locuri, studiate astfel încât „toate locurile să fie dispuse în condiţii optime de audiţie şi vizibilitate"; foaierul principal urma să fie amplasat la etaj şi, împreună cu holul principal şi celelalte foaiere mai mici, avea să fie decorat „cu sculpturi şi picture din colecţia Teatrului Naţional, precum şi cu panouri decorative"; scena creştea la 400 m^2, arhitecţii fiind liberi să aleagă sistemul „cel mai practic de amenajare şi funcţionare, potrivit progreselor tehnice moderne"; se prevedeau noi săli de repetiţie, anexe complexe[105]. În premieră absolută, proiectul avea în vedere edificarea unei săli-studio de 5-600 de locuri - a cărei scenă trebuia să aibă „cel mai perfect utilaj modern" - înzestrată cu o bibliotecă şi sală de lectură pentru actori şi public, cu o suprafaţă de 100 m^2; un corp administrativ şi un muzeu (sală de expoziţii de 100 m^2) urmau să împlinească noile adăugiri. Proiectele premiate au aparţinut colectivelor următoare: proiectul nr. 52 (motto „un crin florentin") al arhitecţilor Nicolae şi Pascal Georgescu; proiectul nr. 60 (motto „Felix culpa") al arhitecţilor Alex. Zamfiropol şi Valentin Iorga; proiectul nr. 61 (cu motto D.G.L.), arhitecţi Margareta şi Eugen Dumitriu, Haralamb Georgescu şi Mircea Lecca[106]. În introducere la tema concursului - care cuprindea pe larg întregul registru de operaţii necesare refacerii şi modernizării

[102] Relatarea lui Ion Vardala [inginer inspector general] în ziarul *Jurnalul de dimineaţă*, februarie 1947 (*apud* C. Noica, cf. n. 100).

[103] Memoriul despre starea construcţiei, realizat de Victor Popescu, a fost de cea mai bună calitate: conţinea rezultatele obţinute în urma unei cercetări amănunţite - examinarea a presupus un număr de 51 de sondaje - asupra situaţiei fundaţiilor, a zidurilor, capacitatea de rezistenţă a acestora, despre calitatea solului etc. (*Ibidem.)*.

[104] Terenul adiacent Palatului Telefoanelor a fost expropriat în acest scop (pentru realizarea construcţiilor anexe ale Teatrului). Pentru a lăsa o mai mare libertate de manifestare a imaginarului profesional, tema de concurs nu obliga la utilizarea tuturor zidurilor vechi (ANR, Fond Teatrul Naţional, dosar 2/1945, fila 19).

[105] Erau prevăzute în amănunt toate cele necesare împlinirii secvenţei tehnice a unui spectacol modern, de la magazii pentru decorurile destinate spectacolului zilei, serviciul recuzitei cu o încăpere pentru material mărunt şi alta pentru mobilier necesar pieselor în studio, covoare pentru scenă etc., până la „serviciul luminii", machiajului şi coafatului, serviciul radiofonic, serviciul tehnic al scenei, vestiare cu grupuri sanitare, post de pompieri, cabine pentru actori, figuranţi etc.

[106] ANR, Fond Teatrul Naţional, dosar 2/1945, fila 1.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

teatruui - Ministerul Artelor făcea apel la „talentul, ştiinţa şi la însufleţirea patrioică şi democratică a arhitecţilor români, chemându-i la realizarea unei opere care să dea dovadă de vrednicia generaţiei noastre"[107]. Noua clădire a Teatrului Naţional trebuia să fie „un edificiu reprezentativ, în acelaşi timp monumental şi sobru.vrednic de capitala Ţării"[108].

În luna martie 1946, dintr-un număr de 17 proiecte prezentate, juriul alege trei, autori lor urmând să-şi unească eforturile într-un proiect care intenţiona să însumeze calităţile tuturor proiectelor prezentate în concurs. Coordonarea proiecului a fost încredinţată arhitectului Haralambie Georgescu[109].

Însemnaţi oameni de cultură au luat poziţii ferme în presa timpului împotriva demolării Teatrului, a cărui distrugere echivala pentru ei - ca şi pentru marele public - cu distrugerea unui simbol. Printre aceştia, Barbu Brezianu, Eugen Crăciun, Tudor Arghezi. De la marele poet ne-au rămas celebrele cuvinte, din păcate astăzi uitate, îndemnând la refacere, nu la demolare: *„E carnea noastră, Domnlor! Băgaţi de seamă să nu ajungeţi la măduvă. Pune-ţi-vă, rogu-vă, târnăcoapele jos!"*[110]

Dn nefericire, clădirea Teatrului fusese un simbol, dar un simbol al unei lumi condannate să apună. Regimul comunist a avut „goarnele" sale, care s-au grăbit - nu fără talent, dar din păcate fără conştiinţă - să devină servitorii noii puteri şi să contracareze voinţa de refacere care devenise prea manifestă. În dispreţul tuturor tehnicenilor care îşi făcuseră publice concluziile referitoare la starea clădirii, apar în presă declaraţii care falsificau adevărul în termenii obişnuiţi ai aroganţei şi lipsei de scupule a propagandei comuniste. Directorul Teatrului, întru totul obedient noulu regim, Zaharia Stancu, a fost primul care a susţinut demolarea Teatrului, scriind în ziarul Universul (la 6 martie 1947) cuvinte care arată că se hotărâse lovitura de graţie. Aptitudinea sa de a aduce adevăruri în slujba minciunii se înscrie în paroplia paradigmelor epocii. Afirmând: *„suntem învinuiţi că dărâmăm Teatrul Naţional. Amintim celor care ne aruncă asemenea învinuiri că teatrul a fost incendiat şi dărâmat de nemţi cu bestialitate"* continuă prin a susţine că ruinele sunt atât de degradate încât orice refacere ar fi nu numai imposibilă dar şi *„din punct de vedere arhitectural, o monstruozitate"* şi pretinde - fals grosolan - că aceasta a fost concluzia comisiilor de specialitate; urmează seria obişnuită de vorbe fără suport, praf în ochii publicului, aşadar Stancu promite că noul regim va construi imediat un nou teatru, care va întrece toate teatrele europene - aşa cum fusese promis de altfel în campania electorală; nu se sfieşte să pretindă că proiectul

[107] V. tema pentru consursul pentru reconstrucţia clădirii Teatrului Naţional, întocmită sub auspiciile Ministerului Artelor (ANR, Fond Teatrul Naţional, dosar 2/1945, fila 3-4).

[108] AN.Fond Teatrul Naţional, dosar 2/1945, fila 19.

[109] Profesor la Facultatea de arhitectură, Haralambie Georgescu colaborase cu C. Iotzu şi Horea Creangă; în 1947 a emigrat în SUA, unde şi-a continuat activitatea, ca profesor la Universitatea Lincoln-Nebraska.

[110] În zarul *Adevărul* din 29 decembrie 1946.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

noului teatru *se afla deja în stare de finalizare, şi că el personal ceruse arhitecţilor să grăbească lucrul.* Califică în finalul tiradei hotărârea de distrugere a vechiului Teatru ca o *„acţiune eroică"*! Aceasta, la o lună şi jumătate după ce - în ziarul lui Tudor Teodorescu-Branişte[111] - Emil Prager susţinuse, cu argumentele inginerului constructor, posibilitatea şi necesitatea refacerii.

Teatrul a fost demolat, un simbol al creşterii României ras de pe faţa pământului. Aşa cum prevestise Prager, simbolul a fost înlocuit cu un *„deşert"*. Cum „popoarele au memoria scurtă", viitorul locului va face orice *remember* de neconceput.

VESTIGIILE HANULUI FILARET

dezvelite cu ocazia săpăturilor arheologice din 2004 (Fig. 29; Pl. 1-3)

În urma cercetărilor arheologice, în zona de nord-est faţă de amplasamentul fostului Teatru Naţional, au apărut, la mică distanţă faţă de fundaţiile acestuia, fundaţiile unor ziduri aparţinând vechiului edificiu al Hanului Filaret. Au fost dezvelite două ziduri paralele, orientate nord-sud, dispuse de-a lungul unui traseu comun, urmând o direcţie uşor deviată faţă de aceea a zidurilor teatrului. Săpătura arheologică nu epuizează în întregime traseul zidurilor originare, lungimea dezvelită fiind de cca. 13 m, iar lărgimea ansamblului scos la lumină de cca. 3 m.

Faza probabil cea mai veche a zidurilor dezvelite de săpăturile arheologice este reprezentată de un „perete" de zidărie (**A**), lung de 3 m, aflat la 4 m sub cota 0.00 (cotă care reprezintă nivelul Căii Victoriei, considerat în dreptul amplasamentului fostului teatru). Limitele laterale actuale ale acestui element, despre care se poate presupune că reprezintă vestigiile unei pivniţe, par să se întoarcă spre vest.

Fundaţia, adâncă de 2 m, este realizată din cărămidă legată cu mortar. O parte din această fundaţie (80-90 cm) a fost zidită în groapă. Date fiind informaţiile stratigrafice descifrabile pe malul sudic al săpăturii, este posibil ca o porţiune de cca. 50-60 cm din acest element, la partea sa superioară, să reprezinte elevaţia edificiului din care făcea parte acest fragment de construcţie.

Fragmentul de construcţie (**A**) este suprapus de un zid (**B**) lung de cca. 13 m; această dimensiune reprezintă lungimea vizibilă în săpătură, zidul (fundaţia) continuând înspre sud, în zona necercetată datorită prezenţei unor cabluri de înaltă tensiune; lungimea lui maximă conservată nu depăşeşte 14 m. Zidul (**B**) reprezintă o fundaţie, aparent formată din trei tronsoane: această impresie este produsă de fracturile generate de tasările inegale ale zonei suprapuse direct peste fundaţia anterioară (**A**) şi ale zonelor laterale, aşezate pe pământ. Pe traseul acestui zid se pot observa, la cele două capete corespunzătoare limitei casetei arheologice, pe porţiuni de cca. 1,50 m (la nord), respectiv 0,70 m (spre sud), tălpi de cărămidă formate din patru-cinci asize[112] la nord şi în jur de trei asize la sud. Deasemenea, pe o porţiune lungă de aproximativ 2,40 m deasupra fundaţiei vechi (**A**) şi

[111] *Jurnalul de dimineaţă,* 15 ianuarie (*apud.* R.L.)

[112] Particularităţile săpăturii nu permit determinarea exactă a numărului de asize.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

suprapunând-o aproape în totalitate, se observă o talpă analogă din cărămidă. Prin urmare, aceste „tălpi" reprezintă particularități constructive ale sămânței de fundare a zidului B: ele sunt aparente exclusiv pe porțiunile notate, pierzându-se pe restul traseului fundației.

Zidul **B** reprezintă un zid de compartimentare, grosimea lui fiind de 0,30 m.

Aproape de limita nordică a casetei, zidul **B** se întoarce spre Vest. Unghiul dintre cele două laturi (Nord și Est), este mai mic de 90°.

La 3 m spre vest, săpăturile arheologice au pus în evidență „fața" unui alt zid (**B'**), paralel cu **B**. Grosimea acestuia este de 0,34 m și reprezintă un zid de compartimentare. Împreună cu zidul **B** ar fi delimitat o succesiune de încăperi a căror lățime nu depășea 2,40 m.

Sub traseul zidului (**B'**), corespunzător „peretelui" de fundație **A**, se află un pandant al acestuia (**A'**). În concluzie, se poate spune că aceste elemente (**A, A'**) reprezintă „fețele" estice și vestice ale unei încăperi de subsol, de formă pătrată.

Între cele două ziduri, **B** și **B'**, se pot observa trei tronsoane de ziduri de compartimentare orientate E-V (de la S la N notate **a, b** și **c**). Grosimea acestor ziduri este de 0,43, 0,44, respectiv 0,43 m. Între fragmentele **a** și **b** se poate observa un strat de cărămizi dispuse pe cant, așezate pe un pat de mortar, legate cu mortar, reprezentând mărturia probabilă a unui pavaj; urmele acestuia suprapun parțial traseul zidului B. Zidurile (**b**) și (**c**) reprezintă limitele laterale ale încăperii de subsol **A-A'**, așa cum s-a putut observa dintr-un mic sondaj arheologic realizat adiacent zidului (**b**).

Pe peretele sudic al casetei se mai observă două grupări de cărămizi, situate la o distanță de 1,12 m față de zidul (**B**) și la o distanță de 0,80 m una față de cealaltă. Înălțimea lor corespunde înălțimii fundației **B**, iar sămânța lor corespunde nivelului tălpii zidului **B.** Nu se poate stabili cu precizie dacă aceste formațiuni reprezintă elemente constructive.

În zona nordică a suprafeței degajate, în apropierea colțului zidului (**B**) a fost descoperit un pilot orizontal din lemn care a aparținut probabil sistemului de consolidarea terenului[113].

Dimensiunile cărămizilor.

L	l	H
28	13	5
27	13	4.5
27.5	-	5
26.5	13.5	5.5
27	13	6
26.5	13	5
27.8	13	-

[113] Aflat în proximitatea cornișei Dâmboviței terenul – mlăștinos – trebuie să fi fost consolidat cu grinzi și piloți de lemn.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Alte observaţii:

Porţiunea situată la nord faţă de zidul transversal (**c**) este acoperită cu o şapă de mortar înţesată cu spărturi de cărămidă, care acoperă inclusiv porţiuni din zidărie. Prin urmare este vorba de o şapă de orizontalizare, realizată după demantelarea hanului.

Dacă încăperea de subsol (**A-A'**) reprezintă mărturia unei faze mai vechi a hanului (ceea ce nu se poate stabili cu certitudine), ea a fost reutilizată şi după o remaniere (reparaţie) ale cărei vestigii ar putea fi zidurile lungi (**B-B'**). Conform conjecturii, reparaţia ar putea fi aceea pentru care s-au arvunit cele 500 000 cărămizi, după 1835 (când localul a fost ocupat de un cămin de orfani) şi înainte de cutremurul din 1838.

FUNDAŢIILE TEATRULUI NAŢIONAL (Fig. 30-50; Pl. 1, 3)

Planul teatrului - corpul sălii de spectacol şi al scenei - aşa cum este lecturabil[114] *prin dezvelirea arheologică.*

Observaţii generale:

- Toate fundaţiile vechi ale Teatrului sunt realizate în trepte: registrul inferior (sămânţa) este în general construit din piatră mixată cu cărămidă şi este turnat în groapă, în timp ce părţile superioare ale fundaţiilor sunt zidite exclusiv cu căramidă.
- Se folosesc arce de descărcare - din cărămidă - în cazul zidului estic al vestibulului (Fig. 32, 33) şi în cazul conductelor / canalelor de aer cald (pe parcursul traseului longitudinal).
- Cărămizile din faza veche (Hefft) au dimensiunile cuprinse între: 28 cm/13,5 cm/5 cm; 27,5 cm/14 cm; 5 cm; 26,5cm/13 cm/5 cm.
- Fundul gropilor de fundare a fost stabilizat - cel puţin în zonele critice - cu bârne mari din lemn (cca. 30 cm/20 cm). Amprentele lor s-au putut observa în punctul notat (a), sub zidul vestic al zonei nr. 21 (Fig. 40) şi sub zidul nordic al încăperii XI (punctul b).
- Fundaţiile de sprijin - în formă de potcoavă - ale sălii propriu-zise şi zidul care delimitează avanscena au cotele de fundare inegale (la nivelul sămânţei): pe parcursul traseului lor, în zona mediană, sămânţa apare cu 1-1,5 m mai sus decât aripile laterale.

A. FUNDAŢIILE PORTICULUI DE INTRARE dinspre Calea Victoriei definesc o suprafaţă de 50 m^2. Fundaţiile, continue, sunt realizate - cu excepţia registrului inferior - din cărămidă legată cu mortar de var. Adâncimea considerată la sămânţa fundaţiei atinge 4,40 m[115], iar grosimea zidurilor de fundaţie 1,10 m. Construită în trepte, fundaţia este realizată în registrul inferior din piatră mixată cu cărămidă. Adâncimea, la sămânţa fundaţiei, este mult mai redusă decât a corpului propriu-zis

[114] Nu au fost dezvelite părţile dinspre vest ale scenei şi corpul anexelor, care se aflau în afara limitelor de proprietate.

[115] Cotele de nivel sunt indicate în funcţie de nivelul actual al Căii Victoriei în dreptul amplasamentului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

al intrării, iar zidurile perpendiculare pe acesta sunt *adosate*, ceea ce exprimă caracterul independent din punct de vedere structural al porticului, realizat ca un apendice al fațadei principale (Fig. 31, 34).

În interiorul suprafeței s-au descoperit urmele a două ziduri perpendiculare, vestigii ale unei construcții anterioare teatrului (Fig. 34). Fundațiile, groase de 0,56 m, sunt realizate din cărămizi legate cu mortar de var (dimensiuni cărămizi: 23 cm/11,5 cm/3,5 cm).

B. FUNDAȚIILE VESTIBULULUI descriu o încăpere rectangulară de 3,70/14,20 m. La extremități, corespunzător fațadei, se află câte un pilastru, *en saillie* cu 0,10 m față de fundal. Fundația câte unui stâlp pătrat cu latura de 1,20 m se află adosată față de fiecare pilastru (Fig. 31, 35), reprezentând probabil urma unei soluții de fațadă care nu s-a finalizat[116].

Un arc de descărcare - cu deschidere de 5,90 m și înălțime la cheie de 1,90 m - se observă în zidul estic (Fig. 32, 33).

C. FUNDAȚIILE FOAIERULUI delimitează o suprafață de 250 mp; se păstrează fundațiile celor două șiruri a câte două coloane și o fundație mediană, de sprijinire suplimentară a planșeului foaierului. Înspre sud, se află fundațiile unei case a scărilor, formată din trei rampe. Fundațiile (pilele) rampelor sunt legate continuu cu fundația șirului sudic de coloane al vestibulului.

Înspre nord, vestibulul este mărginit de o încăpere (zonele 21 și 27) ale cărei dimensiuni sunt de 6,90/8,50 m. În timpul consolidărilor din 1940 s-a zidit o fundație suplimentară din cărămidă (grosime 0,70 m). O platformă (2,50/3,00 m) din beton armat cu profile „I" (Fig. 38), groasă de 0,80 m, a fost turnată în același scop la nivelul sămânței noii fundații (cota -5,16).

Între aceste fundații au fost dezvelite urmele unei încăperi (trei ziduri) perimetrale aparținând probabil hanului Filaret: grosimea zidurilor 0,45 m.

D. FUNDAȚIILE SĂLII DE SPECTACOL: fundațiile perimetrale ale sălii delimitează o suprafață relativ pătrată, în interiorul căreia se citește clar forma în potcoavă a pereților interiori ai sălii și cele două „inele" suplimentare de susținere a planșeului (Fig. 30). Zidurile/fundații marginale, rectangulare spre „exterior", formează în colțurile de nord-est și sud-est masive pline de zidărie, în care se citesc fundațiile câte unei scări cu rampa semicirculară, care conducea publicul spre rândurile superioare ale lojilor. În partea mediană a zidului estic se află un decroș, cu o retragere de 0,65 m de la „fața" zidului. Grosimile zidurilor perimetrale și ale „inelelor" de sprijin sunt de 1,60 m. Sămânța fundațiilor în formă de potcoavă[117] nu se află la același nivel pe parcursul unuia și aceluiași traseu. În zona mediană fundația coboară pînă la 5,60 m, în timp ce pe aripile laterale atinge o adâncime de 6,70 m. În interior, un zid circular - care avea, cu siguranță, și un rol de susținere a planșeului - delimita o suprafață de 7,00 m^2, din care se distribuiau canale de

[116] În nici una din fotografiile reprezentând fațada Teatrului nu se văd acești stâlpi adosați pilaștrilor.

[117] De fapt, „potcoava" sălii este un spațiu în formă de "U"; una din fundațiile suplimentare (convențional numite "inelare") are formă de potcoavă, iar cea dinspre interior este în "U".

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

încălzire, care porneau radial: mai sunt vizibile - aproape intacte - două dintre ele, unul pornind înspre nord-est, altul spre sud-est şi, deasemenea, urma slab conservată a unui al treilea canal, care urmărea un traseu orientat înspre sud-vest. Canalele, construite din cărămizi legate cu mortar, au o înălţime de 0,75m şi sunt acoperite cu bolţi cilindrice aplatizate; fiecare, pe parcursul flancurilor, este înzestrat cu arce de descărcare. În dreptul „inelului" mare fiecare canal se „întorcea" spre nord şi respectiv spre sud, urmărind un traseu de cca. 2,30 m, de unde se ridicau pe verticală, conducând căldura în interiorul sălii de spectacol. Mica „încăpere" circulară (nr. 8, Fig. 36) reprezintă nivelul unui subsol, în legătură cu o încăpere rectangulară (zona nr. 7) (3,70/4,50 m) aflată înspre sud-vest. În interiorul acestei încăperi se păstrează urmele unei rampe de scară. Urmele nivelului finit de călcare se păstrează pe o porţiune din partea nord-vestică a încăperii, sub forma unui pavaj din cărămizi montate pe un pat de mortar.

Partea limită dinspre vest a sălii suprapunea încăperi de subsol (nr. 28 şi nr 5) al căror nivel finit de călcare este acelaşi cu al încăperii (nr. 7). Deasupra acestor încăperi se dezvolta *fossa* orchestrei.

E. FUNDAŢIILE SCENEI. Scena ocupa o suprafaţă de 350 mp. Fireşte, nu întrega suprafaţă era destinată desfăşurării propriu-zise a spectacolului, zona ei de fundal fiind destinată diverselor instalaţii pentru manevrarea decorurilor şi altor activităţi specifice. Întreaga suprafaţă era construită deasupra unui subsol, ale cărui ziduri au fost dezvelite de săpătura arheologică. Încăperile 28 şi 5 sunt în legătură funcţională, fiecare, cu câte o încăpere de formă analogă, cu terminaţie semicirculară pe axul longitudinal (2,20/3,40m). În ansamblul lor, încăperile 28, 5, 29, 3 şi 4 răspund probabil grupurilor sanitare: se păstrează urmele scărilor de acces dinspre sala de spectacol (Fig. 45) dar şi câte o conductă de deversare corepunzătoare fiecăreia. Aceste conducte, boltite, largi de 0,60 m şi realizate din cărămidă (Fig. 39), se întorc înspre nord şi, respectiv, sud.

Asemenea zidului inelar al încăperii (nr. 8) din „miezul" suprafeţei de fundare a sălii de spectacol, zidurile semicirculare sunt secondate pe întreaga lor înălţime de spaţii libere, destinate circulaţiei aerului cald (?) (Fig. 46, 49). Un zid transversal delimitează la subsolul scenei spaţiile pentru manevrarea decorurilor: el nu se înalţa deasupra subsolului, constituind un sprijin suplimentar necesar al scenei. Zidul-fundal al scenei constituie şi limita până la care a fost realizată dezvelirea arheologică. Alte sprijiniri suplimentare ale scenei sunt reprezentate de ziduri cu grosime redusă (0,60 m) orientate est-vest, care au fost în parte demantelate odată cu schimbarea sistemului de manevrare a decorurilor, care trebuie să fi avut loc la refacerea masivă a scenei din 1914. Aceste ziduri au fost complet înlocuite în refacerea din anul 1940 (Fig. 41). În acest moment au fost construite pe aceleaşi direcţii, dar - cu excepţia zidului median - pe trasee diferite, alte ziduri, fără fundaţii, aşadar sprijinite exclusiv pe pavajul subsolului (Fig. 41, 44)[118]. Încăperea

[118] Absenţa fundaţiilor a făcut ca aceste ziduri să fie atât de puternic tasate încât au un aspect vălurit; zidul median, construit peste zidul mai vechi, deci având fundaţie, nu este tasat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

cuprinsă între zidul-fundal şi zidul transversal de sprijin are două aripi laterale rectangulare (2,40/5,80m) şi prezintă un şir longitudinal de stâlpi de sprijin (în număr de patru). Un alt zid, probabil implicat rezolvării planşeului fundalului scenei, este adosat încă din prima fază de funcţionare a teatrului (momentul Hefft) celor două picioare de zidărie care consolidau zidul limită dinspre vest al scenei. La intervenţia din 1940 cei doi stâlpi mediani au fost legaţi printr-un zid de cărămidă analog cu zidurile noi de sprijin longitudinale. Momentul de consolidare din anul 1940 este reprezentat şi de injectările cu beton între un zid nou din cărămidă (moment 1940) şi un zid preexistent (punct i.b.). O altă intervenţie importantă care a avut loc după cutremurul din 1940 poate fi observată în partea dinspre est a subsolului scenei, unde un zid de sprijin suplimentar realizat din cărămidă (0,67 m grosime) pe o fundaţie din beton simplu turnat în groapă (Fig. 43) (1,30 m grosime) reprezintă zidul de susţinere al grinzii masive de beton armat realizate pentru consolidarea planşeului scenei.

F. ARIPILE LATERALE. În aripile laterale se află urmele caselor scărilor: scara domnească (zona nr. 36-35)[119] - cu două rampe - situată la sud-estul corpului sălii de spectacol, o scară balansată în partea opusă (nord-est)(zona 38), o scară balansată pe aripa sudică, amplasată în zona mediană (zona 31, Fig. 47), şi o altă scară - cu trei rampe - la limita vestică a aripii de nord (zona 42). Ultima dintre ele (nr. 42), cu pilon central, realiza accesul cu încăperea nr. 41, ale cărei bolţi cilindrice aplatizate pot fi încă decodabile prin urmele naşterii. La vest de această casă a scării se afla probabil un grup sanitar (g.s.), dincolo de care se păstrează urmele canalizării: aceasta este suprapusă de o şapă de beton-mozaic, introdusă la una din refacerile contemporane (nr. 43). Alte urme ale consolidării executate în anul 1940 se păstează adiacent spre sud zonelor 34, 33, 32 şi 46, 47, 26, sub forma unor injectări masive cu beton.

G. CORPUL ANEXELOR, aşa cum apare din planurile din 1899 şi 1911, nu a fost dezvelit arheologic. S-a pus totuşi în evidenţă o parte a zidului dinspre est al extinderii realizate în 1894 (?). De asemenea, fundaţiile unui corp pe plan pătrat, zidit din cărămidă legată cu mortar de var, cu colţurile interioare rotunjite - complet distinct de corpul general – reprezintă, probabil, o parte din anexele tehnice ale teatrului (rezervor de apă ?) din perioada sa iniţială (Hefft)[120].

[119] Loja domnească se afla în centrul zidului estic al sălii, corespunzător decroşului amintit din fundaţie.

[120] Cărămizile din care este construit sunt de acelaşi tip cu ale fundaţiilor din faza Hefft. Acest corp nu se înălţa probabil deasupra nivelului de călcare al curţii teatrului: el nu apare reprezentat în planul lui Barberot.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Bibliografie

ANR, Fond Primăria Municipiului Bucureşti, dosar 14/1837-1841
ANR, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, Fond Teatrul Naţional 1845-1913, dosare 18/1848, 116-119/1852, 131/1853
ANR, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar 119/1852
ANR, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 3283/1976
ANR, Fond Teatrul Naţional, dosare 9, 10/1875; 91/1914; 16/1940; 9/1944; 2/1945

Alexandrescu 1935 — B. Alexandrescu, *Pavajele Municipiului Bucureşti*, Bucureşti 1935.

Alterescu, Tornea 1955 — S. Alterescu, F. Tornea, *Teatrul Naţional „I. L. Caragiale"*, Bucureşti 1955.

Berindei 1963 — D. Berindei, *Oraşul Bucureşti, reşedinţă şi capitală a Ţării Româneşti (1459-1863)*, Bucureşti 1963.

Crutzescu 1986 — G. Crutzescu, *Podul Mogoşoaiei: povestea unei străzi*, Bucureşti 1986.

Damé 1908 — F. Damé, *Bucarest en 1906*, Bucureşti 1908.

Drăghiceanu 1914 — V. Drăghiceanu, *Palatul lui Bibescu de la Băneasa*, **BCMI**, VII, 1914, fasc. 28, p. 174-178.

Florescu 1934 — G. D. Florescu, *Vechi proprietăţi în Bucureşti în veacurile XVII şi XVIII*, Bucureşti 1934.

Giurescu 1966 — C. C. Giurescu, *Istoria Bucureştilor din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre*, Bucureşti 1966.

Ionnescu Gion 1899 — G. I. Ionnescu Gion, *Istoria Bucurescilor*, Bucureşti 1899.

Le Cler 1866 — Le Cler, *La Moldo-Valachie, ce qu'elle a été, ce qu'elle est et qu'elle pourrait être*, Paris 1866.

Marsillac 1999 — U. de Marsillac, *Bucureştiul în veacul al XIX-lea*, Bucureşti 1999.

Massoff — I. Massoff, *Istoria Teatrului Naţional din Bucureşti, 1877-1937*, Bucureşti, [f.a.].

Mărgineanu Cârstoiu 1990 — Monica Mărgineanu Cârstoiu, *Romantismul în arhitectură*, Bucureşti 1990.

Mucenic 1999 — Cezara Mucenic, *Bucureşti. Un veac de arhitectură civilă, secolul XIX*, Bucureşti 1999.

Potra 1985 — G. Potra, *Istoricul hanurilor bucureştene*, Bucureşti 1985.

Stoicescu 1961 — N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din Bucureşti*, Bucureşti 1961.

Savin, Dinu 1972 — M. Savin, C. Dinu, *Xavier Villacrosse arhitect al Bucureştilor*, **Bucureşti.MIM**, IX, 1972, p. 205-212.

Vîrtosu — Gh. Vîrtosu, *Un vechi proiect pentru sistematizarea Bucureştilor (1836)*, Bucureşti, [f.a.].

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Winterhalter 1859 — E. Winterhalter, *Trecutul, prezentul şi viitorul*, „Românul", nr.11 din 27 ian./8febr. 1859, p. 42-43.

Zănescu 1999 — I. Zănescu, *Teatrul Naţional din Bucureşti*, **Bucureşti.MIM**, XIV, 1999, p. 224-242.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

FILARET INN AND THE NATIONAL THEATRE

Abstract

1. *The surroundings.*

Until the last decade of the 17th century Calea Victoriei (Victory Avenue), with its old name *Podul Mogoşoaiei*, had not existed. The land it was about to cross, in the future neighbourhood of the National Theatre, was occupied by noblemen' properties. The new course, quickly become fundamentally tied to the destiny of the town, was to be drawn but in 1692, by will of Prince Brâncoveanu, whose decision was to be an essential step for the development of the lane, become then, for times to come, the most prestigious street of Bucharest. As a consequence of the opening of the street, the noblemen started to erect their residences beyond Sărindar monastery, along the frontage. And in the same area, past the old barrier of the town, chancellor Iordache Crețulescu would build, by 1720, the Inn and the church which, down to this day bears his name. This is the first sign of a remarkable becoming of the street, which would later gain political significance once the sovereign's residence would move here, in the houses of Dinicu Golescu, located in Crețulescu neighbourhood, in close vicinity with the inn and the church. Then, the street would fulfil both its cultural destiny, with the establishing here of the National Theatre, and a commercial destination, until the late 19th century abundantly represented by restaurants, stores, hotels and entertainment facilities which marked the ever more "urban" scenery of the street. The area most dynamically embraced by the strong desire of Europeanization of Prince Bibescu and of a few elites was undoubtedly *Podul Mogoşoaiei*: rules regarding the traffic of carriages were issued, several public fountains were added along the street, the pavement (wooden boarding) suffered in these times, shortly after the half of the 19th century, a series of transformations that gradually led, towards the end of the century, after a time of coexistence of wooden and stone coverings, to the abandonment of the former.

2. *Filaret Inn.*

G. I. Ionnescu Gion believed that there were two inns bearing this name, in different neighbourhoods of Bucharest. Little is known on the former, except the fact that it might have been located on the lane that led to the *Inner Market* (*Târgul din Năuntru*), facing the garden of Sf. Gheorghe Nou. It was known as *Filaret–Colțea*, in order to be distinguished from the other one, located on the plot where the National Theatre was to be erected, and which was named *Filaret–Mogoşoaia*. The name comes from the Metropolitan Filaret I (1753-1760) who commissioned it by the mid 18th century, apparently while he was still a bishop.

N. Stoicescu does not deny the existence of the inn from Colțea and observes, regarding the other one, from *Podul Mogoşoaiei*, that in 1794, it was devoted to the Metropolitan Church and, on August 12, 1813, it was committed to the plague

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

hospice. The inn, once more belonging to the Metropolitan Church in 1829, is turned over again, this time for an orphanage that was to be established here.

According to some notes, the poor state of preservation led to an attempted repairing for which 500 000 bricks were ordered. After the earthquake of 1838, which damaged it, the inn was dismantled in 1847, allowing the building of the National Theatre. Some researchers do not consider the state of preservation as the sole reason for its disappearing, but rather the desire to build the National Theatre.

By August 15, 1843, Prince Bibescu had named a committee charged with the preliminary work for the erection of the Theatre. On this purpose a Viennese architect, A. Hefft, had been chosen. *Podul Mogoşoaiei* would so much change its appearance after this civilizing act that a European would believe, beholding this part of the street around 1859, he was "displaced in one of the prime capitals of Europe".

3. *The National Theatre.*

As Ulysse de Marsillac said, with an ironic touch, „the origins of Romanian theatre are not lost in the mist of times". In the first years of the 19th century one could hardly imagine a theatre show in Bucharest, as for the building of a theatre house, it was unconceivable, the form and the features of urban life being unfit to acquire such a cultural establishment.

To the *Philharmonic Society* and to its founders one owes the gradual preparation of public conscience for the edifying of Romanian theatre. An excellent advertising campaign was started, as the *Society* wished to erect the theatre by 1836, with the name *Palatul Filarmonia* (*Philharmonia Palace*). Among the first donors one could recognize members of the Society, which start a real fund-raising campaign; to increase funds, plays would be translated after Voltaire, Alfieri, Goldoni. The *Philharmonic Society* did not build the theatre, but succeeded in buying the land for this purpose, comprising the site of *Filaret Inn* and the properties of Merişescu family.

Thus, one might say that before the half of the century the Romanian theatre existed in consciences, but had not yet found a suitable place for coming into being. Migrating from one location to another, the theatre performances took place mostly in inadequate halls, rather resembling barns, with wooden boarding, tight and poorly lit boxes and small, improvised stage sets.

Nevertheless, the idea of raising a building meant for theatre representations started to take shape well before the mid century, on the groundwork laid both by the action of those patriot intellectuals, eager to turn the country towards the *enlightened Europe*, and by the provisions set by the Organic Regulation (1831-1833) for a systematization and embellishment of the city, all these supported by the strong will for modernization of Prince Gh. Bibescu. By 1836, "a complete and articulate law project" had been already put together, and its coming in force, as previously stated by the Organic Regulation, was to place Bucharest in line with other cities of Europe. The fifth section of this project (art.43) addresses this issue,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

of establishing and building a theatre and of providing the funding for this purpose. It is thus in a matter of a few years that this idea turned into a main goal not only of enlightened intellectuals, but of the government, too. In 1840, Prince Bibescu asks the Administrative Council to find "one of the well-known architects of Europe, to have him master the plan". Therefore, the "monastic architect" Hans Schlatter–builder of romantic architectures, at Suțu Palace and at the unfinished neo-Gothic palace designed for Marica Văcărescu in Băneasa–is sent to Germany, to contact one of the most reputed architects of the time, leader of the München school, Friederich von Gaertner, and ask him advice for choosing a suited architect. In spite of all these, due probably to lack of funding and to the endless disputes regarding the architect to be honoured with the job, work would begin only two years later. Doubt still persists on the selection of Hefft's project (Figs. 4-13), only put forward in 1846, after a true architecture competition had taken place one year earlier: in 1845 three plans, drawn by Xavier Villacrosse, Balzano and Iacob Melik, had been presented to the Prince. Although he had preferred Villacrosse's plans, the three designs were all abandoned and the Viennese architect was appointed as architect of the theatre, assisted, for the interior decorations, by Mühldörfer. From Vienna came the furniture pieces, the ironwork, the chandeliers and mirrors, the tapestries and curtains. All decoration work was to be carried out by famous artisans and workshops.

Commenced thus in 1846, the building came to completion six years later, in 1852–following many slowdowns caused by scarce funding and especially by the Revolution of 1848. This latter standstill had a beneficent outcome, as work restarted with a sensibly enlarged project–from the initial 500-seat scheme to a doubled one, providing 1000 seats. In spite of his opposition to this change, once the new Prince Ştirbey agreed, Hefft had to obey and adapt his design. This transformation had to be carried out within the same area, the foundations being at that time already raised "a palm above ground": the solution chosen was narrowing the passageways to the boxes, diminishing the lobbies, adding two more rows of boxes and a generous gallery and enlarging the stage on the account of the ancillary spaces. The internal layout must have been most ingenious, as the new density did not harm the quality of the interior spaces. On the contrary, a French traveller, Le Cler, matching the theatre with Milan's Scala, seems impressed with the "vast and comfortable" auditorium – aspect stressed by Marsillac as well, while Ferdinand Lassalle praises the generosity of the foyer, which, he thinks, seemed to "outdo by far that of the Berlin Opera".

The opening of "*The Grand Theatre*" took place on Wednesday, December 31st, 1852, standing for one of the most important events of our cultural history. Nevertheless, in spite of the presence of Prince Barbu Ştirbey and of the warm welcome he was given by the public, the opening was kept "in great secret, not to stir the Russians or the Turks, which «protected» in those times the Romanian

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Principalities" and which "had no interest in helping a Romanian spiritual awakening".

Four years after the opening, in 1856, Ferdinand Lassalle thinks "the splendour of the hall and the splendour of the costumes exceed what one could see in German theatres, except for the Berlin Opera". It is in the same way the Theatre was seen by contemporaries at the turn of the century, when F. Damé would consider it "by size and dimensions, the third theatre in Europe".

The Grand Theatre – so it was called until the Independence War of 1877 – did not live a too glamorous life, especially because of bad managing, though it was at times run by valuable men, such as Al. Odobescu. Its fame would not meet the expectations, because of quarrels and scandals among actors, conflicts between the foreign actors and agents reluctant to pay and, most of all, because of shows "below any artistic level", staged from reasons of pecuniary "rescue". In 1877, the first director of *The National Theatre* would be appointed and a law would assign the right to bear this name to this theatre alone.

4. *Sequence of Interventions.*

A. *The 1875 instance* (Figs. 14-19). Maintenance of the building called for interventions, which started, however, quite late, in 1875, 23 years after the opening. French architect Paul Gottereau conducted the first works, determined by architect Alexandru Orăscu, then expert of the Ministry for Public Works. In order to supervise the works, a committee "for the mending and embellishment of the Theatre" was appointed. The contract of the French architect with the Ministry of Religious Affairs and Public Instruction provides for mending of brickwork, woodwork, decorations, furniture and gas-lighting fixtures.

The attention given to these works was outstanding. The necessary actions were listed in detail and then submitted to the Committee for approval and control. Then, the entire execution process was strictly monitored. The delays and absences of Gottereau, the unexpected costs, are all discussed by the Committee and then forwarded to the Ministry. However, the full picture of carrying out Gottereau's project is not, unfortunately, clear. A doubt on the professionalism with which the French architect acted in this case cannot be avoided if one takes into account the surveys drawn by E. Barberot, at Gottereau's request. Except the main façade, the other components, the plans and the cross-sections, do not comply with the image conveyed by the archaeological remains and by other documents. Summarily drawn sketches, these "surveys" were eventually sent to Al. Odobescu in September 1875. Thus, it is not hard to understand the sequence of delays which followed, fact that repeatedly worried the Committee, on various occasions.

An important piece of information one can read in Barberot's sketches is the disposition of the annex wing. Its front is outlined in the *general plan* associated with the drawing of the main façade (Fig. 14), attached by Barberot to a letter to Odobescu (in "18/30 September").

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

B. After Bucharest had found itself endowed with the building of the National Theatre and, later, with that of the Romanian Athenaeum (completed, according to the plans of another French architect, Albert Galeron, in 1888), other halls for theatre performances appeared. The National Theatre would be, in its turn, enlarged with new annexes, for the workshops and stage sets storage. The new wing, built in 1894 after the plans of I. N. Socolescu, would respect the bipolarity of the ensemble, expressed in the clear distinction between the building meant for performances and the one for annexes.

C. The third series of interventions, which would imply the "mending of the building and of the stage", would take place in 1914, after the direction of the theatre asked for financing to the Ministry in a request with a detailed account added, comprising the works immediately necessary, drawn by architect G. Stephanesco. The works consisted mainly of current maintenance.

D. The first significant investments after the *Great War* would only start in 1931, when the Ministry of Instruction, Religious Affairs and Arts assigned important amounts of money for the refurbishment and maintenance. The electric plant was "renewed" and one more floor was added over the painting workshop.

An urbanistic event that would have direct effect on the building of the Theatre, not only by its brutal impact on the urban composition, was initiated during these years. In 1932 the edification of the *Telephone Company Palace* and of *Adriatica* building were decided, events which stirred great disputes and even scandals, not least because of the buildings to be demolished to make room for the new ones. Among the places with traditional significance that would come to an end now counted the well-known terrace Oteteleşanu, south of the theatre, and the Elysée building, north of the theatre. This moment is one of historical importance for Bucharest, marking the start point of a series of direct political interferences in the decisions regarding the urbanistic development. The "burying" of the theatre between two much taller buildings generated a disproportion which was disagreed both by the specialists of the municipality and by the Architects' Society. A wave of protests lasted no less than eight months after the *Municipal Gazette* published an image of the model for the *Telephone Company Palace*. The building permit was refused, and this denial reflected the attitude of the officials, of the urbanistic committees and of the mass-media.

Building permit was eventually issued, though not from within the circle of specialists. In perfect resemblance to some actual situations, the Minister Constantin Argetoianu issued this permit personally, not knowing he had signed for the disappearing of the building of the National Theatre, as well: the later bombardments, targeting the *Telephone Company Palace*, would injure the body of this precious evidence of Romanian cultural rebirth and of the Europeanization of the capital.

E. During the earthquake of November 10, 1940, the building of the National Theatre suffered some damage, mainly in the stage area. The writer Liviu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Rebreanu, then director of the theatre, asking urgent funding to the Ministry of Religious Affairs and Arts, gives an account of the damage: the roof of the stage had collapsed and the "walls of the stage suffered some damages", while the " audience hall and the public lobbies stayed untouched". Architect Constantin Iotzu, rector of the Academy of Architecture, and engineer Aurel Ioanovici are entrusted with the project. The supervision of the execution works was to be ensured by architect Ştefan Balş, member of the Historical Monuments Committee. The Superior Technical Council approved the project on August 7, 1941. The works comprised the integral rebuilding of the stage walls, with a new, reinforced concrete structure and brick masonry. The wall separating the stage from the auditorium was rebuilt on a reinforced concrete beam. All cracked walls were consolidated by injecting cement mortar. Thus, on August 24, 1944, 9.22 am, when the German bombardments hit - aiming for the *Telephone Company Palace* - the building of the Theatre was in a good physical state.

F. *The end.* During the bombardments of 24-26 August 1994, among the first casualties was the building of the National Theatre, set in too close vicinity to the *Telephone Company Palace*, which had been the true target. The theatre caught fire, the roof, the wooden floors and the furniture burned, but the damage inflicted to the walls, as the documents of the time testify, did NOT transform it in a ruin unfit for restoration. It is proven by the request to analyze the opportunities for the reconstruction, addressed by the theatre administration to the renowned engineer Emil Prager. He did even more, and on September 20, 1944, the consolidation project was finalized. The reconstruction - regarded as a sign of national rebirth- seemed to be a general desire, expressed by the number of committees dedicated to this aim: a *National Committee for the Remaking of the National Theatre* was presided by the Prime Minister himself; by the end of 1944 another committee - for directing and controlling the reconstruction - was run by Victor Eftimiu (then general director of the theatres) and had architects Ion Davidescu and Grigore Ionescu, together with engineer C. Silistrarianu among the members. A special architecture office, run by Grigore Ionescu, was set up by this committee in order to manage the design process. The debris was cleared, the ruins secured and, on June the 2nd 1945, a law for ensuring the necessary funds for the reconstruction of the Theatre was adopted.

For such an aim, an architecture competition was needed, and it was organized under the aegis of the Ministry of Arts. The competition brief reflected the attitude towards this act of reedification. It grew out of the realities of a town which had undertaken the role of cultural matrix of the country, and the architectural answer had to express this fact. First of all a sensible enlargement was intended: the hall would have provided at least 1200 seats, the main lobby would have been moved at the first floor, the stage would have been enlarged to 400sqm; new rehearsal rooms and complex annexes added. A studio hall, with 5-600 seats, a library and a public reading room, a museum and a new administration wing would have added to the

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

existing spaces. In March 1946, out of the 17 projects which entered the competition, the jury chose three, belonging to architects Nicolae and Pasca Georgescu (project no.52, motto "a Florentine lily"), Alex. Zamfiropol and Valentin Iorga (project no.60, motto "Felix culpa"), Margareta and Euge Dumitriu, Haralambie Georgescu and Mircea Lecca (project no.61, motto D.G.L.) The authors of these projects would have united their efforts in a common projec that would have been coordinated by Haralambie Georgescu.

Unfortunately, the Theatre had been a symbol, but one belonging to a world doomed to disappear. The communist regime had his "trumpeters" which rushed - not without talent, but with no conscience - to counter the will of remaking, grown too manifest. With total disrespect for the technicians which had made public their conclusions regarding the state of the building, the media started to publish declarations that forged the truth in the usual terms of communist propaganda. The director of the theatre, Zaharia Stancu, completely obedient to the regime, was the first to promote the demolition, asserting that the state of decay of the ruins made them unfit for any attempt of reconstruction. Then he added the usual idle words, promising the immediate building of a new theatre that would outmatch any European theatre; he even pretended the project for the new building *was already in the final stage*, that *he himself had asked the architects to accelerate the work*. In the end, he qualified the decision of destroying the Theatre as a "*heroic action*"! And all this only a month and a half after Emil Prager had substantiated, with the arguments of the professional engineer, the possibility and even the necessity of the reconstruction.

The Theatre was demolished, a symbol of Romania's growth razed to the ground. And, as Prager foretold, the symbol was replaced by a "desert". As "peoples have short memory", the future of this place would make any *remember* unconceivable.

THE VESTIGES OF FILARET INN

unveiled during the archaeological excavations of 2004 (Fig. 29; Plates 1, 2, 3)

The archaeological excavation carried out north-east from the location of the former National Theatre, close to the foundations of this latter, revealed foundations of walls belonging, probably, to the former Filaret Inn. The area covered by the archaeological investigations includes a 13 m long segment of two parallel walls, oriented north-south, and slightly tilted from the walls of the theatre. The width of the ensemble is 3 m.

Probably the oldest phase is represented by a masonry wall (**A**), 3 m long, located 4m below level 0 (the actual level of Calea Victoriei in front of the site). The actual side limits of this element - presumably the vestige of a cellar - seem to turn west. The foundation, 2 m deep, is laid of brick bound with mortar. Part of it (80-90 cm in depth) was laid directly in a ditch. Given the stratigraphic information legible on the south wall of the trench, it is possible that the upper 50-60 cm of this element would belong to the elevation.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

The element (**A**) is overlapped by another wall (**B**), 13m long, representing a foundation apparently fragmented in three, due to different settling of its bed. Along its course one can notice, towards the two ends, short "bases", made of three-five rows of brick, slightly wider than the wall. On a 2.4m long segment above the old foundation (**A**), overlapping much of it, there is another similar brick widening. Therefore, these "bases" stand for constructive peculiarities of the foundation of wall (**B**). Only 30cm wide, wall (**B**) must have been a division wall. Close to the northern limit of the trench, wall (**B**) turns west, at an angle below 90°.

3m west of wall (**B**), parallel to it, the investigations revealed the "face" of another wall (**B'**). No wider than 34cm, it represents another division wall. The two walls could have delimited a succession of rooms, no more than 2.4m wide.

Under the course of wall (**B'**), there is a pendant (**A'**) of the foundation wall (**A**). These two elements are the east and west faces of a square cellar room.

Between the two walls, (**B**) and (**B'**), one can observe three segments of dividing walls, orientated east-west (indicated, from south to north, as **a**, **b**, **c**). Their width is, respectively, 43, 44 and 43cm. Between fragments (**a**) and (**b**) there is a layer of bricks, laid sideways, on a bed of mortar, bound with mortar, representing probably a pavement; its traces overlap partially the course of wall (**B**). Walls (**b**) and (**c**) are the side limits of the cellar room **A-A'**, as could be seen in a small trench adjoining wall (**b**).

In the north of the investigated area, close to the corner of wall (**B**) the investigation revealed a horizontal wooden beam, probably belonging to the land stabilizing system.

Other remarks:

The area north from the transverse wall (**c**) is covered with a mortar mixed with brick debris, which partly overlaps even the walls. Therefore, it is a levelling screed put up after the inn had been dismantled.

If the underground room **A-A'** stands for an older phase of the inn (which cannot be precisely stated), it was reused after a remodelling (mending) the vestiges of which could be the long walls (**B** and **B'**). According to this conjecture, the repair might be the one for which the 500 000 bricks were ordered, after 1835 (when the building was given to an orphanage) and before 1838.

THE FOUNDATIONS OF THE NATIONAL THEATRE (Figs. 30-50; Plates 1, 3)

The plan of the theatre - the hall and stage wing - as it is legible through the archaeological excavation.

General notes:

- All foundations of the Theatre are stepped: the lower part (the footing of the wall) is generally built with mixed, brick and stone masonry, poured into the ditch, while the upper parts of the foundations are built exclusively with brick.

- Discharging brick arches are used at the east wall of the vestibule (Fig. 32, 33) and above the pipes or warm air ducts (along the horizontal course).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

- The dimensions of the bricks from the old phase (Hefft) vary between: 28cm/13.5cm/5cm; 27.5cm/14cm; 5cm; 26.5cm,/13cm/5cm.

- The bottom of the foundation trenches was stabilized - at least in critical areas - with large wooden poles (approx. 30cm/20cm). Their imprints were revealed in point (a), under the western wall of area 21 (Fig. 40) and under the north wall of room XI (point b).

- The sustaining foundations of the hall - shaped like a horse-shoe - and the wall that separates the forestage from the hall have various founding levels (at the foot): midway along their course the foot lays at 1-1.5m upper than sideways.

A. THE FUNDATIONS OF THE ENTRANCE PORTICO, towards Calea Victoriei, define a surface of 50sqm. Stepped, the footing is built of stone mixed with brick and lays higher than the foundation of the entrance lobby. The walls are *adjacent* to this latter foundation, fact that reflects the independent structural character of the portico, built as an appendix of the main façade (Figs. 31, 34). Inside the surface, the traces of two perpendicular walls turned up, vestiges of a precedent structure (Fig. 34).

B. THE FOUNDATIONS OF THE ENTRANCE LOBBY trace a rectangular room, 3.7 by 14.2m. At both sides, corresponding to the façade, there is a pilaster, projected 10cm out from the background. The foundations of two pillars, 1.2m square, are adjoined to each pilaster, probably standing for a façade scheme that never finalized (Figs. 31, 35). In the east wall there is a discharging arch, 5.9m wide and 1.9m high (Figs. 32, 33).

C. THE FOUNDATIONS OF THE FOYER enclose a 250sqm surface; the foundations of the two rows of columns are preserved, as well as an intermediate foundation designed for supplemental support of the floor of the foyer. To the south, there are the foundations of a staircase with three flights of steps. The foundations of the flights are continuously tied to the foundation of the south row of columns. To the north, the lobby is confined by a room (areas 21 and 27) 6.9 / 8.5m. During the 1940 consolidation works, a supplemental brick foundation (0.7m wide) was laid. A concrete platform (2.5 / 3m), reinforced with I-section beams, was poured with the same purpose at the base of the foundations (level-5.16) (Fig. 38). Between these foundations turned up the traces (three walls 0.45m wide) of a perimeter room, probably belonging to Filaret Inn.

D. THE FOUNDATIONS OF THE AUDITORIUM enclose a relatively square surface, inside of which one can clearly read the horseshoe shape of the internal walls of the auditorium and the two supplemental "rings" that sustained the floor (*inel 1, 2*, Fig. 30). The eastern corners of this area are taken by the foundations of two semicircular stairs (areas 19, 20) which used to lead to the upper rows of boxes. The inner ring (*inel 3*) - a circular wall which must have also work as sustainment of the floor - distributed radially the vaulted, masonry heating ducts (*canal 1, 2, 3*) (Fig. 36). Before it reached the large ring (*inel 1*) each duct turned

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

north, respectively south, and then went upright distributing the heat inside the auditorium. The west limit of the auditorium overlapped two underground rooms (no.28 and 5). Along this limit stretched the *fossa* of the orchestra.

E. THE FOUNDATIONS OF THE STAGE: The stage covered a surface of 350sqm. Naturally, only part of this surface was taken by the playing area, its rear part serving for scene changing and other specific actions. The whole area was raised above a basement which is the part revealed by the archaeological excavation.

Rooms 28 and 5 are each functionally connected to an analogous shaped room, with one semicircular ending along the longitudinal axis. These rooms, 28, 5, 29, 3 and 4 were probably toilets: the traces of the access stairs from the auditorium are preserved (Fig. 45), as well as some foul pipe ducts (Fig. 39). The semicircular walls of these rooms, just like the innermost ring (*inel 3*) below the auditorium, have a double-shell construction, allowing the warm air to flow in between (Figs. 46, 49).

A transverse wall divides, below the stage, the areas for scene changing; it did not rise above basement level, acting as a supplemental support for the stage. The west backstage wall marks the limit of the archaeological excavation. Other extra supports of the stage are represented by thin east-west walls, which have been partly dismantled once the scene changing system was modified, probably during the massive reconstruction of the stage in 1914. These walls were completely replaced, during the interventions of 1940, by other walls, deprived of foundations – laid directly on the basement pavement, following the same east-west direction (Figs. 41, 44). The room below the backstage is confined by two lateral wings and is divided longitudinally by a row of four pillars. Another wall, probably support for the stage floor, was added in the first phase (Hefft) to the two pilasters, which reinforce the west wall. During the 1940 intervention, the two middle pillars were connected by a brick wall similar to the new longitudinal support walls. The 1940 moment brought the concrete injections (area XI, point *i. b.*) as well. Another stark addition brought about after the 1940 earthquake is the supplemental support brick wall laid on a concrete foundation bellow the east side of the stage (Fig. 43). It secured the massive reinforced concrete beam put up to consolidate the stage floor.

F. THE FOUNDATIONS OF THE SIDE WINGS enclose the traces of the staircases: the princely stair (areas 35-36), with two flights, situated south-east of the auditorium; opposite, a stair with curved steps in the north wing (area 38); another curved-steps stair in the mid south wing (area 31, Fig. 47) and another one, probably with three flights, at the west limit of north wing (area 42). The latter, with a central pillar, ensured access to room 41, the flat vaulting of which can still be decoded. West of this staircase there is a small room, probably a toilet (g.s.); traces of ducts are still visible, overlapped by a concrete screed added during recent works (area 43). Traces of the works carried out in 1940 are visible south of areas 32, 33, 34 and 26, 47, 46, as massive concrete injections.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

G. THE FOUNDATIONS OF THE ANNEXES, as they are represented in the 1899 and 1911 plans have not been uncovered during the archaeological research. Part of the east wall of the extension of 1894(?) was, however revealed. The foundations of a square structure, built of brick bound with lime mortar, with rounded inner corners, completely detached from the general body of the theatre, probably stand for a part of the technical annexes (water tank?) from the first phase (Hefft).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Figures and plates:

Fig. 1 Plan of Bucharest drawn by Major Borroczyn. 1846
Detail with the location of the future National Theatre
Fig. 2 Plan of Bucharest. 1911
The surroundings of the National Theatre
Fig. 3 Plan of Bucharest. 1989
The location of the disappeared National Theatre
Fig. 4 The sketches of architect Hefft. Cross section of the stage area
Fig. 5 The sketches of architect Hefft. Plan of the stage
Fig. 6 The sketches of architect Hefft. Longitudinal section of the audience hall (excerpt from the calculation)
Fig. 7 The sketches of architect Hefft. Details – princely hall and staircase (excerpt from the calculation)
Fig. 8 The sketches of architect Hefft. Details – staircases (excerpt from the calculation)
Fig. 9 The sketches of architect Hefft. Plan of the access area (excerpt from the calculation)
Fig. 10 Project of architect Hefft. Sanitary outfit column – cross section
Fig. 11 Project of architect Hefft. "Cassa" – box office
Fig. 12 The sketches of architect Hefft. Details: console, iron balusters (excerpt from the calculation)
Fig. 13 Project of architect Hefft. Street lamp
Fig. 14 Excerpt from the letter addressed by E. Barberot to Al. Odobescu, from 18/30 September 1875
Main façade; general plan
Fig. 15 Excerpt from the letter addressed by E. Barberot to Al. Odobescu, from 18/30 September 1875
Fragmentary longitudinal section with the audience hall and the foyer
Fig. 16 Excerpt from the letter addressed by E. Barberot to Al. Odobescu, from 18/30 September 1875
Cross section of the foyer
Fig. 17 Excerpt from the letter addressed by E. Barberot to Al. Odobescu, from 18/30 September 1875
Cross section of the audience hall
Fig. 18 Excerpt from the letter addressed by E. Barberot to Al. Odobescu, from 18/30 September 1875
Longitudinal section
Fig. 19 Excerpt from the letter addressed by E. Barberot to Al. Odobescu, from 18/30 September 1875
Plan with the ceiling and the dome of the audience hall
Fig. 20 Layout of seats in the audience hall of the National Theatre. 1910

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 21 Layout of seats in the audience hall of the National Theatre. 1938
Fig. 22 The centre of Bucharest; plan drawn by D. Papazoglu, 1871
Detail with the National Theatre
Fig. 23 The National Theatre at the beginning of the 20th century
Fig. 24 The National Theatre in 1916, with the parking for automobiles and chariots
Fig. 25 The National Theatre in 1920; in the foreground the small linden garden
Fig. 26 The National Theatre in 1928, during a transformation of the linden garden
Fig. 27 The audience hall of the National Theatre, with its three rows of boxes and the gallery (in the interwar period)
Fig. 28 The National Theatre in 1935, after the completion of the Telephone Company Palace
Fig. 29 The foundations of Filaret Inn
Fig. 30 Overall view of the foundations of the National Theatre
Fig. 31 The portico and the access vestibule
Figs. 32,33 Discharge arch in the wall separating the portico and the vestibule
Fig. 34 Walls preceding the theatre, superimposed by the foundations of the portico; the junction line of the foundations belonging to the portico and the vestibule is visible
Fig. 35 Foundations of the vestibule, with the south pilaster and the correspondent attached pillar
Fig. 36 Foundations of the audience hall - Ring no.3
Fig. 37 Stamped brick (*Tonolla*). Room 5, area C1
Fig. 38 Concrete platform, reinforced with I beams; 1940, area 21
Fig. 39 Vaulted sewage(?) duct; room 41
Fig. 40 Impressions of the wooden beams laid at the base of the foundation; area 21
Fig. 41 Support walls of the stage, built after the 1940 earthquake; areas I, II, 2
Fig. 42 Technical services pit(?); 1940, area IV
Fig. 43 Concrete foundation of the separation wall between the stage and the audience hall; 1940
Fig. 44 Stage supporting wall laid directly on the paving of the basement; brake caused by settling
Fig. 45 Stair in area 28
Fig. 46 Doubling of the curved wall; area 4
Fig. 47 Support pillar of the stair; area 31
Fig. 48 Room 29; spring of the vault
Fig. 49 Detail of the semicircular wall; room 5, area C1
Fig. 50 Rooms 4 and 3

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Plate 1 The foundations of the National Theatre and the vestiges of Filaret Inn. Overall plan

Plate 2 The foundations of Filaret Inn

Plate 3 The foundations of the National Theatre and the vestiges of Filaret Inn

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

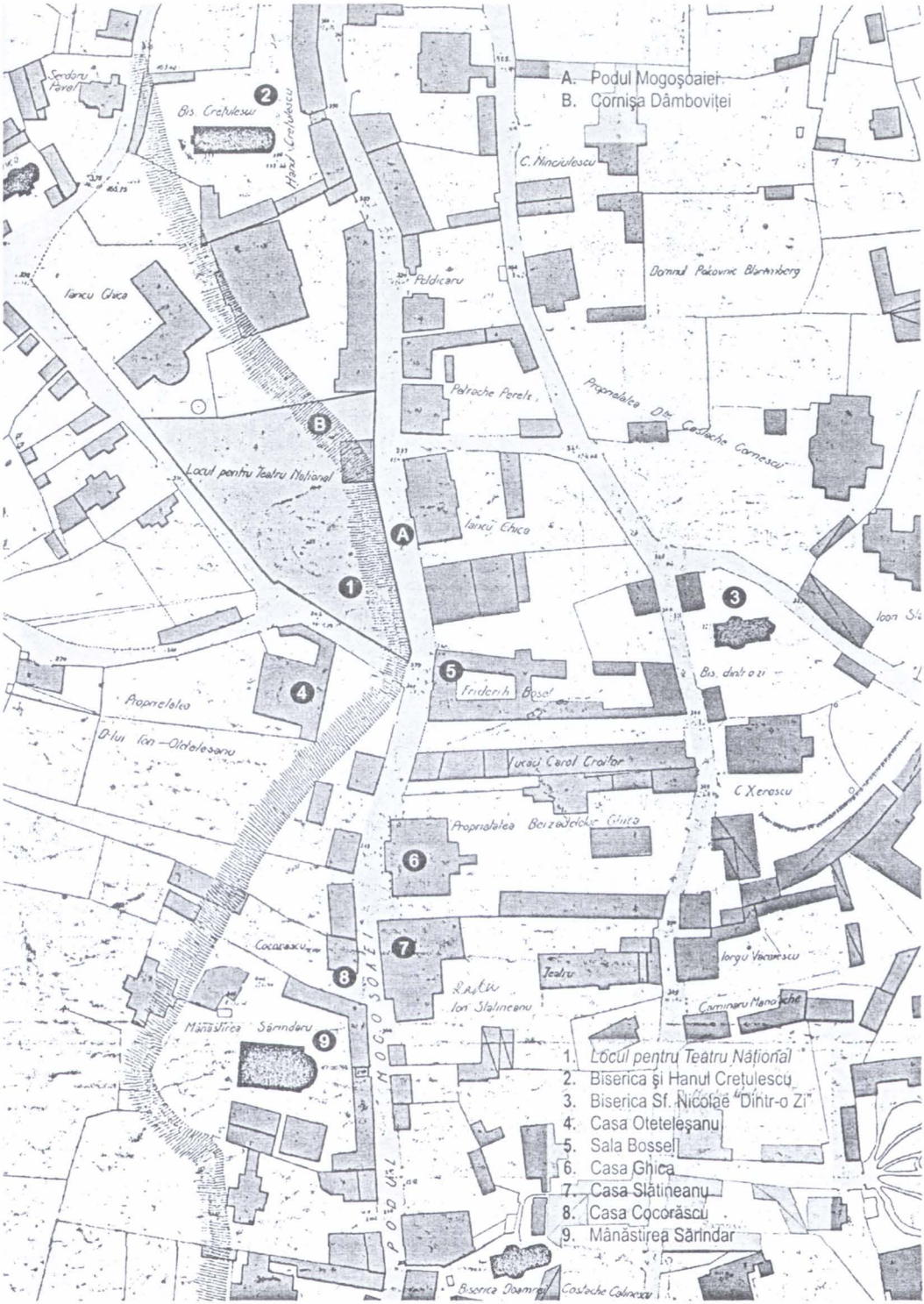

Fig. 1 Planul oraşului Bucureşti ridicat de Maiorul Borroczyn. 1846
Amplasamentul viitorului Teatru Național

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 2 Planul oraşului Bucureşti. 1911 - Împrejurimile Teatrului Naţional localizare şi încadrare cronologică după: C. Mucenic, *Bucureşti: Un veac de arhitectură civilă*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 3 Planul cadastral al Bucureştiului. 1989
Amplasamentul fostului Teatru Național

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

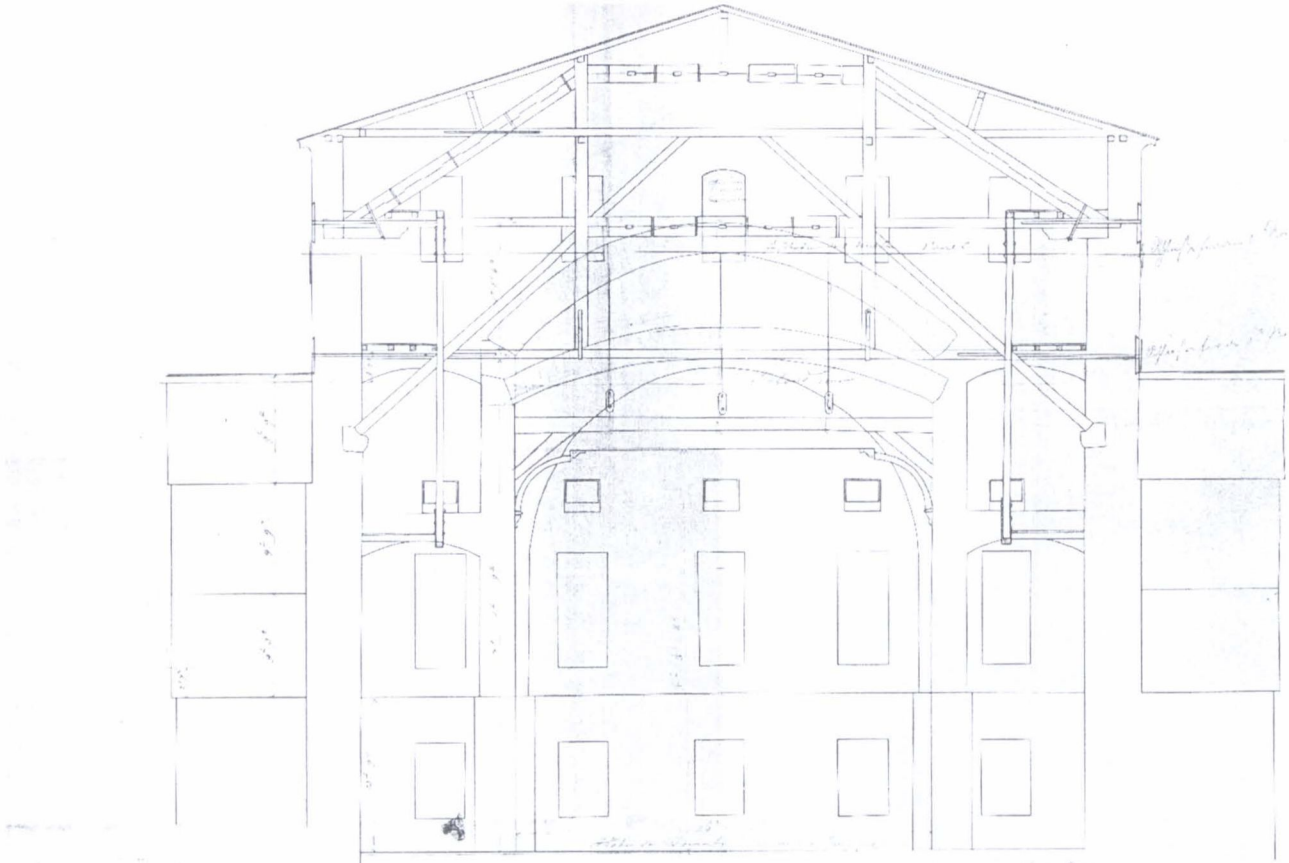

Fig. 4 Din schițele arhitectului Hefft. Secțiune transversală prin zona scenei
AN, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar nr. 188/1851, fila 97

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

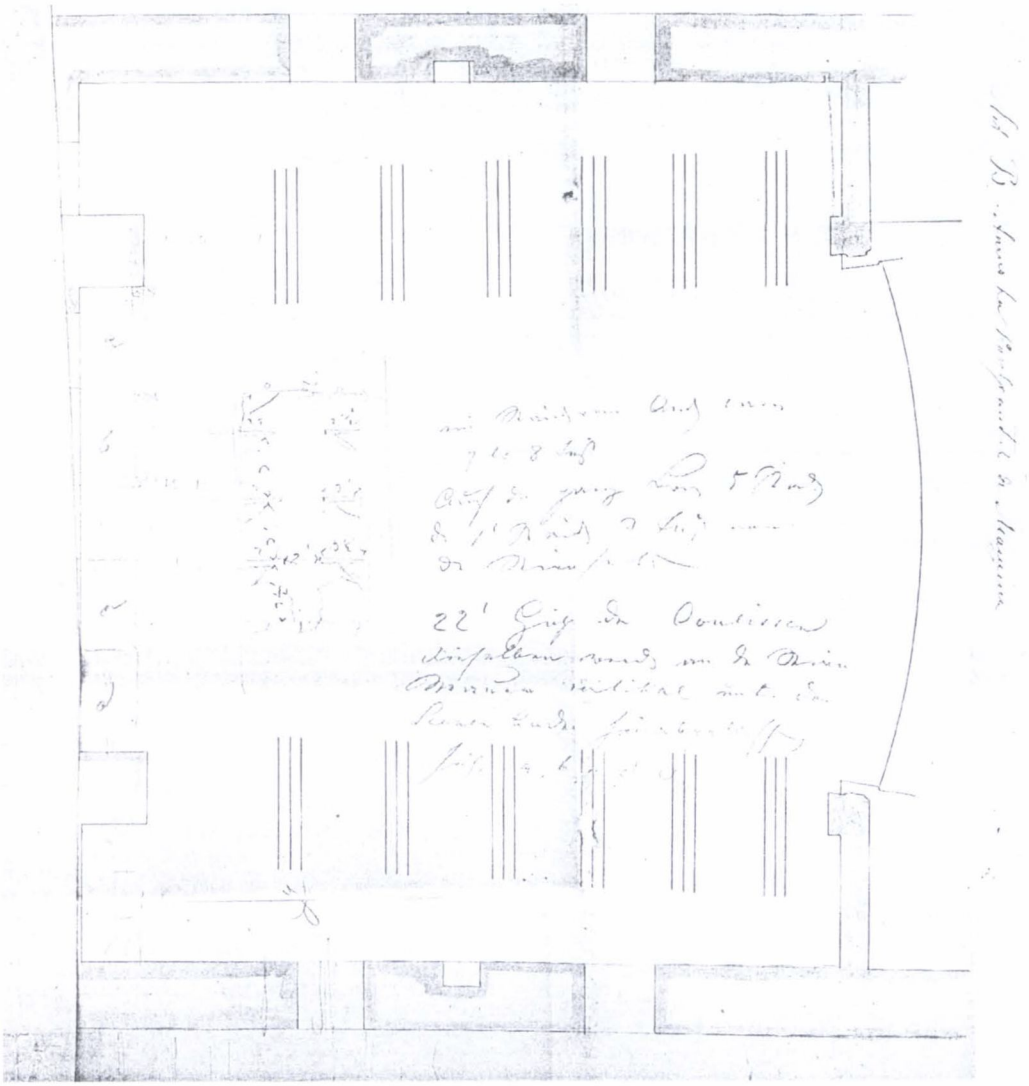

Fig. 5 Din schițele arhitectului Hefft. Planul scenei
AN, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar nr. 188/1851, fila 98

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

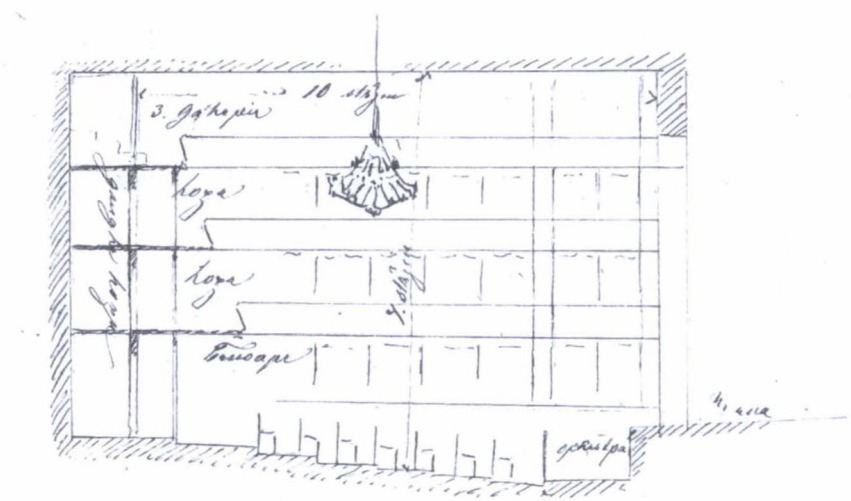

Fig. 6 Din schițele arhitectului Hefft. Secțiune longitudinală prin sală (extras din deviz). AN, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar nr. 188/1851, fila 77

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

78

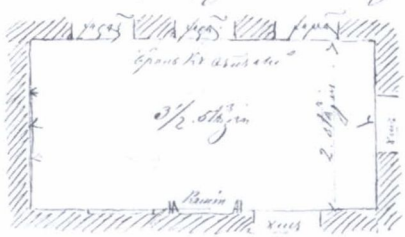

Fig. 7 Din schițele arhitectului Hefft. Detalii - salonul domnesc și scară (extras din deviz).
AN, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar nr. 188/1851, fila 78

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

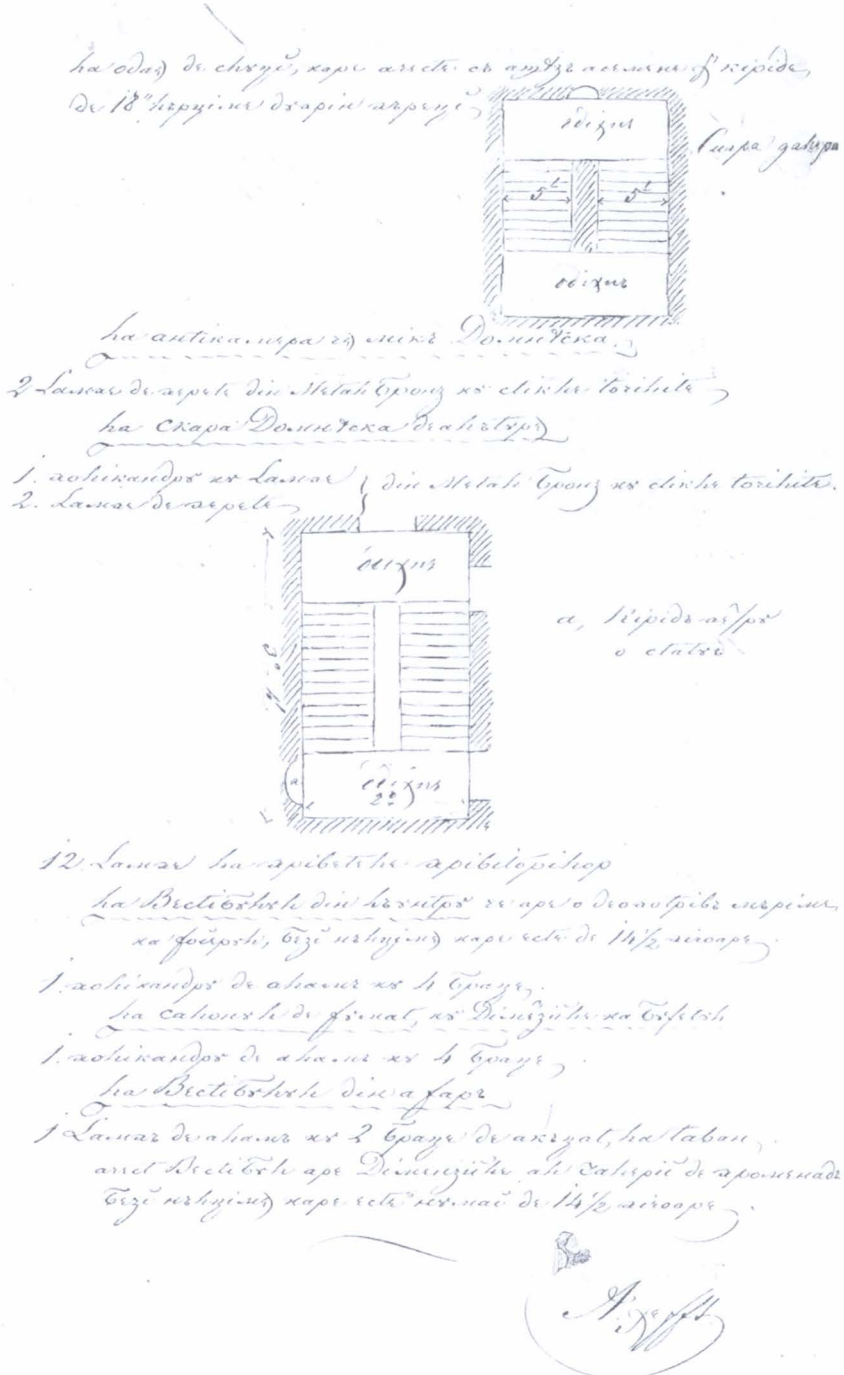

Fig. 8 Din schițele arhitectului Hefft. Detalii - scări (extras din deviz).
AN, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar nr. 188/1851, fila 78 verso

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

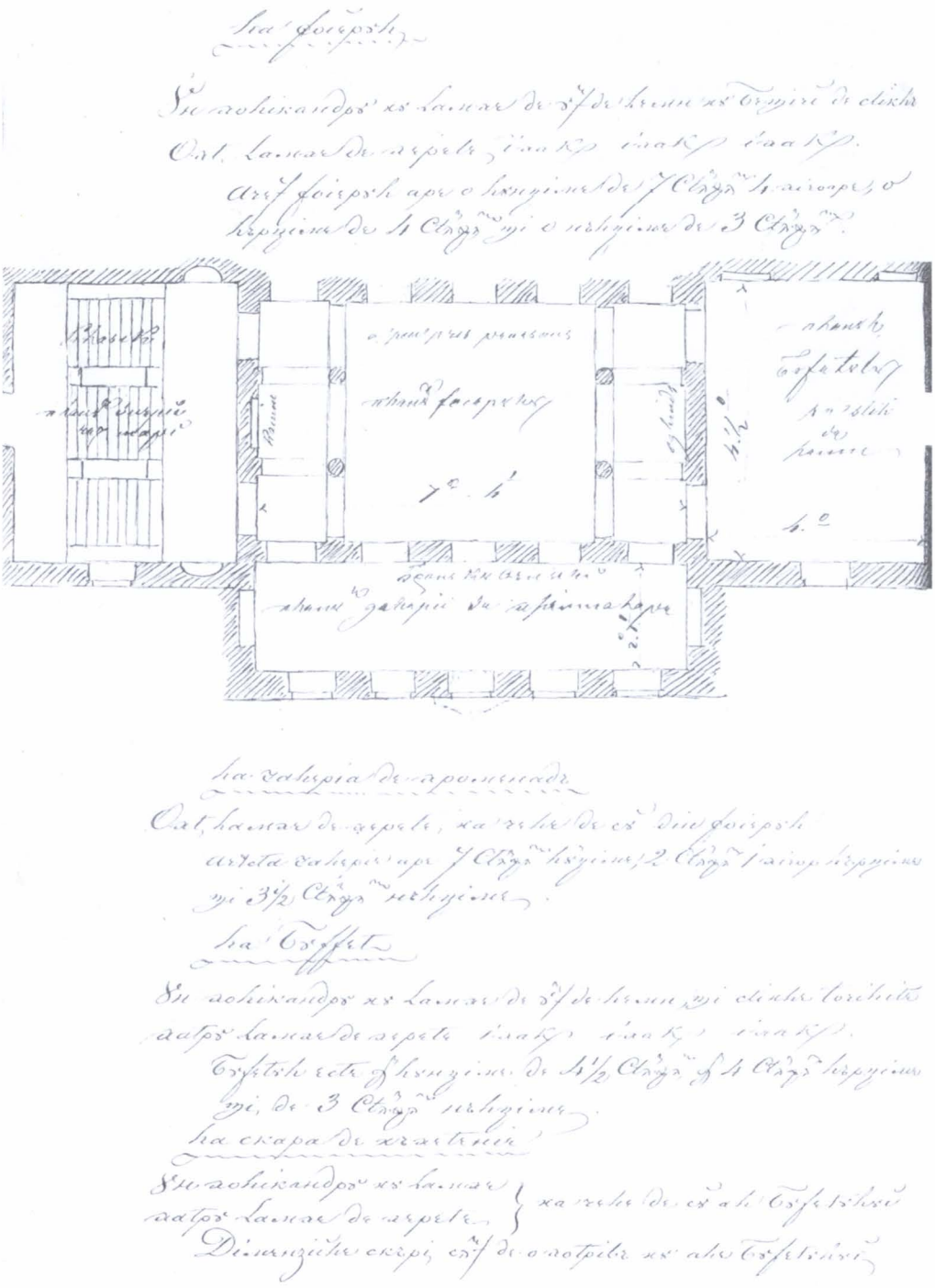

Fig. 9 Din schițele arhitectului Hefft. Planul dispozitivului de acces.
AN, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar nr. 188/1851, fila 77 verso

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

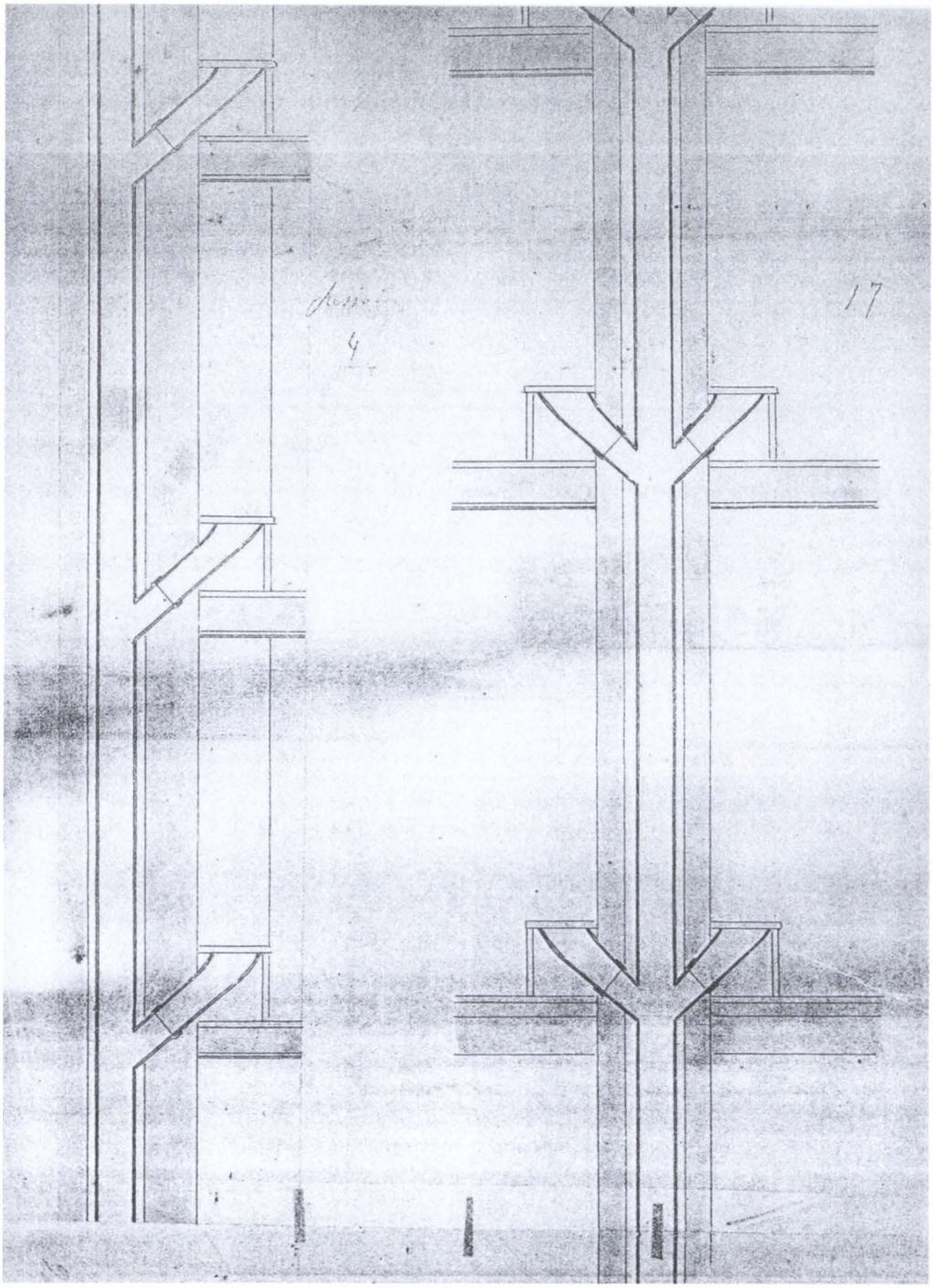

Fig. 10 Proiectul arhitectului Hefft. Coloane de instalații sanitare - secțiune verticală.
AN, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar nr. 188/1851, fila 52

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

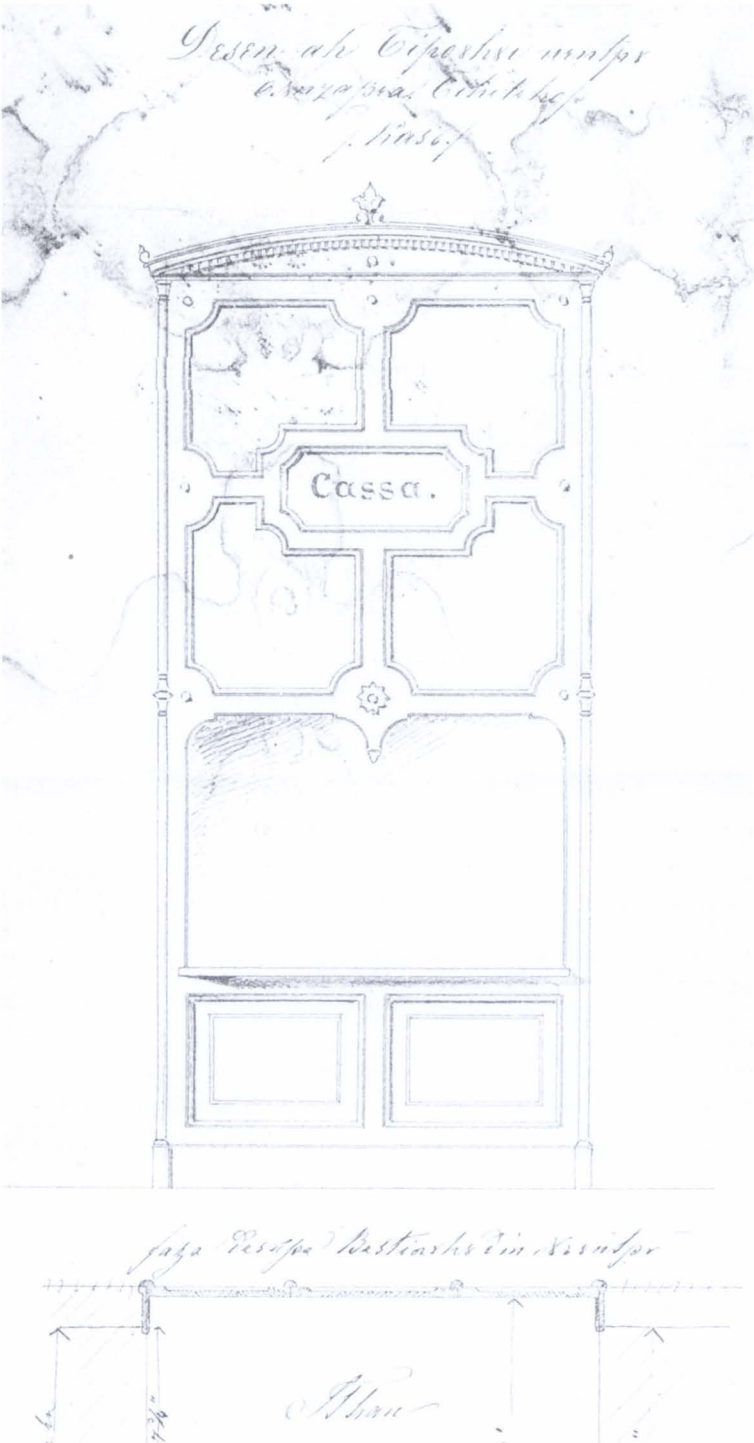

Fig. 11 Proiectul arhitectului Hefft. "Cassa"
AN, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar nr. 188/1851, fila 25

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

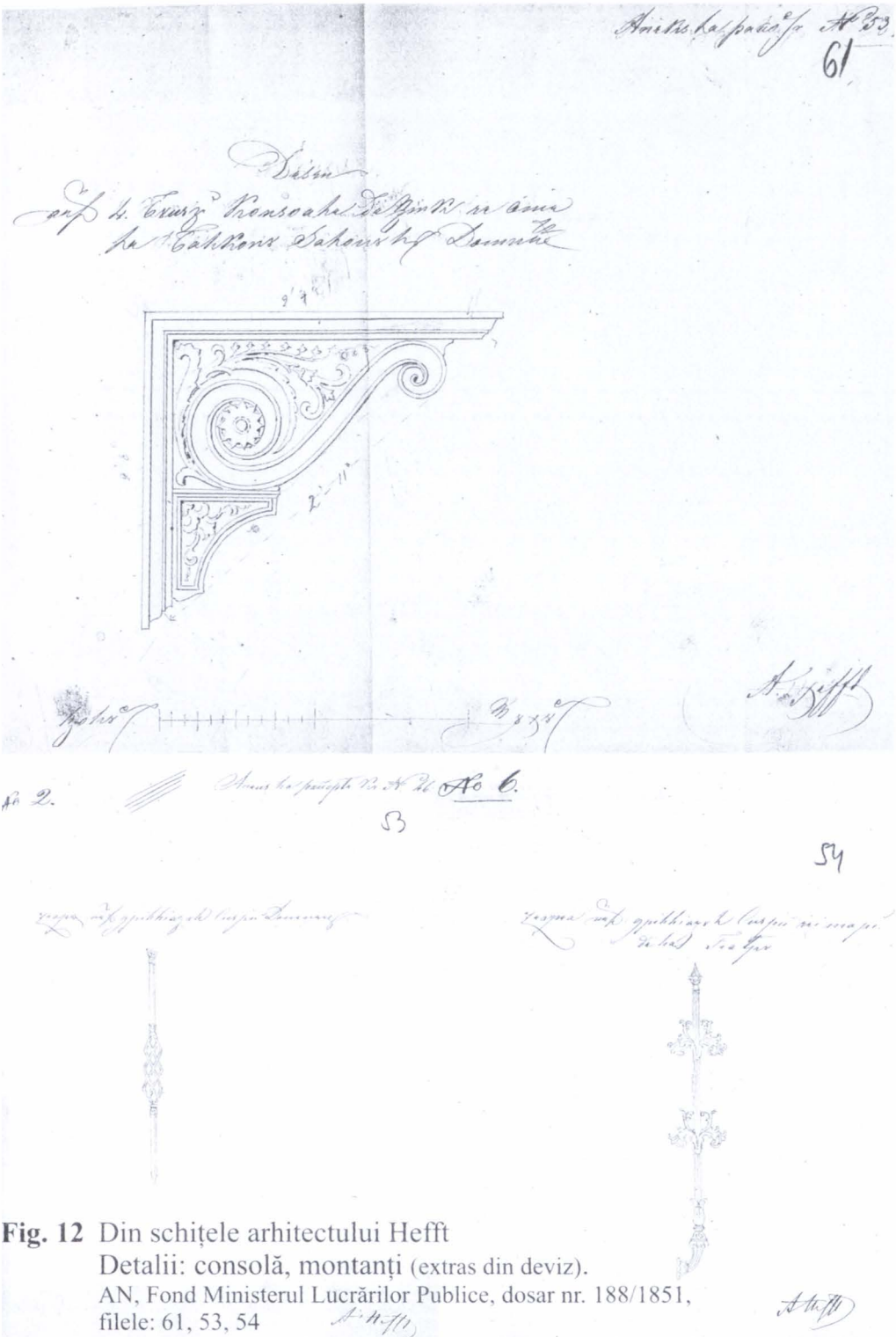

Fig. 12 Din schițele arhitectului Hefft
Detalii: consolă, montanți (extras din deviz).
AN, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar nr. 188/1851,
filele: 61, 53, 54

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

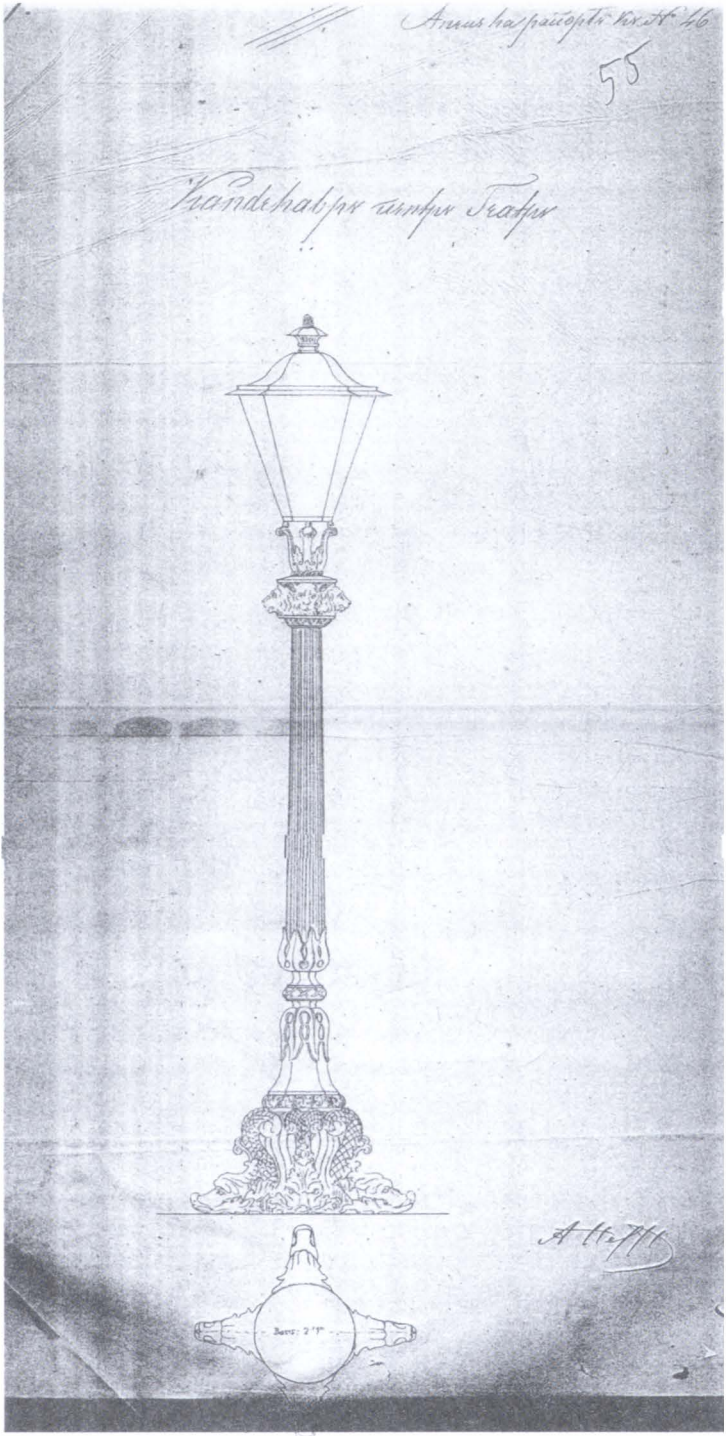

Fig. 13 Proiectul arhitectului Hefft. Lampadar.
AN, Fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar nr. 188/1851, fila 55

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

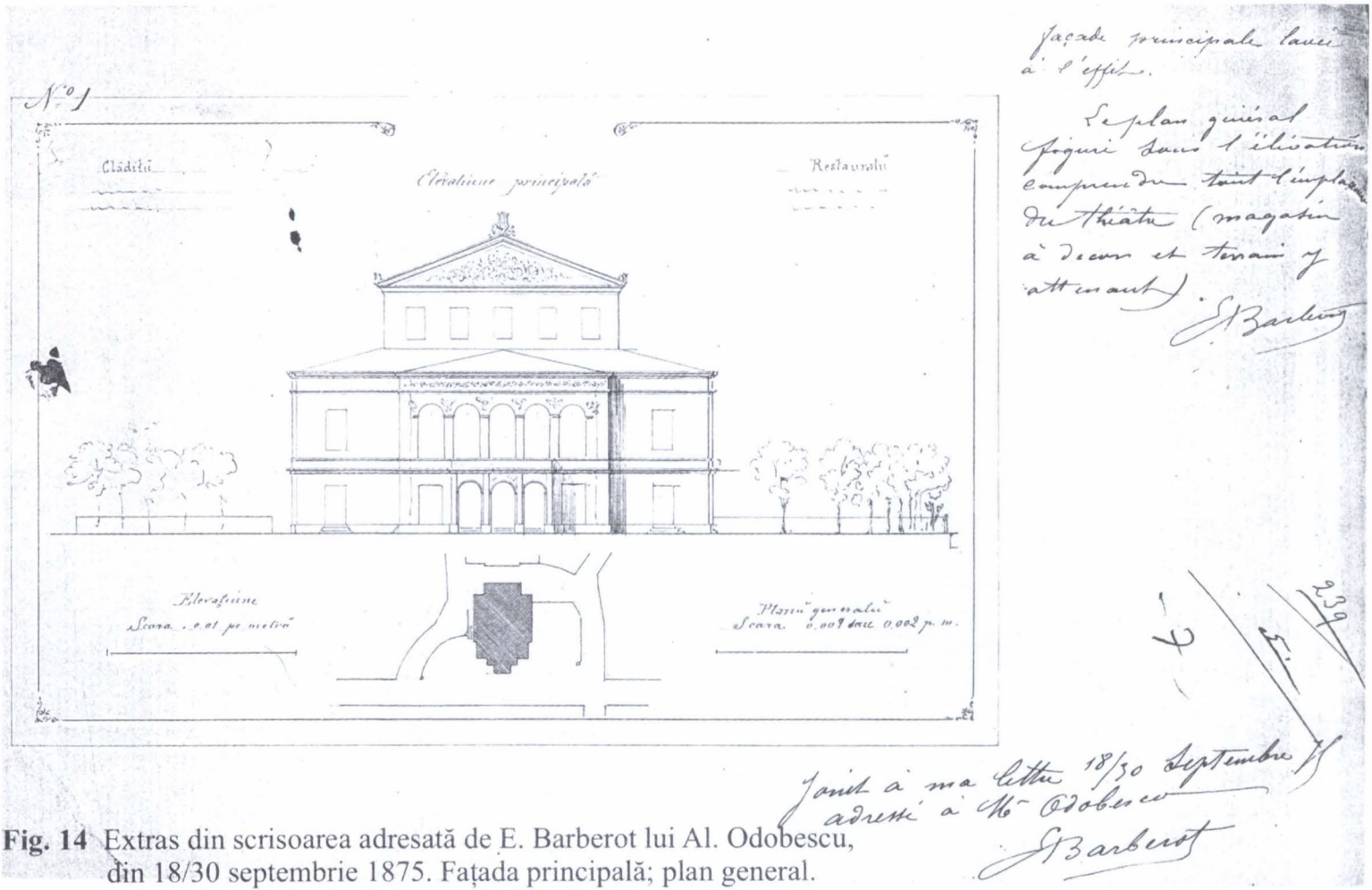

Fig. 14 Extras din scrisoarea adresată de E. Barberot lui Al. Odobescu, din 18/30 septembrie 1875. Fațada principală; plan general.
AN, Fond Teatrul Național, dosar nr. 9/1875, fila 7

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

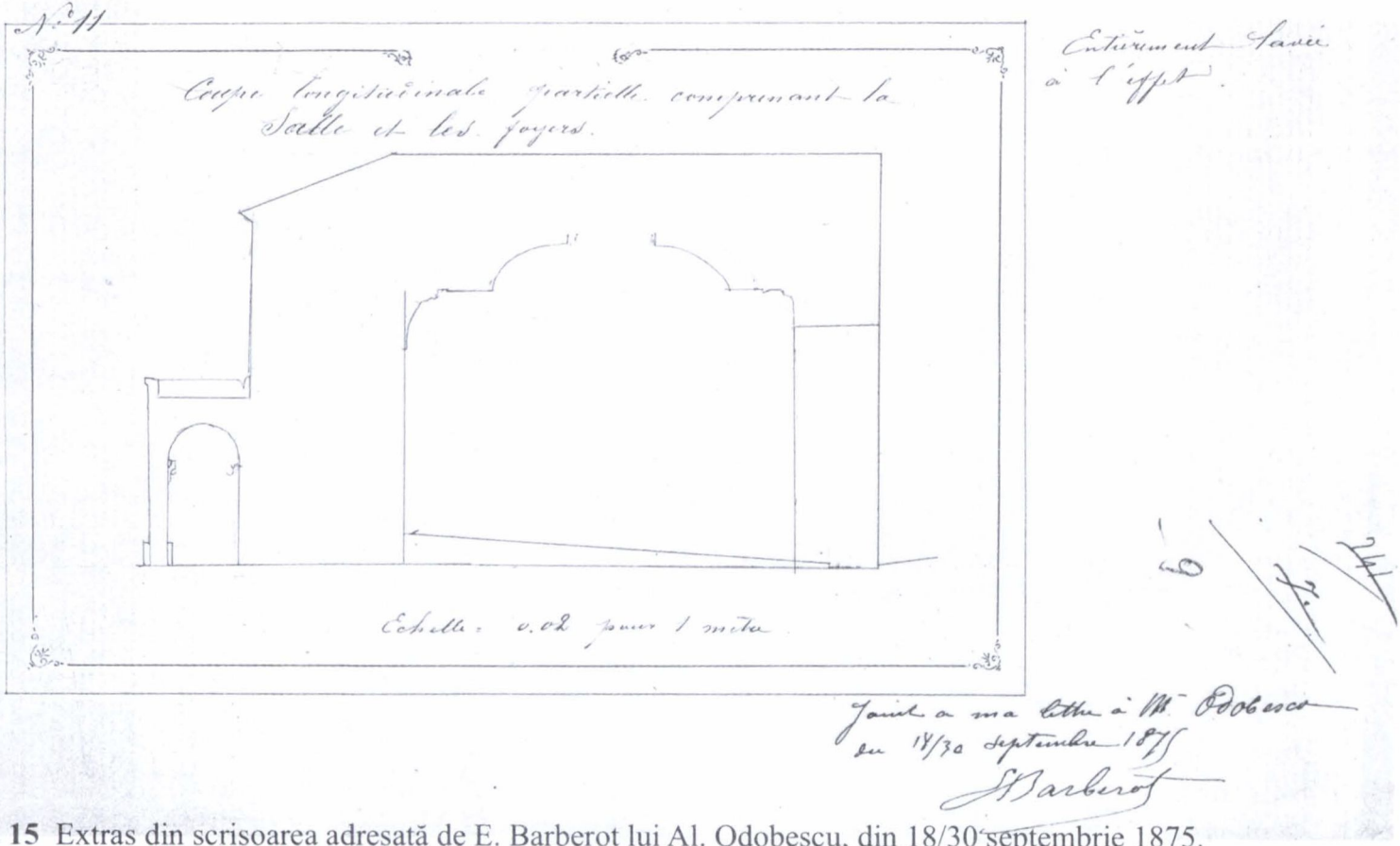

Fig. 15 Extras din scrisoarea adresată de E. Barberot lui Al. Odobescu, din 18/30 septembrie 1875. Secțiune longitudinală parțială prin sală și foaier.
AN, Fond Teatrul Național, dosar nr. 9/1875, fila 9

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

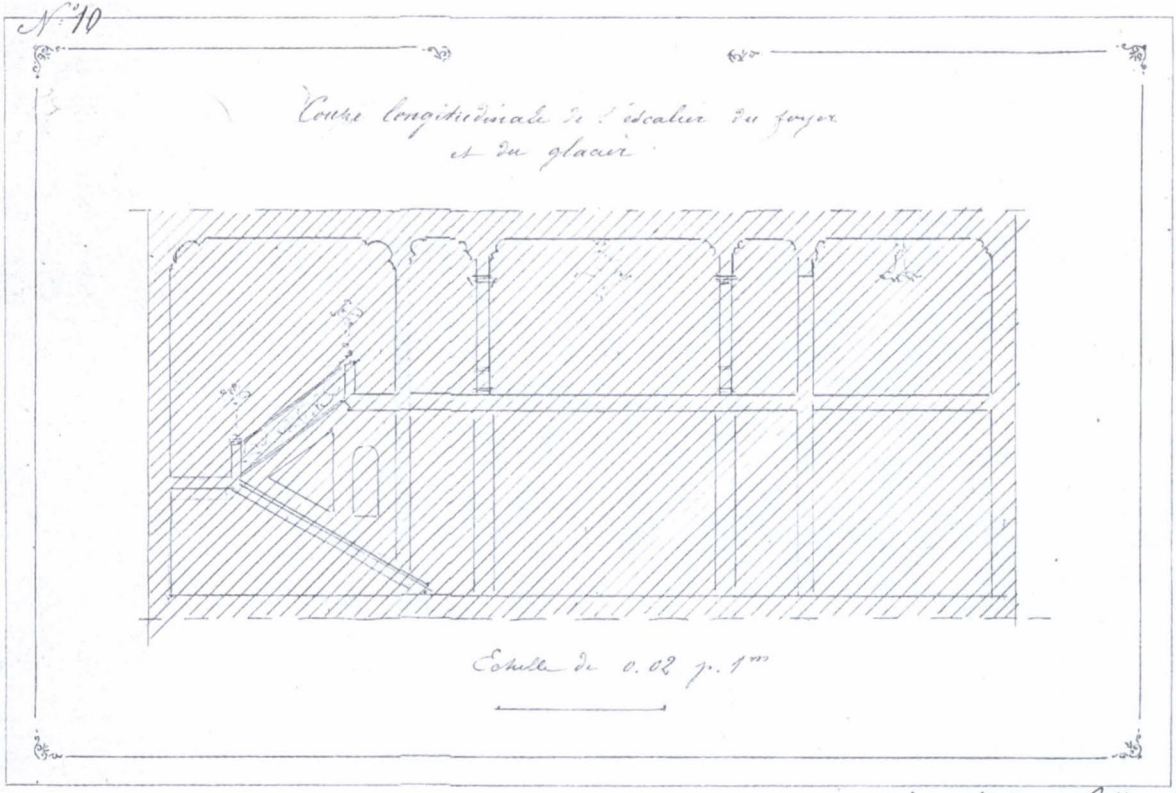

Fig. 16 Extras din scrisoarea adresată de E. Barberot lui Al. Odobescu, din 18/30 septembrie 1875. Secțiune longitudinală a foaierului.
AN, Fond Teatrul Național, dosar nr. 9/1875, fila 10

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

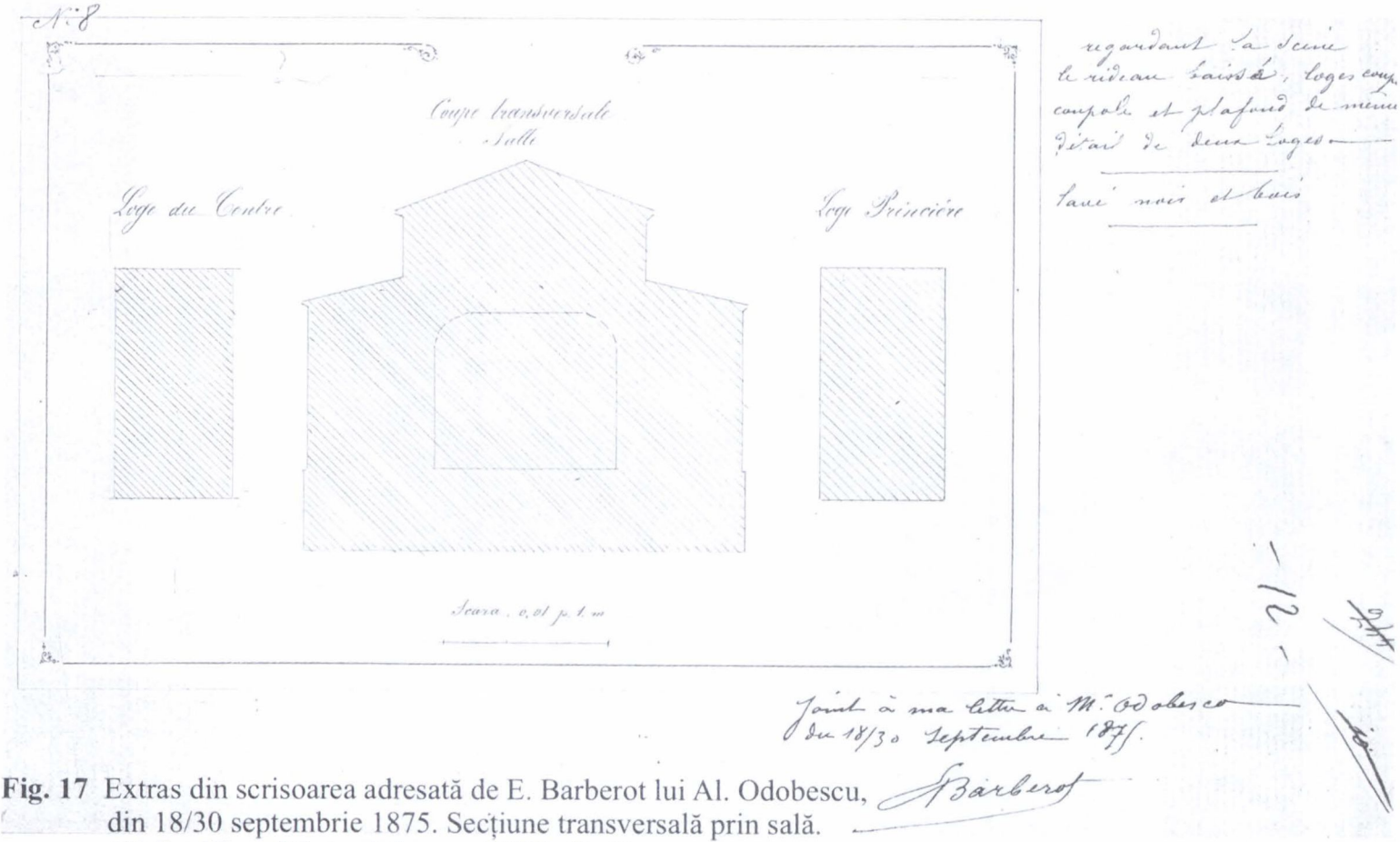

Fig. 17 Extras din scrisoarea adresată de E. Barberot lui Al. Odobescu, din 18/30 septembrie 1875. Secțiune transversală prin sală.
AN, Fond Teatrul Național, dosar nr. 9/1875, fila 12

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

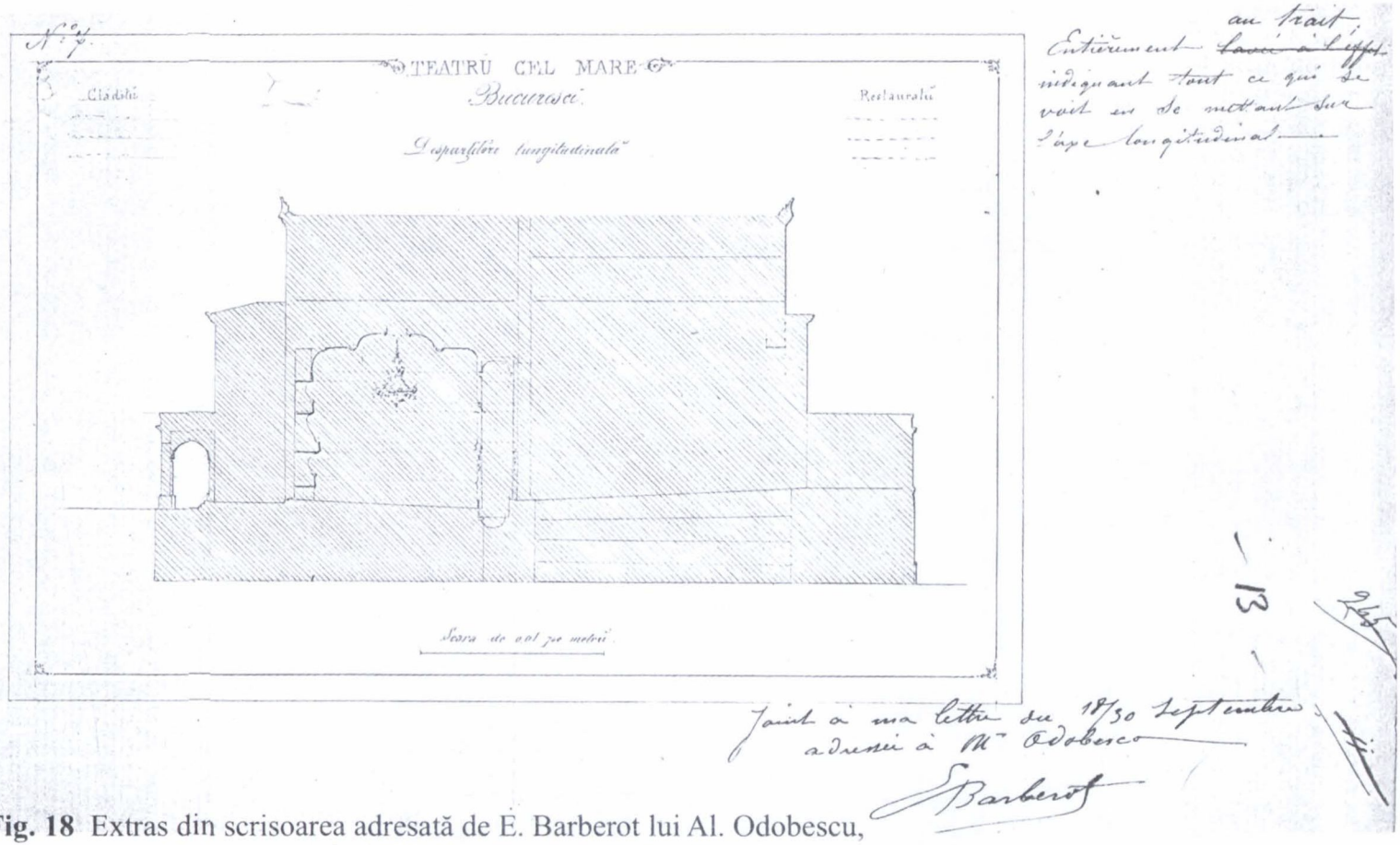

Fig. 18 Extras din scrisoarea adresată de E. Barberot lui Al. Odobescu, din 18/30 septembrie 1875. Secțiune longitudinală.
AN, Fond Teatrul Național, dosar nr. 9/1875, fila 13

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

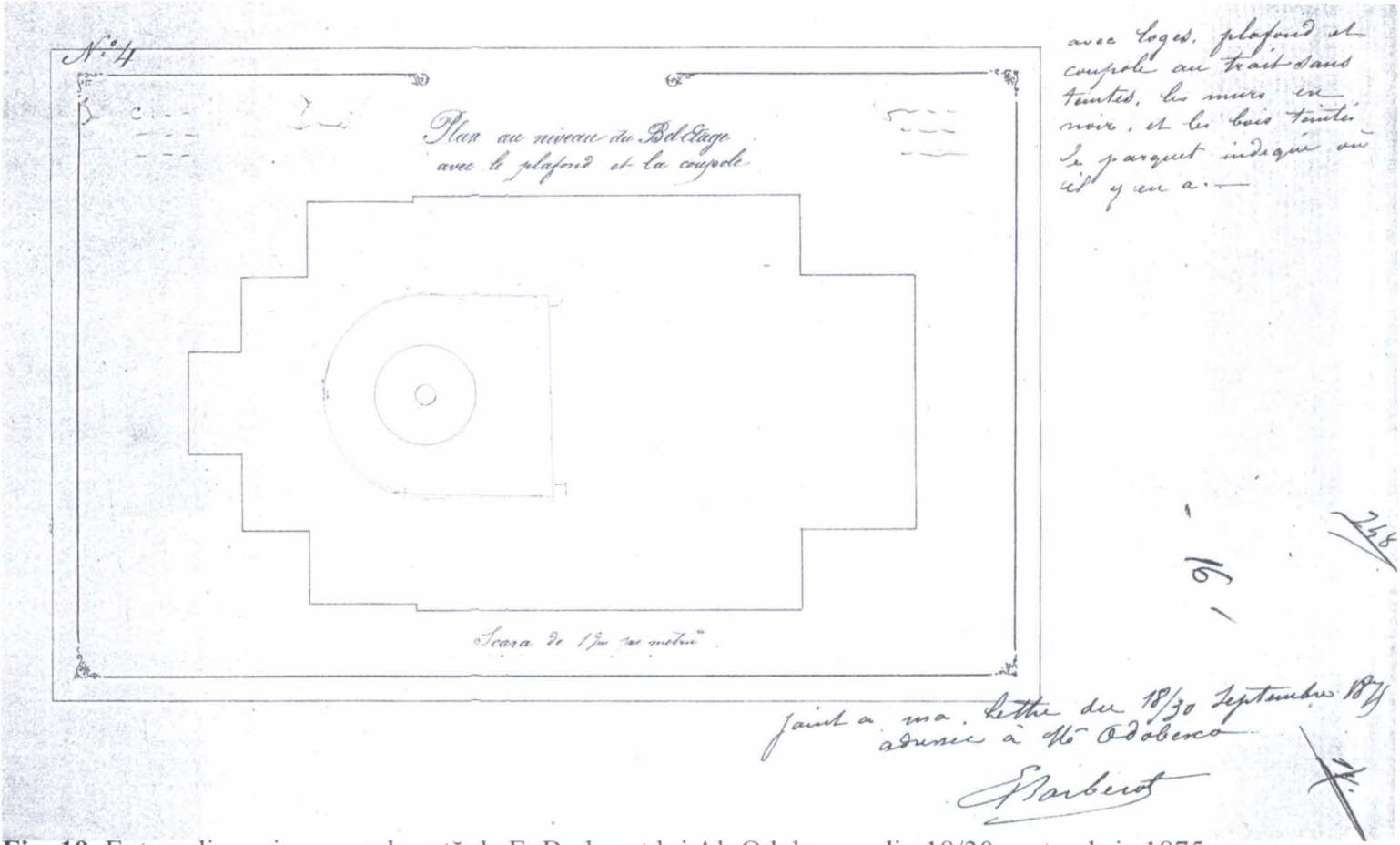
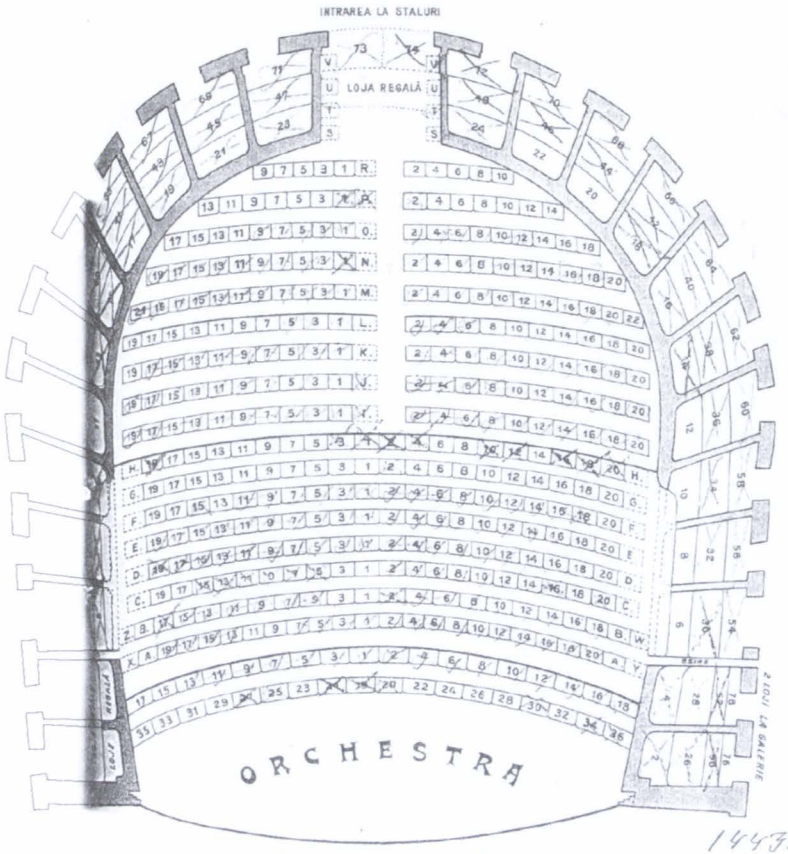

Fig. 19 Extras din scrisoarea adresată de E. Barberot lui Al. Odobescu, din 18/30 septembrie 1875. Plan cu plafonul și cupola sălii.
AN, Fond Teatrul Național, dosar nr. 9/1875, fila 16

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

[D]BUIREA LOCURILOR ÎN TEATRUL NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI

1443.50

9/10 Luna Octomvrie Ziua 27

Piesa Navarra de Ch. Carolus și Piuariul negru

Prețurile obișnuite

RECAPITULAȚIUNE

BILETE	Loji Rangul I	Loji Rangul II	Loji Rangul III	Loji Galerie	Stal I	Stal II	Stal III	GALERIA	
								Numerotată	Nenumerotată
Intrate	8	17	20	1	97	66	53	71	65
Abonați	2	2	—	—	8	—	3	—	—
Încasate	10	3	4	3	57	18	39	12	335

Cassier,

Șef-Controlor,

27/X/1910

g. 20 Schemă a distribuției locurilor în sala Teatrului Național, 1910
AN, Fond Teatrul Național, dosar nr. 26/1910, fila 39

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

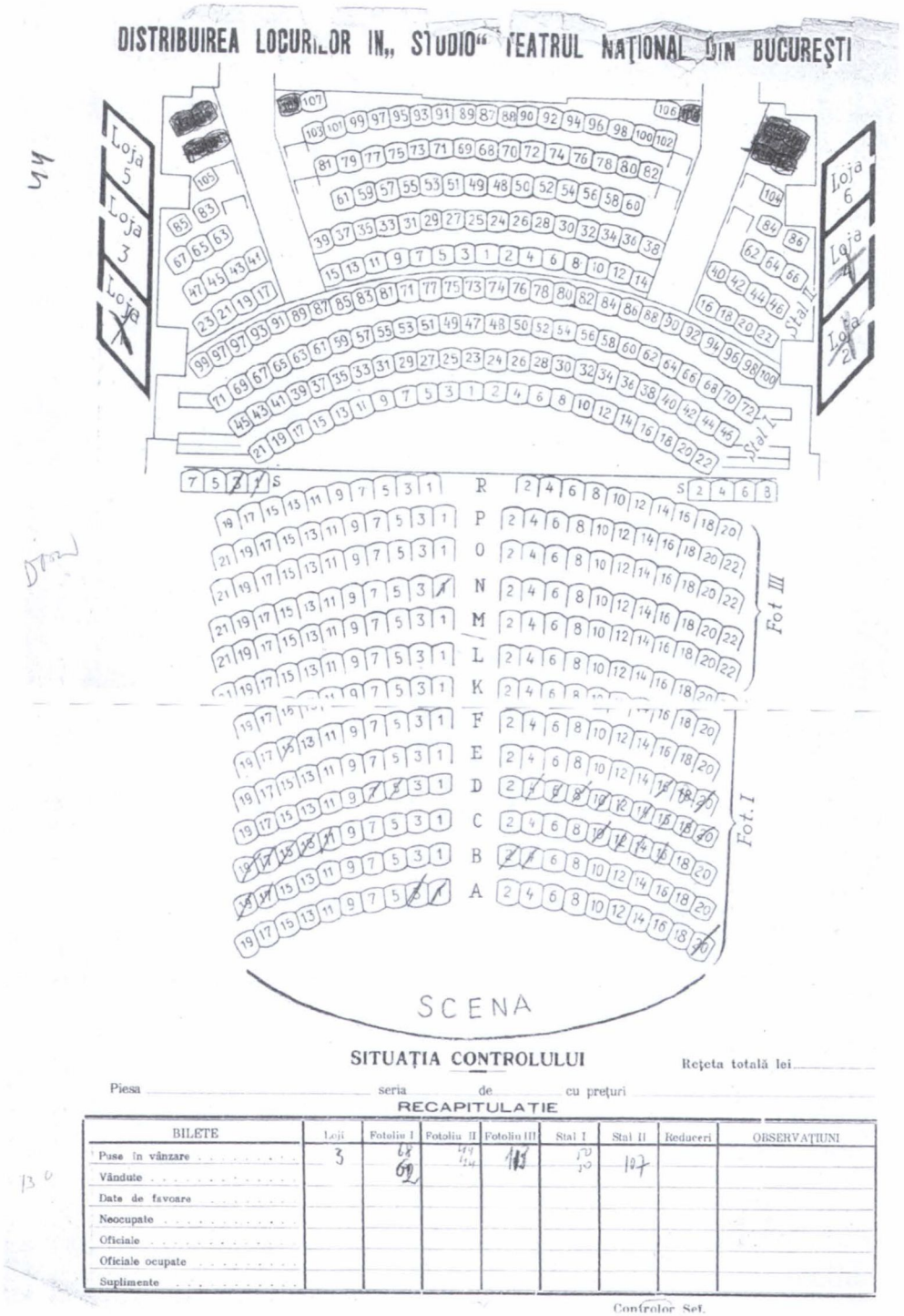

Fig. 21 Schemă a distribuției locurilor în sala Teatrului Național, 1938
AN, Fond Teatrul Național, dosar nr. 69/1938, fila 44

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

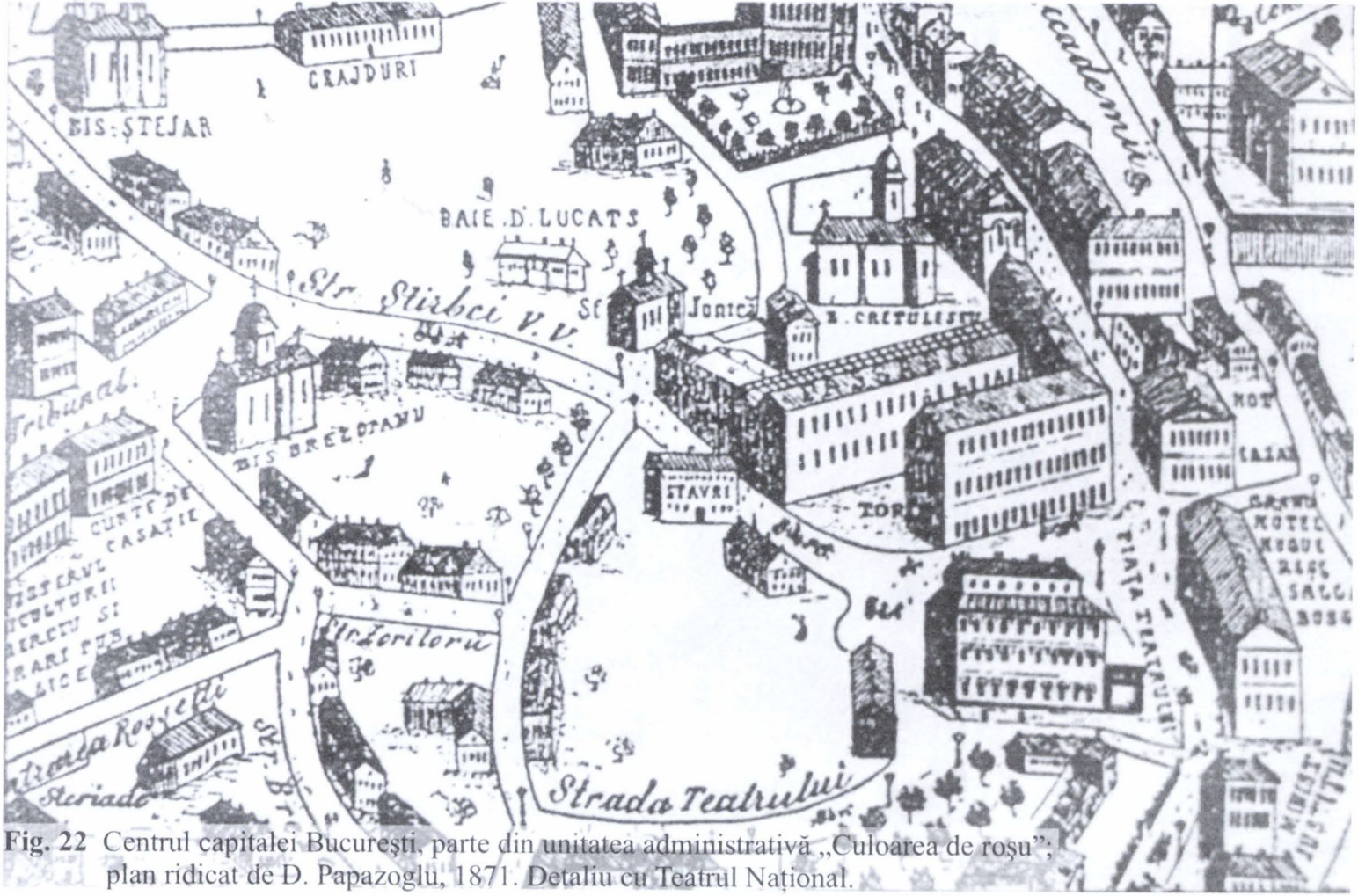

Fig. 22 Centrul capitalei București, parte din unitatea administrativă „Culoarea de roșu”; plan ridicat de D. Papazoglu, 1871. Detaliu cu Teatrul Național.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 23 Teatrul Național la începutul secolului XX
Imagine din colecția Muzeului Municipiului București

Fig. 24 Teatrul Național la 1916, cu parcarea amenajată pentru automobile și trăsuri
Imagine din colecția Muzeului Municipiului București

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

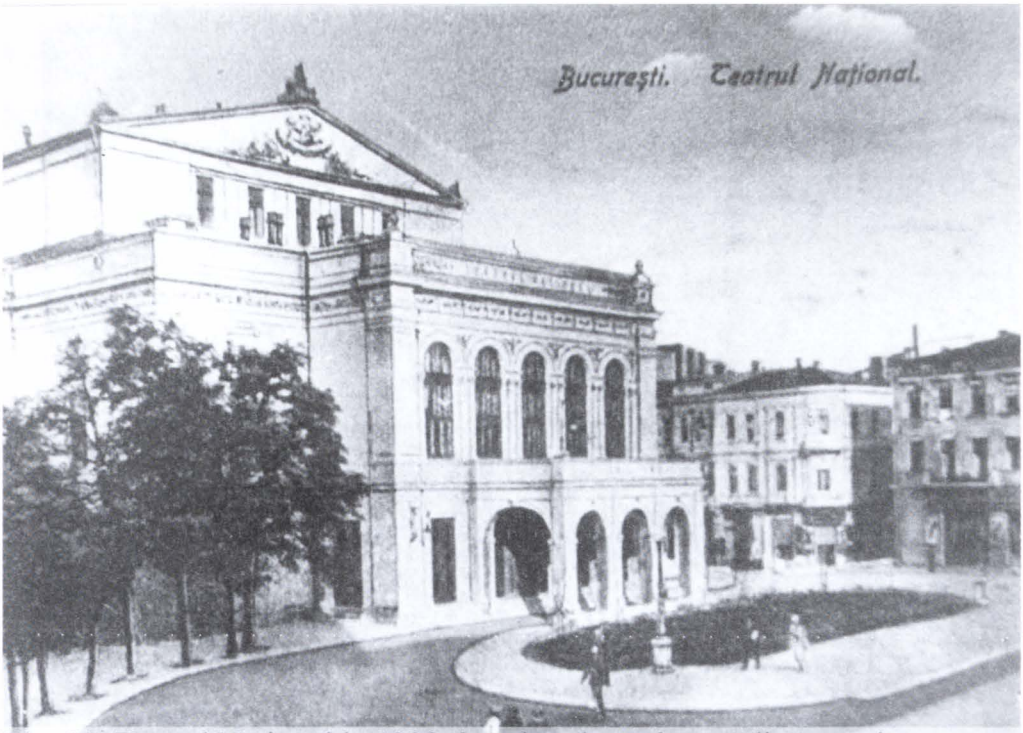

Fig. 25 Teatrul Național la 1920; în prim plan mica grădină cu tei
Imagine din colecția Muzeului Municipiului București

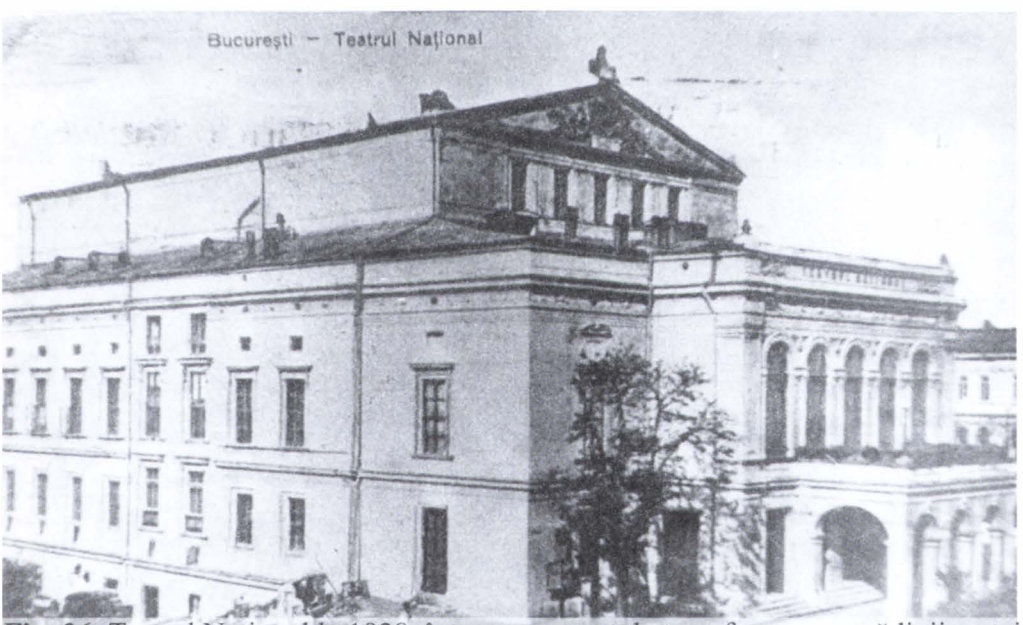

Fig. 26 Teatrul Național la 1928, într-un moment de transformare a grădinii cu tei
Imagine din colecția Muzeului Municipiului București

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

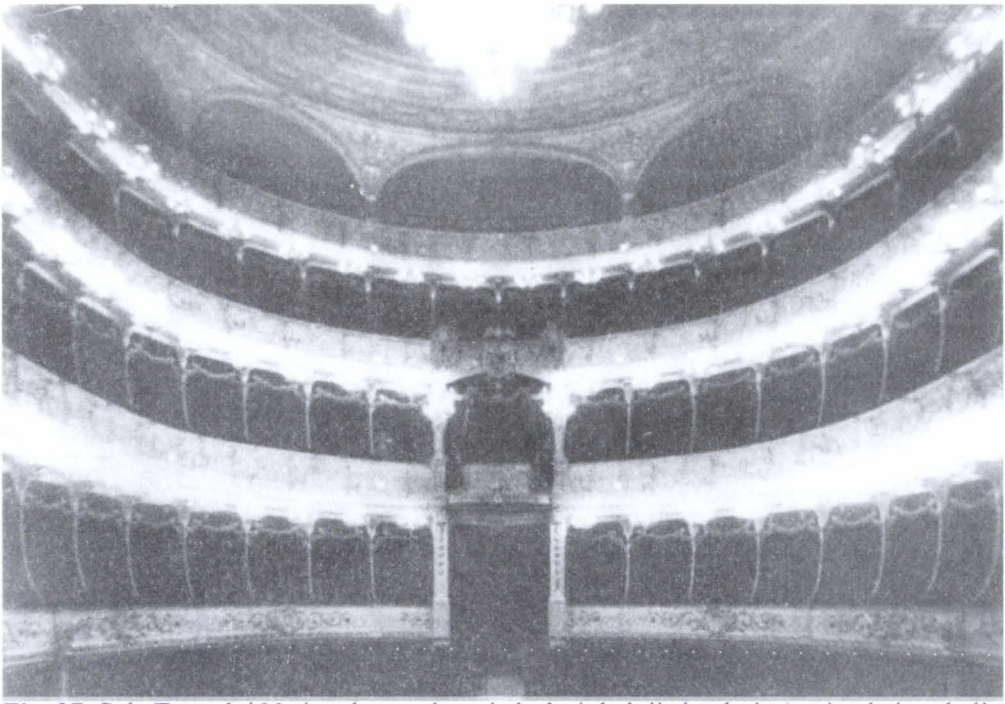

Fig. 27 Sala Teatrului Național, cu cele trei rânduri de loji și galeria (perioada interbelică)
Imagine din colecția Muzeului Municipiului București

Fig. 28 Teatrul Național la 1935, după ridicarea Palatului Telefoanelor
Imagine din colecția Muzeului Municipiului București

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

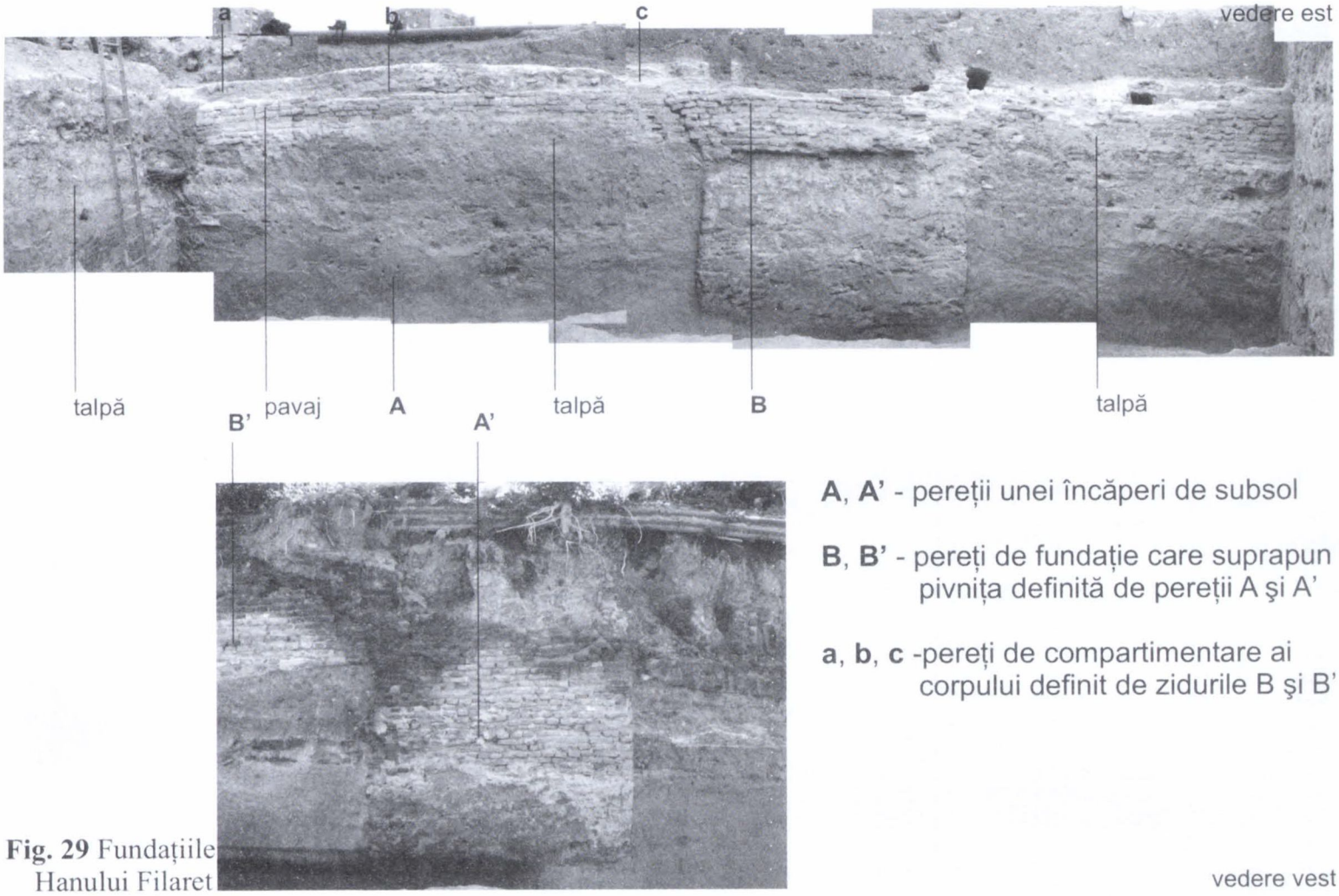

Fig. 29 Fundațiile Hanului Filaret

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

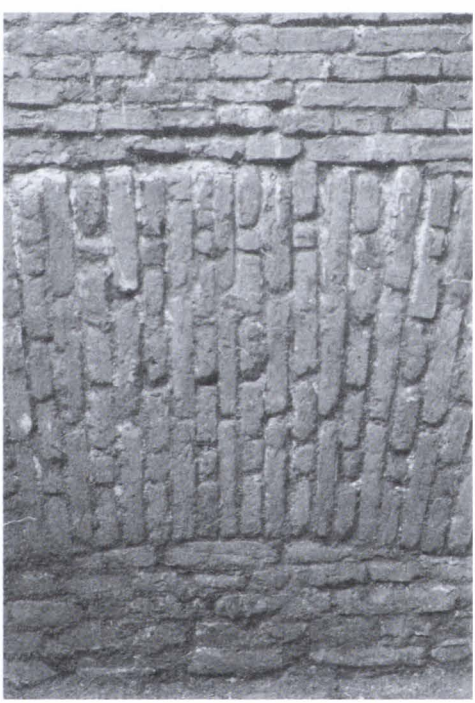

Fig. 30 Vedere generală a fundațiilor Teatrului Național

Fig. 31 Porticul și vestibulul de acces
Fig. 32, 33 Arc de descărcare în peretele dintre portic și vestibul

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

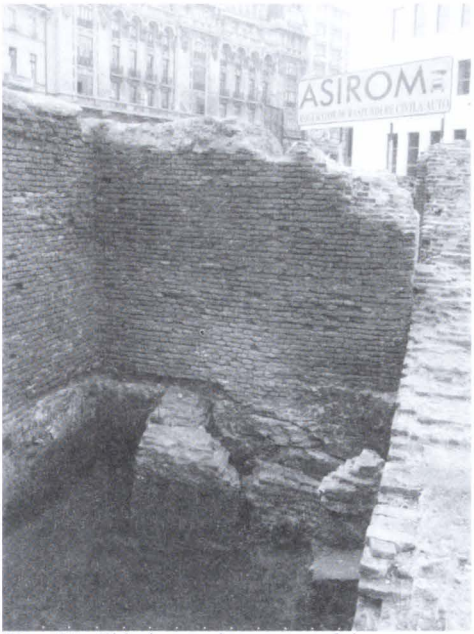

Fig. 34 Ziduri anterioare teatrului, suprapuse de fundațiile porticului; se observă linia de adosare a fundațiilor porticului la cele ale vestibulului

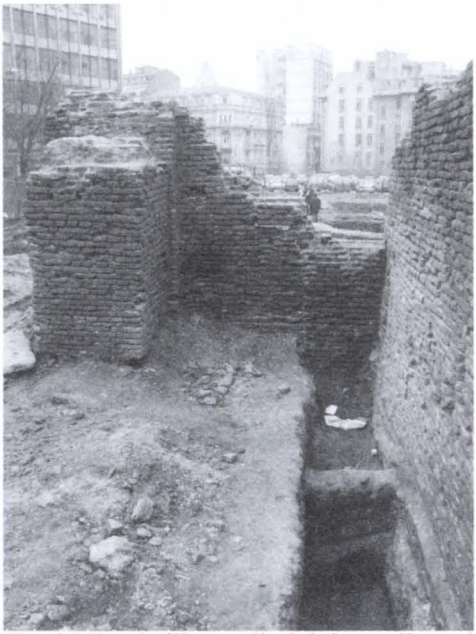
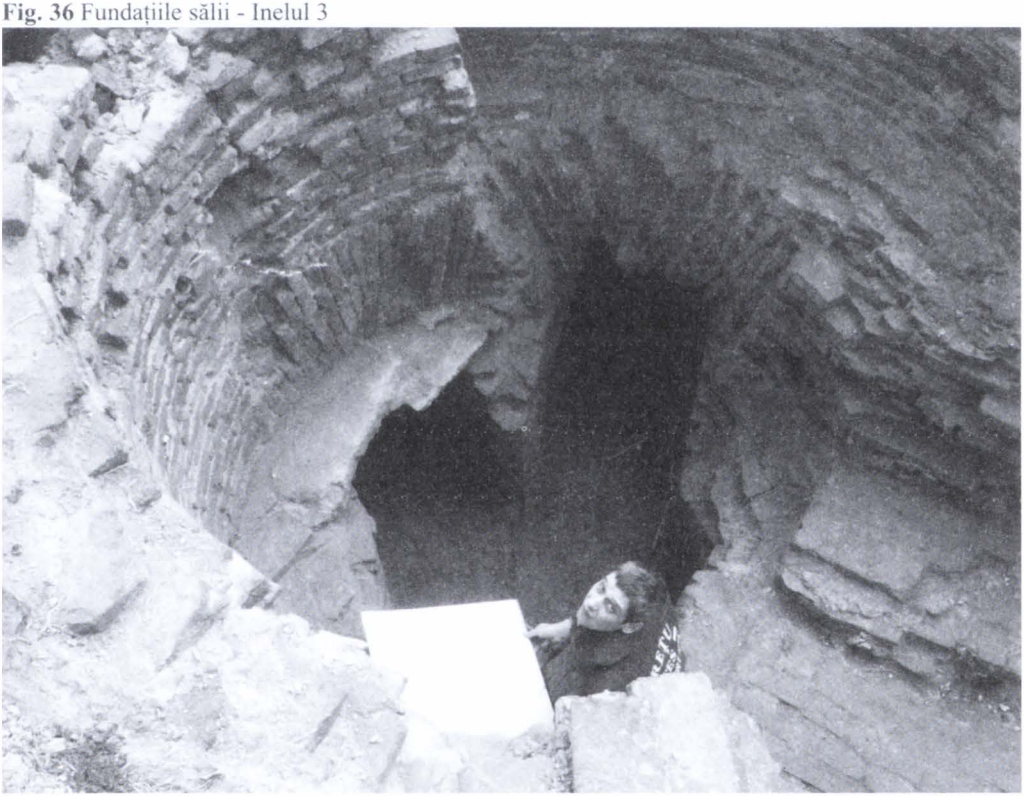

Fig. 35 Fundațiile vestibulului, cu pilastrul sudic și pila adosată acestuia

Fig. 36 Fundațiile sălii - Inelul 3

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 37 Cărămidă ştampilată (Tonolla) încăperea 5, zona C1

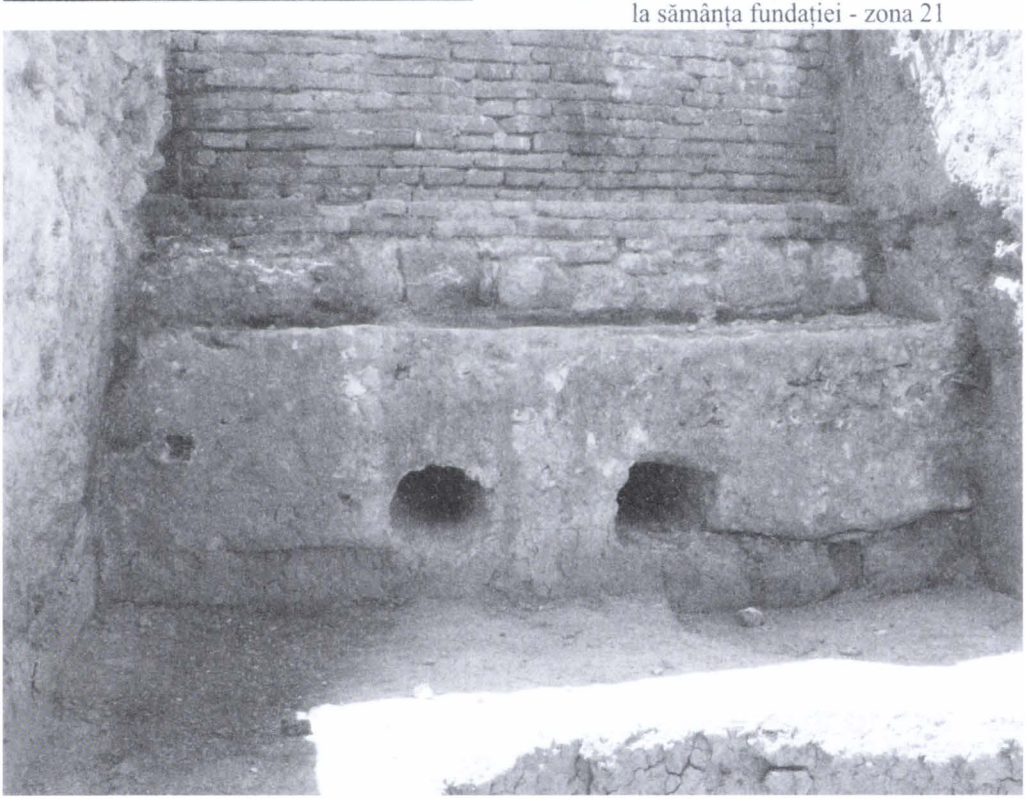
Fig. 38 Platformă din beton armat cu profile I, moment 1940 zona 21

Fig. 39 Străpungere boltită pentru canalizare (?) încăperea 41

Fig. 40 Amprentele bârnelor de lemn aşezate la sămânța fundației - zona 21

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

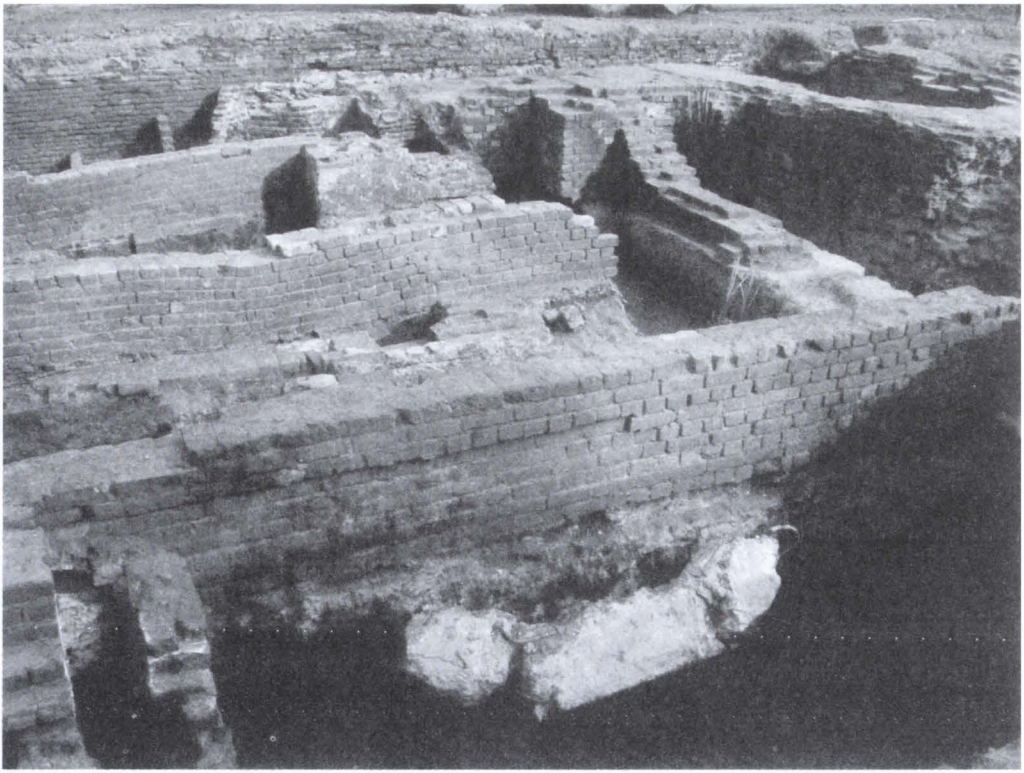

Fig. 41 Ziduri pentru sprijinirea scenei construite după cutremurul din 1940 zonele I, II, 2

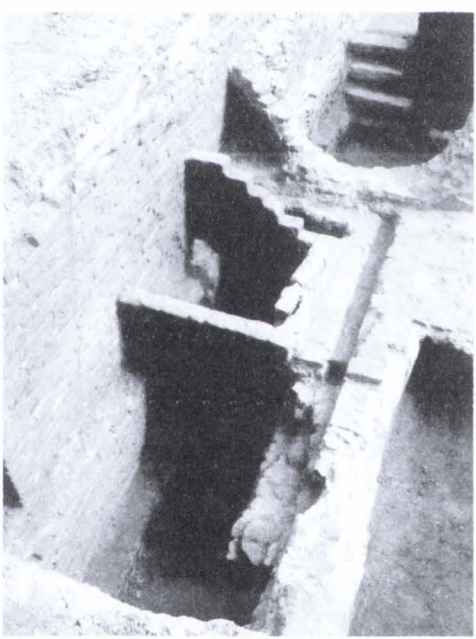

Fig. 42 Cămin de instalații (?), 1940 zona IV

Fig. 43 Fundație de beton a zidului de separație dintre sală și scenă - 1940

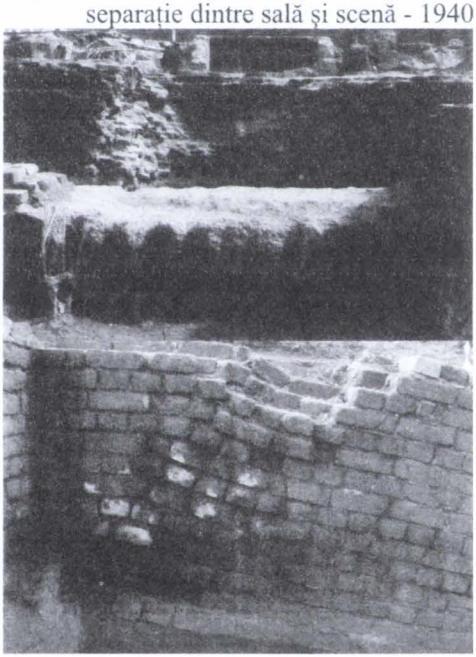

Fig. 44 Zid de sprijinire a scenei așezat pe pardoseala subsolului - ruptură din tasare

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

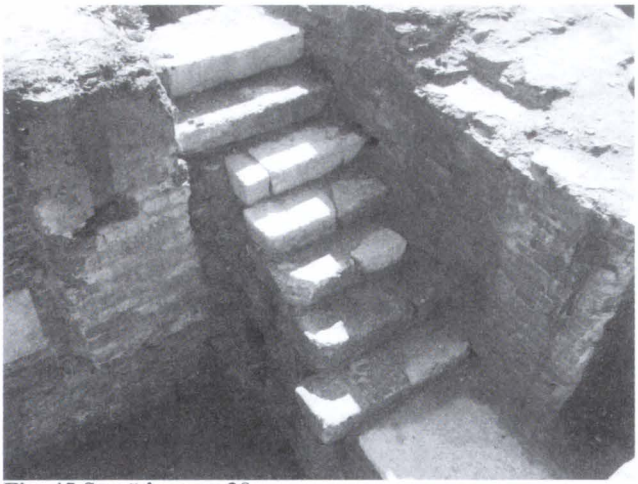

Fig. 45 Scară în zona 28

Fig. 46 Dublaj al zidului cu traseu semicircular zona 4

Fig. 47 Pila de sprijin a scării - zona 31

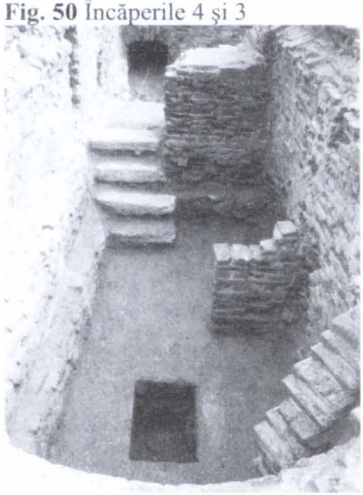

Fig. 48 Încăperea 29 - naşterea bolţii

Fig. 49 Detaliu al zidului cu traseu semicircular încăperea 5, tronson C1

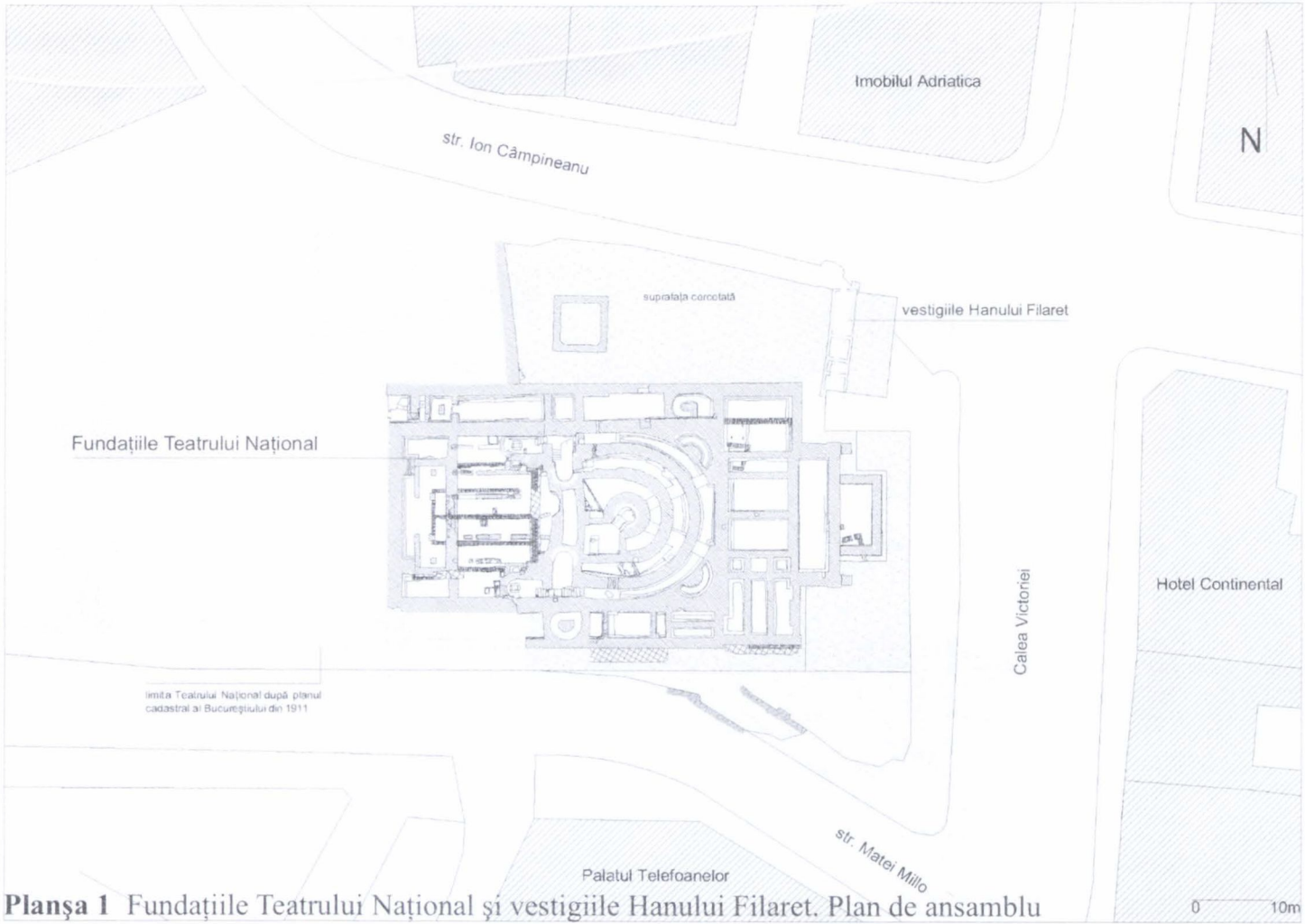
Fig. 50 Încăperile 4 şi 3

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

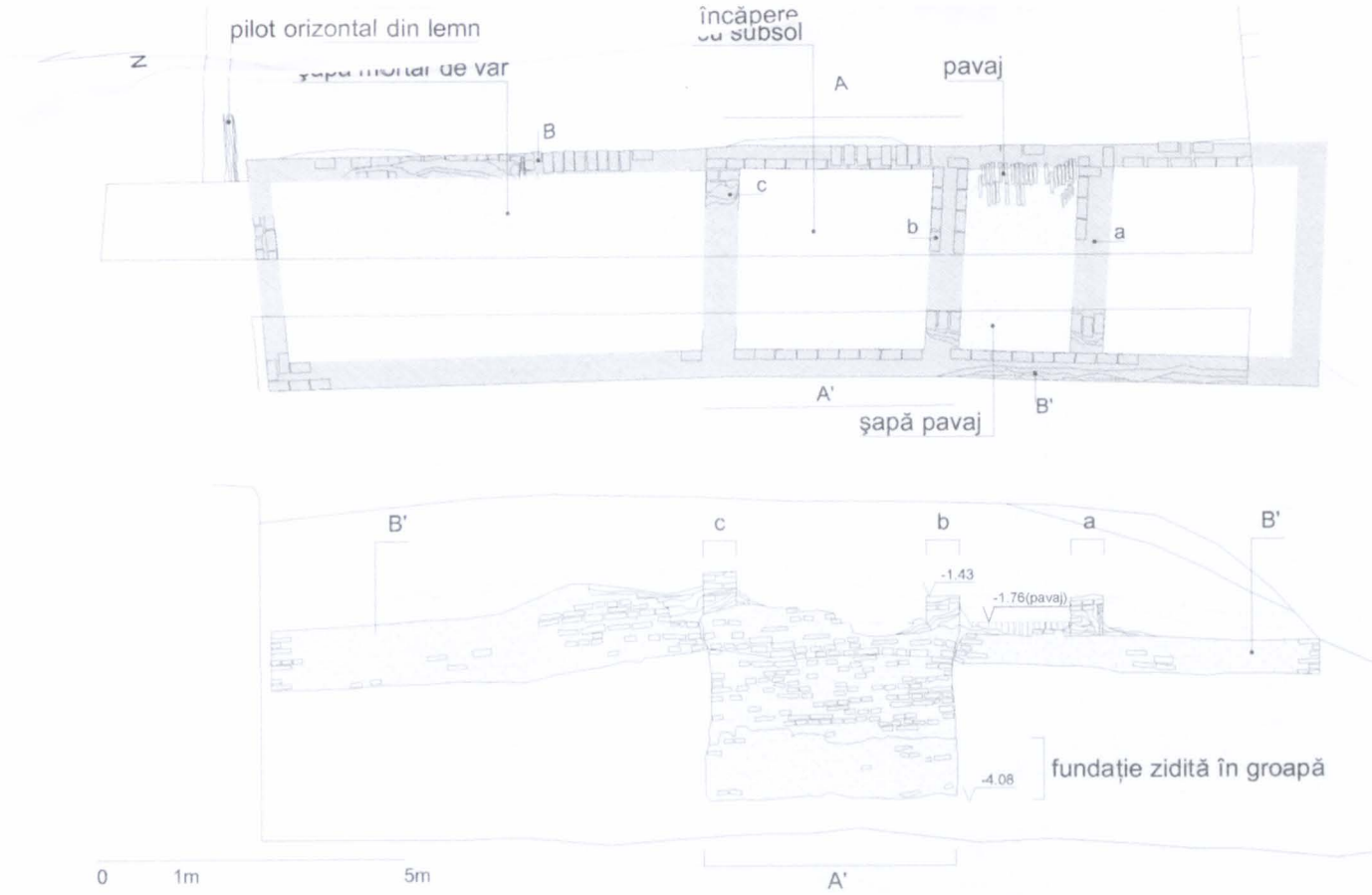
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Planşa 1 Fundaţiile Teatrului Naţional şi vestigiile Hanului Filaret. Plan de ansamblu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Planșa 2 Fundațiile Hanului Filaret

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Raport privind cercetările arheologice preventive efectuate în Bucureşti, Calea Victoriei nr. 37 B, pe amplasamentul „Hanului Filaret". Campaniile din anii 1999, 2004

Gheorghe Mănucu-Adameşteanu
Mihaela Mănucu-Adameşteanu
Cristian Nestorescu

La 15 ianuarie 1999, cercetările arheologice de pe amplasamentul „Teatrului Naţional" au fost extinse la punctul de transformare a energiei de pe strada Ion Câmpineanu, etapă în care au fost executate şi lucrări pentru instalarea unor cabluri electrice pe mijlocul străzii. Cu această ocazie, la circa 16 metri vest de Calea Victoriei, în pantă, pe mijlocul străzii, a fost surprins un zid construit din cărămidă (dimensiuni 25×13×4 cm), distrus parţial de unele lucrări edilitare moderne. Pentru cercetarea lui s-a trasat, spre sud, o casetă de 4,00 m × 3,00 m: aceasta a permis dezvelirea unui tronson de zid cu o lungime de 3,60 m, cu o lăţime de 0,55-0,60 m şi cercetarea parţială a interiorului unei încăperi adiacente zidului. De la -2,10 m până la -2,50 m, raportat la nivelul străzii, a fost surprinsă o depunere cu materiale arheologice (ceramică de uz comun, vase de sticlă)[1]. Datarea largă, în secolele XVIII-XIX, aştepta diferenţieri cronologice mai fine, de la cercetările arheologice ce urmau să se desfăşoare pe amplasamentul din Calea Victoriei nr. 37 B.

La începutul anului 2004, au fost reluate lucrările arheologice de salvare pe amplasamentul din Bucureşti, Calea Victoriei nr. 37 B: cu această ocazie au fost dezvelite mai multe segmente de ziduri din cărămidă, anterioare „Teatrului Naţional", ce par să aparţină Hanului Filaret.

În camera A, în colţul de sud-est, au fost descoperite fundaţiile a două ziduri (Z 1, spre nord, cu o lungime de 1,67 m, şi Z 2, spre vest, cu o lungime de 1,15 m), perpendiculare (dimensiuni cărămizi 23,00×11,50×3,50 cm), groase de 0,56 m, tăiate de latura de sud a fundaţiei porticului de intrare. Toată ceramica descoperită aici se datează larg în secolele XVIII-XIX.

În camerele 21 şi 22, aflate în vecinătatea laturii de nord a „Teatrului Naţional", a fost surprinsă o încăpere din care se păstrează trei laturi; în construcţia zidurilor au fost utilizate cărămizi de trei dimensiuni (23,50×11,00×3,50 cm; 23,00×11,50×3,00 cm; 23,00×11,00×3,00 cm). Stratigrafic, această structură precede „Teatrul Naţional", putând fi atribuită secolelor XVIII-XIX. Descoperirile arheologice din camera 21 se limitează la fragmente ceramice din secolele XVIII-XIX.

[1] Mănucu-Adameşteanu, C. Nestorescu 1999, p. 20 şi pl. I.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Cele două complexe din zidărie se află nu departe de zidurile atribuite Hanului Filaret; datarea lor în secolele XVIII-XIX poate fi un argument în sprijinul apartenenței lor la amenajări ale hanului.

Precizări în legătură cu construcția și compartimentarea acestuia speram să ne ofere lucrările ce s-au desfășurat în zona de nord-est a amplasamentului, în perioada 16 august-6 septembrie 2004: suprafața cercetată a fost „delimitată", spre est, de un post de transformare a energiei electrice și spre vest, de o rețea de cabluri de înaltă tensiune. După îndepărtarea asfaltului și a unei plăci de beton, s-a trasat o casetă cu o lungime de 16,00 metri (orientată nord-sud) și cu o lățime de 4,50 metri (de la est spre vest); această suprafață a fost împărțită în patru carouri (de 4,00 m × 4,50 m), numerotate de la sud spre nord.

În caroul 1, la -2,10 m, față de nivelul asfaltului, a fost reperată coama unui zid din cărămidă (B) (Fig. 1/1-2, 3/1-2, 5), dispus paralel (la circa 2,50 m, spre est) cu zidul dezvelit în primăvara anului 2004 (B') (Fig. 6/1-2, 8/1-2). Cercetarea acestor ziduri intermediare (cu grosimea de numai 0,25-0,30 m) a fost împiedicată de rețeaua de cabluri de înaltă tensiune, al căror traseu suprapune perfect pe cel al zidurilor menționate și care în momentul „pozării" a contribuit la demantelarea zidurilor (Fig. 6/1, 10). Totuși, din verificările efectuate, s-a putut constata existența mai multor momente constructive, cu mai multe refaceri, putând fi diferențiate mai multe încăperi (pivnițe) ale hanului[2]. Dintre acestea doar camera reprezentată de un „perete" de zidărie (A), ce aparține primei etape, a putut fi cercetată și golită parțial: pe direcția sud-nord ea are o lungime de 3,00 m, fundația aflându-se la -4,00 m sub nivelul actual de călcare (considerat a fi asfaltul de pe Calea Victoriei). Săpătura a coborât până la -1,25 m, dar în umplutura acesteia nu s-a descoperit nici un fel de material arheologic (Fig. 3/1). Excepție fac mai multe fragmente de cărămidă ce se află la partea superioară a camerei și a căror prezență se datorează unei recompartimentări ulterioare a acestui spațiu: zidurile din ultima etapă au fost distruse în momentul amplasării cablurilor de înaltă tensiune.

Din păcate, construirea unui punct de transformare a energiei electrice, în perioada anilor '70, a contribuit la distrugerea fundațiilor hanului aflate spre est (zidurile de beton au coborât până la circa -8 -10 m). În această situație, nivelările și lucrările efectuate pentru amenajarea postului și pentru „pozarea" cablurilor de înaltă tensiune au afectat întreaga suprafață cercetată, unde nu s-a mai păstrat nimic din structurile hanului.

De menționat că, spre vest, zidurile hanului au fost demantelate cu prilejul amenaj rilor preg titoare ale amplasamentului in vederea construirii „Teatrului Național". Ziarul *Vestitorul Românesc* anunța, pentru 29 iulie 1844, 1 și 5 august, oranizarea unei licitații la Sfat pentru „materialul rămas de la dărâmata clădire după locul Hanului Filaret"[3].

[2] Vezi Raportul de arhitectură întocmit de Monica Mărgineanu-Cârstoiu, Șt. Bâlici și V. Apostol.

[3] Potra 1985, p. 84 și nota 3.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Inventarul arheologic

Cu excepția unor fragmente de vase din sticlă (Fig. 15/1-4; Pl. 8/1-9), materialul arheologic este reprezentat, în exclusivitate de ceramică. Toate descoperirile provin din condiții nestratigrafice, întrucât intervențiile moderne și pregătirea terenului pentru ridicarea „Teatrului Național" au bulversat straturile de cultură din suprafața pe care am putut-o cerceta. Ca urmare, inventarul ceramic va fi prezentat pe categorii și tipuri, neexistând posibilitatea unor diferențieri cronologice determinate de contextul arheolgic. De precizat, că în acest punct nu s-a descoperit nici o monedă. Singurul reper numismatic pentru locuirea din zonă, îl constituie o parà de la sultanul Mahmud I (1730-1754) și o piesă de 2 parà/3 kopeiki (1772-1774), emisiune de la Sadagura, ambele descoperite la vest de han[4].

Ceramica din secolele XVIII-XIX

Materialul ceramic descoperit în zona Hanului Filaret, în imediata sa vecinătate, este în stare fragmentară. Se remarcă, totuși, câteva profile complete de vase și două recipiente care au fost întregite în cadrul laboratoarelor Muzeului Municipiului București: o oală cu toartă și o oală de noapte (Fig. 14/1-2; 7/3; Pl. 6/2).

CERAMICA COMUNă

Oala cu toart

Este forma cea mai frecvent întâlnită, caracterizându-se prin faptul că diametrul gurii este mai mare decât cel al fundului. În majoritatea cazurilor, este smălțuită la interior și pe marginea exterioară a buzei; predomină smaltul incolor și cel verde, în nuanțe diferite (Fig. 11/1, 3; Fig. 14/1). Torțile plate, uneori ușor supraînălțate (Pl. 2/3), se prind, în general, sub muchia buzei și sub zona de maximă arcuire (Fig. 11/3; Pl. 1/2). Lățimea toartei diferă în funcție de mărimea vasului. Fundul este plat. Decorul exemplarelor noastre constă în benzi orizontale, fascicole de caneluri trasate pe umărul vasului (Fig. 11/3, 5; Fig. 14/1; Pl. 1/2), rețea de linii orizontale combinate cu diverse motive pictate cu cornul: spirale simple (Fig. 11/2).

Ulciorul

Este o formă frecvent folosită în această perioadă. Profilul este zvelt și aminteşte de cel al exemplarelor din secolele XIV-XV, dar diferă prin pereții mai groși și calitatea neglijentă a execuției. S-au păstrat numai fragmente de toartă, fund sau din ciocul de scurgere (Pl. 4/3-4), fapt ce nu îngăduie comentarea formei și ornamentației. Putem menționa, totuși, un exemplar miniatural, păstrat în întregime (Pl. 5/1).

[4] Vezi în acest volum, Gh. Mănucu-Adameșteanu, Ana Maria Velter, Monede medievale descoperite la "Teatrul Național".

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Borcanul

Acest tip de vas nu este prea uzitat. Sunt atestate puține exemplare cu buza scurtă, teșită oblic, ușor răsfrântă spre exterior. Pe corp, de preferință în zona umărului sau spre gât, poartă un decor format dintr-un fascicol de benzi pictate (Fig. 11/5; Pl. 1/1).

Farfuria

Face parte din categoria vaselor deschise, cu pereții oblici și cu buza, nu prea lată, evazată mai mult sau mai puțin spre exterior (Pl. 13/6). Există și două fragmente nesmălțuite (Pl. 4/1-2) dar, în marea lor majoritate sunt acoperite numai cu o peliculă de smalț galben sau verde. Buza este decorată cu o linie în val (Pl. 4/1-2)

Strachina

Este un vas adânc, cu buza dreaptă și corpul tronconic ce se sprijină pe un picior inelar. La vasele din secolul al XIX-lea fundul este, în general, plat. Majoritatea sunt monocrome, acoperite, la interior și exterior, cu smalț incolor, galben sau verde, în diferite nuanțe (Fig. 13/3; Pl. 3/2). Decorul, care acoperă toată suprafața vaselor, reprezintă o combinație de motive geometrice-linii orizontale, verticale etc. (Fig. 13/3).

Castronul

Vas relativ înalt, cu buza scurtă. Corpul se sprijină pe un suport inelar, dar majoritatea au fundul drept (Pl. 3/1-2, 4). Multe vase sunt acoperite numai cu o peliculă de smalț de culoare galbenă, culoare preferată pentru vasele deschise din secolul al XIX-lea (Fig. 13/2) sau verde (Fig. 13/1). Pe acest fond sunt pictate motive geometrice (Fig. 13/5).

Ligheanul

Este un vas de mari dimensiuni, cu gura largă și fundul drept. La interior este acoperit cu un smalț incolor. Decorul, aproape invariabil, este reprezentat de linii ondulate încadrate de cercuri concentrice, motive pictate cu smalț de culoare galbenă.

Sfeșnicul

Sfeșnicul este compus dintr-un corp tronconic, cu înălțimi variabile, gol în interior, pe care se sprijină un suport în forma unei farfurii, cu marginile ușor ridicate (Fig. 12/1-3; Pl. 5/3-6). Toarta arcuită se prinde în partea superioară a cilindrului suport. Ele sunt acoperite cu un smalț verde (Fig. 12/2), verde gălbui (Fig. 12/1, 3).

Tigaia

Are o formă tronconică, cu diametrul gurii mai mare decât al bazei. Marginea buzei este scurtă și teșită orizontal. Se sprijină pe trei picioruțe înalte, evazate spre exterior și este manevrată cu ajutorul unui mâner tubular (Fig. 12/5; Pl. 4/5).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Oala de noapte

Vas de dimensiuni medii, cu buza răsfrântă spre exterior şi marginea rotunjită. Imediat sub buză sau puţin mai jos, are două mânere de prindere. Diametrul maxim se găseşte la gură. La interior, ambele exemplare, sunt acoperite cu un smalţ de culoare verde (Fig. 14/2; Pl. 6/1-2).

FAIANŢA ŞI PORŢELANUL

Aceste categorii sunt foarte slab reprezentate, dar nici lotul avut la dispoziţie nu a fost prea numeros. Remarcăm un fragment dintr-un bol din porţelan, decorat cu motive florale, redate cu albastru (Pl. 7/2) şi mai multe fragmente de boluri (Pl. 7/1) şi farfurii din faianţă, importuri (Pl. 7/4) şi producţie locală (Pl. 7/3).

Ceramica descoperită la Hanul Filaret are analogii printre descoperirile din secolele XVIII-XIX din alte puncte de pe teritoriul oraşului Bucureşti. Acestea apar, în general, în depozite închise, situaţie ce asigură o încadrare cronologică foarte bună. Rămânând printre descoperirile recente făcute la hanurile bucureştene putem aminti pe cele de la Hanurile Constantin Vodă[5] şi Stavropoleos[6].

În final, coroborarea informaţiei documentare cu firavele rezultate ale cercetării arheologice, ne permite formularea unor puncte de vedere în legătură cu Hanul Filaret.

1. La sfârşitul secolului al XVIII-lea, pe proprietăţilor boierilor Brezoieni, a fost ridicat Hanul Filaret, numit după unul dintre cei doi mitropoliţi care au purtat acest nume: Filaret I (1753-1760)[7] şi Filaret II (1792-1793)[8]. Se pare că a fost construit după anul 1780[9]. Filaret II „afioriseşte (l-a închinat) hanul sfiintei Mitropolii şi hotărăşte ca...veniturile acestui han să se dea la spitalurile unde se vor afla bolnavi ciumaţi"[10].

2. Se afirmă că era un han mic, cu odăi de găzduit călătorii, unde trăgeau mai ales ungurii şi nemţii[11], dar nu există nici un fel de document publicat care să susţină aceste afirmaţii. Pe baza descoperirilor arheologice se poate presupune că hanul era format din mai multe corpuri de clădiri - una reperată în cursul cercetărilor arheologice din cursul anului 1999 şi alta, care pare să fie distinctă, dezvelită parţial în lunile august-septembrie, anul 2004. Cu ocazia diferitelor lucrări edilitare efectuate anterior în zonă, s-a putut observa că hanul avea fundaţii foarte groase care fuseseră construite chiar lângă bârnele Podului Mogoşoaiei[12]. De

[5] Păunescu 2002, p. 79-94.

[6] Mănucu-Adameşteanu, Monica Mărgineanu Cârstoiu, Ingrid Poll, B. Constantinescu 2000, p. 5-48.

[7] Potra 1985, p. 81, presupune că hanul a fost construit de Filaret I.

[8] Cruţescu 1985, p. 183, notele 379, 380 plasează ridicarea hanului în timpul acestui mitropolit.

[9] Ionescu 1974, p, 22. Este singurul autor care avanseaza o dată pentru construcţia hanului.

[10] Cruţescu 1985, p. 183, notele 379 şi 380. Este prima menţiune documentară despre Hanul Filaret.

[11] Potra 1985, p. 85; Cruţescu 1985, p. 183, notele 379, 380.

[12] Potra 1990, p. 530-531.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

asemenea trebuiesc amintite şi tronsoanele de ziduri reperate pe locul actualului „Teatru Naţional". Toate aceste construcţii, ca şi solicitarea, într-un document de epoc , prin care ca veniturile sale s fie donate pentru îngrijirea ciumaţilor, constituie argumente care contrazic ipoteza unui han mic.

3. Într-un document din 1813, august 12, prin care se solicită domnitorului Ioan Gheorghe Caragea, ca venitul de la hanul răposatului mitropolit Filaret, să se dea la Casa lazareturilor, se precizează locul pe care era amplasat hanul: „în dreptul curţei unde te afli Măria Ta acum cu şederea"[13]. Rezult astfel c hanul era pe podul Mogoşoaiei, aproximativ peste drum de curtea lui Ioan Gheorghe Caragea, care în anul 1813 închiriază un corp de cl diri cu 6.000 de taleri anual, de la Costache Ghica[14].

4. Afectat de cutremurul din anul 1838, el mai funcţiona la 1841-1842[15]. Hotărârea domnitorului Gheorghe Bibescu, din 31 iulie 1843, de alcătuire a unei comisii care să se îngrijească pentru clădirea unei Săli de teatru „pe acel loc al Hanului Filaret", consemneaz momentul în care hanul a fost demolat[16]. Ziarul „Vestitorul Românesc" anunţa pentru 29 iulie 1844, 1 şi 5 august că se va organiza licitaţie la Sfat „pentru materialul rămas de la dărâmata clădire după locul Hanului Filaret"[17].

5. Un alt han, care purta tot numele Filaret, se afla între strada Colţei şi biserica şi Hanul Sf. Gheorghe cel Nou: „mergând drept pe uliţa Colţii spre Sf. Gheorghe cel Nou, era pe timpii aceia (înaintea focului de la 1847) o piaţă triunghiulară din care îşi luau începutul trei uliţe: una ducea spre Bărăţie, alta către hanul lui Filaret şi cea din urmă se îndrepta către pescăria veche din mahalaua Scaunelor"[18]. Aceasta este singura menţiune a celui de-al doilea han Filaret.

[13] Urechia 1900, p. 1046-1047.
[14] Ionescu 1974, p. 93.
[15] Potra 1985, p. 84, nota 5.
[16] Alterescu, F. Tornea 1955, p. 53.
[17] Potra 1985, p. 84, nota 3. Această ştire îl infirmă pe Stoicescu 1961, p. 99, care crede că hanul a fost demolat în anul 1847
[18] Filimon 1990, p. 59.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Bibliografie

Alterescu, F. Tornea 1955 — Simion Alterescu şi Florin Tornea, *Teatrul Na ional "I. L. Caragiale"*, Bucureşti 1955.

Cruţescu 1985 — Gh. Cruţescu, *Podul Mogoşoaei*, Ed. Meridiane, Bucureşti 1985.

Filimon 1990 — Nicolae Filimon, *Ciocoii vechi şi noi*, Ed. Minerva, Bucureşti 1990.

Ionescu 1974 — Şt. Ionescu, *Bucureştii în vremea fanario ilor*, Ed. Dacia, Cluj 1974.

Mănucu-Adameşteanu, C. Nestorescu 1999 — Gh. Mănucu-Adameşteanu, Cristian Nestorescu, Bucureşti. III. Str. Ion Câmpineanu-Hanul Filaret (1998-1999), **CCA**, Campania 1998, Vaslui 1999, p. 20 şi pl. I.

Mănucu-Adameşteanu, Monica Mărgineanu Cârstoiu, Ingrid Poll, B. Constantinescu 2000 — Gh. Mănucu-Adameşteanu, Monica Mărgineanu Cârstoiu, Ingrid Poll, B. Constantinescu, Hanul Stavropoleos (1724-1860), **Bucureşti.MIM**, XIV, 2000, p. 5-48.

Păunescu 2002 — Anca Păunescu, Ceramica descoperită la hanul Constantin Vodă, **CAB,** V, 2002, p. 79-94.

Potra 1985 — George Potra, *Istoricul hanurilor bucureştene*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti 1985.

Potra 1990 — George Potra, *Din Bucureştii de ieri*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti 1990.

Stoicescu 1961 — N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din Bucureşti*, Ed. Academiei R.P.R., Bucureşti 1961.

Urechia 1900 — V. A. Urechia, *Istoria Românilor dup documente inedite*, tom X. Partea A, Bucuresci 1900.

Zănescu 2000 — I. Zănescu, Teatrul Naţional din Bucureşti, **Bucureşti.MIM**, XIV, 2000, p. 224-240.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Rapport concernant les recherches archéologiques préventives effectuées à Bucarest, 37 B Avenue Victoriei, sur l'emplacement de l'« Auberge Filaret ». Campagnes des années 1999 et 2004

Résumé

Au début de l'année 1999 on a effectué des travaux en vue de l'installation de câbles électriques au milieu de la rue Ion Câmpineanu. À cette occasion, à quelques 16 m Ouest de Calea Victoriei, en pente, à travers la rue, on a identifié un mur construit en briques, à une longueur de 3,60 m, épais de 0,55 – 0,60 m (dimensions des briques 25/13/4 cm), partiellement détruit par des aménagements édilitaires modernes. Entre -2,10 m et – 2,50 m de profondeur par rapport au niveau de la rue, on a identifié un dépôt archéologique des XVIII-XIXes siècles (céramique commune, vases de verre).

Les fouilles archéologiques de l'année 2004 ont identifié plusieurs tronçons de murs en briques, dont la position stratigraphique indique un rapport d'antériorité face au Théâtre National. Ces vestiges ne sont pas distants des murs attribués à l'auberge Filaret ; leur datation des XVIII-XIXes siècles pourrait servir d'argument en faveur de leur attribution aux attenances de l'auberge.

On estimait d'obtenir des éclaircissements concernant la construction et le compartimentage de l'auberge, lors des travaux déroulés entre le 16 août et le 6 septembre 2004 dans l'aire de Nord-ouest de l'emplacement. Dans le carré no. 1, à une profondeur de 2,10 m par rapport au niveau de la rue, on a repéré le haut d'un mur en briques (B), orienté parallèlement (2,50 m vers l'Est, à peu près) au mur dégagé pendant les fouilles du printemps 2004 (B'). La fouille de ces murs intermédiaires (à l'épaisseur de 0,25-0,30 m) a mis en évidence plusieurs moments constructifs, à plusieurs réfections, ainsi que l'existence de plusieurs pièces (celliers) de l'auberge.

Il convient de noter que, vers l'Ouest, les murs de l'auberge ont été démantelés par les aménagements préparant l'installation du Théâtre National.

Inventaire archéologique

À l'exception de quelques fragments de vases en verre le matériel archéologique est représenté, exclusivement par de la céramique datable des XVIII-XIX-es siècles.

En guise de conclusion, tout en corroborant la documentation écrite par les maigres résultats des fouilles archéologiques, nous estimons pouvoir formuler les opinions suivantes concernant l'auberge Filaret.

1. L'établissement fut construit sur les propriétés des boyards Brézojans vers la fin du XVIII siècle. L'édifice a été entièrement démoli aux années 1842-1843, son emplacement étant ultérieurement occupé par le Théâtre National.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

2. On affirme qu'il s'agissait d'une petite hostellerie, dont les pièces destinées à héberger des voyageurs, étaient occupées surtout par des Hongrois et des Allemands[19]. Néanmoins, aucun document publié ne pourrait être invoqué à l'appui de cette assertion. Faisant foi au témoignage archéologique, on peut supposer que l'auberge était formée par plusieurs édifices, dont un a été repéré au cours des fouilles de 1999. Un autre, distant en apparence, a été partiellement dégagé lors des fouilles effectuées aux mois d'août et septembre 2004. Les divers travaux édilitaires réalisés dans cette aire ont mis en évidence les soubassements épais de l'auberge, édifiés en immédiate proximité des poutres de Podul Mogoşoaiei[20]. Il convient de rappeler, également, les tronçons de murs identifiés sur l'emplacement actuellement nommé « du Théâtre National ». À l'ensemble des vestiges vient s'ajouter une notice, selon laquelle on avait exigé que les revenus de l'auberge Filaret soient donnés, en charité, à l'activité d'assistance des pestiférés. Sur la foi de ces arguments, l'image de l'établissement nous résulte tout autre que petite, indiquant plutôt un ensemble d'une certaine importance.
3. À Bucarest, il y avait une autre auberge du même nom (Filaret), située quelque part dans le périmètre compris entre la rue Colţei et l'ensemble de l'église et de l'auberge de St. Georges le Nouvel (Sf. Gheorghe cel Nou).

[19] Potra 1985. p.85; Cruțescu 1985, p. 183, notes 379, 380.
[20] Potra 1990, p. 530-531.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Explication des figures et des planches

Fig. 1. Cassette "Punctul trafo": 1 – vue vers Nord; 2 – vue vers Sud.
Fig. 2. Vues d'ensemble: 1 – vers la rue I. Câmpineanu; 2 – vers la rue Matei Millo.
Fig. 3. Le mur oriental (B): 1 – la moitié septentrionale; 2 – la moitié de Sud.
Fig. 4. Pavage en briques entre les murs **a** et **b**.
Fig. 5. Le mur oriental (B) : Vue frontale.
Fig. 6. Le mur occidental (B'): 1 - vue frontale; 2 – détail.
Fig. 7. Nettoyage du mur occidental (B').
Fig. 8. Le mur occidental (B') : 1 – l'extrémité septentrionale; 2 – détail de la fondation du mur.
Fig. 9. Le mur occidental (B'). Détails de la stratigraphie.
Fig. 10. Le mur occidental (B'). Détails de l'emplacement des câbles électriques.
Fig. 11. Céramique des XVIII-XIXèmes siècles.
Fig. 12. Céramique des XVIII-XIXèmes siècles.
Fig. 13. Céramique des XVIII-XIXèmes siècles.
Fig. 14. Céramique des XVIII-XIXèmes siècles.
Fig. 15. Vases en verre des XVIII-XIXèmes siècles.
Pl. 1. Céramique des XVIII-XIXèmes siècles.
Pl. 2. Céramique des XVIII-XIXèmes siècles.
Pl. 3. Céramique des XVIII-XIXèmes siècles.
Pl. 4. Céramique des XVIII-XIXèmes siècles.
Pl. 5. Céramique des XVIII-XIXèmes siècles.
Pl. 6. Céramique des XVIII-XIXèmes siècles.
Pl. 7. Vases en faïence et porcelain des XVIII-XIXèmes siècles.
Pl. 8. Vases en verre des XVIII-XIXèmes siècles.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 1. Caseta "Punctul trafo": 1 - vedere spre nord; 2 - vedere spre sud.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

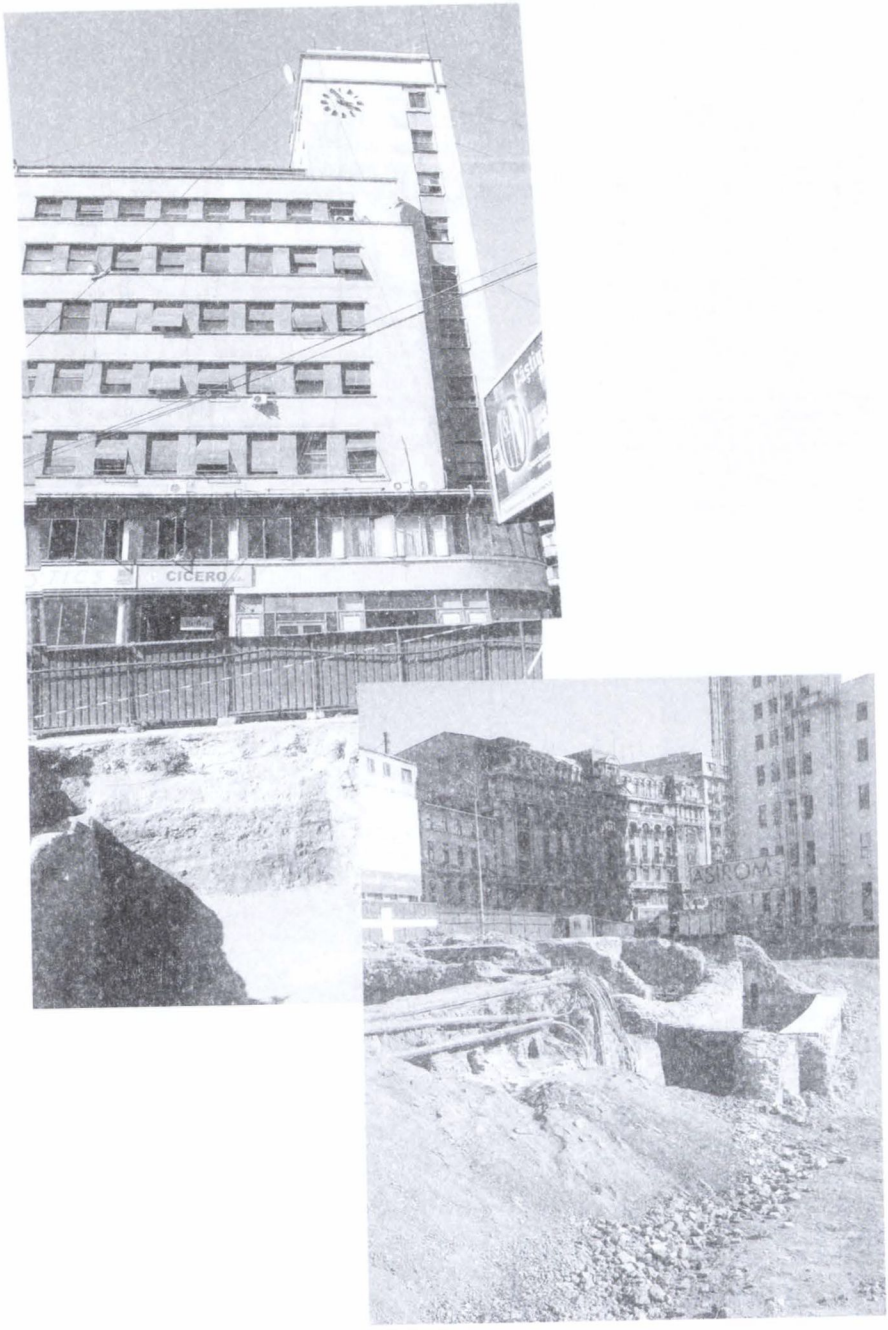

Fig. 2. 1 - vedere spre str. I. Câmpineanu; 2 - vedere spre str. Matei Millo

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

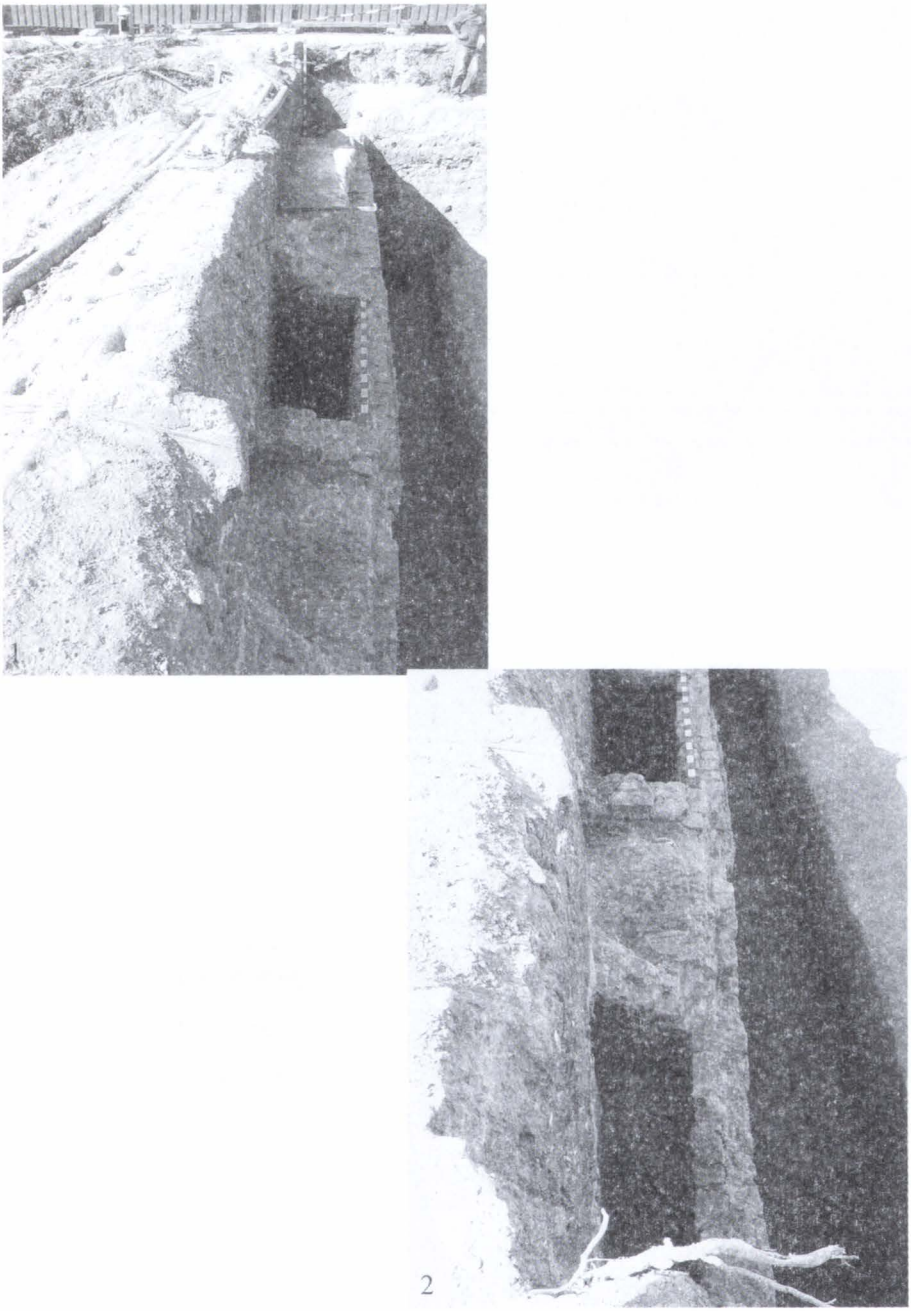

Fig. 3. Zidul de est (B). 1 - jumatatea de nord; 2 - jumatatea de sud.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 4. Pavaj de caramida între zidurile **a** şi **b**.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

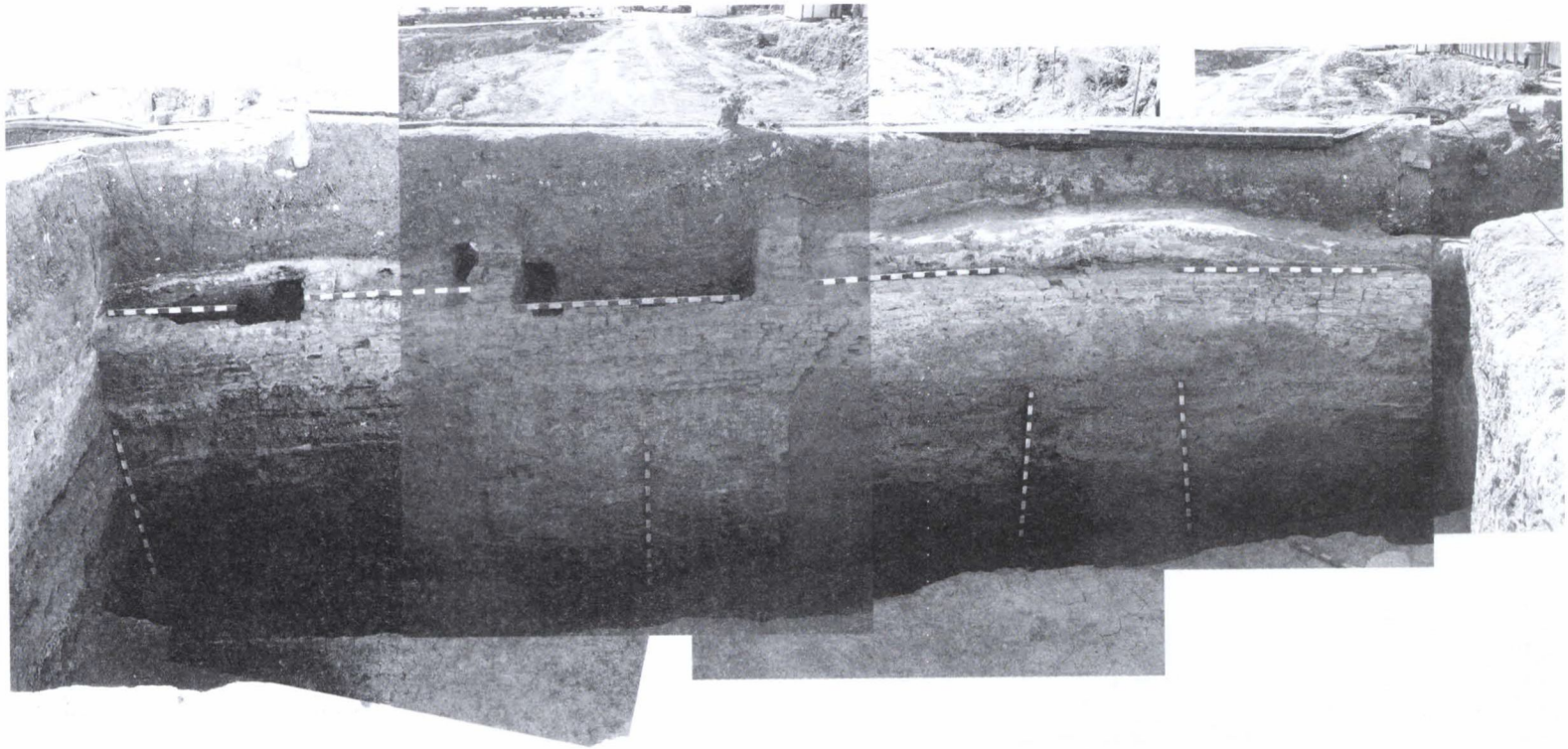

Fig. 5. Zidul de est (B). Vedere frontala.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

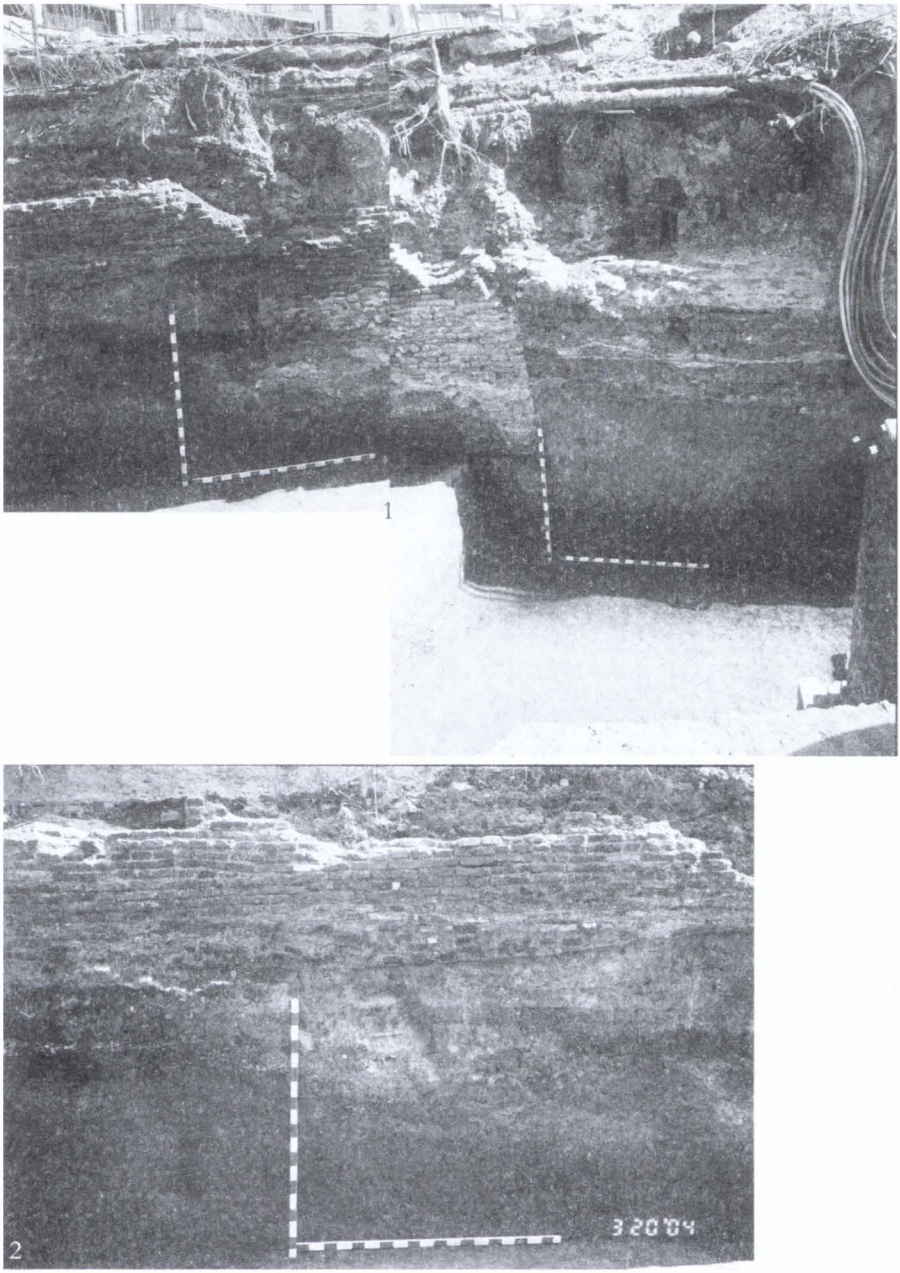

Fig. 6. Zidul de vest (B'). 1 - vedere frontala; 2 - detaliu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

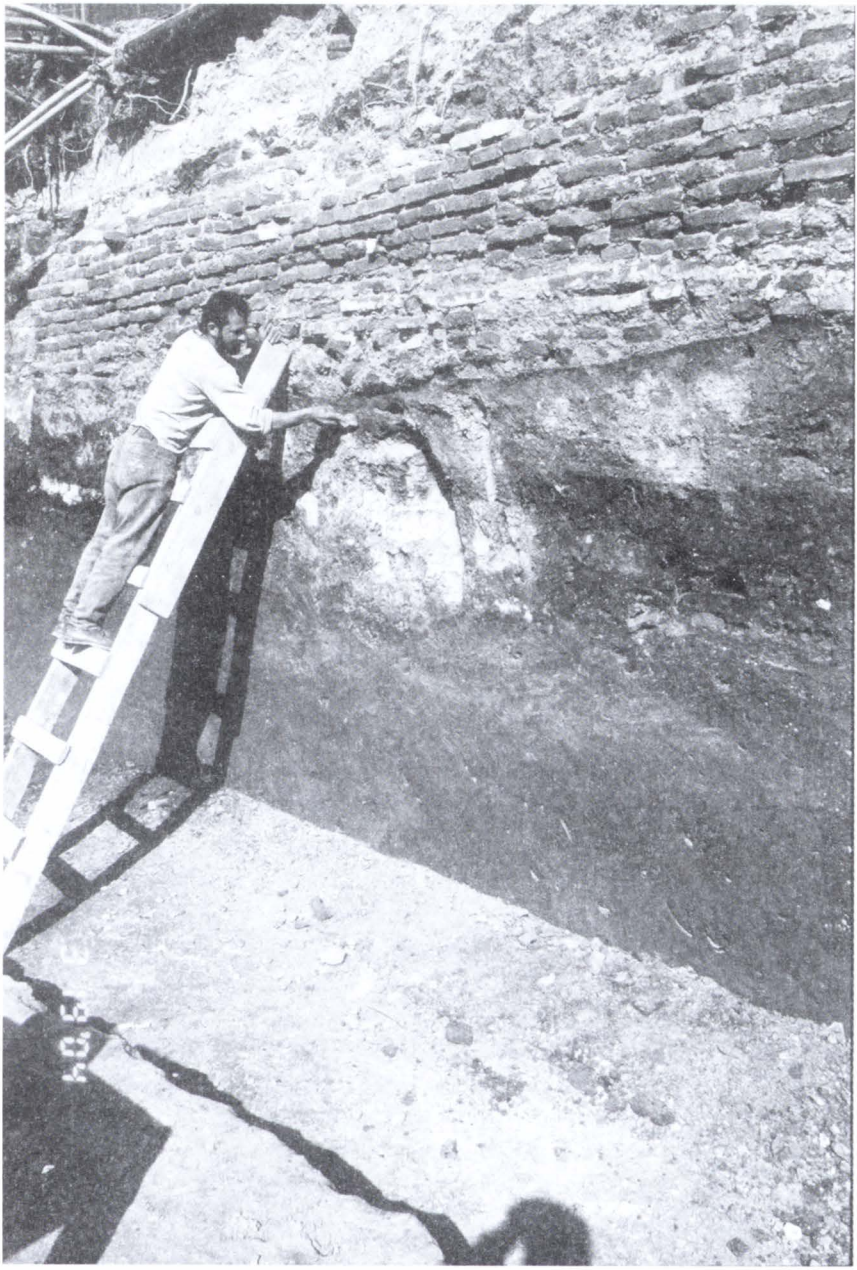
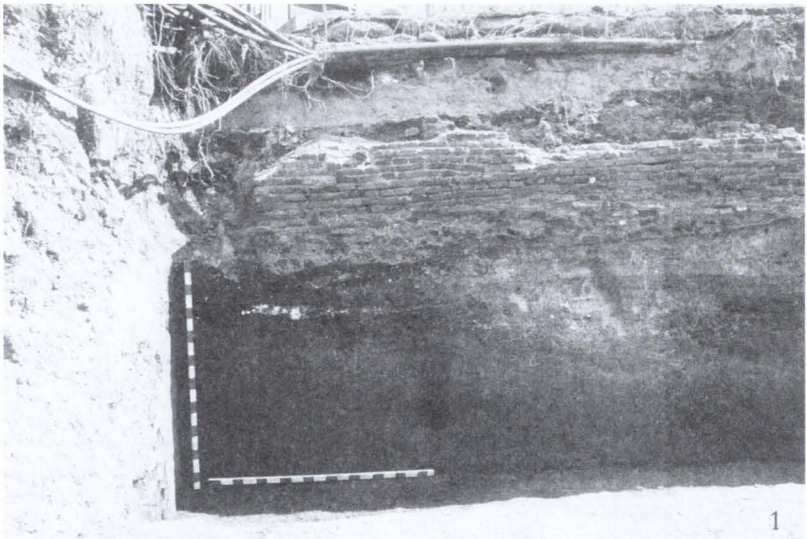

Fig. 7. Curățarea zidului de vest (B').

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

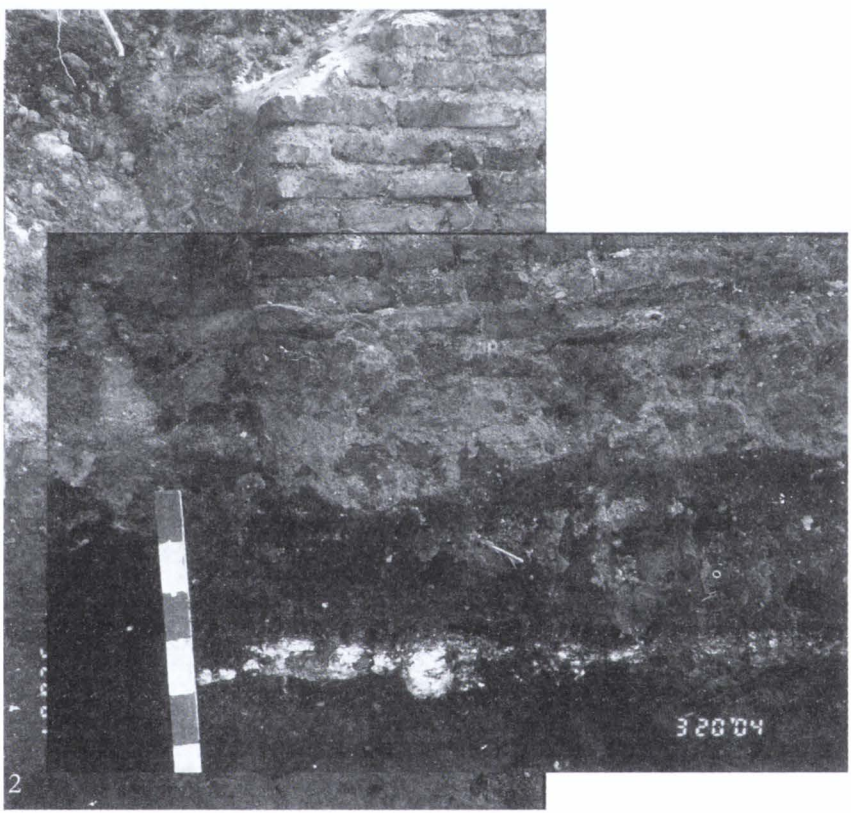
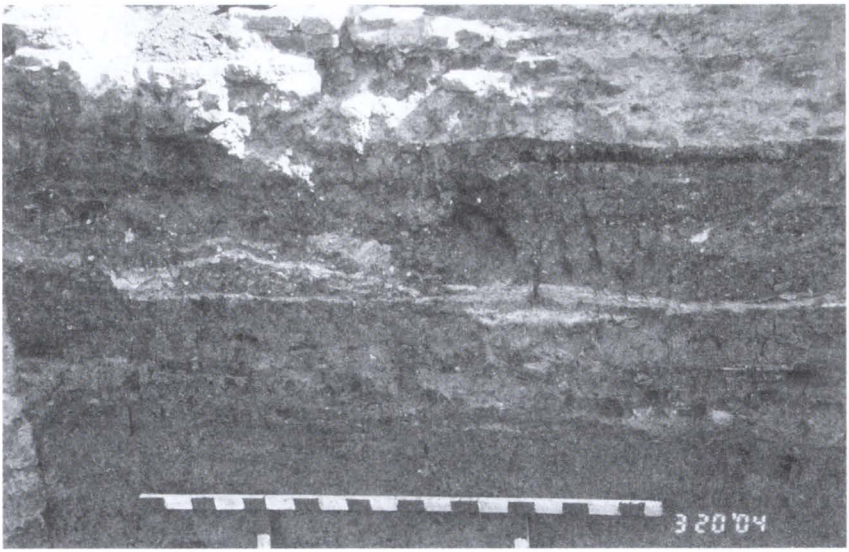

Fig. 8. Zidul de vest (B'). 1 - capatul de nord;
2 - detaliu cu fundația zidului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

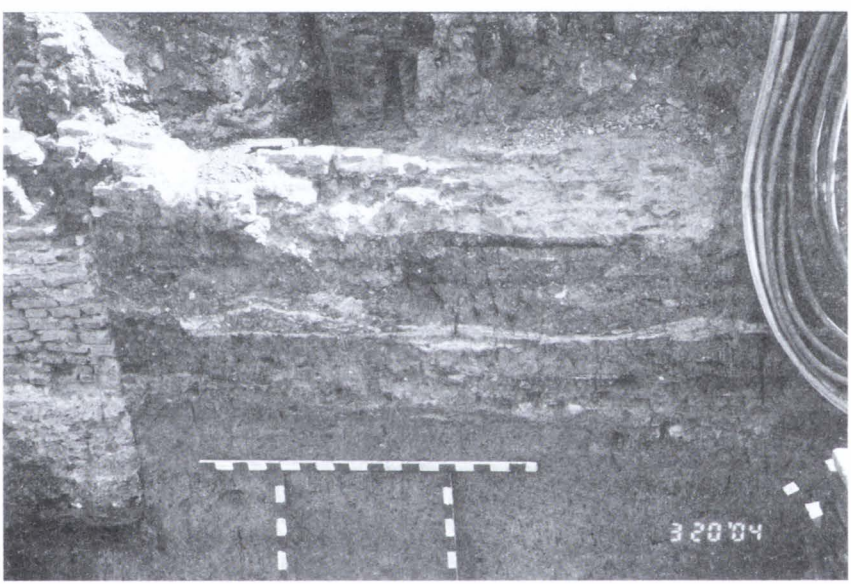

Fig. 9. Zidul de vest (B'). Detalii de stratigrafie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

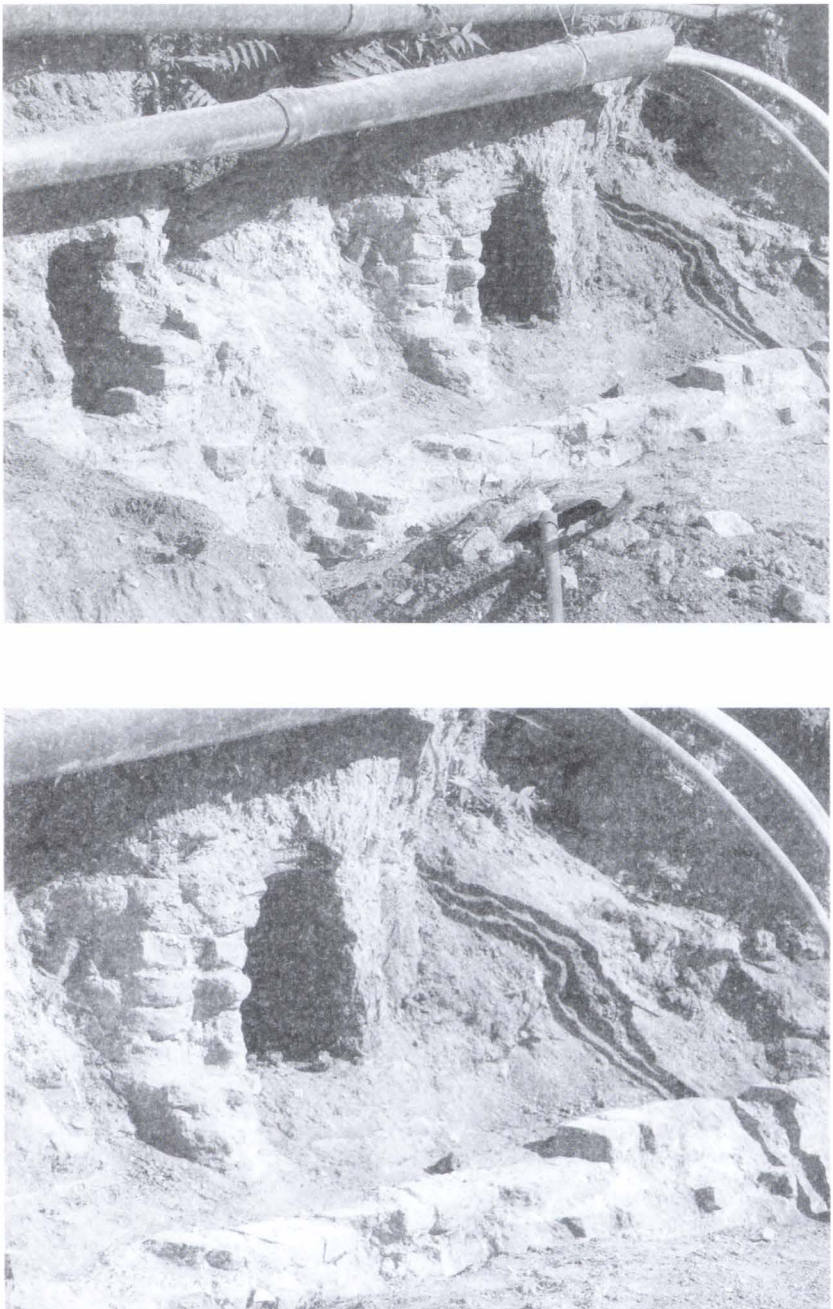

Fig. 10. Zidul de vest (B'). Detalii cu cablurile de înalta tensiune.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

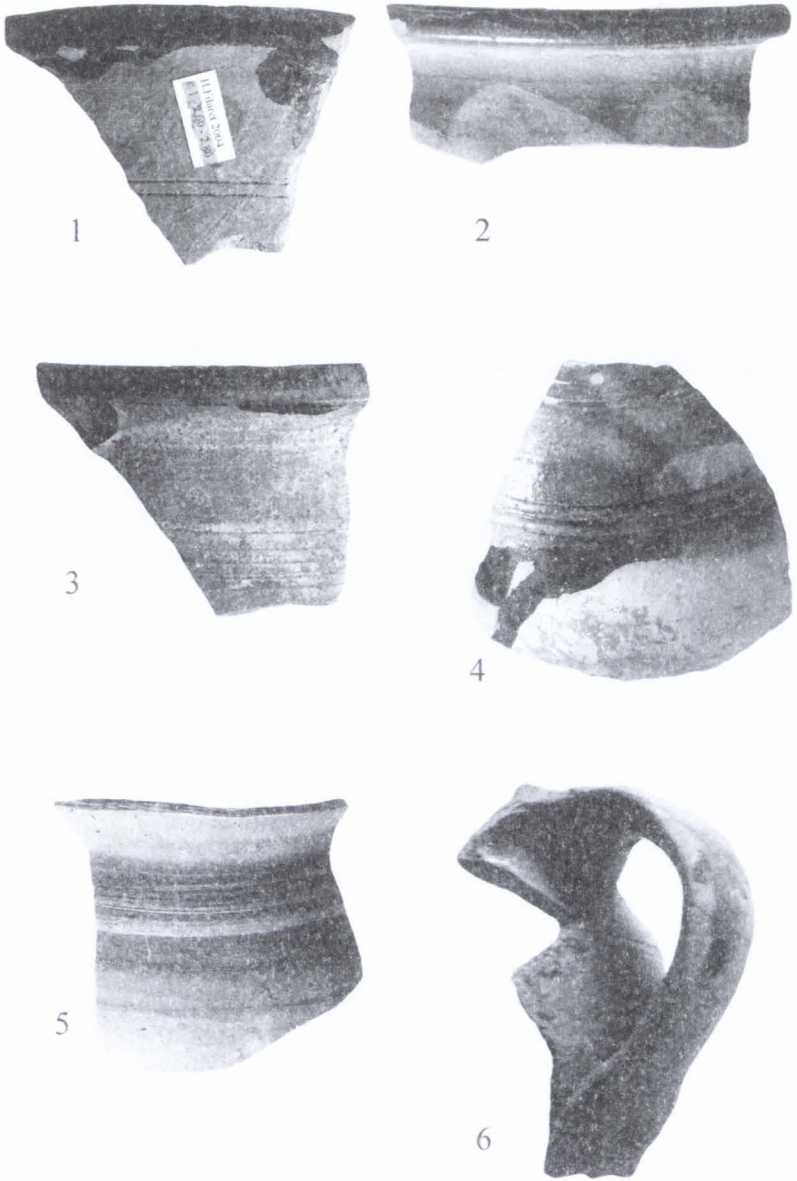

Fig. 11. Ceramica din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 12. Ceramica din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

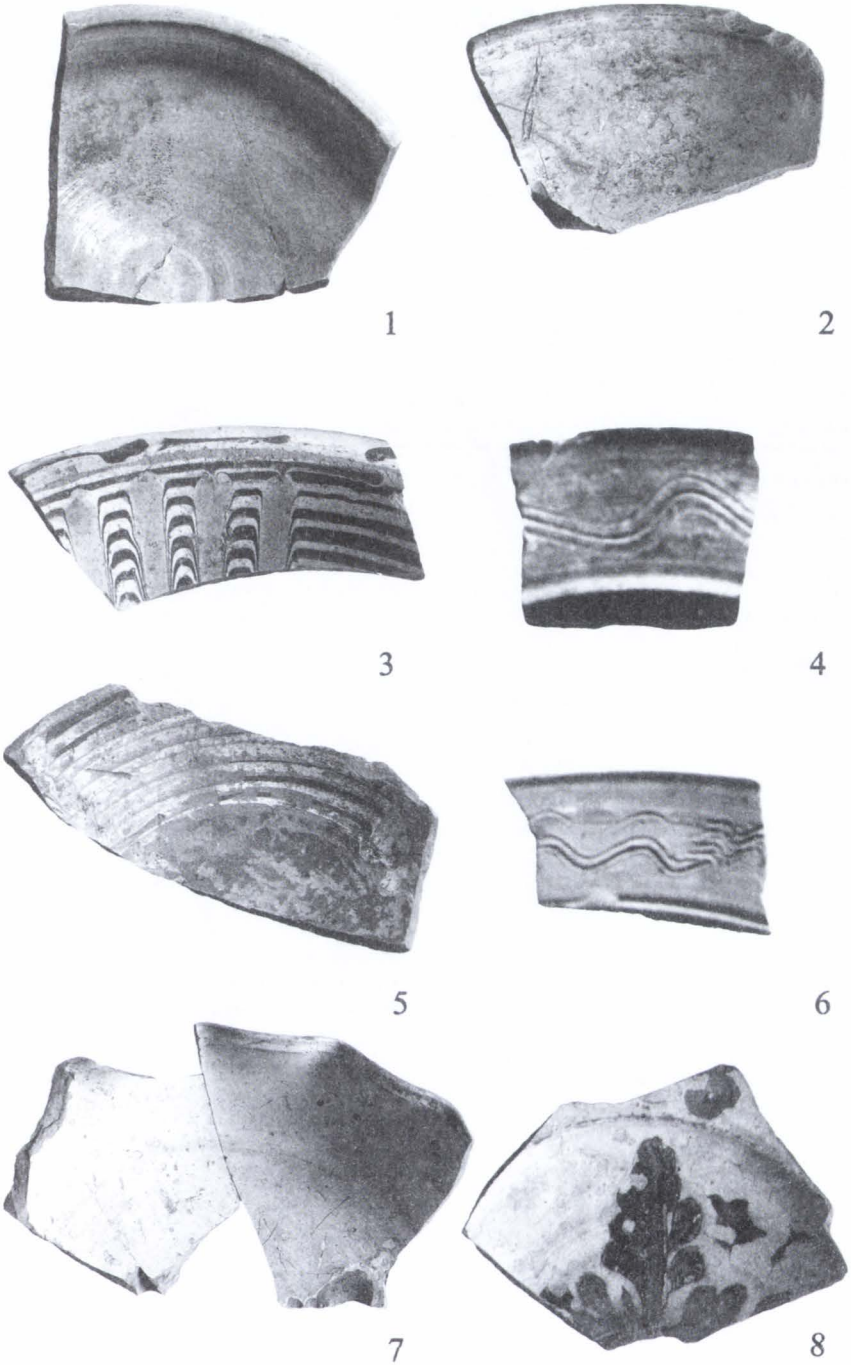

Fig. 13. Ceramica din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

1

2

Fig. 14. Ceramica din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

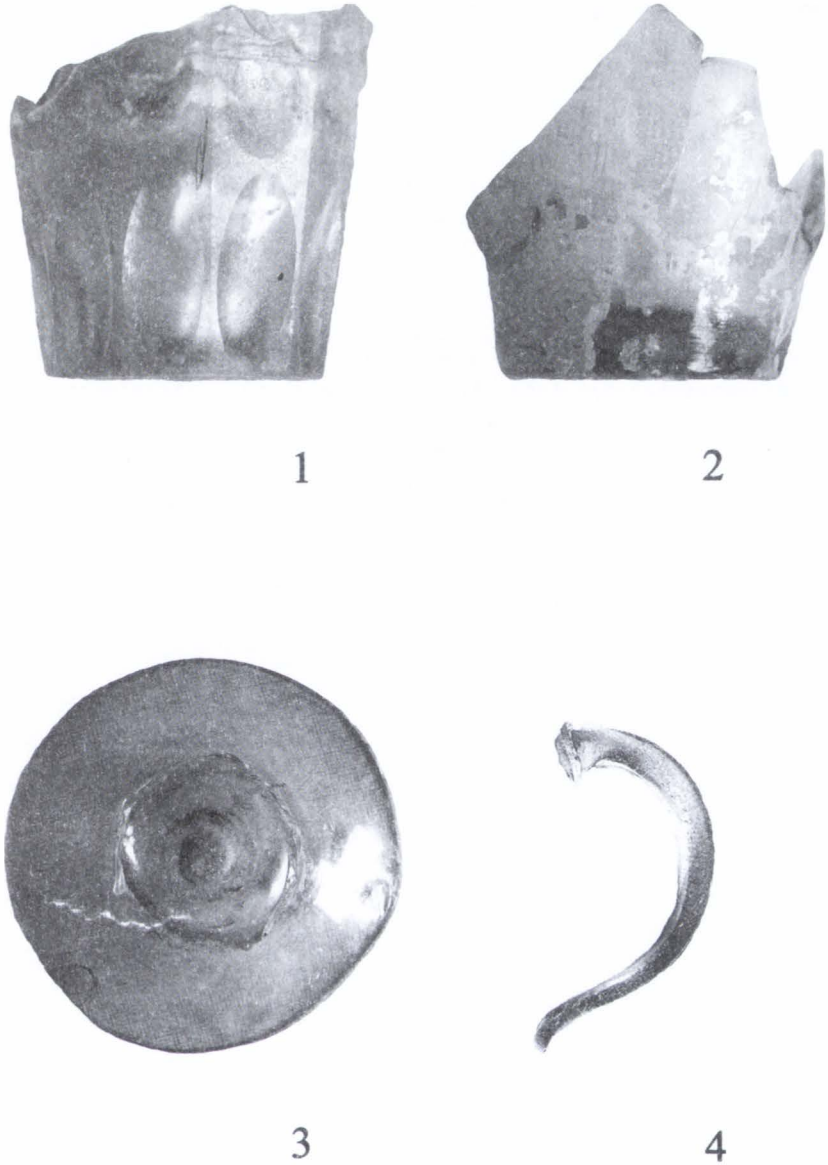
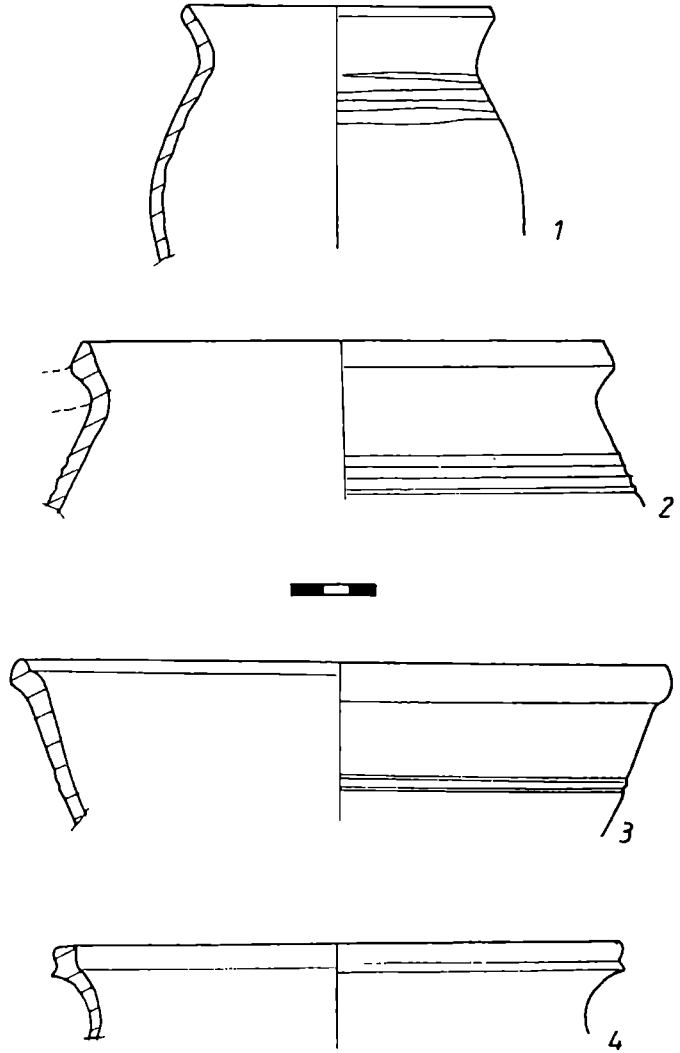

Fig. 15. Sticla din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

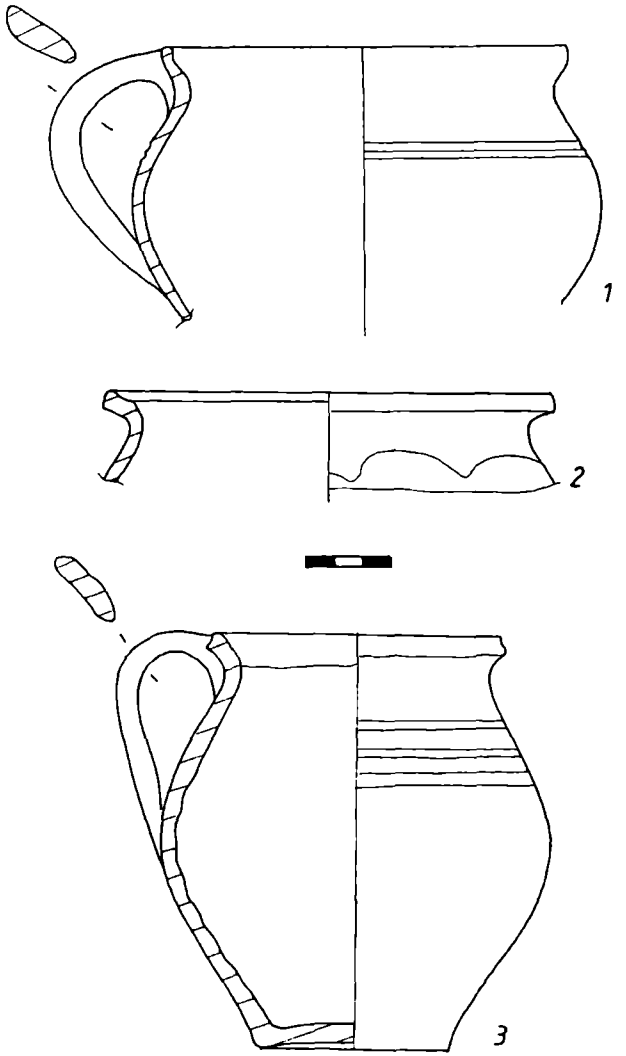
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 1. Ceramica din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

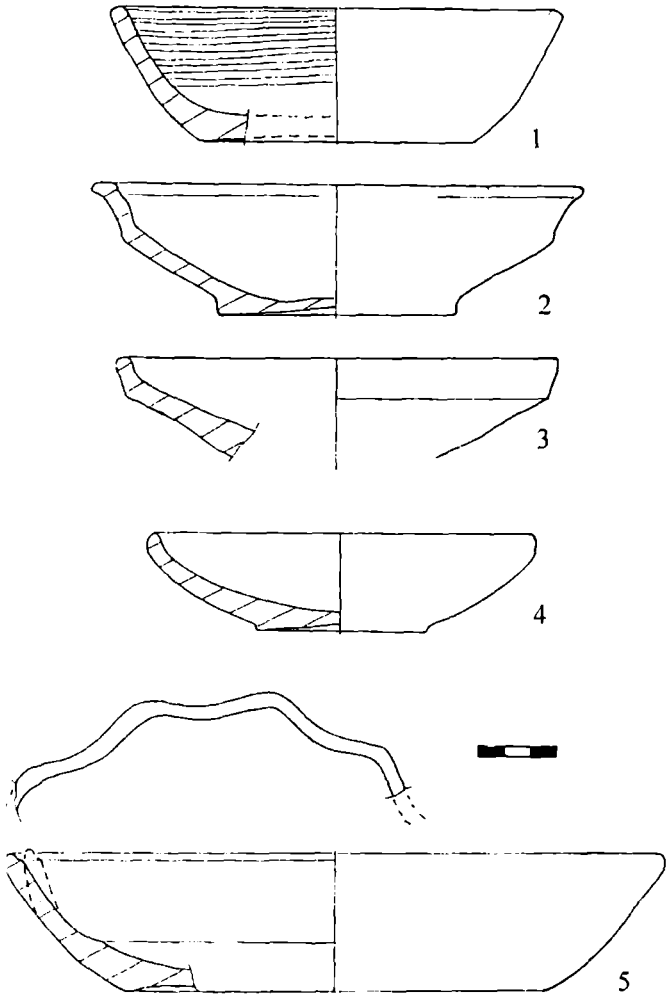
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 2. Ceramica din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

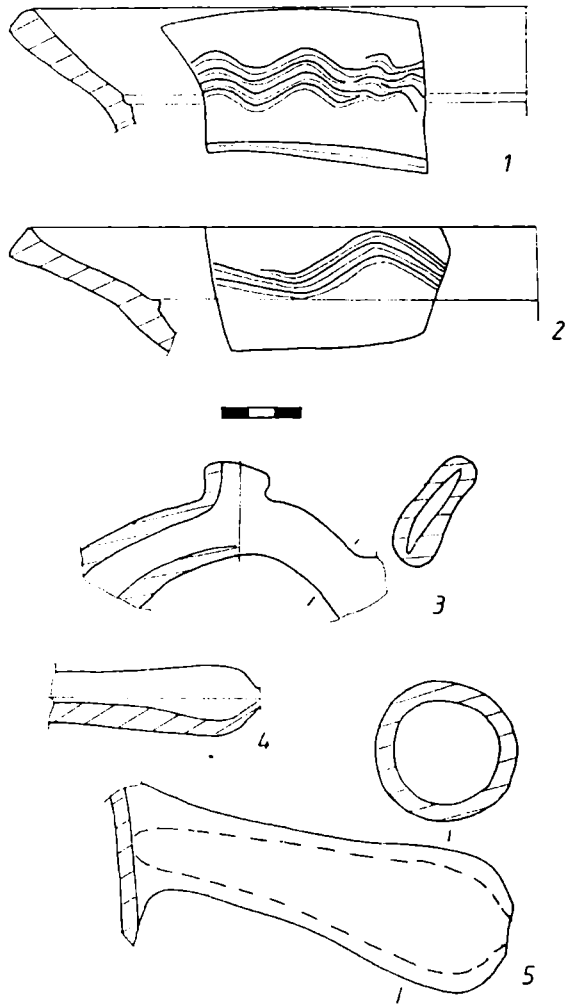
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 3. Ceramica din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

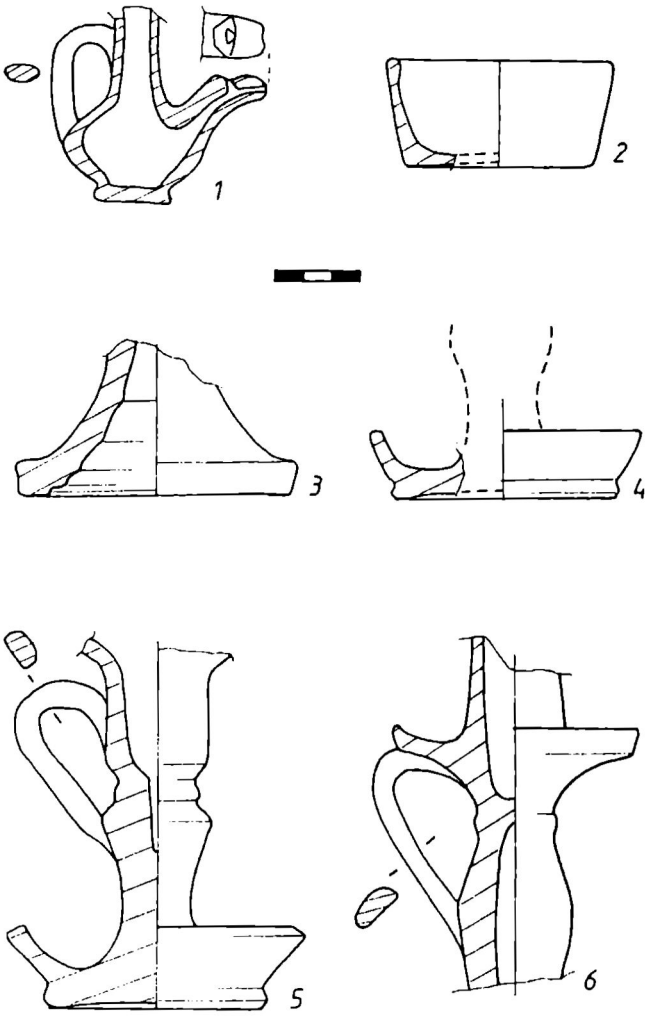
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 4. Ceramica din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

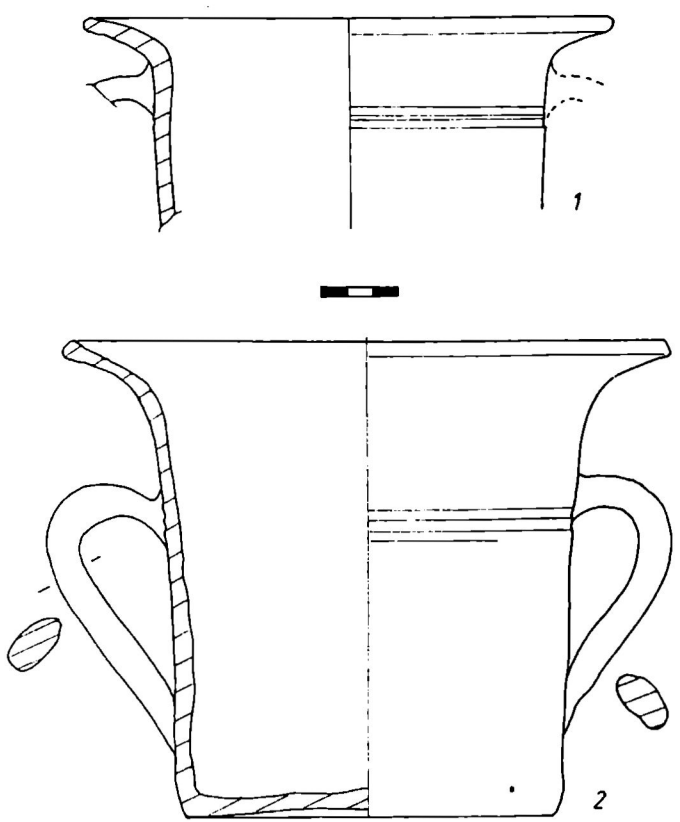
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 5. Ceramica din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

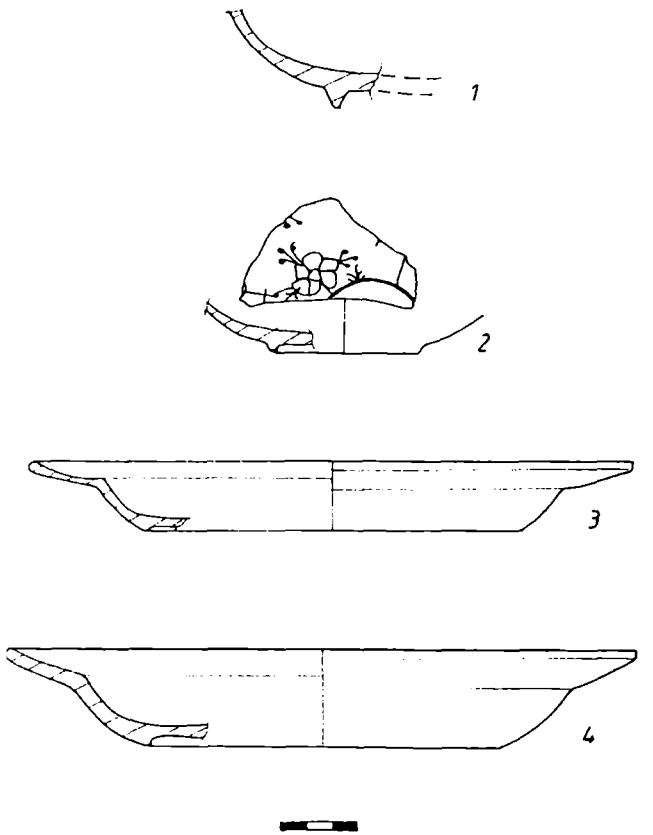
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 6. Ceramica din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

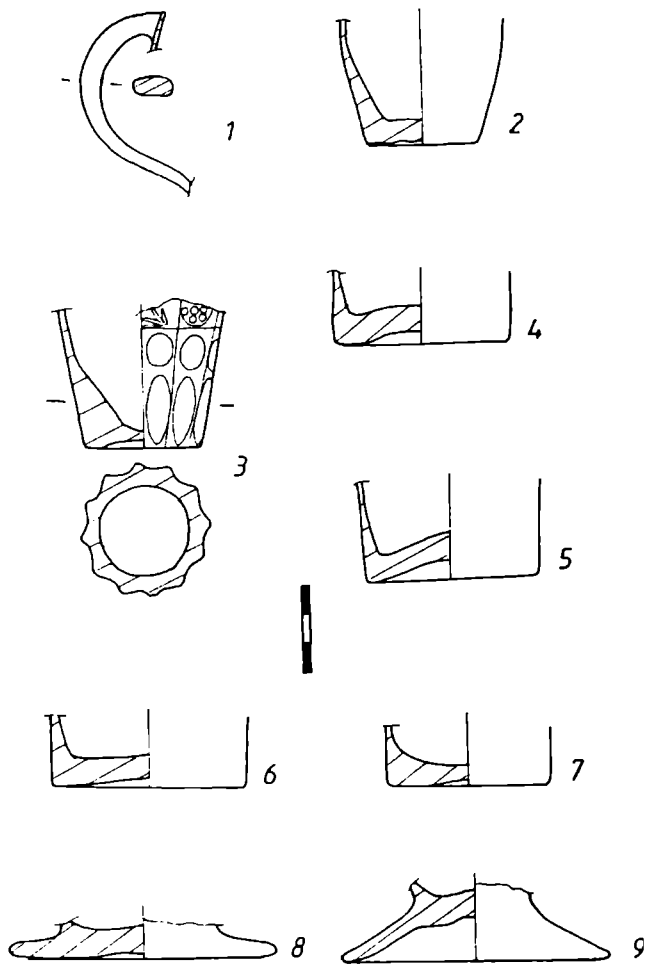
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 7. Faianța și porțelan din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 8. Vase de sticla din secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Raport privind cercetările arheologice de salvare efectuate pe amplasamentul „Teatrul Național" din București, Calea Victoriei nr. 37 B. Campaniile din anii 1998-1999, 2004

Gheorghe Mănucu-Adameșteanu
Mihaela Mănucu-Adameșteanu

În ședința Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice din 17 februarie 1997 firma *Victoria Business Plaza* a prezentat, spre analiză și avizare, documentația pentru construirea unui ansamblu de clădiri cu caracter comercial pe amplasamentul din Calea Victoriei nr. 37 B. Avizul eliberat, purtând nr. 2656 din 19 februarie 1997, a fost condiționat de „cercetarea arheologică a întregului amplasament, cu prezentarea rezultatelor pentru publicare". Drept urmare, între *Victoria Business Plaza*, în calitate de beneficiar, și Muzeul Municipiului București, s-a încheiat un contract pentru executarea săpăturilor de salvare în vederea eliberării de sarcină arheologică a terenului vizat, cunoscut ca fostă locație a primului Teatru Național din București.

Prin adresa nr. 683 din 2 septembrie 1998, Comisia Națională de Arheologie l-a desemnat ca responsabil de șantier pe dr. Gheorghe Mănucu-Adameșteanu. Începând de la aceasta dată, cercetarea arehologică a amplasamentului s-a desfășurat în mai multe etape.

Vestigiile primului Teatru Național din capitala României, inaugurat la București la 31 decembrie 1852 în prezența domnitorului Barbu Știrbei, au fost cercetate printr-o primă campanie de săpături arheologice de salvare în intervalul cuprins între 24 septembrie 1998 și 24 martie 1999.

La 15 ianuarie 1999 beneficiarul a solicitat extinderea cercetărilor în zona punctului de transformare a energiei electrice de pe strada I. Câmpineanu, unde o intervenție pentru instalarea unor cabluri pe mijlocul străzii a permis cercetarea parțială a unei încăperi ce a aparținut Hanului Filaret.

Explorările pentru eliberarea terenului de sarcină arheologică pe amplasamentul din Calea Victoriei nr. 37 B au fost întrerupte pentru o perioadă nedeterminată, începând cu data de 25 martie 1999, la cererea *Victoria Business Plaza*.

Reluarea lor a fost posibilă abia în 19 februarie 2004, activitatea de cercetare extinzându-se pe o perioadă de aproape șase luni, până la data de 6 iulie 2004, când au fost finalizate.

În această nouă etapă s-a continuat cercetarea fundațiilor „Teatrului Național", al cărui amplasament fusese delimitat în proporție de 80% în cursul campaniilor din perioada 1998-1999. Săpăturile din anul 2004 au vizat cercetarea exhaustivă a fundațiilor acestui edificiu, care, spre vest, depășește limita de proprietate a beneficiarului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pe toată lungimea laturii de sud a amplasamentului, spre strada Constantin Mille, aceste vestigii au fost suprapuse şi distruse de lucrările de construcţie pentru amenajarea unor magazine în anii 1960 – 1970 şi de instalarea diverselor utilităţi urbane (conducte de apă, canalizare, electrice etc.). Într-o măsură mai mică, aceeaşi situaţie se constată şi în colţul de nord vest.

STRATIGRAFIA ŞI COMPLEXELE DE LOCUIRE

I. Secolul VIII

Din această perioadă datează un *follis* de la Justinianus al II-lea (705-711), bătut la Constantinopol[1]. Moneda a fost descoperită pe data de 15 iunie 2004, pe latura de vest a camerei 38, într-un strat de dărâmături aflat la adâncimea de -2,30-2,45 m, de unde s-au recoltat câteva fragmente ceramice din secolul al XIX-lea. Din păcate, această depunere se afla deasupra solului viu, moneda fiind antrenată din altă parte.

Până în acest moment, pe amplasamentul din Calea Victoriei nr. 37 B nu s-au identificat alte materiale care să permită presupunerea existenţei unei aşezări în cursul secolului al VIII-lea. Prezenţa unei locuiri nu ar trebui să ne surprindă, deoarece pe teritoriul oraşului Bucureşti sunt cunoscute şi cercetate numeroase aşezări din secolele VI -VII; dintre acestea putem menţiona pe cele de la „Curtea Veche"[2], Cătelu Nou, Ciurel-Militari, strada soldat Ghivan[3].

II. Secolele XV-XVI

Cele mai vechi complexe de locuire cercetate *in situ* pe acest amplasament, aparţin celei de-a doua jumătăţi a secolului al XV-lea: este vorba de două gropi menajere - Gr. 1 şi Gr. 3 - surprinse şi cercetate parţial în camera 21, aflată pe latura nordică a „Teatrului Naţional" (Fig. 26; Pl. 3). Datarea lor se bazează pe inventarul arheologic recoltat.

Groapa 1

Din partea inferioară a acestui complex provin două vase care au fost întregite:

A. *Oală cu toartă*, cu umerii rotunjiţi, de dimensiune medie, cu diametrul gurii mai mare decât diametrul bazei. Buza este înaltă, evazată, cu marginea teşită drept şi se continuă cu un gât foarte scurt. Toarta se prezintă ca o bandă lată, uşor

[1] Vezi articolul din acest volum: Ernest Oberländer-Târnoveanu, Gh. Mănucu-Adameşteanu, *O monedă de la începutul secolului al VIII-lea descoperită în Bucureşti.*

[2] Bucureşti 1954, p. 187-196. Cu ocazia săpăturilor din anul 1953, din preajma bisericii, a fost descoperită o monedă de la Justinian şi mai multe complexe de locuire (locuinţe, gropi menajere). Trebuie făcută, însă, precizarea că ceramica ilustrată (fig. 6/1-3, 8/1-2, 14/2) datează din secolele X-XI, perioadă în care aici a existat o aşezare importantă.

[3] Teodor, *Ceramica...* face o analiză a tuturor descoperirilor din secolele VI-VII, de pe teritoriul oraşului Bucureşti.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

supraînălțată: atașul superior pleacă de la jumătatea buzei, în timp ce partea inferioară se prinde în punctul de maximă arcuire a peretelui vasului. Fundul vasului este drept. Este lucrată dintr-o pastă fină cu nisip în compoziție, arsă oxidant, de culoare roșcat cărămizie. Vasul nu este decorat și prezintă urme de ardere secundară (Fig. 39/1; Pl. 5/2).

Dimensiuni*: H = 14,00 cm; D gură = 12,00 cm; D bază = 7,50 cm.

B. *Castron cu toartă*, cu pereții arcuiți. Buza este scurtă, teșită oblic spre partea interioară. Are o toartă lată, puțin supraînălțată, cu o ușoară șănțuire pe mijloc: atașul superior se prinde de marginea buzei, în timp ce capătul inferior se prinde sub zona diametrului maxim. Este lucrat dintr-o pastă închisă la culoare, aspră la pipăit, cu nisip și multă mică în compoziție, fiind ars reductor. Vasul nu este decorat și prezintă urme de ardere secundară (Fig. 39/2 a-b; Pl. 5/1).

Dimensiuni: H = 7,00 cm; D gură = 18,50 cm; D bază = 10,00 cm.

Groapa 3

Au fost descoperite numai materiale ceramice fragmentare, aparținând celor două mari categorii întâlnite în așezările medievale din secolele XV-XVI: ceramică comună (două fragmente de oală cu toartă) și ceramică smălțuită, sgrafittată (fragmente provenind de la două farfurii).

A. *Oală cu toartă*

1. Fragment din partea superioară a vasului. Buza este înaltă, evazată, ușor arcuită, cu marginea teșită oblic, spre interior. Decorul, realizat cu humă, este reprezentat de câte două benzi late, trasate pe mijlocul buzei și pe umăr. Vasul este lucrat dintr-o pastă fină, cu nisip în compoziție, care, prin ardere oxidantă, a căpătat o culoare roșcat-cărămizie. Recipientul poartă urme de ardere secundară (Fig. 40/1).

2. Fragment de fund de vas

B. *Farfurie*

1. Unul dintre cele două exemplare menționate a putut fi restaurat parțial. Are buza lată, cu marginea teșită oblic. Corpul se sprijină pe un suport inelar, ușor evazat, prezentând două perforații, ceea ce sugerează o funcție decorativă a vasului. Interiorul este acoperit cu un smalț galben verzui. Decorul este format dintr-o combinație de motive sgrafittate: în centru sunt amplasate câte două cercuri concentrice, corpul vasului fiind acoperit de registre de linii oblice. Marginea buzei este decorată cu semicercuri formate din trei benzi de linii incizate, totul fiind marcat cu un smalț de culoare verde. Suprafața fiecărui registru și a semicercurilor este acoperită cu acolade, puse în evidență prin pete de smalț maroniu (Fig. 40/2 a-b).

Dimensiuni: l buză = 4,50 cm; Gr. buză = 0,50 cm; D bază = 8,20 cm.

* În prezentarea dimensiunilor vom folosi următoarele prescurtări: H=înălțime; D=diametru; L=lungime; l=lățime; Gr.=grosime

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

2. Fragment, cu marginea buzei mai îngustă (3,00 cm), acoperită cu un smalț gălbui. Motivele decorative sunt aceleași ca la primul exemplar, dar culorile sunt mai pale.

Deși descoperirile din umplutura celor două gropi se rezumă la materialul ceramic, acesta este suficient de sugestiv pentru a permite încadrarea cronologică a primului nivel de locuire medieval surprins pe amplasamentul cercetat.

Oala cu toartă este forma ceramică cel mai frecvent întâlnită în cadrul așezărilor medievale, fiind prezentă într-un procent de 70-80 %[4]. Cercetările arheologice efectuate în cursul anului 1972 la „Curtea Veche" au pus în evidență o groapă menajeră care cuprindea 15 vase întregi, ilustrând un singur tip - oala cu toartă. Toate vasele sunt lucrate dintr-o pastă bine arsă și nu prezintă urme de folosire, fapt ce a permis să se presupună că faceau parte din șarja unui cuptor a cărui funcționare a fost plasată în a doua jumătate a secolului al XV-lea[5]; el ar fi putut să-i aprovizioneze și pe locuitorii așezați în zona „Teatrului Național".

Castronul este o formă ceramică foarte rar întâlnită în cadrul repertoriului ceramicii nesmălțuite. Cele câteva descoperiri cunoscute din secolele XIV-XV sunt lucrate numai din pastă de culoare roșie cărămizie[6]. De aceea trebuie subliniată importanța exemplarului întregit descoperit la „Teatrul Național". În plus, el este lucrat din pastă închisă la culoare, ceea ce îi conferă un caracter excepțional. Acest vas este însă total diferit de specia neagră-cenușie, necunoscută în Muntenia, dar frecventă pe teritoriul Moldovei[7].

Cantitatea redusă de ceramică smălțuită poate părea surprinzătoare, însă, ținând seama de descoperirile efectuate până în prezent pe raza orașului București, raritatea sa pare să constituie o caracteristică pentru perioada secolelor XV-XVI (procentual, ea se încadrează între 5-10 %)[8].

Cele două gropi menajere cercetate pe amplasamentul „Teatrului Național" aparțin unui nivel de locuire care poate fi datat în a doua jumătate a secolului al XV-lea și prima jumătate a secolului al XVI-lea. Pentru această atribuire cronologică pledează tipul de oală cu toartă (vas de mărime mijlocie, cu toarta prinsă la jumătatea buzei) și ceramica smălțuită. O datare mai strânsă ar putea fi

[4] Constantiniu, P. I. Panait, Ioana Cristache Panait 1965, p. 218. La Străulești, în bordeiele din secolul al XVI-lea, oala cu toartă este predominantă; Constantinescu 1972, p. 110. La Coconi, oala cu toartă, alături de borcan, este forma de vas cea mai răspândită.

[5] Mănucu-Adameșteanu, Dan Căpățână 2002, p. 15-16.

[6] Constantiniu, P. I. Panait, Ioana Cristache Panait, *op. cit.*, p. 216. La Străulești, în bordeiele din secolul al XIV-lea și prima jumătate a secolului al XV-lea, cu o frecvență slabă au fost găsite fragmente ceramice care par să fi aparținut unor castroane; Constantinescu, *op. cit*, p. 120, pl. XXXVI/5. La Coconi s-a descoperit un singur castronaș; Lia și Adrian Bătrâna 1981, p. 163 și fig. 10/4 - din cercetările de la Curtea de Argeș.

[7] Constantinescu, *op. cit*, p. 141.

[8] Constantiniu, P. I. Panait, Ioana Cristache Panait, *op. cit.*, p. 217. La Străulești, în bordeiele din a doua jumătate a secolului al XV-lea, ceramica cu smalț este reprezentată numai prin câteva fragmente de farfurii și castroane.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

sugerată de tipul de castron nesmălțuit, care nu depășește secolul al XV-lea, dar numărul foarte mic de exemplare cunoscut până în prezent ne îndeamnă la prudență.

Identificarea și cercetarea acestor complexe de locuire (Gr. 1 și Gr. 3) furnizează cea mai nordică atestare arheologică pentru perioada de început a orașului București. Până în prezent se credea că nucleul inițial al orașului avea ca limită zona spitalului Colțea, unde a fost descoperit un cuptor de olar din a doua jumătate a secolului al XV-lea și prima jumătate a celui următor, folosit pentru arderea unor străchini smălțuite[9].

Descoperirile de la „Teatrul Național" sunt contemporane cu primul orizont de locuire înregistrat în zona Curții Vechi după construirea unei fortificații (1459-1460) de către domnitorul Vlad Țepeș. Din perioada de început a orașului București se mai cunoaște o singură locuință - un bordei cercetat parțial, identificat în perimetrul fostei Piețe de Flori[10]. Zona ocupată era destul de întinsă, după cum par a indica și descoperirile aparținând unor nivele de locuire anterioare construirii hanului Constantin Vodă[11].

Deocamdată nu au fost surprinse urme de locuire (complexe, elemente ale culturii materiale - ceramică, sticlă, monede etc.) susceptibile să acopere intervalul cronologic dintre a doua jumătate a secolului al XVI-lea și a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, când a fost construit hanul Filaret. Ca o descoperire izolată, ar putea fi totuși amintită o parà de la sultanul Mahmud I (1730-1754)[12], găsită la nord de fundațiile Teatrului Național.

III. Vestigii anterioare „Teatrului Național". Complexe de locuire din secolele XVIII-XIX

Locuința 1

În zona scenei, în colțul de sud-vest al limitei săpăturii arheologice, la adâncimea de -3,10 m față de nivelul actual de călcare (indicat prin plăcile de pavaj ale unei parcări), s-a conturat prima locuință (un bordei) descoperită pe această latură a terenului, care a fost suprapusă de fundațiile camerei XI (Fig.13; Pl. 2). Locuința 1 nu a putut fi explorată în întregime. Partea care a fost accesibilă cercetării prezintă următoarele dimensiuni: latura de est = 1,25 m (intră sub zidul de nord al camerei XI); latura de sud = 1,27 m; în capătul de vest s-a păstrat o groapă de par cu dimensiunile de 0,20 m × 0,30 m, adâncă de 0,15 m.

Inventarul este format din numai câteva fragmente ceramice din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Reținem paritatea, surprinzătoare în ceea ce privește reprezentarea, dintre ceramica comună (oala cu toartă, ulcior, capac) și cea

[9] Rosetti 1959, p. 673-676.
[10] Panait 1963, p. 143 -145.
[11] Păunescu 2002, p. 79-94.
[12] Monedele otomane au fost identificate de colegul Aurel Vâlcu, de la Cabinetul Numismatic al Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan" din București.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

smălțuită (fragmente de la vase deschise), într-o epocă în care predomină vasele smălțuite. Un fragment de farfurie cu decor sgrafittat și un fragment de pipă ar pleda pentru datarea acestei locuințe în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Locuința 2

Ca și-n cazul precedentei, nici locuința 2 nu a putut fi cercetată integral, fiind afectată de fundațiile vestibulului teatrului. În camera B (conturată de fundațiile vestibulului teatrului) a fost dezvelită o suprafață din colțul său de nord-vest. Dimensiunile suprafeței cercetate din locuința 2 sunt: latura de vest = 5,70 m, intră sub zidul de est al camerei B; latura de nord = 2,50 m, intră sub zidul de est al camerei B; restul este suprapus și distrus de latura de est a vestibulului (Fig. 4; Pl. 1).

Dintr-o umplutură cu grosimea de circa 0,50 m, din locuința 2 au fost recuperate numeroase fragmente ceramice, majoritatea smălțuite, provenind de la vase închise - oale cu toartă, căni, ulcioare; predomină însă formele deschise - farfurii, castroane, străchini. Nelipsite sunt ligheanul (Fig. 55) și tigaia cu toartă (Fig. 54/3) Prezența hanului în vecinătate, constituie un reper cronologic indirect, locuința existând, probabil, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

Locuința 3

Tot în camera B (fundații ale vestibulului teatrului), în colțul de sud-vest, a fost cercetată o suprafață mai mare dintr-o locuință, suprapusă de laturile de est și de sud ale vestibulului (Fig. 4; Pl. 1). Dimensiunile pe care a putut fi investigată: latura de vest = 2,20 m, intră sub zidurile de vest și de sud ale camerei B; latura de nord = 2,90 m, intră sub zidul de est al camerei B; latura de est = 3,24 m, intră sub zidul de est al camerei.

Inventarul arheologic recoltat se rezumă la doar câteva fragmente ceramice, de foarte mici dimensiuni, atribuibile secolului al XVIII-lea.

Groapa 2

În camera 21, între gropile 1 și 3, din secolul al XV-lea, a fost cercetată o groapă menajeră cu diametrul de 1,95 m × 2,03 m (Fig. 26/2; Pl. 3). Inventarul arheologic recuperat din ea se compune din câteva fragmente ceramice din secolul al XVIII-lea.

Mormântul 1

Între camera 23 și 24, sub zidul despărțitor, la -0,37 m adâncime, imediat sub prima asiză de la baza zidului, a fost dezvelit un schelet în poziție anatomică dorsală, orientat vest-est (lungime=1,57 m). Brațele erau împreunate pe cutia toracică, stângul peste dreptul. Din brațul stâng lipsea partea superioară. De la bazin în jos, trupul părea să fi fost răsucit pe dreapta, având picioarele ușor flectate și suprapuse, stângul peste dreptul. Era depus în pământ negru, lipsit de materiale arheologice; urma gropii a fost distrusă de șanțul de fundație al zidului care-l suprapune. Acest ultim strat de pământ negru, în care era depus mormântul, are grosimea de 1,00 m, sub care urmează solul viu, din care s-au săpat 0,30 m de verificare (Fig. 28-29).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Scheletul aparţine unui adult şi prezintă o stare de conservare bună. Dantura este întregă şi fără urme vizibile de uzură. Judecând după aplatizarea oaselor bazinului, pare a fi vorba de un individ de sex feminin. Sub omoplatul stâng s-a păstrat puţin lemn de la sicriu. Între fundaţia zidului şi schelet s-au găsit câteva fragmente ceramice din secolul al XIX-lea.

Mormântul este lipsit de orice inventar funerar (s-a recuperat doar un mic fragment metalic (?). Absenţa acestuia sugerează o datare a mormântului - numai după criterii stratigrafice - anterioară secolului al XIX-lea. Prezenţa sicriului ar putea fi luată drept dovadă a unei înmormântări normale, în cadrul unui cimitir medieval, format în jurul unei biserici mai vechi (?).

Ceramica din secolele XVIII-XIX

Cu excepţia complexelor de locuire, ceramica provine din condiţii nestratigrafice, fiind antrenată cu ocazia amenajării terenului şi construirea fundaţiilor pentru ridicarea Teatrului.

Materialul ceramic descoperit pe amplasamentul primului Teatru Naţional din Bucureşti şi în imediata sa vecinătate este în stare fragmentară. Totuşi, reţin atenţia câteva vase cu profil complet şi mai multe recipiente care au fost întregite în cadrul laboratoarelor Muzeului Municipiului Bucureşti.

Majoritatea descoperirilor din zona cercetată - în proporţie de circa 98 % - aparţin secolelor XVIII-XIX. Prima jumătate a secolului al XVIII-lea pare să reprezinte limita cronologică inferioară pentru ultima etapă de locuire înregistrată pe aceste locuri. Pentru aceasta singurul reper numismatic îl constituie o parà de la sultanul Mahmud I (1730-1754) şi o piesă de 2 parà/3 kopeiki (1772-1774), emisiune de la Sadagura. Momentul demolării hanului Filaret, pentru începerea construirii Teatrului Naţional (anul 1844) constituie un *terminus ante quem* pentru limita cronologică superioară.

CERAMICA COMUNĂ

Ceramica de uz comun este lucrată dintr-o pastă fină, nisipoasă, aspră la pipăit, cu mica în compoziţie. Arderea este oxidantă, uneori miezul având o culoare maronie.

Oala cu toartă

Este forma cea mai frecventă; se caracterizează prin faptul că diametrul gurii este mai mare decât cel al fundului. Torţile sunt plate, uneori uşor supraînălţate (Fig. 35/1) şi se prind, în general, sub muchia buzei şi sub zona de maximă arcuire (Fig. 53/1; Pl. 8/2). Lăţimea diferă în funcţie de mărimea vasului. Fundul este plat. Decorul constă din benzi orizontale (Fig. 48/2; 57/1; Pl. 12/1), fascicole de caneluri trasate pe umărul vasului (Fig. 44/1; 53/2), reţea de linii orizontale şi verticale (Fig. 65/1) combinate cu diverse motive pictate cu cornul: spirale simple (Fig. 47/2), benzi de spirale (Fig. 63/1).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Ulciorul

Este o formă destul de folosită în această perioadă; profilul este zvelt şi aminteşte de cel al exemplarelor din secolele XIV-XV, dar diferă prin pereţii mai groşi şi calitatea neglijentă a execuţiei. Decorul este realizat dintr-un strat de humă deschisă la culoare, aşternută pe toată suprafaţa vasului. S-au păstrat numai fragmente de panse, de toartă şi fund (Fig. 38/3; 56/2), fapt ce nu permite prea multe comentarii.

Borcanul

Forma nu pare să se bucure de o largă utilizare; la exemplarele descoperite buza este scurtă, uşor răsfrântă spre exterior. Decorul constă dintr-o linie sau un fascicol de linii incizate (Fig. 44/2; Pl. 6/1) şi este amplasat pe corp, de preferinţă în zona umărului.

Ca o excepţie, menţionăm umărul unui vas lucrat din pastă cenuşie, decorat cu rotiţa (Fig. 54/2), specie caracteristică Moldovei[13].

Capacul

Menţionăm un singur exemplar fragmentar, din care se păstrează doar partea inferioară (Fig. 64/5).

CERAMICA SMĂLŢUITĂ

Majoritatea descoperirilor se încadrează în această categorie. Mai departe, ele vor fi prezentate succesiv, în cadrul a două grupuri, inegale sub aspect numeric: vase închise (mai puţine) şi vase deschise (mai numeroase). Deoarece în cadrul fiecărei categorii, fragmentele recoltate nu par să indice diferenţieri notabile în forma vaselor, descrierea va insista asupra culorii smalţului şi a elementelor decorative.

Oala cu toartă

Exemplarele reprezentate au buzele mai scurte, mai mult sau mai puţin evazate spre exterior, cu marginea teşită (Fig. 46/1-2). Putem menţiona şi un exemplar cu gura treflată, care s-ar putea să provină şi de la de la un ulcior (Fig. 36/1). Decorul constă din una sau mai multe caneluri, trasate cu beţişorul în pasta crudă. Predomină smalţul incolor, verde cu diferite nuanţe şi, mai rar, cel galben (Pl. 17/1): acesta acoperă marginea buzei, la exterior şi suprafaţa interioară (Fig. 56/3). În zona umărului sunt diferite motive vopsite cu humă Fig. 42/2), combinate cu benzi de impresiuni scurte (Fig. 62/2).

Ulciorul

S-au descoperit exemplare de diferite dimensiuni, mai ales mici şi mijlocii (Fig. 43/1 a-b; Pl. 11/1-2), cu gura zveltă (Fig. 34/2). Torţile sunt plate cu marginile rotunjite, decorate prin impresiuni ale degetelor (Fig. 35/4-5). Vasele prezintă un orificiu de scurgere, cu una (Fig. 34/2; 59/4) sau trei perforaţii (Fig. 43/3; 38/4 a-b) Predomină smalţul de culoare verde, de diferite nuanţe (Fig. 34/1-2). Unele

[13] Nicolescu şi Paul Petrescu 1974, p. 39.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

exemplare au pastile în relief ((Fig. 35/3; 48/4; Pl. 8/3 a-b). Decorul aplicat este combinat cu dungi pictate, de smalț de culoare verde (Fig. 43/1 a-b).

Farfuria

Face parte din categoria vaselor deschise, cu pereții oblici și cu buza, nu prea lată, evazată mai mult sau mai puțin spre exterior. Multe sunt acoperite numai cu o peliculă de smalț galben (Fig. 38/5) sau verde (Fig. 59/7). Buza este decorată cu o linie în val (Fig. 44/4; Pl. 7/5), încadrată de două linii concentrice, combinate cu puncte de diferite culori (Fig. 36/5). Mai rar, marginea buzei este ondulată (Fig. 44/7).

Strachina

Este un vas adânc, cu buza dreaptă și corpul tronconic, ce se sprijină pe un picior inelar. La vasele din secolul al XIX-lea, fundul este, în general, drept. Sunt smălțuite, la interior și exterior, cu smalț incolor sau verde, de diferite nuanțe. Decorul, care acoperă toată suprafața vaselor, prezintă o combinație de motive geometrice - linii orizontale (Fig. 34/5), cercuri concentrice pe centrul vasului (Fig. 36/4) etc.

Castronul

Vas relativ înalt, cu buza scurtă. Corpul se sprijină pe un suport inelar, dar există și multe exemplare cu fundul drept. Multe vase sunt acoperite numai cu o peliculă de smalț de culoare galbenă (Fig. 64/4), culoare preferată pentru vasele deschise din secolul al XIX-lea, sau verde (Fig. 47/5; 52/3-4; Pl. 10/2). Pe acest fond sunt pictate motive geometrice (Pl. 9/5).

Ligheanul

Este un vas de mari dimensiuni, cu gura largă și fundul drept. La interior este acoperit cu un smalț incolor. Decorul, aproape invariabil, este reprezentat de linii ondulate încadrate de cercuri concentrice, motive pictate cu smalț de culoare galbenă (Fig. 37/1-2; 55/1 a-b).

Capacul

Au fost descoperite capace de formă tronconică, simple (Fig. 37/3) sau cu o toartă ovală în secțiune, dar și exemplare plate, decorate cu pete de smalț verde (Fig. 34/6), acoperite cu smalț de culoare verde și decorate cu motive geometrice realizate prin impresiune (Fig. 47/6).

Sfeșnicul

Sfeșnicul este compus dintr-un corp tronconic (Fig. 37/4), cu înălțimi variabile, gol în interior, pe care se sprijină un suport în forma unei farfurii, cu marginile ușor ridicate. Toarta arcuită se prinde în partea superioară a cilindrului suport. Ele sunt acoperite cu un smalț verde sau verde gălbui (Fig. 37/4).

Tigaia (cratița) cu toartă

Are o formă troconică, cu diametrul gurii mai mare decât al bazei. Marginea buzei este scurtă și teșită orizontal. Se sprijină pe trei picioruțe înalte, evazate spre exterior și este manevrată cu ajutorul unui mâner tubular (Fig. 54/3; 63/8).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Ceramica are numeroase analogii printre descoperirile din secolele XVIII-XIX făcute pe teritoriul oraşului Bucureşti. Acestea apar, în general, în depozite închise, situaţie ce asigură o încadrare cronologică foarte bună. Plecând de la descoperirile mai vechi de la Curtea Veche[14], biserica Mihai Vodă[15], biserica Radu Vodă[16], mai pot fi amintite şi cele, mai recente, de pe strada Colţei nr. 8[17] sau de la Hanurile Constantin Vodă[18] şi Stavropoleos[19].

IV. Teatrul Naţional (1852-1947)

Cercetările arheologice preventive, demarate în toamna anului 1998, s-au concentrat pe decopertarea a două zone: un teren liber din vecinătatea străzii Ion Câmpineanu şi mijlocul amplasamentului, unde se conturau fundaţiile „Teatrului Naţional".

Limita de nord a amplasamentului

La est de intrarea în incinta amplasamentului (şi în şantier) au fost surprinse fundaţiile unei construcţii din cărămidă, de plan pătrat, care este izolată de vestigiile Teatrului propriu-zis. Reprezintă, probabil, un rezervor de apă din perioada iniţială (Hefft), supoziţie ce pare confirmată prin descoperirea, în anul 1999, a unui mare număr de vase de faianţă - farfurii, supiere, castroane etc. - care sugerează funcţionarea, în zona aferentă, a bucătăriei Teatrului. La vest de aceasta trebuie localizate anexele Teatrului. În anul 1875 se menţionează nevoia construirii unei anexe, imperios necesară, în fundul scenei[20]. Noua clădire, construită în anul 1894, era destinată atelierelor şi magaziilor pentru decoruri.

O secţiune de control, trasată între zidul de est al extinderii Teatrului, realizată în anul 2004 şi limita de vest a perimetrului, a pus în evidenţă o serie de fundaţii, mai noi - din perioada interbelică - care par a fi fost construite peste vechile amenajări. Tot aici a fost identificată şi centrala termică a Teatrului, din care au fost dezvelite o serie de canale din cărămidă şi rezervorul din metal, care mai conţinea, încă, păcură.

La est de construcţia de plan pătrat, din cărămidă, există o suprafaţă de teren, liberă de construcţii, cu o lungime de 24 m (până în vecinătatea zidurilor de vest ale Hanului Filaret) şi o lăţime de 12 m (până în vecinătatea zidului ce marchează limita nordică a sălii de spectacol a Teatrului). Întreaga zonă a fost cercetată prin secţiuni late de 2,00 m - marcate de noi prin litere de la A la J - fiecare secţiune fiind împărţită în carouri de 1,00 m. Capătul secţiunilor începe de la limita nordică a proprietăţii, respectiv strada Ion Câmpineanu.

[14] Bucureşti 1959, p. 145-168; Mănucu-Adameşteanu, Dan Căpăţână 2002, *passim*.
[15] Bucureşti 1959, p. 91-127.
[16] *Ibidem*, p. 49-85.
[17] Mănucu-Adameşteanu, Dan Căpăţână, Ingrid Poll, B. Constantinescu 2001, p. 19-54.
[18] Păunescu 2002, p. 79-94.
[19] Mănucu-Adameşteanu, M. Mărgineanu Cârstoiu, Ingrid Poll, B. Constantinescu 2000, p. 5-48.
[20] Vezi Monica Mărgineanu Cârstoiu, Virgil Apostol, Ştefan Bâlici, *Hanul Filaret şi Teatrul Naţional*, în acest volum.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Această parte a terenului a fost nivelată, în întregime, în cursul anilor `70, când aici a fost amenajată o parcare. Pe latura de nord a amplasamentului, în profil, se mai observă o placă groasă de beton, peste care, acum, se află o depunere de pământ cu o grosime de 0,50-1,50 metri.

Săpăturile arheologice din acest punct s-au desfăşurat până la începutul anului 1999; din păcate, pe toată suprafaţa, nu au fost surprinse nici un fel de complexe de locuire. Materialul arheologic, cu excepţia unui sărăcăcios inventar numismatic - o parà de la sultanul Mahmud I (1730-1754) şi o monedă de 2 parà/3 kopeiki, emisiune bătută la Sadagura, în perioada 1772-1774) - se rezumă la fragmente ceramice din secolele XVIII-XIX (Fig. 35/1-5; 36/1-5; 37/1-6). Reţinem, totuşi, din marea masă a ceramicii de uz comun, două vase din porţelan din secolul al XIX-lea - o ceşcuţă (Fig. 34 /7) şi o farfurie (Fig. 34/8) - produse ale unor centre din Europa apuseană.

Fundaţiile Teatrului Naţional

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea pe proprietatea boierilor Brezoieni, aflată aproximativ pe amplasamentul cercetat, a fost ridicat Hanul Filaret, numit astfel după unul dintre cei doi mitropoliţi: Filaret Michalitzi (1754-iulie 1760) şi Filaret al II-lea (23 septembrie 1792-septembrie 1793)[21]. Hanul este pomenit în anii 1819 şi 1829. Afectat de cutremurul din 1838, hanul a fost dărâmat în anul 1844: materialul rezultat a fost scos la vânzare, iar pe locul acestuia domnitorul Gheorghe Bibescu a hotărât să ridice Teatrul Naţional[22].

Cu excepţia hanului, terenul se pare că era viran: la 1830 Pantazi Ghica scria că aici era o mare băltoacă[23].

Înainte de începerea lucrărilor pentru fundaţiile Teatrului, terenul a fost nivelat, operaţiune ce a fost confirmată de cercetările arheologice. Pe latura de nord a Teatrului, în mijlocul camerei 39, la -1,85 m adâncime (Pl. 4), s-a conturat o groapă dreptunghiulară - Complexul 1 - de unde au fost scoase foarte multe cărămizi (peste 50 de exemplare, majoritatea întregi) şi material ceramic fragmentar din secolul al XIX-lea, dar şi un ulcioraş aproape întreg. Potrivit observaţiilor noastre, groapa, de mari dimensiuni (lungă de 6,40 m, lată de 2,06 m şi adâncă de 1,75 m), tăiată de latura de sud a camerei 39, a fost săpată cu ocazia nivelării terenului de către constructorii Teatrului Naţional[24], pentru a se arunca în ea materialele rezultate din eventualele demolări.

După cum se cunoaşte, după anul 1831 s-a încercat standardizarea dimensiunilor cărămizilor pentru construcţii, acţiune care a eşuat[25], la fel ca şi altele, anterioare. Pentru exemplificare, prezentăm dimensiuni ale cărămizilor

[21] Iorga 1932, p. 320-321.
[22] Stoicescu 1961, p. 98-99; Potra 1985, p. 81-85.
[23] Zănescu 2000, p. 225.
[24] Dintr-un ziar din anul 1844 aflăm că s-au făcut mai multe anunţuri pentru vânzarea marialelor rezultate de la dărâmarea Hanului Filaret, dar cumpărătorii s-au lăsat aşteptaţi.
[25] Zănescu 1997, p. 79.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

descoperite în această groapă, provenite de la Hanul Filaret, demolat în anii 1843-1844:
29 cm ×14 cm × 4,5 cm; 29 cm × 13 cm × 4 cm; 28,5 cm × 14 cm × 4 cm;
28 cm ×15 cm × 3,5cm; 28 cm × 14,5 cm × 5,5 cm;
28 cm × 14 cm × 4 cm; 28 cm × 14 cm × 3,5 cm; 28 cm × 13,5 cm × 4 cm; 28 cm × 13,5 cm × 3,5 cm;
27,5 cm × 14,5 cm × 5 cm; 27,5 cm × 13,5 cm × 4 cm; 27 cm × 14,5 cm × 4 cm; 27 cm × 13,5 cm × 4 cm; 27 cm × 13 cm × 5,5 cm;
26,5 cm × 13 cm × 3,5 cm; 26 cm × 13,5 cm × 4 cm; 26 cm × 13,5 cm × 3 cm;
25 cm × 12,5 cm × 3,5 cm;
23,5 cm × 12 cm × 4,5 cm.

Săpăturile arheologice din cursul anilor 1998-1999, s-au axat pe cercetarea sălii propriu zise de spectacol. Într-o primă etapă, cercetările au avut în vedere stabilirea limitelor acesteia, după care s-a trecut la cercetarea exhaustivă a fundațiilor. Întrerupte în primăvara anului 1999, lucrările au fost reluate în luna martie a anului 2004. Acum s-a putut preciza că fundațiile Teatrului (zona scenei) depășesc limita amplasamentului din Calea Victoriei nr. 37 B: spre vest, scena Teatrului "pătrunde" și în parcarea amenajată de ROMTELECOM. Un zid transversal, de la nord la sud, delimitează, la subsolul scenei, spațiile pentru manevrarea decorurilor (Fig. 12/1-2).

Pentru o mai bună înțelegere a situației din teren, „camerele" din zona scenei, cu fundațiile din cărămidă nouă, au fost numerotate cu cifre romane pentru a le diferența de substrucțiile corpului sălii de spectacol a fostului Teatru Național, unde încăperile au fost numerotate cu cifre arabe; acestora li se adaugă cele două camere de mari dimensiuni A (porticul de intrare) și B (foyerul).

În general, intrarea și corpul sălii de spectacol au suferit foarte puține modificări în perioada 1852-1944. Dintre intervențiile periodice, surprinse pe cale arheologică, putem aminti situația din camera B (vestibulul teatrului), unde, între adâncimile de 4,60 m - 5,00 m, s-a descoperit o monedă de 10 bani din anul 1906, de la Carol I, lângă o conductă subțire pentru apă.

Reparații periodice, care implică lucrări de construcție importante, sunt surprinse în zona scenei. Primele modificări datează din anul 1914 și sunt detectabile în camerele I, II și III: în camera I, la 0,40 m față de latura de sud a camerei, a fost dezvelit un zid anterior refacerii din anul 1940, care are următoarele dimensiuni: lungime de 3,08 m, grosime 0,42 m, înălțime 0,30 m (cărămida are dimensiunile de 27 cm × 13 cm × 8 cm). El suprapune un zid mai vechi (faza Hefft), păstrat pe o înălțime de 0,30 m. În camera II, pe latura de nord, cele două asize ale zidului ce se păstrează pe o lungime de 6,20 m, suprapun, din nou, un zid din prima fază (Fig. 7/1).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

În timpul cutremurului din 10 noiembrie 1940 acoperişul scenei s-a prăbuşit şi zidurile scenei au suferit stricăciuni, în timp ce sala de spectacol şi foayerele au rămas neatinse.

Zidul dintre scenă şi sală a fost refăcut pe o grindă de beton de 12,40 lungime şi 2, 50 m înălţime (Fig. 8/1). De asemenea au fost refăcute, integral, toate zidurile scenei: fără fundaţii, sprijinite numai pe o pardoseală de cărămidă a subsolului, care datează din perioada Hefft: camera IV (dimensiuni cărămizi: 27,00 cm × 13,00 cm × 4,00 cm; 27,00 cm × 12,50 cm × 3,50 cm; 26,50 cm × 13,00 cm × 4,00 cm), camera V (dimensiuni cărămizi: 27,50 cm × 13,00 cm × 3,50 cm; 27,00 cm × 13,00 cm × 3,50 cm); acestea s-au lăsat - vezi camera II (Fig. 7), cu excepţia cazurilor când au suprapus ziduri mai vechi - vezi camera I (Fig. 6/1) şi puse plombe de beton: camera IV, camera XV (Fig. 14/2).

Între camerele XII-XIII, de pe latura de sud a scenei, între plomba din beton şi zidul din cărămidă, s-a descoperit o monedă de 1 leu din anul 1938.

S-au surprins şi consolidări ale foyerului: în camera 21, zidul de pe latura de nord şi cel de pe latura de vest, beneficiază de o platformă din beton armat.

În timpul bombardamentelor din 24-26 august, acoperişul clădirii a fost incendiat, dar avariile nu au fost catastrofale. Una dintre bombe a ajuns în subsolul vestibulului: în timpul cercetărilor din această suprafaţă, s-a dezvelit o podea din ciment, aparţinând subsolului unuia dintre magazinele ce au funcţionat în anii `70-`80. Ea a fost amenajată peste un strat de nisip; sub această nivelare modernă se afla, în jumătatea de nord-est, o suprafaţă cu urme de incendiu puternic, până la vitrificarea cărămizii.

Deşi putea fi restaurat, fiind întocmit şi un proiect în acest sens, Teatrul Naţional a fost demolat în toamna anului 1947.

Acţiunea de distrugere a vestigiilor sale *in situ* a continuat în perioada anilor 1960-1970 când, pe străzile Constantin Mille şi Ion Câmpineanu, au fost deschise numeroase magazine. Amenajarea acestora (încăperi, instalaţii de apă, canal, gaze etc.) a dus la distrugerea compartimentelor fostului Teatru, aflate pe laturile de sud (camerele 32, 33) şi nord (camerele 42, 43 – unde se mai păstrează un perete despărţitor placat cu faianţă albă). De altfel, toată latura de sud a amplasamentului din Calea Victoriei nr. 37 B, este răscolită de construcţiile menţionate. Una dintre conductele din tuburi mari de beton, traversează fundaţiile, de la nord la sud, prin faţa camerei B.

Partea centrală a Teatrului a fost nivelată şi amenajată în mai multe etape (peste tot se păstrează, parţial, numai fundaţii din subsol), fiind acoperită cu plăci de pavaj de beton (dimensiuni 0,50 m × 0,50 m). Deasupra camerei 30 s-a putut observa cum, într-o primă etapă, zona a fost pavată cu plăci de granit, pătrate, cu latura de 20 cm şi grosimea de 4 cm, puse direct peste umplutura de moloz. Ulterior s-a mai turnat şi un strat de asfalt. Unul dintre aceste momente este datat: în Camera 39, pe latura de nord, în dărâmătură, într-un strat cuprins între

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

adâncimile de 1,20 m - 1,40 m, s-a descoperit o monedă de 5 lei din anul 1978, care punctează momentul nivelărilor masive pentru amenajarea unei parcări.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Bibliografie

Lia şi Adrian Bătrâna 1981 — Lia şi Adrian Bătrâna, Cercetări arheologice efectuate în anul 1979 în cuprinsul aşezării Curtea de Argeş, jud. Argeş, **CA**, IV, 1981, p. 144-169.

Bucureşti 1954 — *Rezultatele săpăturilor arheologice şi ale cercetărilor istorice din anul 1953,* Ed. Academiei R.P.R., Bucureşti 1954.

Bucureşti 1959 — *Bucureştii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice*, Bucureşti 1959.

Constantinescu 1972 — Nicolae Constantinescu, *Coconi. Un sat din Câmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrân-Studiu arheologic şi istoric*, Ed. Academiei R.S.R, Bucureşti 1972.

Constantiniu, P. I. Panait, Ioana Cristache-Panait 1965 — Margareta Constantiniu, Panait I. Panait, Ioana Cristache-Panait, Şantierul arheologic Băneasa-Străuleşti, **CAB**, II, 1965, p. 75-235.

Iorga 1932 — Nicolae Iorga, *Istoria bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor*, Ed. II-a, Ed. Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice, Bucureşti 1932.

Mănucu-Adameşteanu, M. Mărgineanu-Cârstoiu, Ingrid Poll, B. Constantinescu 2000 — Gh. Mănucu-Adameşteanu, Monica Mărgineanu Cârstoiu, Ingrid Poll, B. Constantinescu, Hanul Stavropoleos (1724-1860), **Bucureşti.MIM**, XIV, 2000, p. 5-48.

Mănucu-Adameşteanu, D. Căpăţână, Ingrid Poll, B. Constantinescu 2001 — Gh. Mănucu-Adameşteanu, Dan Căpăţână, Ingrid Poll, B. Constantinescu, Săpături arheologice de salvare în Bucureşti: strada Colţei nr. 8 (secolele XVIII-XIX), **Bucureşti.MIM**, XV, 2001, p. 19-55.

Mănucu-Adameşteanu, Dan Căpăţână 2002 — Gh. Mănucu-Adameşteanu, Dan Căpăţână, *Ceramica Curţii Domneşti din Bucureşti. Secolele XV – XIX,* Bucureşti 2002.

Mănucu-Adameşteanu, Elisabeta Drăgan, Ingrid Poll, Dan Căpăţână 2002 — Gh. Mănucu-Adameşteanu, Elisabeta Drăgan, Ingrid Poll, Dan Căpăţână, Depozitul unui negustor de la hanul Stavropoleos, **CAB**, V, 2002, p. 95-125.

Nicolescu, P. Petrescu 1974 — Corina Nicolescu, Paul Petrescu, *Ceramica românească tradiţională*, Ed. Meridiane, Bucureşti 1974.

Panait 1963 — Panait I. Panait, Observaţii arheologice pe

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

şantierele de construcţii din Bucureşti, **CAB**, I, 1963, p. 139-179.

Păunescu 2002 — Anca Păunescu, Ceramica descoperită la hanul Constantin Vodă, **CAB**, V, 2002, p. 79-94.

Potra 1985 — George Potra, *Istoricul hanurilor bucureştene*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti 1985.

Rosetti 1959 — Dinu V. Rosetti, Şantierul arheologic Bucureşti. III. Sondajul de la biserica Colţea, **MCA**, VII, 1959, p. 670-676.

Stoicescu 1961 — Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din Bucureşti,* Ed. Academiei R.P.R., Bucureşti 1961.

Teodor, Ceramica — Eugen S. Teodor, Ceramica de uz comun din Muntenia de la sfârşitul veacului al V-lea până la mijlocul veacului al VII-lea, Teză de doctorat accesibilă http://www.mnir.ro/publicat/TTW/index-est.html

Zănescu 1997 — Ionel Zănescu, Meşteri şi arhitecţi constructori în Bucureştii primei jumătăţi a veacului al XIX - lea, **Bucureşti.MIM,** XII, 1997, p. 74-86.

Zănescu 2000 — Ionel Zănescu, Teatrul Naţional din Bucureşti, **Bucureşti.MIM,** XIV, 2000, p. 224-242.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Rapport concernant les fouilles archéologiques de sauvetage effectuées sur l'emplacement „Théâtre National", Bucarest, 37 B, Avenue Victoriei. Campagnes des années 1998-1999, 2004

Résumé

Les fouilles archéologiques de sauvetage, ayant pour but la mise en évidence des vestiges du premier Théâtre National de la Roumanie, inauguré à Bucarest le 31 décembre 1852, se sont déroulées en deux reprises: du 24 septembre 1998 au 24 mars 1999 et du 19 février 2004 au 6 juillet 2004.

L'objectif des fouilles a été la recherche exhaustive des fondations de cet édifice, dont l'extension vers l'Ouest dépasse les limites de la propriété du bénéficiaire de la fouille (*Victoria Business Plaza*). Du côté Sud, vers la rue Constantin Mille, sur toute la longueur de l'emplacement, les murs du théâtre se trouvaient superposés et détruits, aux années 1960-1970, par l'aménagement de certains boutiques et par l'installation d'un dene reseau d'utilités urbaines (conduites d'alimentation en eau ou de canalisation, des câbles électriques etc.). Une situation comparable, mais à moindre échelle, a été constatée au coin Nord-ouest de l'emplacement.

STRATIGRAPHIE ET COMPLEXES D'HABITATION

VIIIème siècle

L'intervalle est marqué par la présence d'un *follis* de Justinianus II (705-711), frappé à Constantinople, découvert dans la pièce no. 38, à une profondeur de -2,30 m - 2,45 m, dans une couche de débris contenant également des fragments céramiques du XIXèmes siècle. Cette couche recouvrait directement le sol vierge, ce qui impose à supposer que la monnaie s'y trouvait en position secondaire, étant entraînée d'une location différente.

Jusqu'à présent, sur l'emplacement de l'Avenue Victoriei, no. 37 B, on n'a pas identifié d'autres vestiges qui puissent servir d'appui à l'hypothèse de l'existence d'un habitat du VIIIe siècle sur l'endroit. Sa présence ne pourrait, quand même, étonner puisque de nombreux traces d'habitation des VI-VIIèmes siècles ont été inventoriée sur le territoire actuel de la ville de Bucarest : à « Curtea Veche », à Cățelu Nou, à Ciurel-Militari, rue Soldat Ghivan.

XV-XVIèmes siècles

Les plus anciens complexes d'habitation explorés sur l'emplacement appartiennent à la seconde moitié du XVe siècle. Il s'agit de l'inventaire de deux fosses ménagères : Gr. No. 1, avec un pot à anse et une écuelle à anse; Gr. No. 3, avec des fragments céramiques de pots à anse et plats. Les deux fosses ont été identifiées et dégagées dans la pièce no. 21.

Le pot à anse est la forme le plus fréquemment rencontrée dans les habitats médiévaux, représentant 70-80 % dans l'ensemble des découvertes céramiques.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

L'écuelle est une forme très rare dans le répertoire de la céramique non émaillée. Les quelque peu nombreuses découvertes datant des XIV-XVèmes siècles sont fabriquées exclusivement en pâte rouge brique. Par conséquent, il faut souligner d'autant plus l'importance de cet exemplaire restauré, modelé en pâte de couleur foncée, tout à fait différent par rapport à la catégorie des écuelles en pâte noire cendrée, bien fréquentes en Moldavie mais faisant totalement défaut en Valachie.

Même si étonnante, la présence apparemment modeste de la céramique émaillée, constitue, en fait, une des caractéristiques des découvertes des XV-XVIèmes siècles sur le territoire de la ville de Bucarest (ou son pourcentage ne dépasse pas les 5-10%).

Les deux fosses ménagères appartiennent à un niveau d'habitation à attribuer à la seconde moitié du XVe et à la première moitié du XVIe siècle et leur emplacement représente la plus septentrionale attestation archéologique des débuts de la ville de Bucarest.

XVIII-XIXèmes siècles

Pour cette période il y a le témoignage de trois habitations (L1 – dans la pièce no. XI ; L2 et L3 dans la pièce B) et d'une fosse ménagère (gr. 2 dans la pièce 21), datées par l'inventaire archéologique (céramique commune et émaillée, faïence et porcelaine d'importation, vases en verre).

La céramique trouve de nombreuses analogies parmi les autres découvertes des XVIII-XIXèmes siècles bucarestoises. En général, leur datation précise repose sur le fait de leur parution dans des dépôts clos, parmi lesquels on peut citer les découvertes plus anciennes de « Curtea Veche », l'église Mihai Vodă, l'église Radu Vodă, à compléter avec les plus récentes, des auberges Constantin Vodă et Stavropoleos.

LE THÉÂTRE NATIONAL (1852-1947)

À l'Est de l'entrée dans le chantier on a identifié les soubassements d'un édifice en briques, de plan quarré, dont l'emplacement est isolé par rapport aux vestiges du théâtre. Très probablement, il s'agit d'un réservoir d'eau, datant de la phase initiale (Hefft). À l'appui de cette supposition vient la découverte, en 1999, d'un grand nombre de vases en faïence – plats, soupières, écuelles etc. – qui pourrait être reliés au fonctionnement de la cuisine du Théâtre. Plus loin, vers l'Ouest de l'endroit, il faudrait localiser les annexes du Théâtre.

Pour assurer une lecture correcte de la situation en terrain, on a attribué des nombres aux diverses « pièces » dégagées, selon leur emplacement dans le terrain. Aux « pièces » de la zone de la scène, caractérisées par des fondations en briques nouvelles, ont a attribué une numérotation en chiffres romaines, à la différence des compartiments attenants à l'ensemble de la salle proprement dite du Théâtre, dont la numérotation est en chiffres arabes. Il faut en ajouter les deux grandes « pièces » dans la zone d'accès au Théâtre: le portique l'entrée (« pièce » A) et le foyer (« pièce » B).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

En général, l'entrée et la salle proprement dite ont supporté des transformations minimales dans l'intervalle 1852-1944.

Au cours du tremblement de terre du 10 novembre 1940, la toiture de la zone de la scène s'est écroulée en damagéant les murs de celle-ci, mais la salle proprement dite et les foyers n'ont pas souffert des avaries.

Le mur séparant la scène et la salle proprement dite a été rebâti sur une poutre de béton, longue 12,40 m et hauteur 2,50 m ; également, on a refait intégralement, tous le murs de la scène.

Pendant le bombardement du 24-26 août 1944, la toiture du Théâtre fut incendiée, mais les avaries de l'édifice n'étaient pas catastrophiques. Une des bombes a touché les compartiments souterrains du vestibule : les traces de l'incendie ont été identifiées lors des fouilles archéologiques de 2004.

Même si la restauration du Théâtre était possible – on en avait même élaboré le projet – sur décision des nouvelles autorités de Bucarest, le Théâtre National fut totalement démoli en automne 1947.

L'action de destruction fut continuée aux années 1960-1970, à l'occasion de l'aménagement de nombreux boutiques dans les rues bordant l'ancien emplacement du Théâtre (rues Constantin Mille et Ion Câmpineanu).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Explication des figures et des planches

Fig. 1 TN 2004. Vue panoramique des fondations, longéant le côté Nord (de l'Ouest vers l'Est).
Fig. 2 TN 2004. Vue panoramique des fondations, longéant le côté Sud (de l'Ouest vers l'Est).
Fig. 3 TN 2004. 1 le coin Nord-Est; 2 le coin Sud-Est ; 3 des murs médiévaux au coin Sud-Est.
Fig. 4 TN 2004. La pièce B. 1 vue Nord-Sud: habitation no. 2, fosse no. 5 et habitation no. 3; 2 vue Sud-Nord: habitation no. 3, fosse no. 5, habitation no. 2.
Fig. 5 TN 2004. La pièce B. 1 vue vers SE: habitation no. 3; 2 vue vers le Nord: fosse no. 4.
Fig. 6 TN 2004. La pièce I. 1 vue vers l'Ouest; 2 détails stratigraphiques du profil occidental.
Fig. 7 TN 2004. La pièce II. 1-2 vues d'ensamble, de l'Est vers l'Ouest.
Fig. 8 TN 2004. La pièce III. 1 vue générale vers l'Est; 2 vue générale vers l'Ouest.
Fig. 9 TN 2004. La pièce IV. 1 vue d'ensamble vers le Sud (en arrière-plan les pièces III, II, I); 2 détail du mur septentrional de la pièce.
Fig. 10 TN 2004. La pièce V. 1-2 vues vers l'Ouest.
Fig. 11 TN 2004. La pièce VI. L'extrémité occidentale de la pièce.
Fig. 12 TN 2004. La pièce X. 1-2 la limite Ouest de la scène (vue vers le Nord).
Fig. 13 TN 2004. La pièce XI. 1 vue vers l'Est; 2-4 habitation no. 1.
Fig. 14 TN 2004. La pièce XV. 1 vue Est-Ouest; 2 réparation en béton; 3 vue Ouest-Est; 4 détails constructifs.
Fig. 15 TN 2004. La pièce no. 1. 1 vue vers le Nord; 2 vue vers le Sud.
Fig. 16 TN 2004. La pièce no. 2.
Fig. 17 TN 2004. La pièce no. 3.
Fig. 18 TN 2004. La pièce no. 4. 1 La pièce no. 4 et la pièce IV vue Ouest-Est; 2 détail de l'escalier dans la pièce no. 4.
Fig. 19 TN 2004. La pièce no. 5. 1 vue Nord-Sud; 2 brique au timbre "TONOLLA".
Fig. 20 TN 2004. La pièce no. 6. 1 vue Nord-Sud; 2 détail constructif.
Fig. 21 TN 2004. La pièce no. 8. 1 vue Est-Ouest; 2 vue vers Nord-Est.
Fig. 22 TN 2004. La pièce no. 10. 1 vue vers le Nord: les pièces no. 9 et no. 10; 2 vue vers le Sud.
Fig. 23 TN 2004. La pièce no. 12.
Fig. 24 TN 2004. La pièce no. 16. 1-2 vues Est-Ouest.
Fig. 25 TN 2004. La pièce no. 18. 1 vue vers le Nord; 2 vue vers le Sud; 3 tuyau d'eau des années '70.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 26 TN 2004. La pièce no. 21. 1 vue vers l'Est: fosse no. 2, fosse no. 1; 2 vue vers l'Ouest: fosse no. 1, fosse no. 2, fosse no. 3; 3 détail dans le coin Sud-Ouest.

Fig. 27 TN 2004. La pièce no. 23. 1 vue vers l'Ouest ; 2-3 détails constructifs du mur oriental.

Fig. 28 TN 2004. La tombe no. 1, au-desous du mur séparant les pièces no. 23 et no. 24.

Fig. 29 TN 2004. La tombe no. 1.

Fig. 30 TN 2004. La pièce no. 24. 1 vue vers l'Est; 2 vue vers l'Ouest.

Fig. 31 TN 2004. La pièce no. 27. Détails de la fondation du coin NE.

Fig. 32 TN 2004. La pièce no. 38. 1-3, 6 détails constructifs; 4-5 la place de la découverte de la monnaie de Justinien II.

Fig. 33 TN 2004. La pièce no. 39 et le complexe no. 1. 1 vue vers l'Ouest; 2 vue vers l'Est.

Fig. 34 TN 1998-1999. Céramique locale (1-6); faïence importée (7-8). XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 35 TN 1998-1999. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 36 TN 1998-1999. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 37 TN 1998-1999. Céramique locale (1-5); tuyau en céramique émaillée (6). XVIII-XIXèmes siècles..

Fig. 38. TN 2004. La pièce no. 16: 3,70 m-3,95 m de profondeur. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 39. TN 2004. La pièce no. 21, fosse no. 1. Céramique locale. XVe siècle.

Fig. 40. TN 2004. La pièce no. 21, fosse no 3. Céramique locale. XVe siècle.

Fig. 41. TN 2004. La pièce no. 21, 1,20 m-1,60 m de profondeur. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 42. TN 2004. La pièce no. 21, 2,80 m-3,00 m de profondeur. Céramique locale (1-5); pipe (6). XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 43. TN 2004. La pièce no. 27, 1,50 m-1,60 m de profondeur. Céramique locale: cruche émaillé. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 44. TN 2004. La pièce no. 27. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 45. TN 2004. La pièce no. 31. 2 m-2,30 m de profondeur. Céramique locale (1-3) et importée (4-6). XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 46. TN 2004. La pièce no. 39, 1,20 m-1,40 m de profondeur. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 47. TN 2004. La pièce no. 47, 2,30 m-2,50 m de profondeur. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 48. TN 2004. La pièce A, 3,30 m-4 m de profondeur. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 49. TN 2004. La pièce A, 3,30 m-4 m de profondeur. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 50. TN 2004. La pièce A, 4,20 m-4,40 m de profondeur. Céramique

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 51. TN 2004. La pièce A, 4 m-4,20 m de profondeur. Céramique importée. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 52. TN 2004. La pièce A, 4,60 m-4,80 m de profondeur. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 53. TN 2004. La pièce B, 4,60 m-5 m de profondeur. Céramique locale (1-6) et importée (7). XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 54. TN 2004. La pièce B, 5,40 m-5,60 m de profondeur. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 55. TN 2004. La pièce B, 5,40 m-5,60 m de profondeur. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 56. TN 2004. La pièce I. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 57. TN 2004. La pièce I. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 58. TN 2004. La pièce I. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 59. TN 2004. La pièce III. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 60. TN 2004. Les pièces VIII et IX. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles

Fig. 61. TN 2004. La pièce X, 1,30 m-1,50 m de profondeur. Céramique locale (1-4) et importée (5). XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 62. TN 2004. La pièce XI. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 63. TN 2004. La pièce XII. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 64. TN 2004. La pièce XIII. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Fig. 65. TN 2004. La pièce XIV. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Pl. 1. TN 2004. La pièce B.

Pl. 2. TN 2004. La pièce XI.

Pl. 3. TN 2004. La pièce 21.

Pl. 4. TN 2004. La pièce 39.

Pl. 5. TN 2004. La pièce 21, fosse no. 1. Céramique locale. XVe siècle.

Pl. 6. TN 2004. La pièce 27. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Pl. 7. TN 2004. La pièce 27. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Pl. 8. TN 2004. La pièce A, 3,30 m-4 m de profondeur. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles

Pl. 9. TN 2004. La pièce A, 3,30 m-4 m de profondeur. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles

Pl. 10. TN 2004. La pièce A, 3,30 m-4 m de profondeur. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Pl. 11. TN 2004. La pièce A, 4 m-4,40 m de profondeur. Céramique locale (1-5) et importée (6). XVIII-XIXèmes siècles.

Pl. 12. TN 2004. La pièce I. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Pl. 13. TN 2004. La pièce I. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

Pl. 14. TN 2004. La pièce III. Céramique locale (1-4) et vases en verre (5-8). XVIII-XIXèmes siècles

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 15. TN 2004. Les pièces VIII et IX. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.
Pl. 16. TN 2004. La pièce X. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles
Pl. 17. TN 2004. La pièce XI. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.
Pl. 18. TN 2004. La pièce XIII. Céramique locale. XVIII-XIXèmes siècles.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

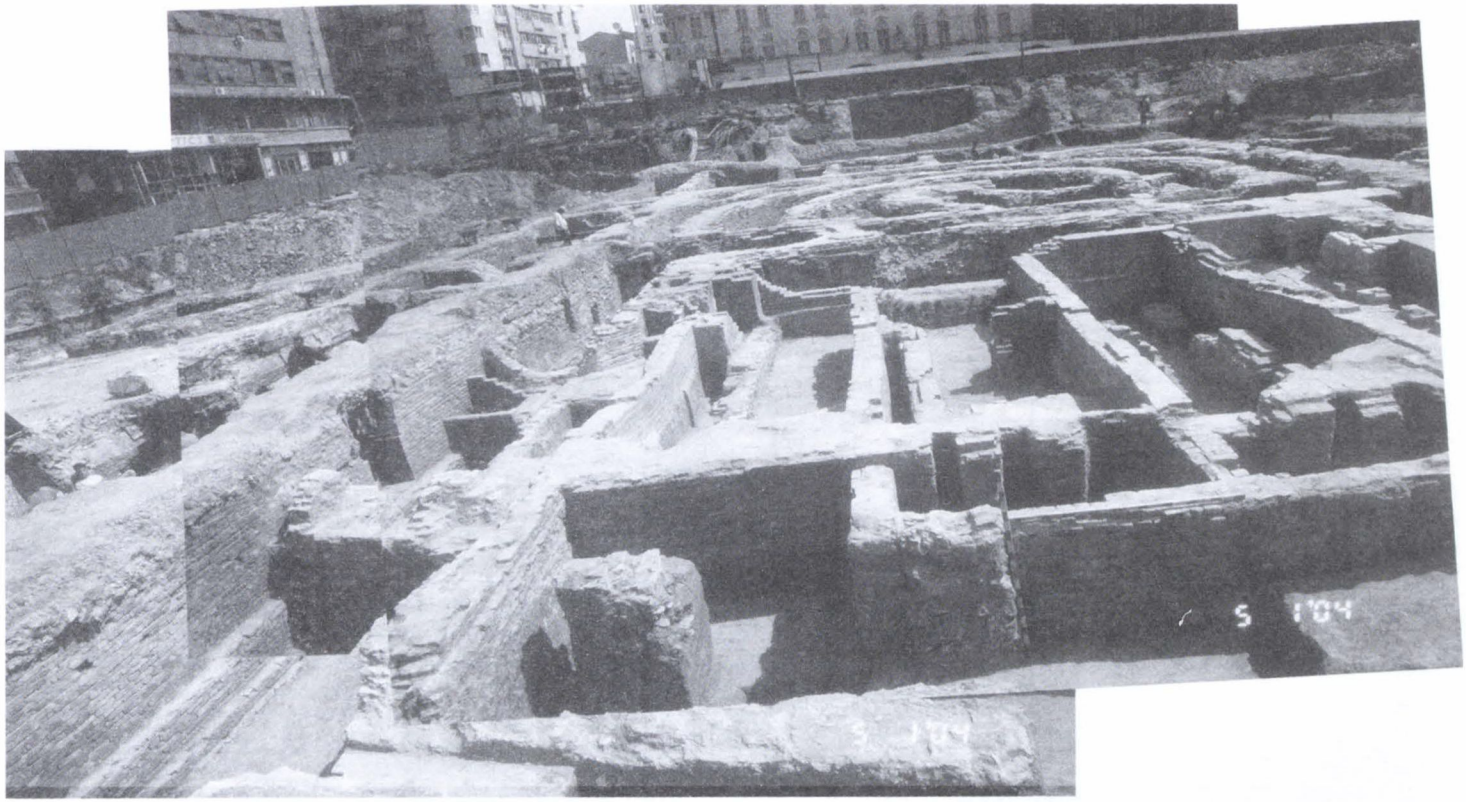

Fig. 1 TN 2004. Vedere panoramica (VE) asupra fundațiilor, de-a lungul laturii de N.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 2 TN 2004. Vedere panoramica (VE) asupra fundațiilor, de-a lungul laturii de S.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

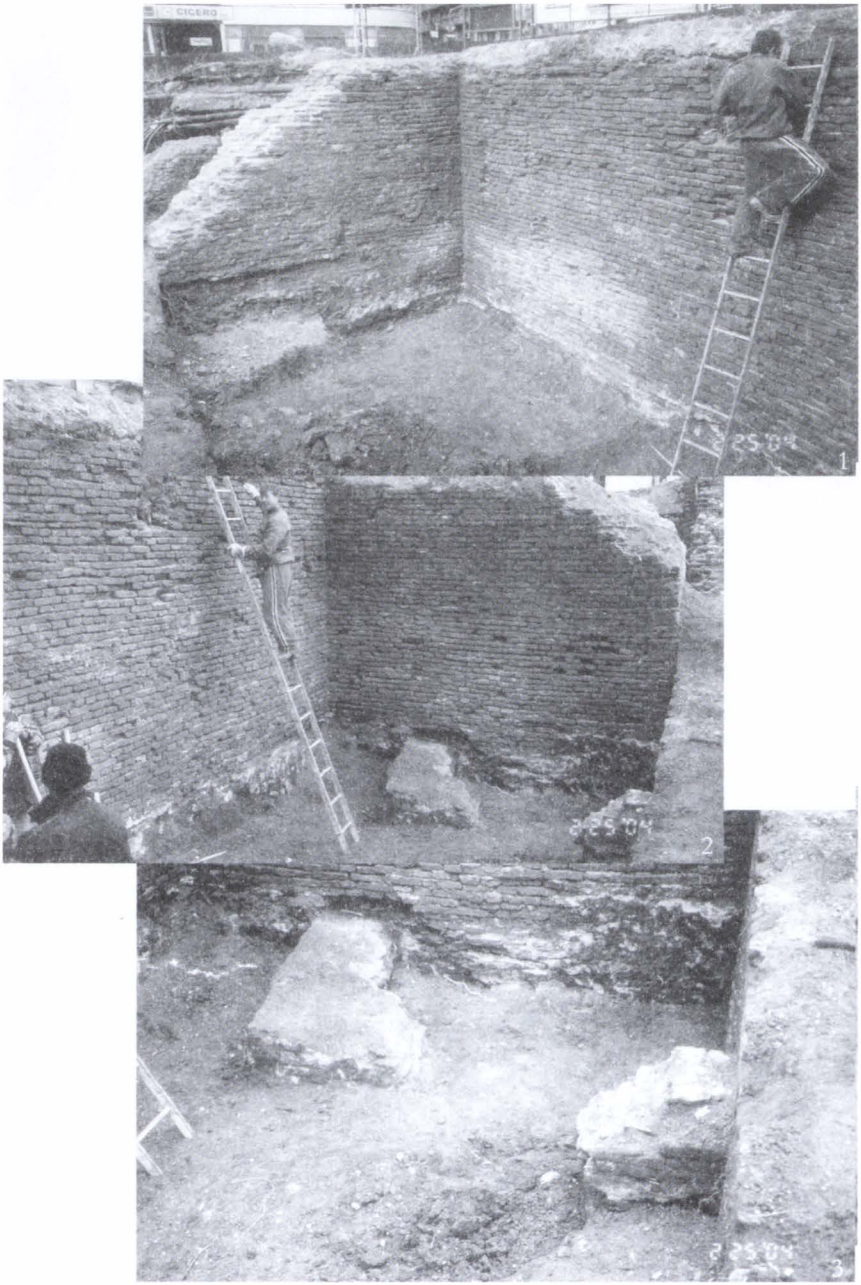

Fig. 3 TN 2004. 1 colțul de NE; 2 colțul de SE; 3 ziduri medievale în colțul de SE.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

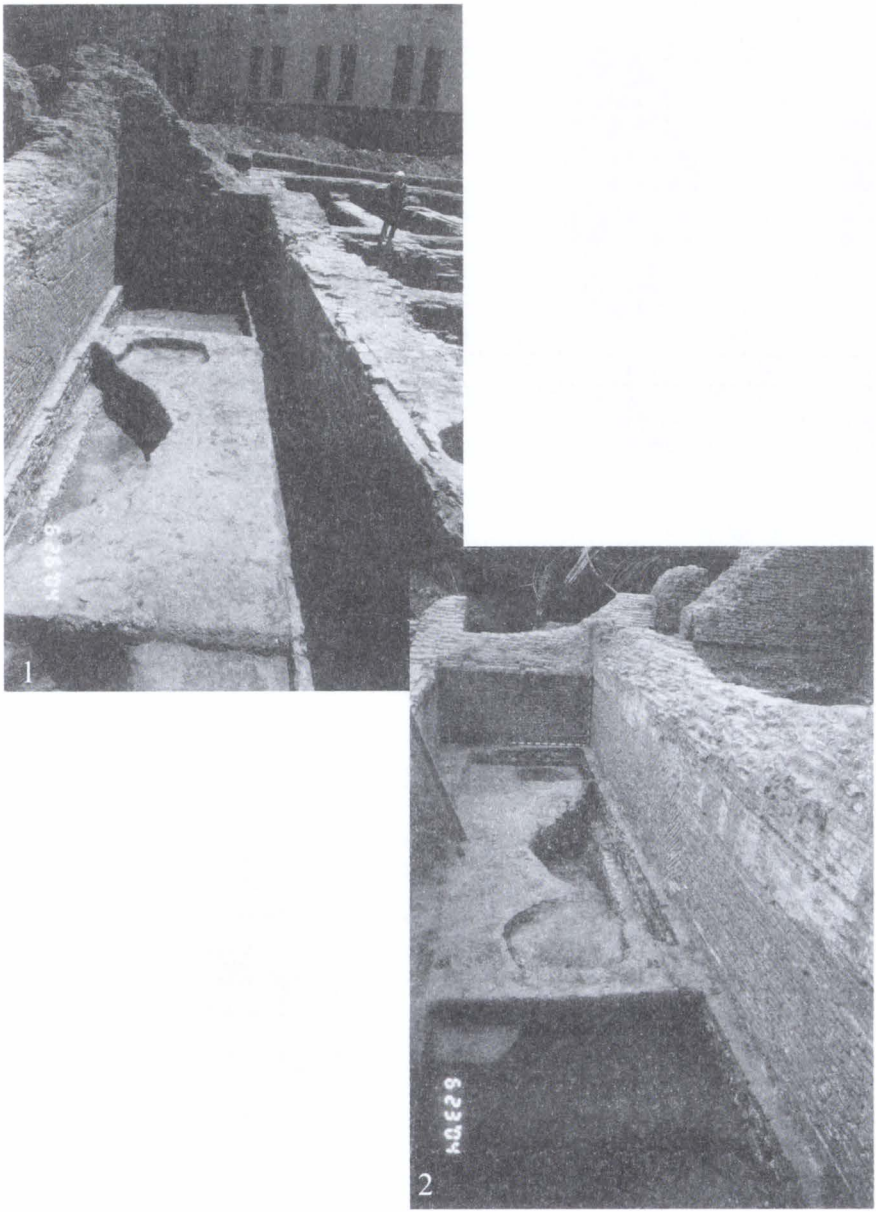

Fig. 4 TN 2004. Camera B. 1 vedere NS: Loc. 2, Gr. 5 şi Loc. 3; 2 vedere SN: Loc. 3, Gr. 5, Loc. 2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

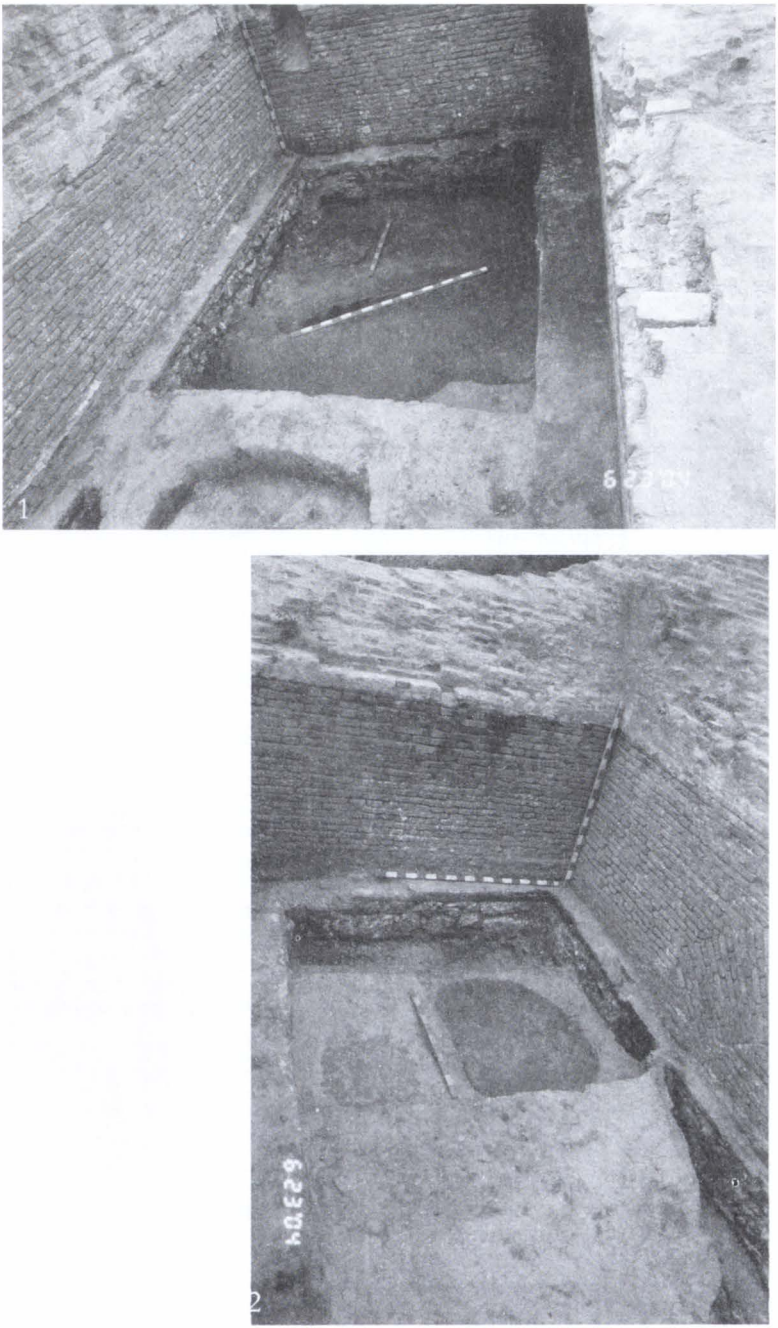

Fig. 5 TN 2004. Camera B. 1 vedere spre SE: Loc. 3; 2 vedere spre N: Gr. 4.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

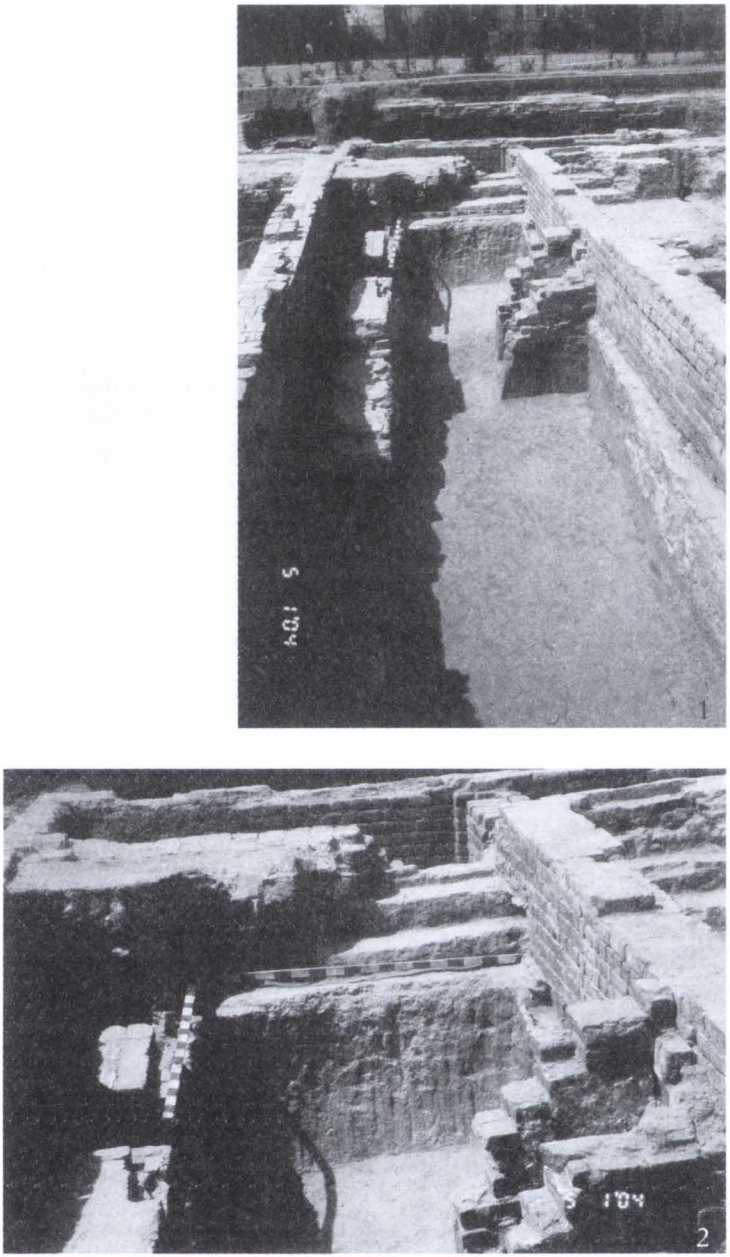

Fig. 6 TN 2004. Camera I. 1 vedere spre V; 2 detalii stratigrafice la profilul de V.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

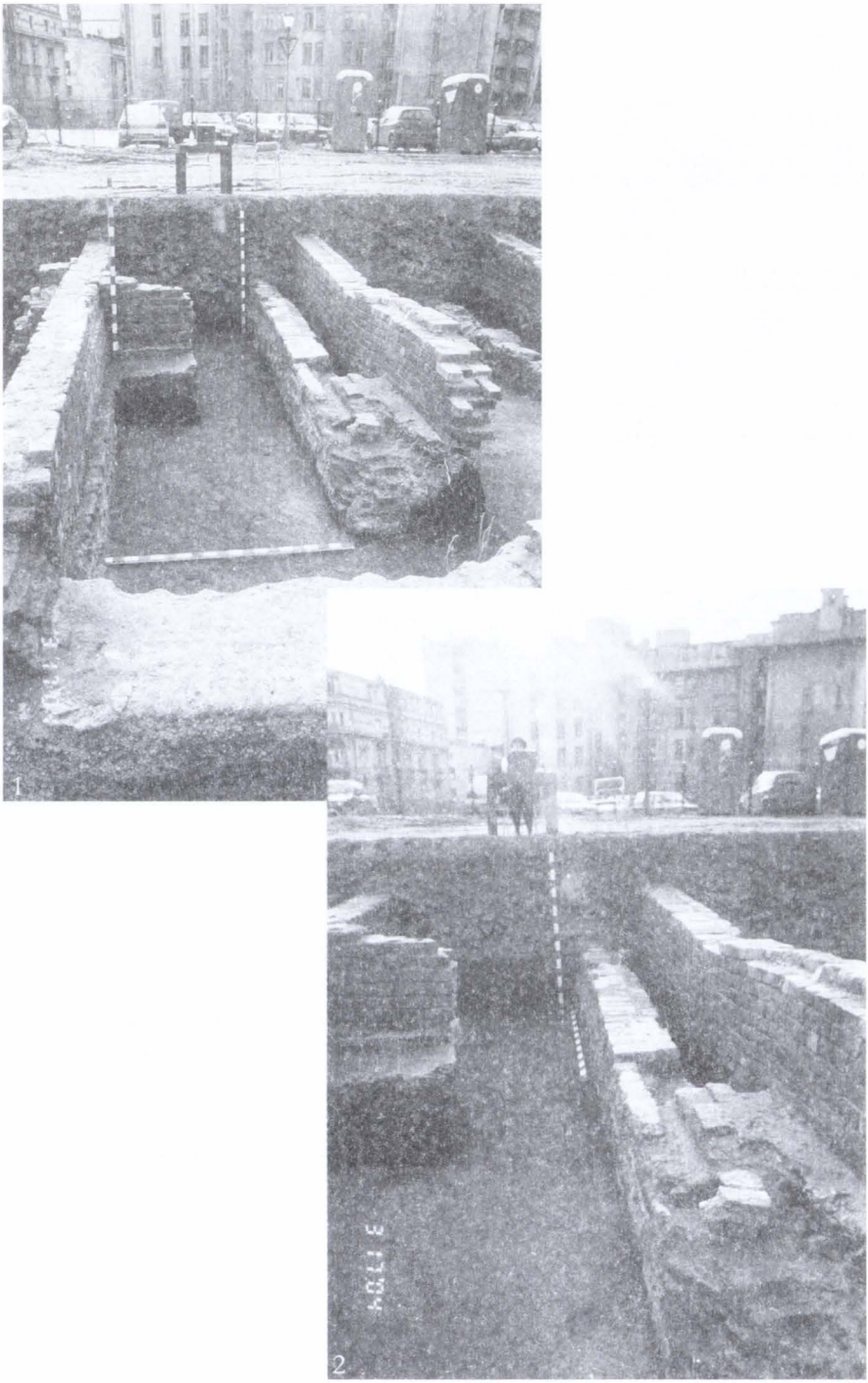

Fig. 7 TN 2004. Camera II. 1-2 vederi de ansamblu, de la E spre V.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

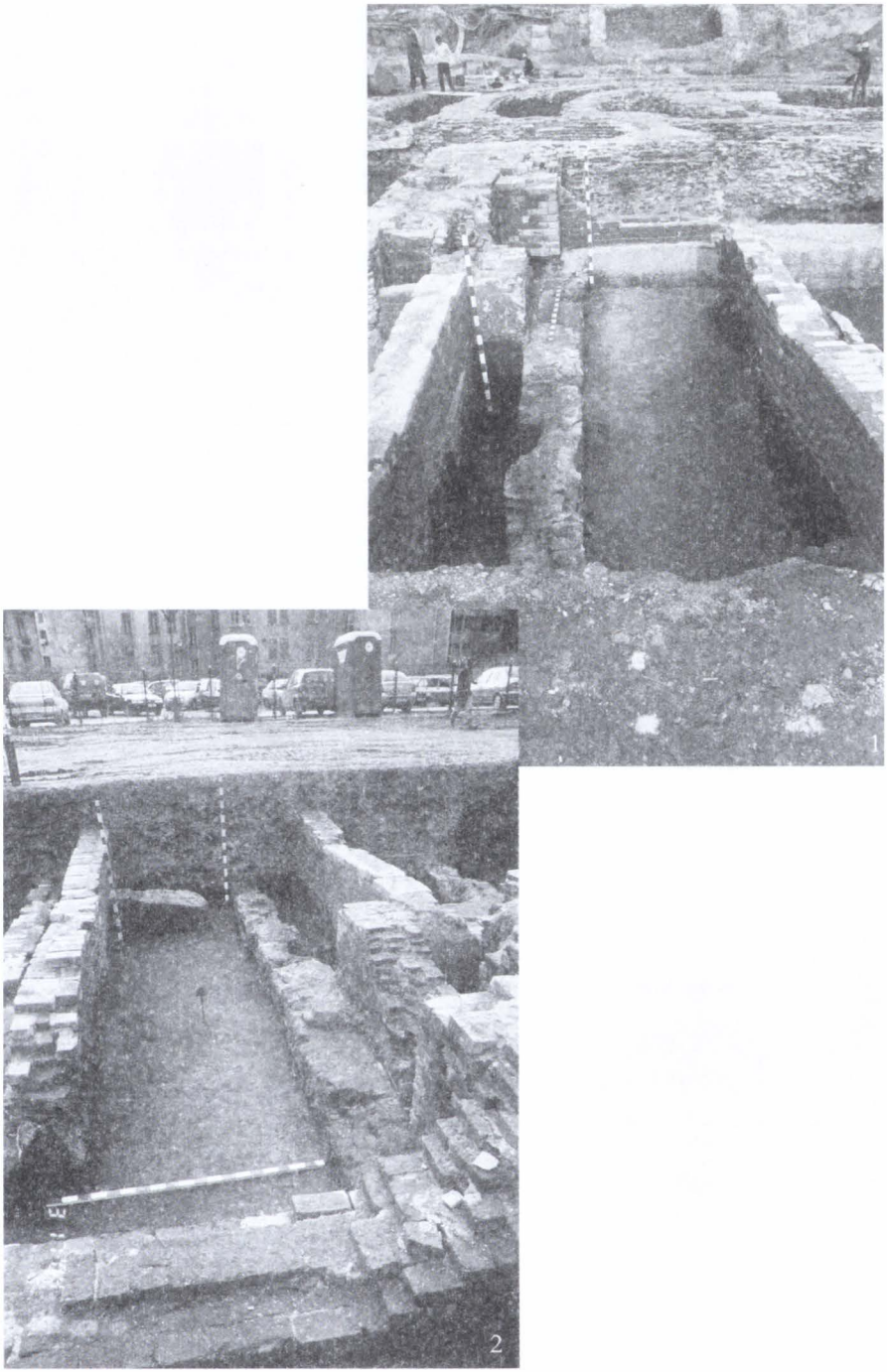
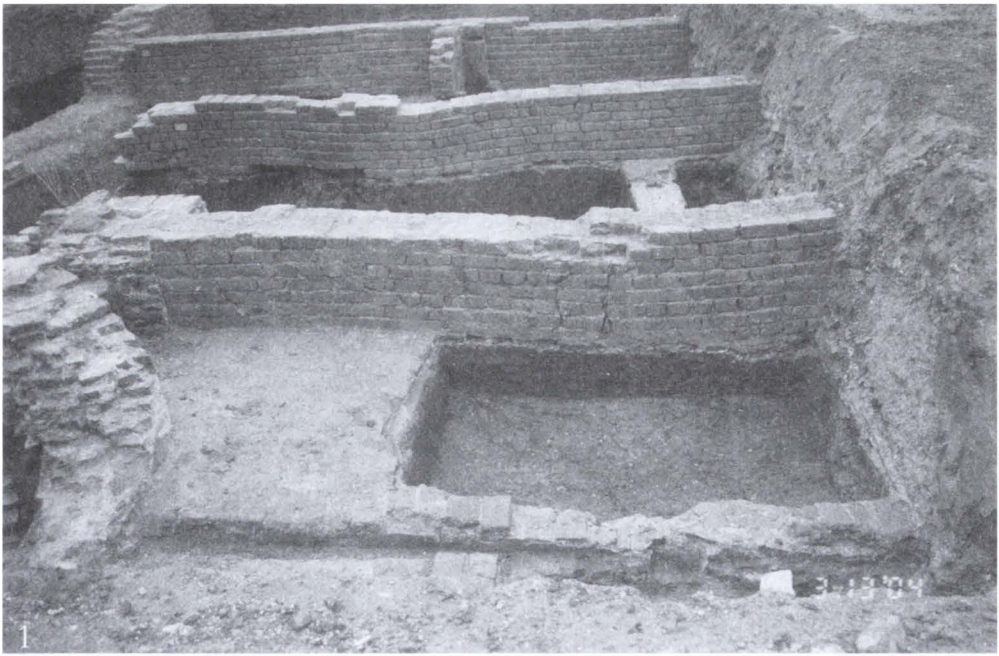

Fig. 8 TN 2004. Camera III. 1 vedere generala spre E; 2 vedere generala spre V.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

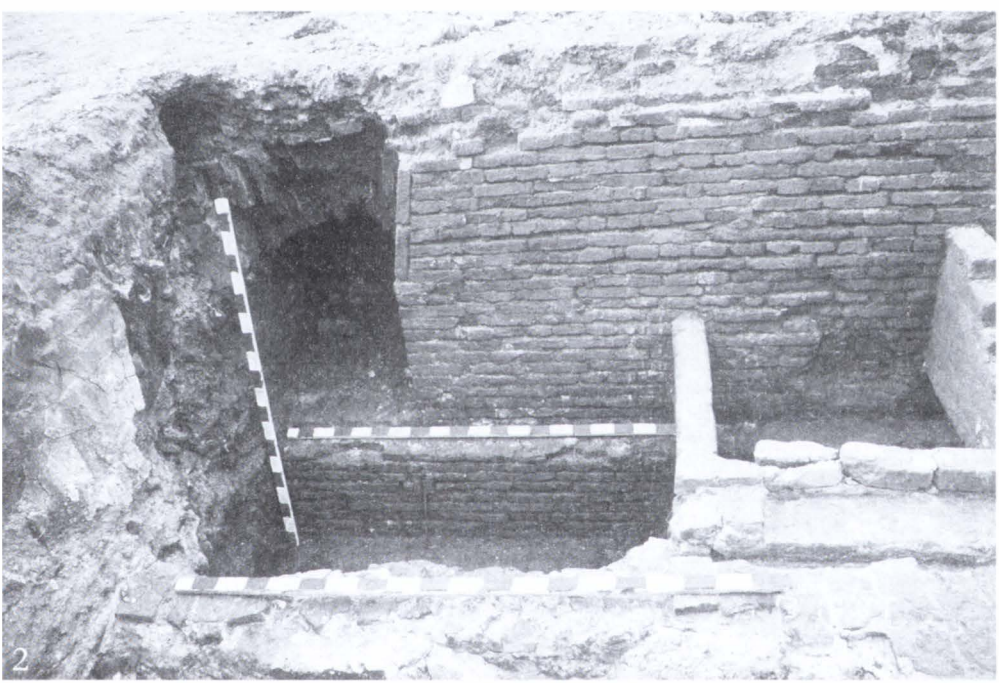

Fig. 9 TN 2004. Camera IV. 1 vedere de ansamblu spre S (în plan secund Cam. III, II, I); 2 detaliu din zidul de N al camerei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

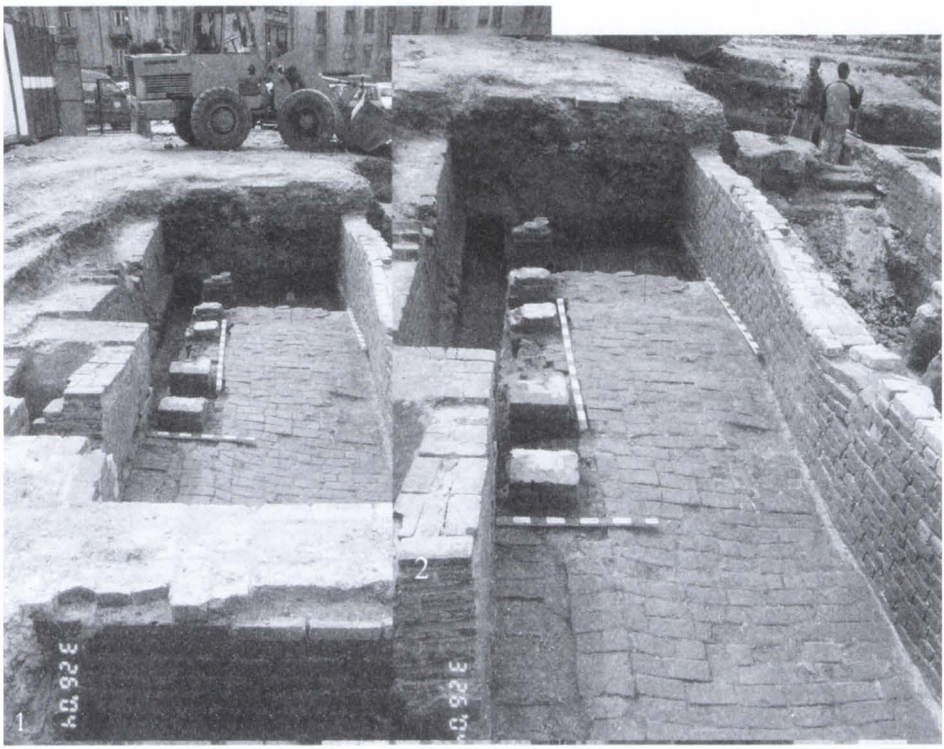

Fig. 10 TN 2004. Camera V. 1-2 vedere spre V.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

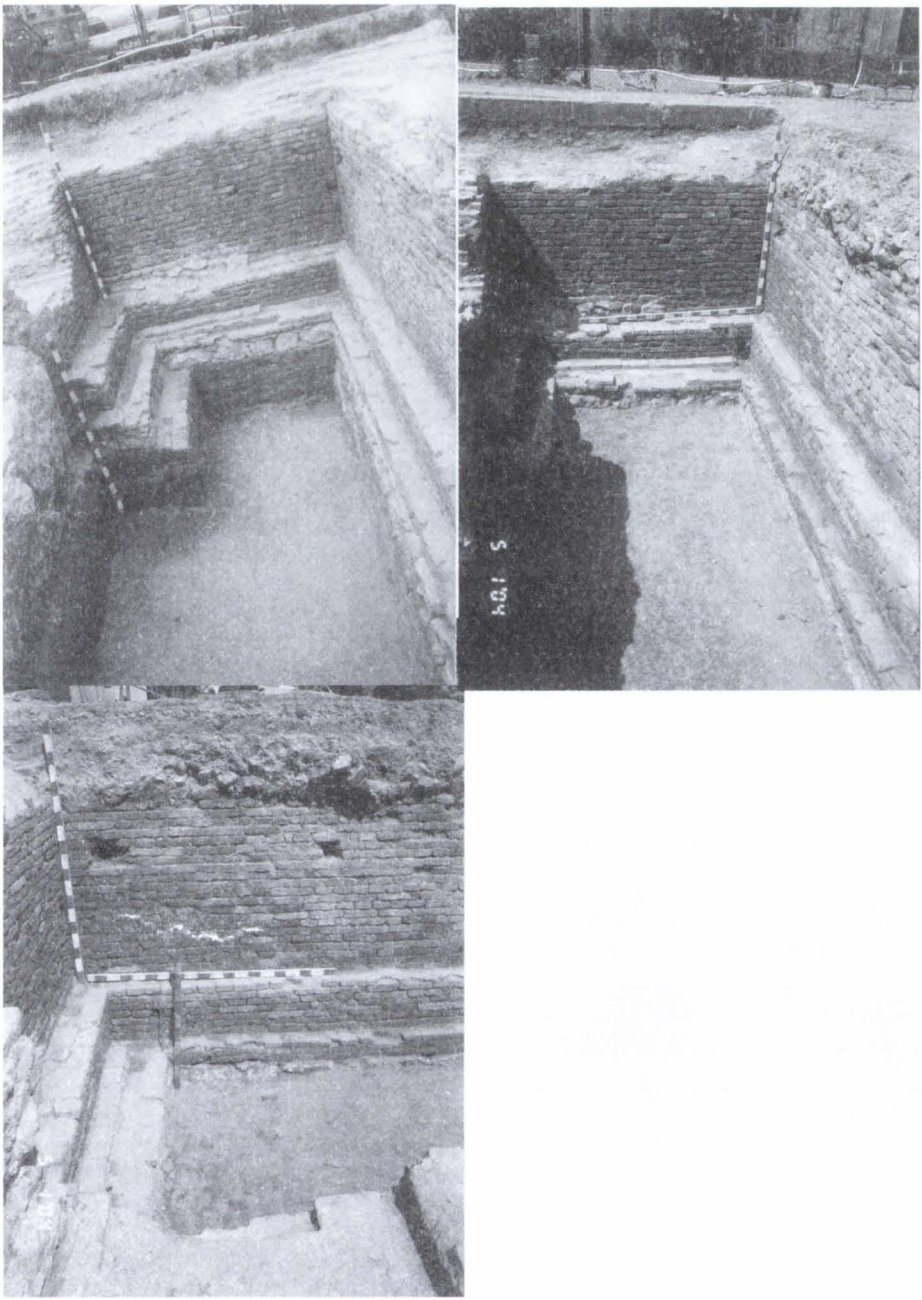

Fig. 11 TN 2004. Camera VI. Capatul de V al camerei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

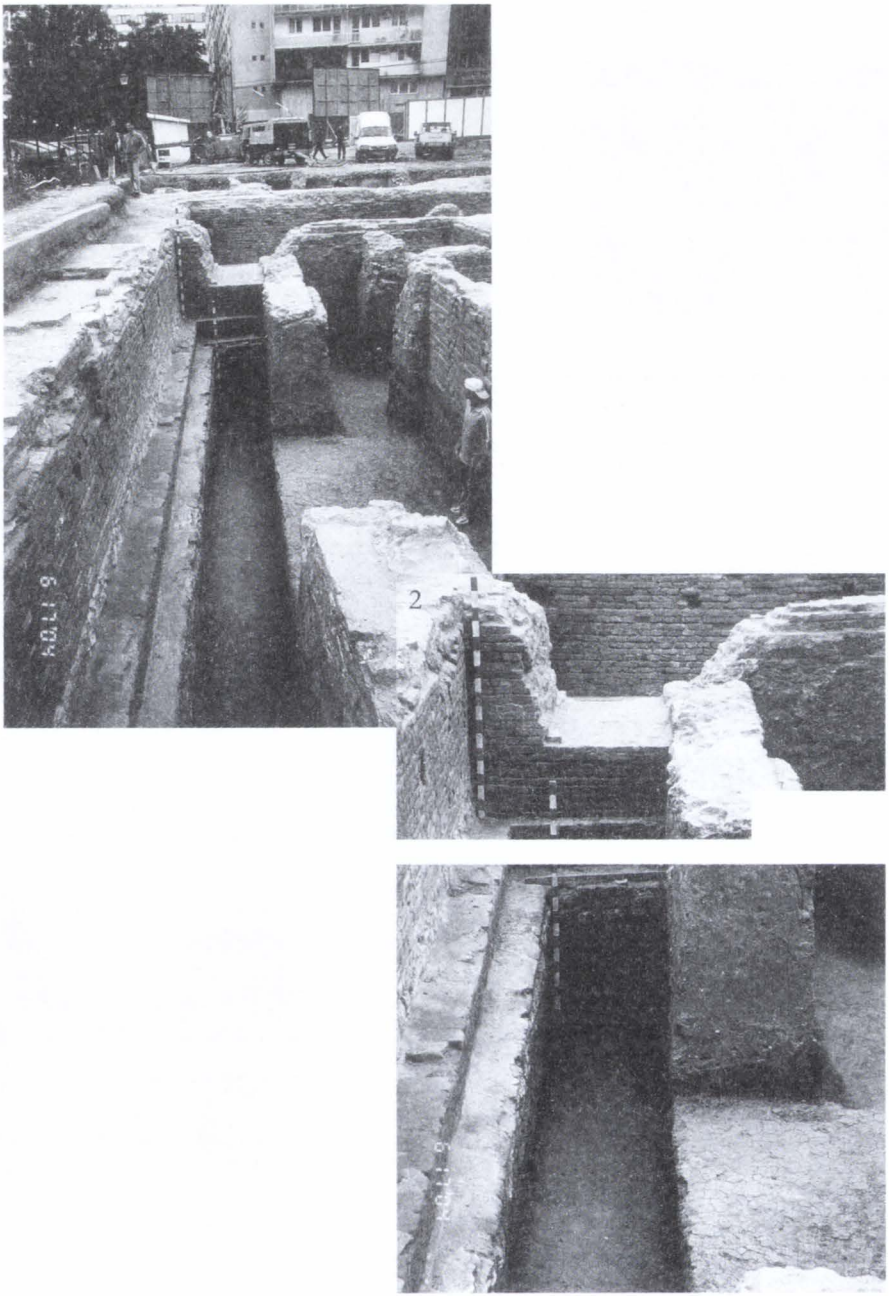

Fig. 12 TN 2004. Camera X. 1-2 limita de V a scenei (vedere spre N).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

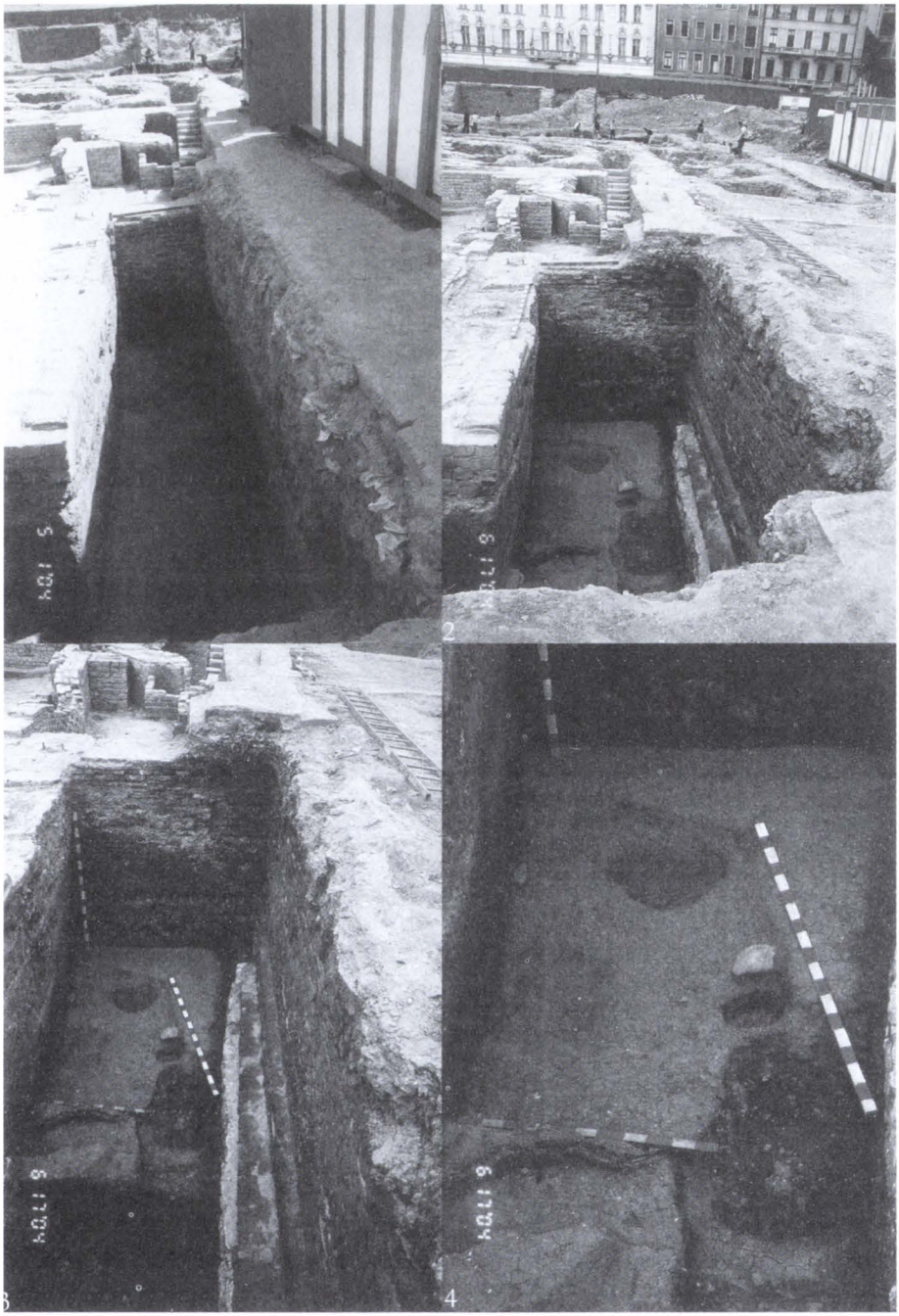

Fig. 13 TN 2004. Camera XI. 1 vedere spre E; 2-4 Loc. 1.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

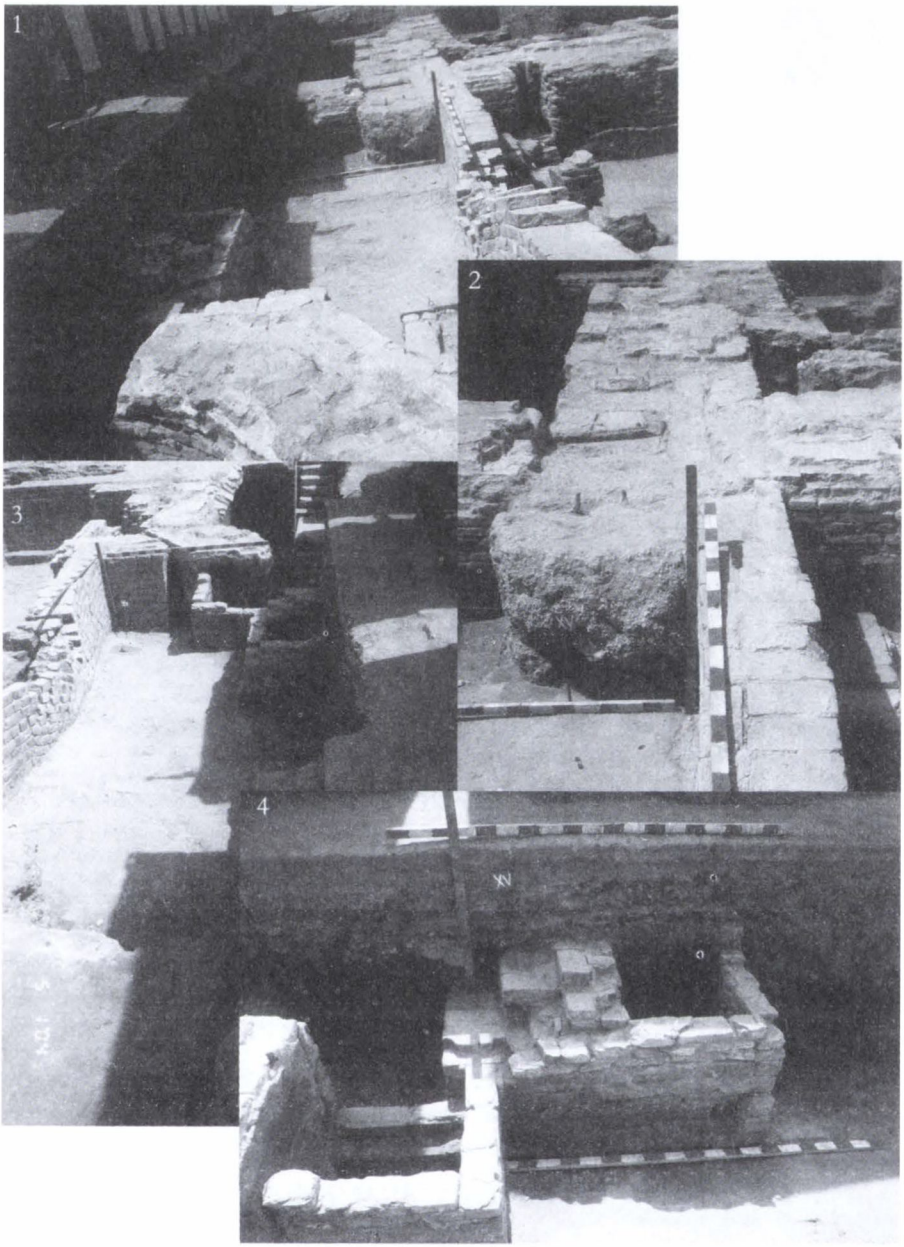

Fig. 14 TN 2004. Camera XV. 1 vedere EV; 2 "plomba" de beton; 3 vedere VE; 4 detalii constructive.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

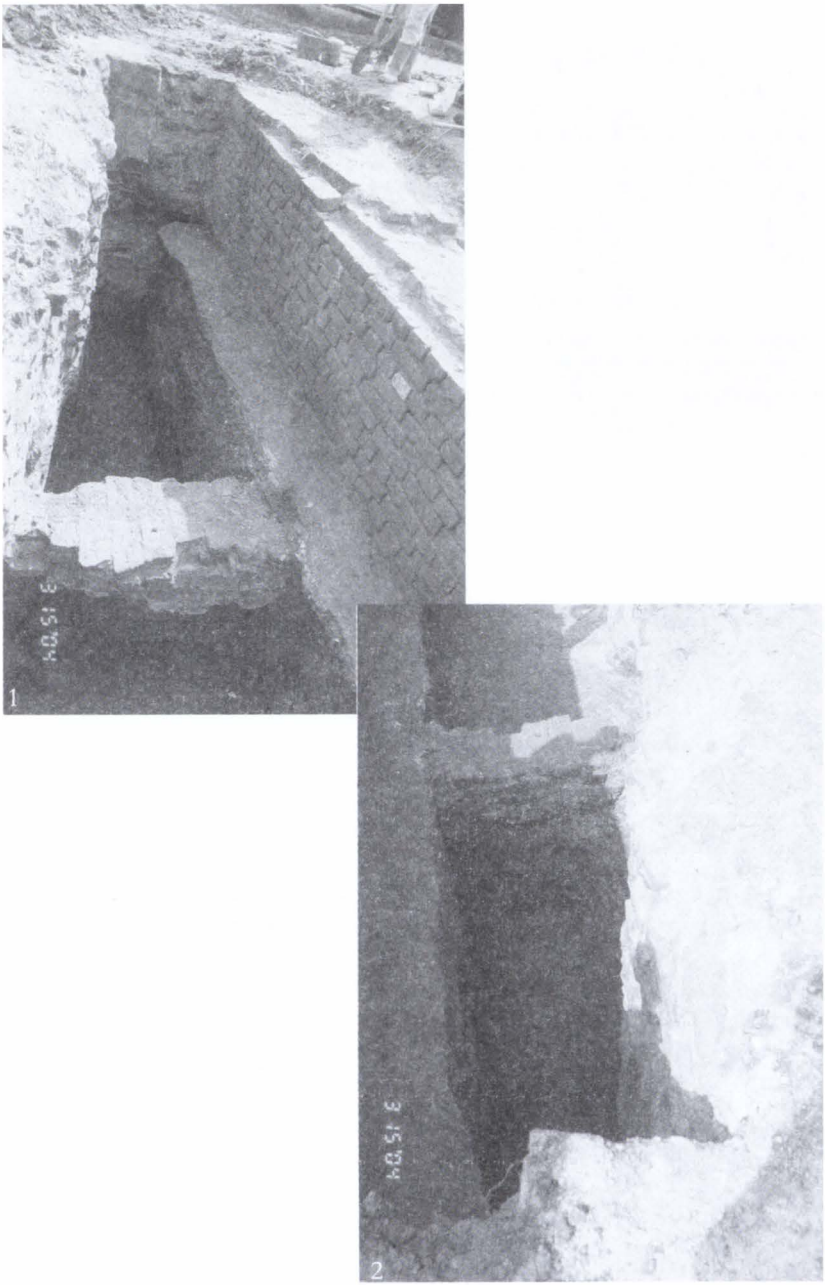

Fig. 15 TN 2004. Camera 1. 1 vedere spre N; 2 vedere spre S.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

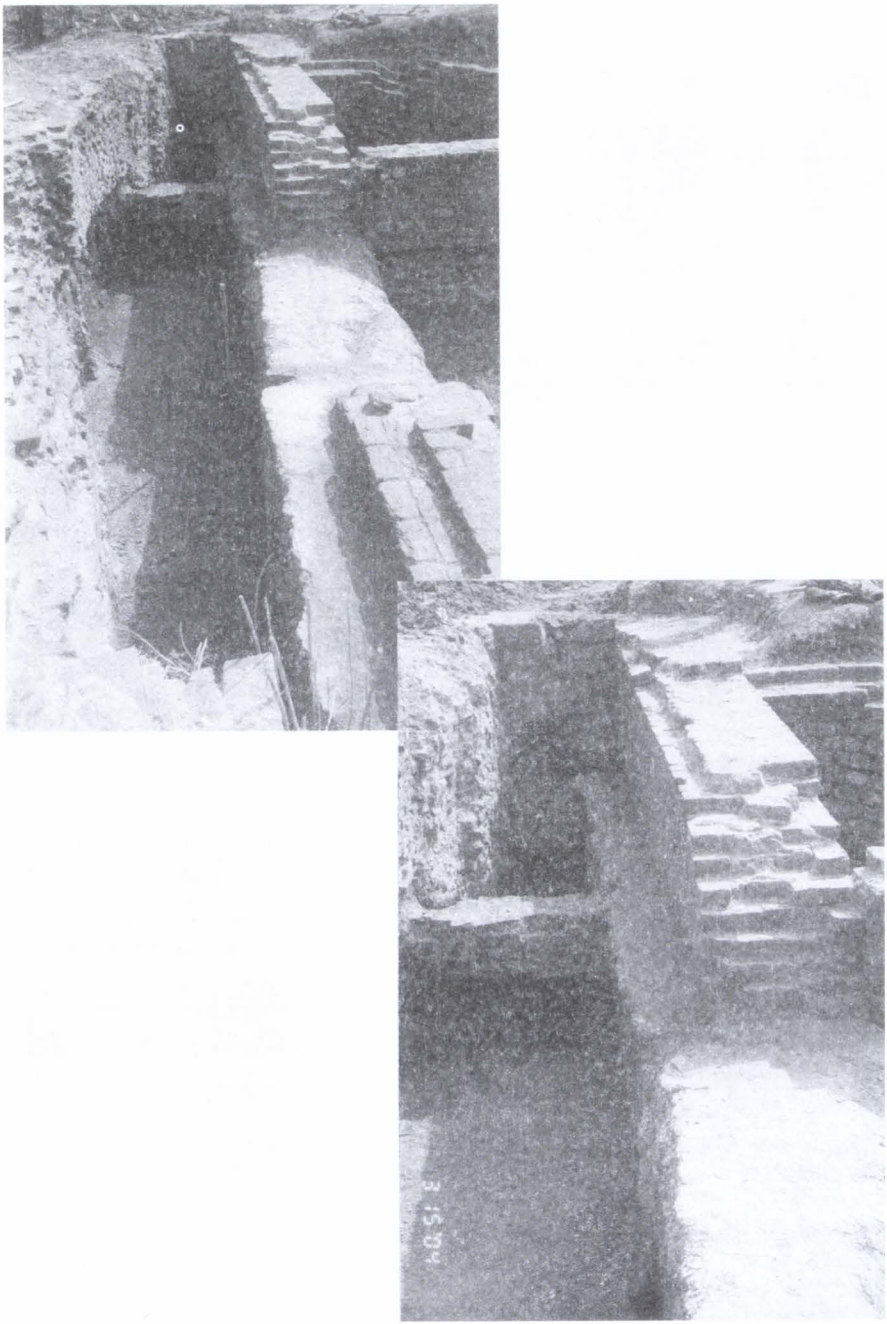

Fig. 16 TN 2004. Camera 2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 17 TN 2004. Camera 3.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

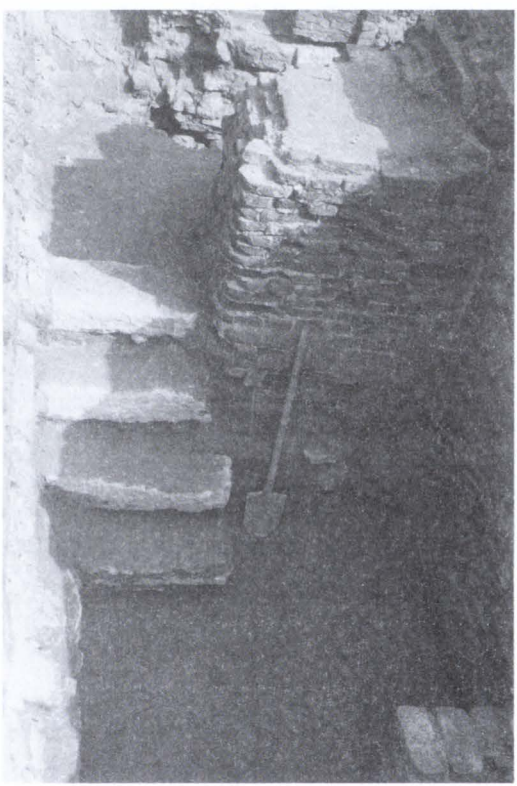

Fig. 18 TN 2004. Camera 4. 1 Cam. 4 şi Cam. IV vedere VE; 2 detaliu al scarii din Cam. 4.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

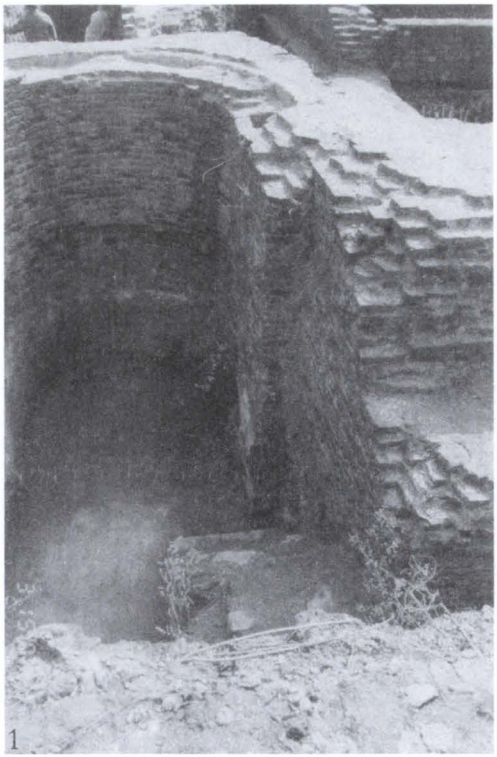

Fig. 19 TN 2004. Camera 5. 1 Vedere NS; 2 caramida ştampilata "TONOLLA".

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

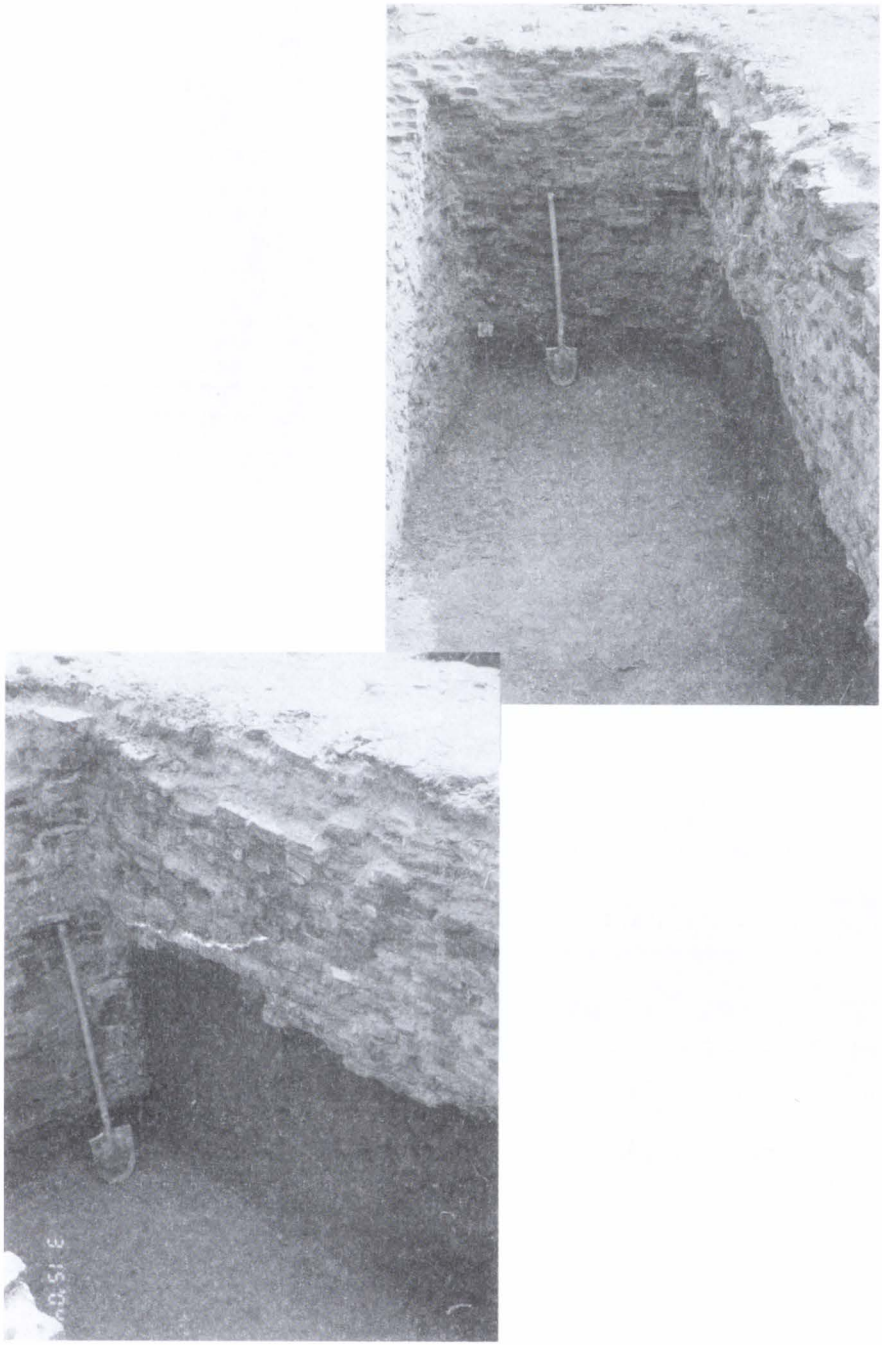

Fig. 20 TN 2004. Camera 6. 1 vedere NS; 2 detaliu constructiv.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

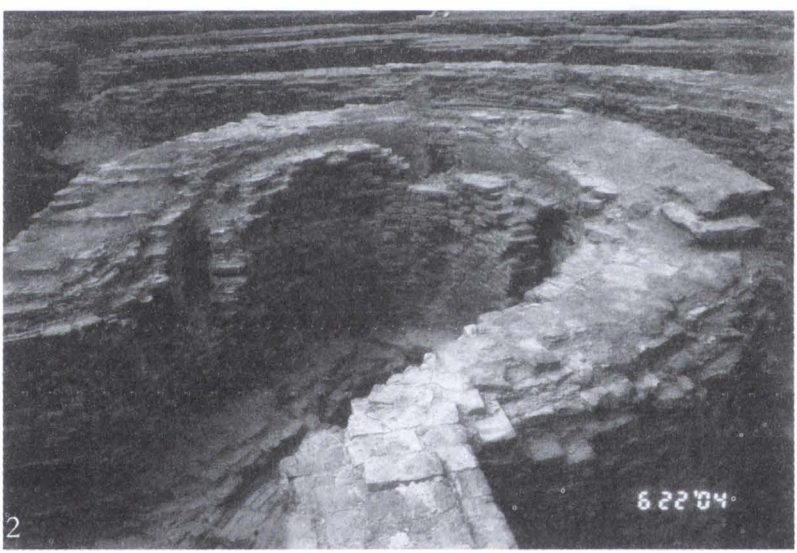

Fig. 21 TN 2004. Camera 8. 1 vedere EV; 2 vedere spre NE.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

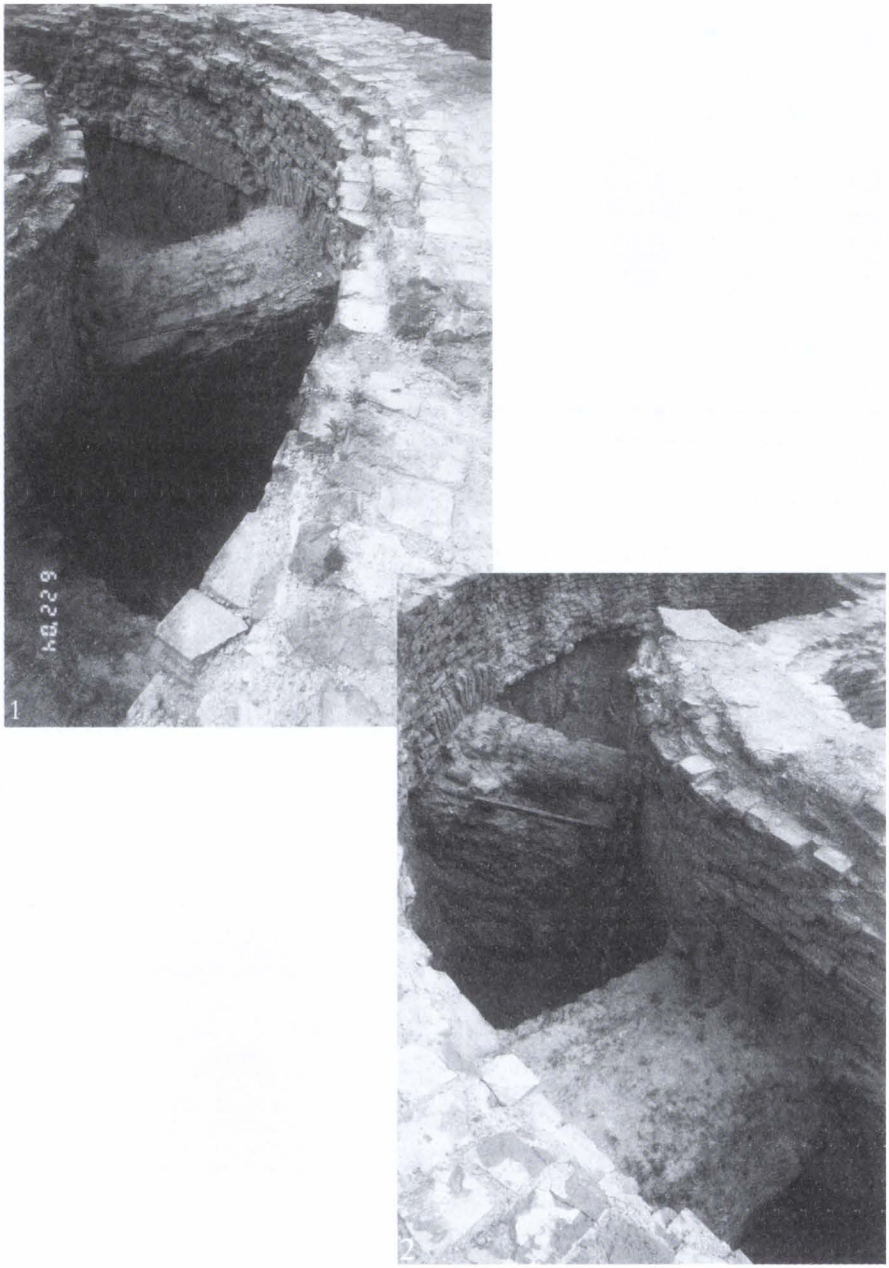

Fig. 22 TN 2004. Camera 10. 1 vedere spre N: Cam. 9 şi Cam. 10; 2 vedere spre S.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

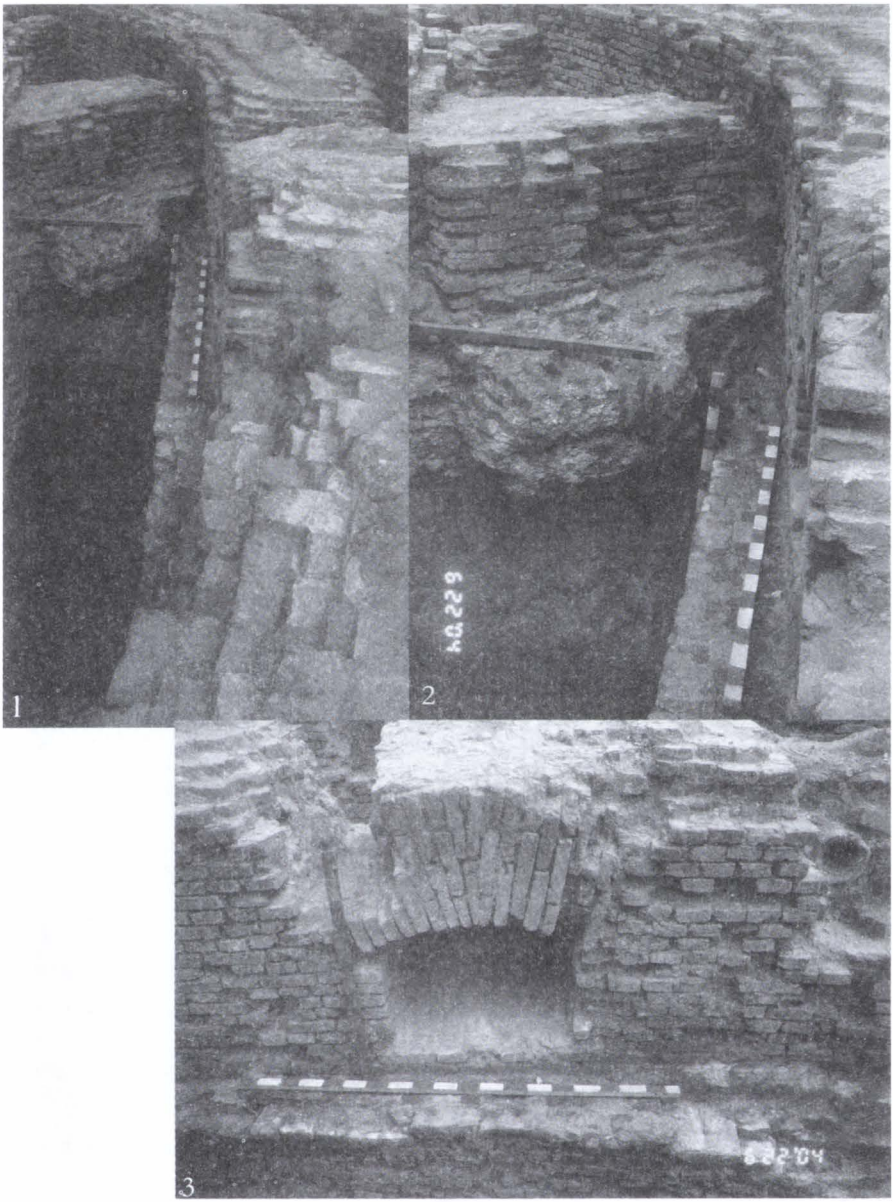

Fig. 23 TN 2004. Camera 12.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 24 TN 2004. Camera 16. 1-2 vederi EV.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 25 TN 2004. Camera 18. 1 vedere spre N; 2 vedere spre S; 3 conducta de canalizare din anii '70.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

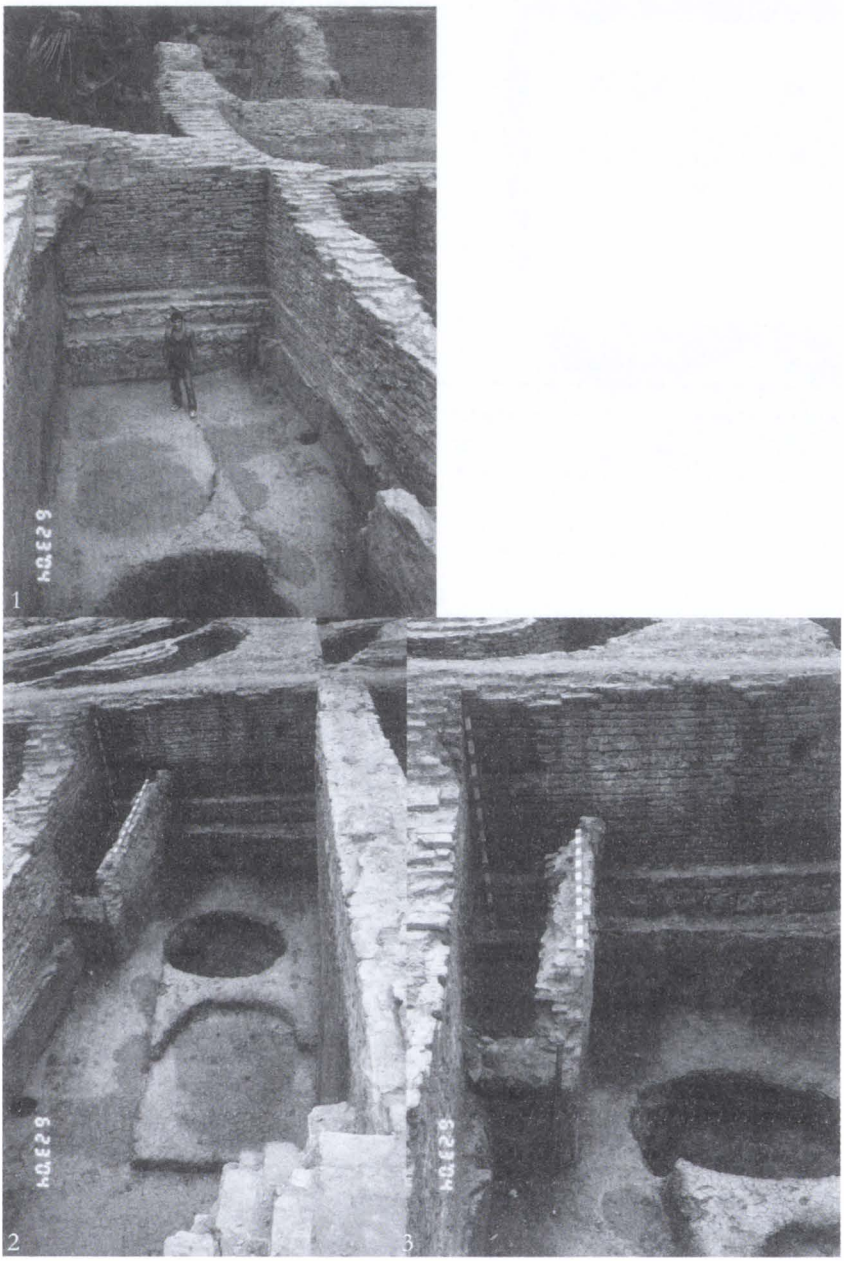

Fig. 26. TN 2004. Camera 21. 1 vedere spre E: Gr. 2, Gr. 1; 2 vedere spre V: Gr. 1, Gr. 2, Gr. 3; 3 - detaliu în colțul de SV.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

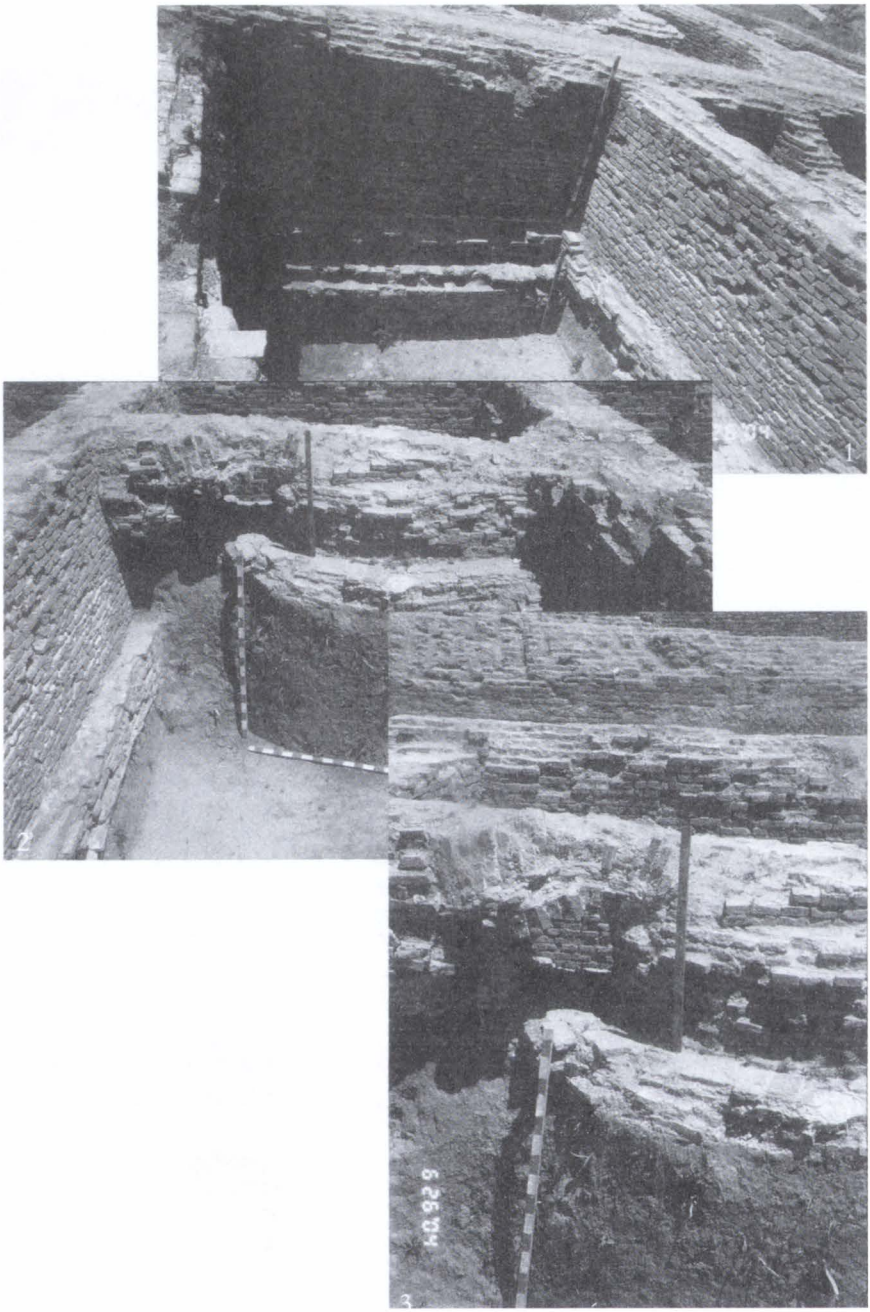

Fig. 27 TN 2004. Camera 23. 1 vedere spre V; 2-3 detalii constructive la peretele de E.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

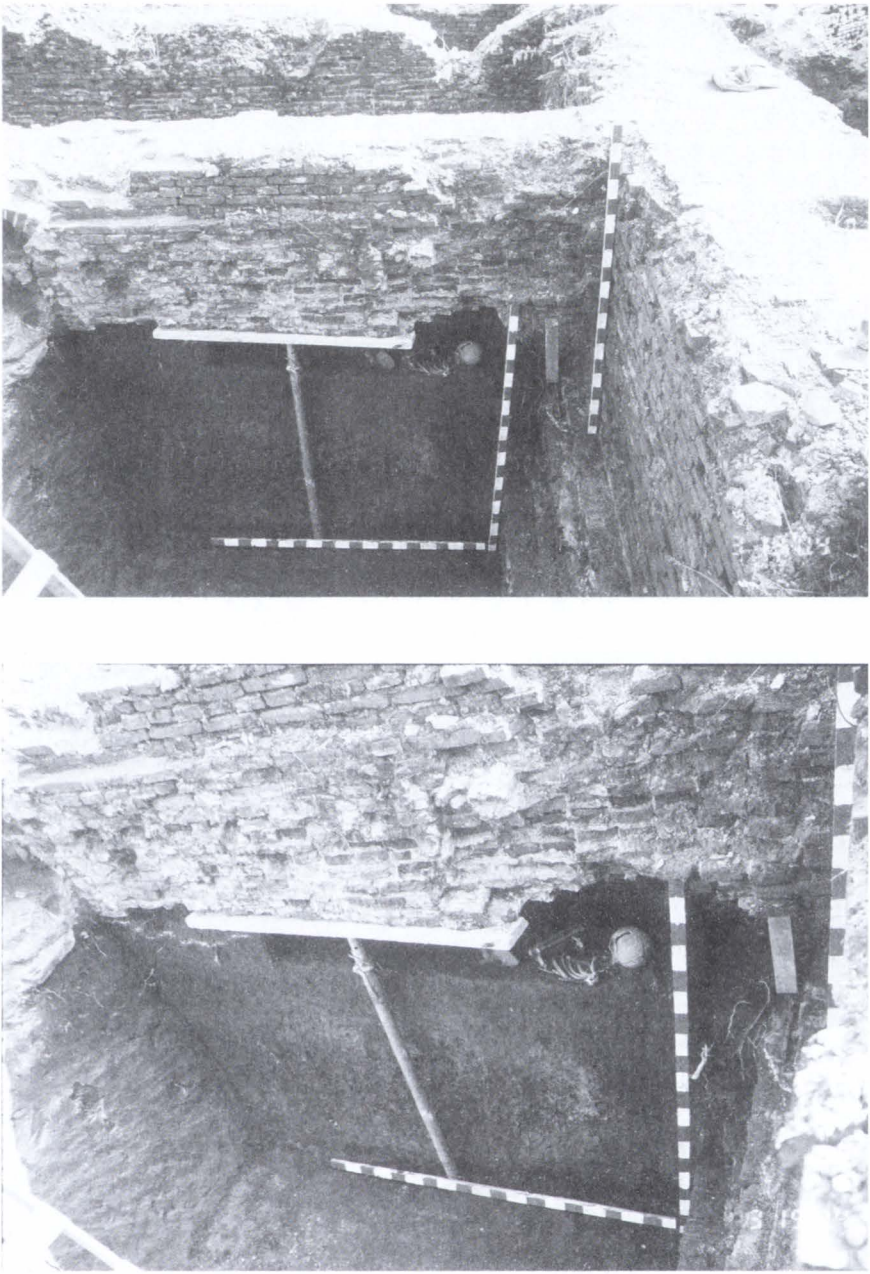

Fig. 28 TN 2004. Mormântul 1 sub zidul despărțitor dintre Camera 23 și Camera 24.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

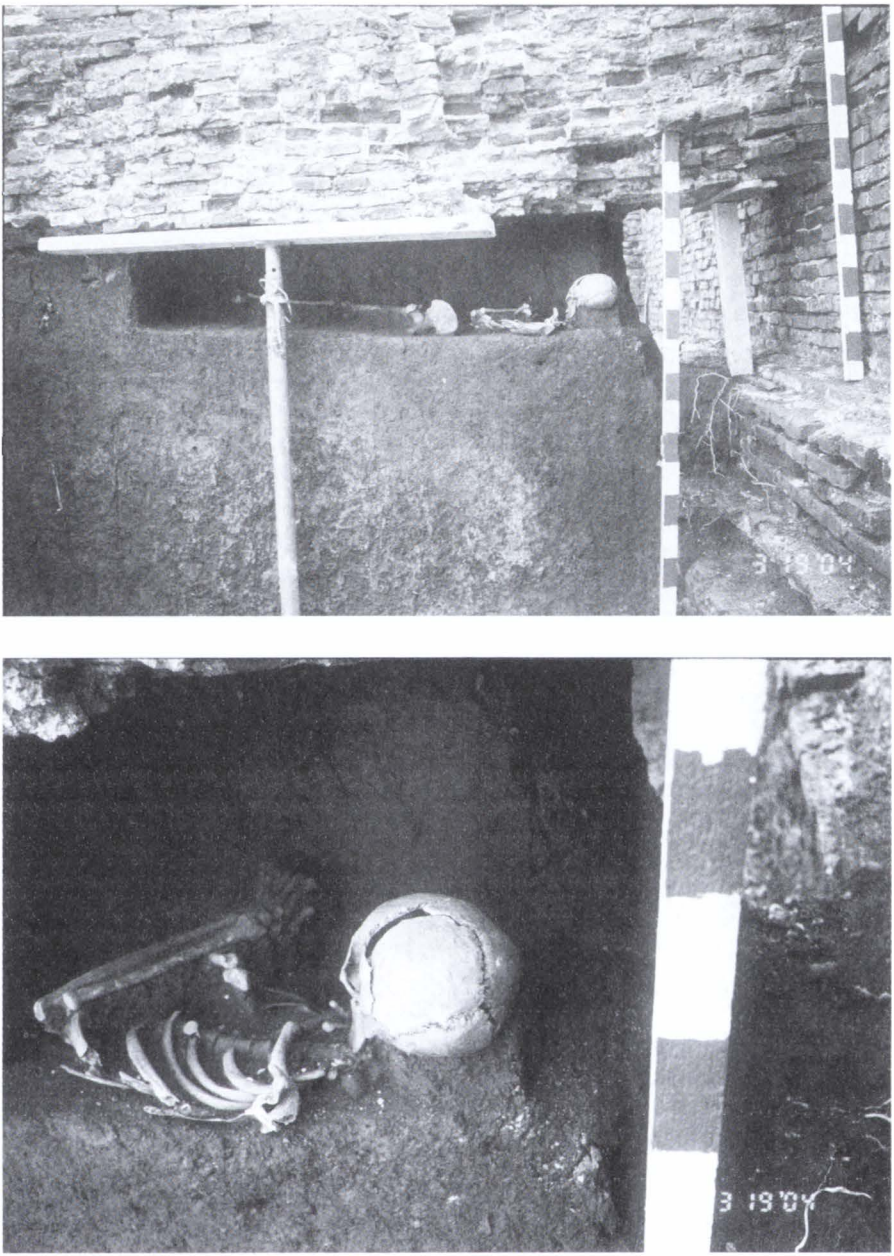

Fig. 29 TN 2004. Mormântul 1.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

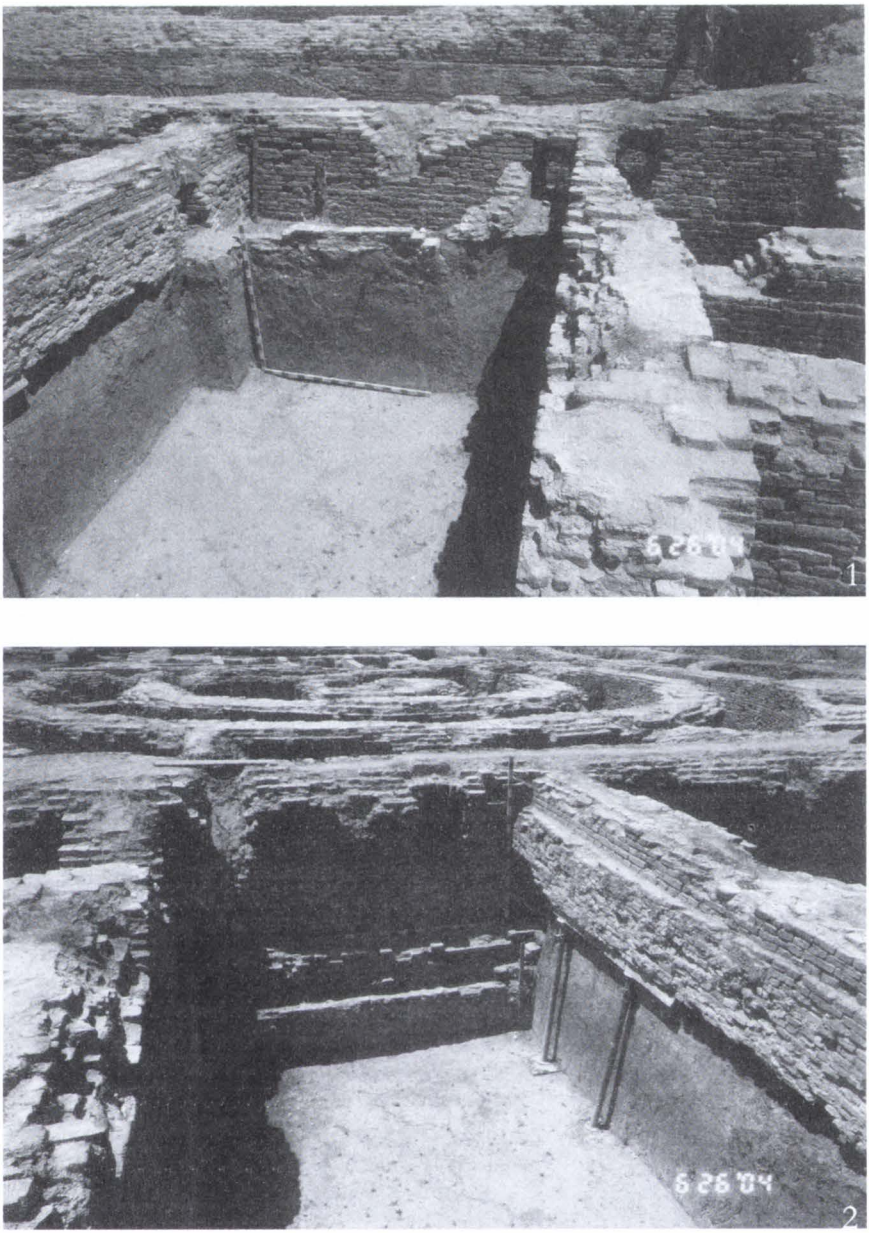

Fig. 30 TN 2004. Camera 24. 1 vedere spre E; 2 vedere spre V.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

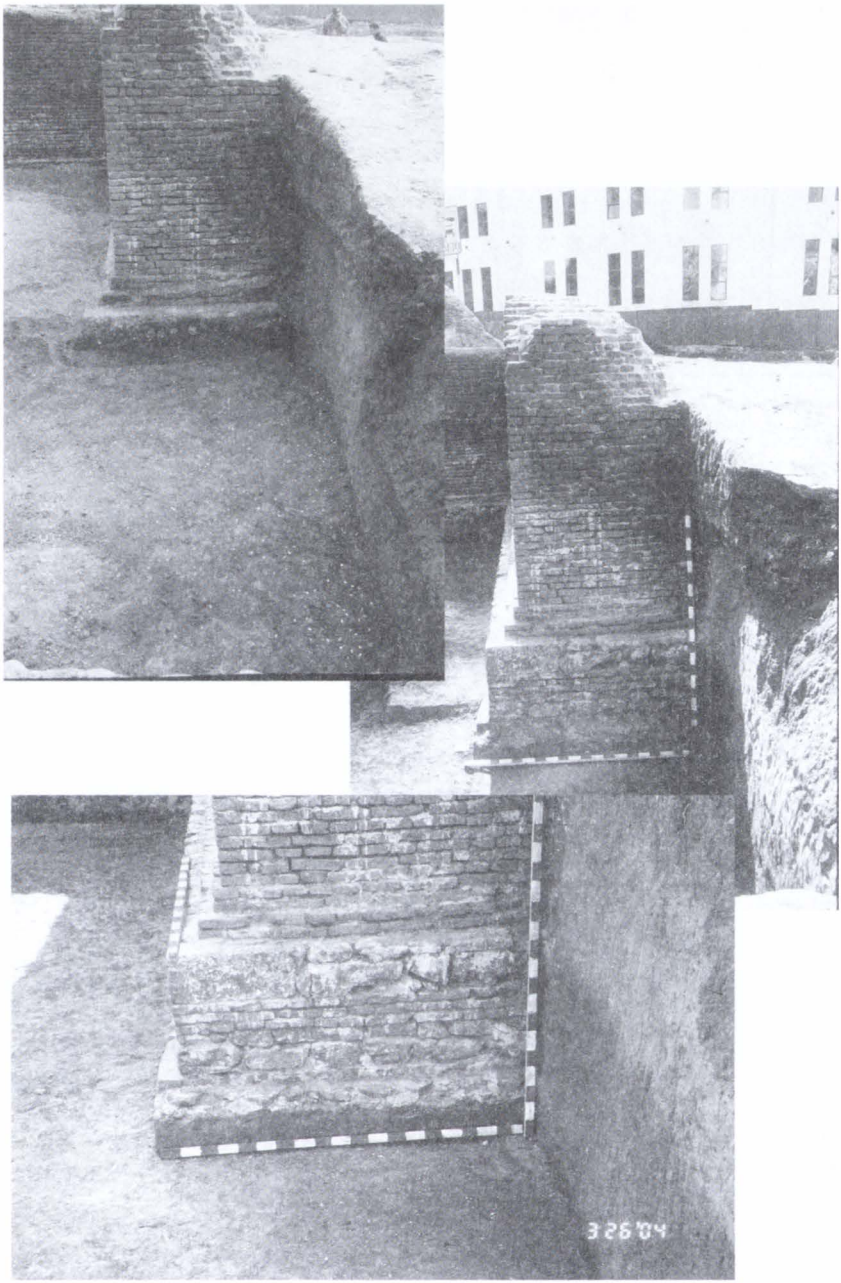

Fig. 31 TN 2004. Camera 27. Detalii ale fundației în colțul de nord-est.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

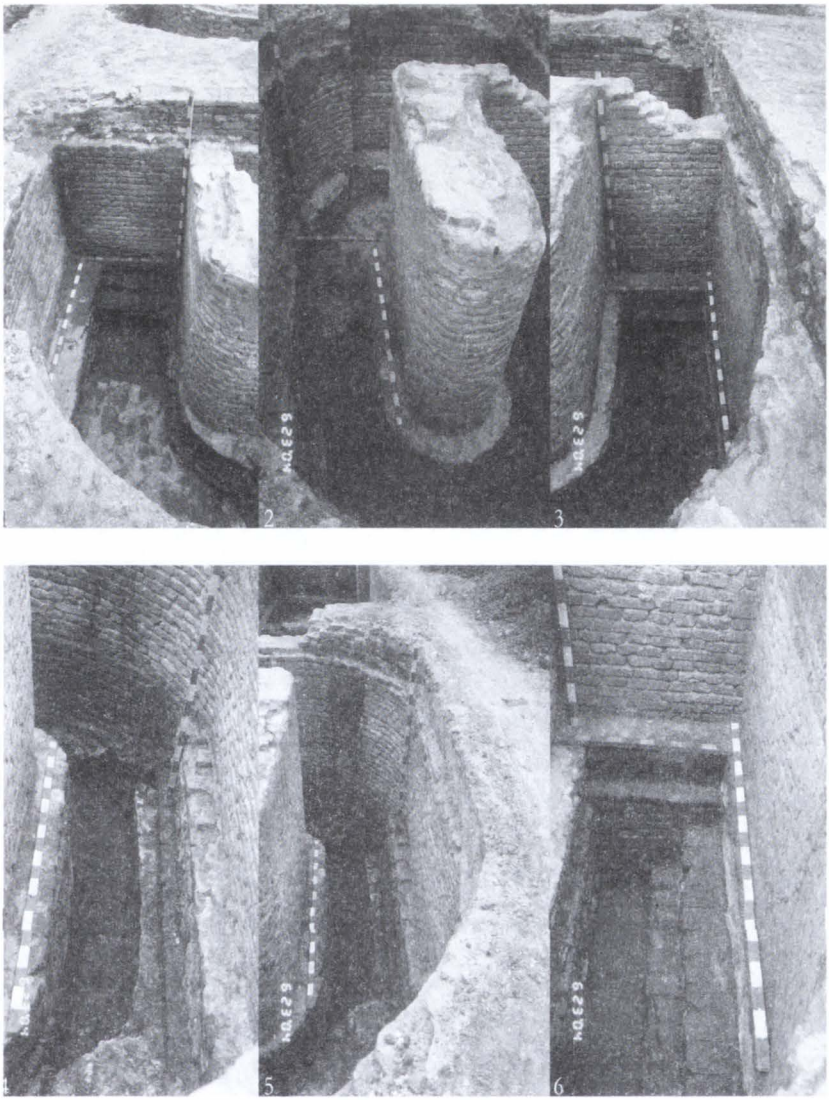

Fig. 32 TN 2004. Camera 38. 1-3, 6 detalii constructive;
4-5 locul descoperirii monedei de la Justinian al II-lea

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

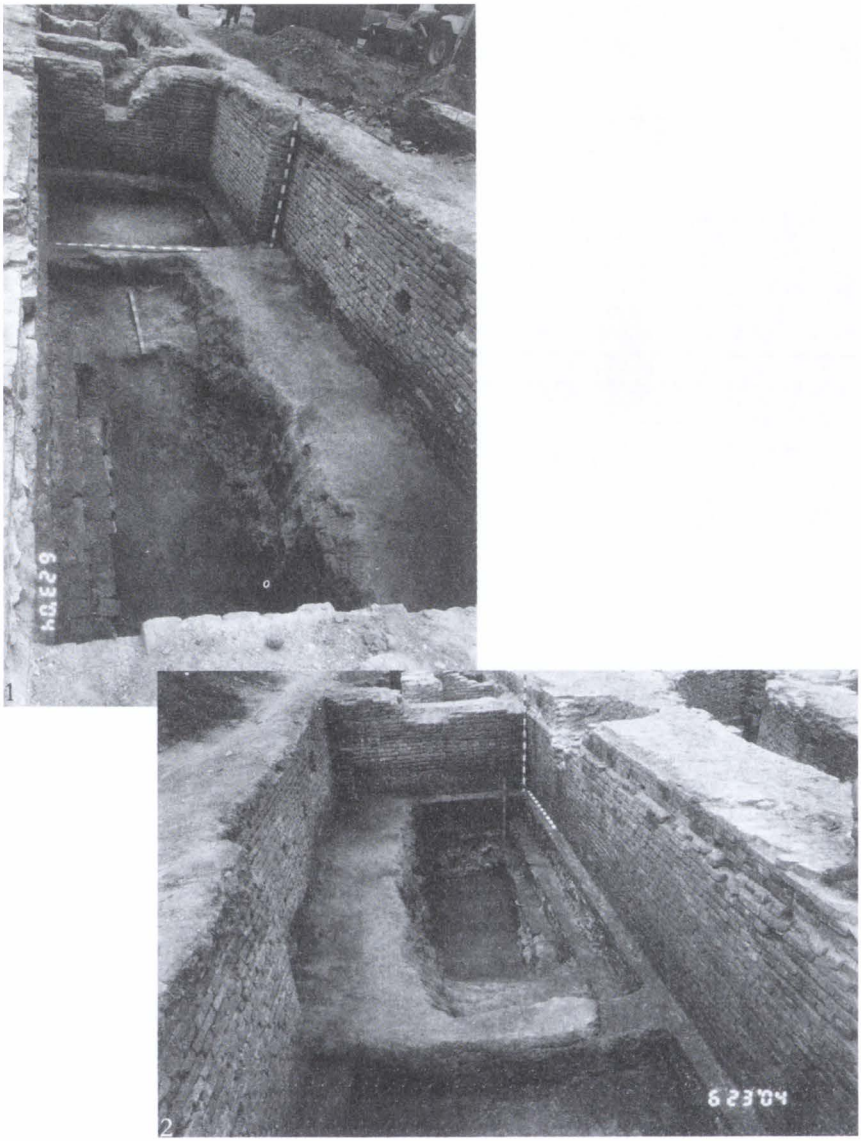

Fig. 33 TN 2004. Camera 39 și complexul 1: 1 vedere spre V; 2 vedere spre E.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

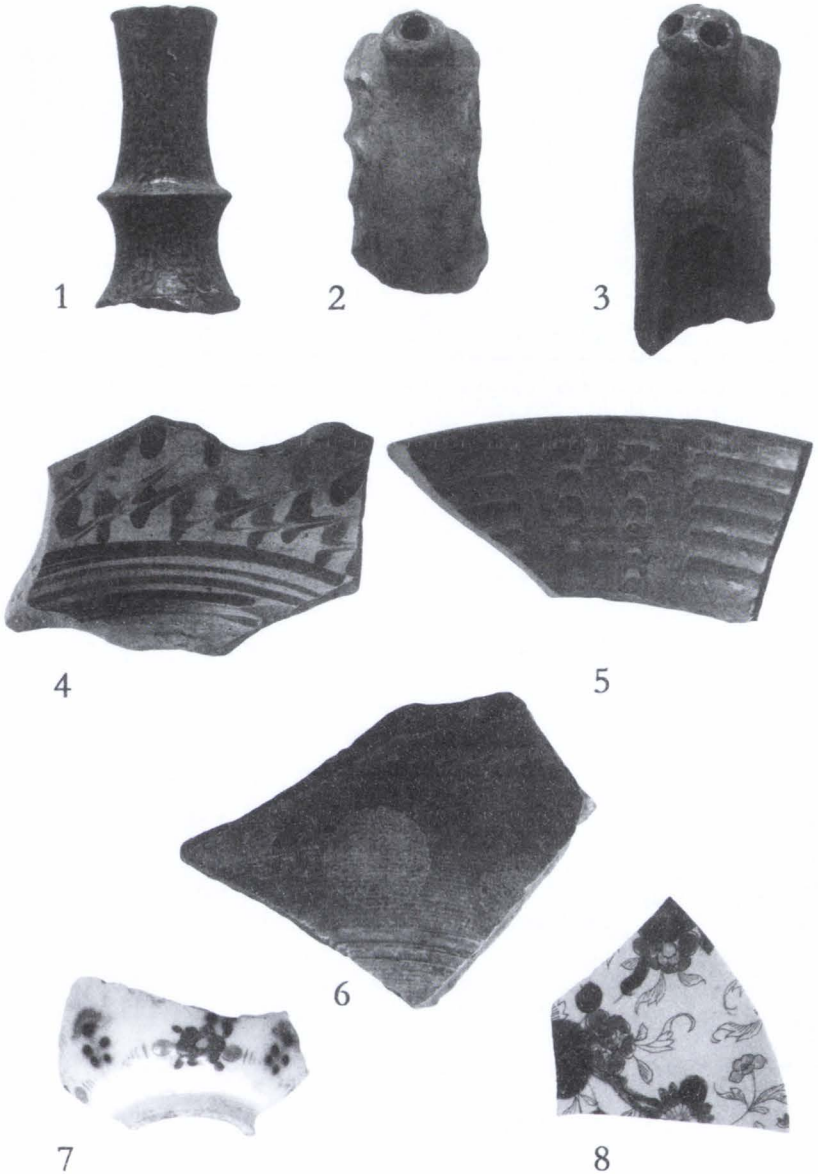

Fig. 34 TN 1998-1999. Ceramica locala (1-6); faianța de import (7-8). Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

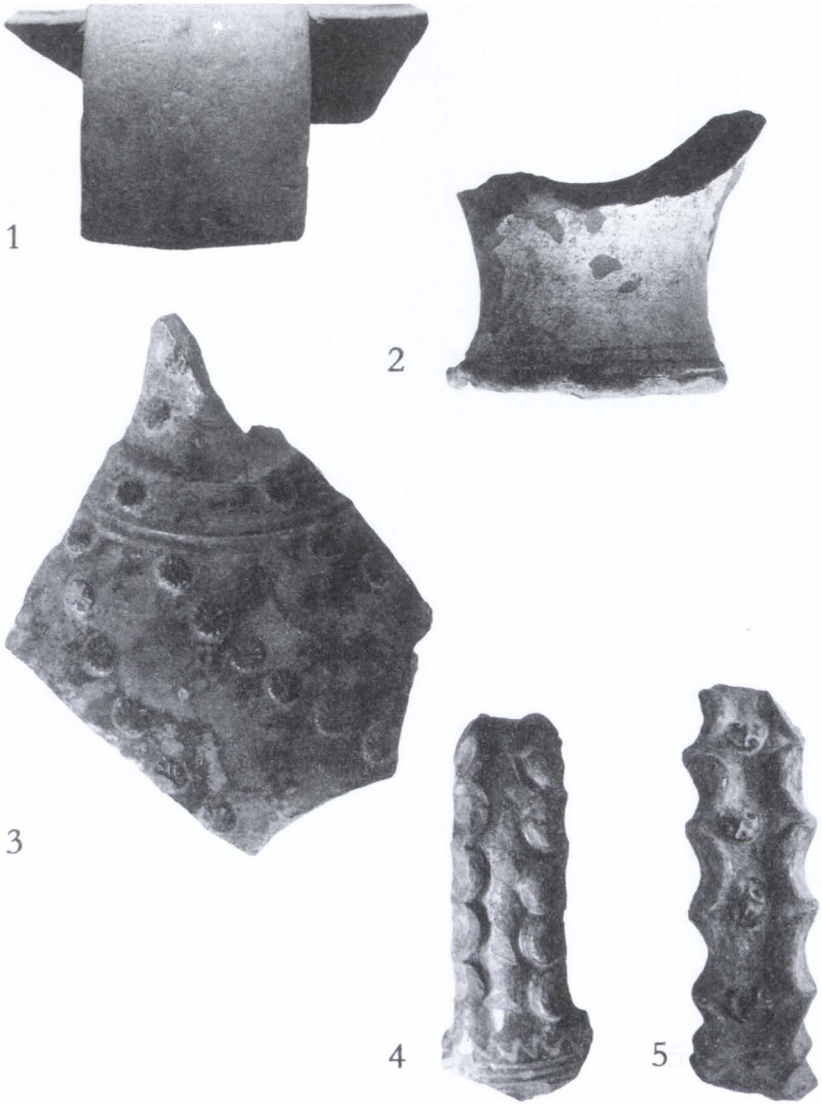

Fig. 35 TN 1998-1999. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

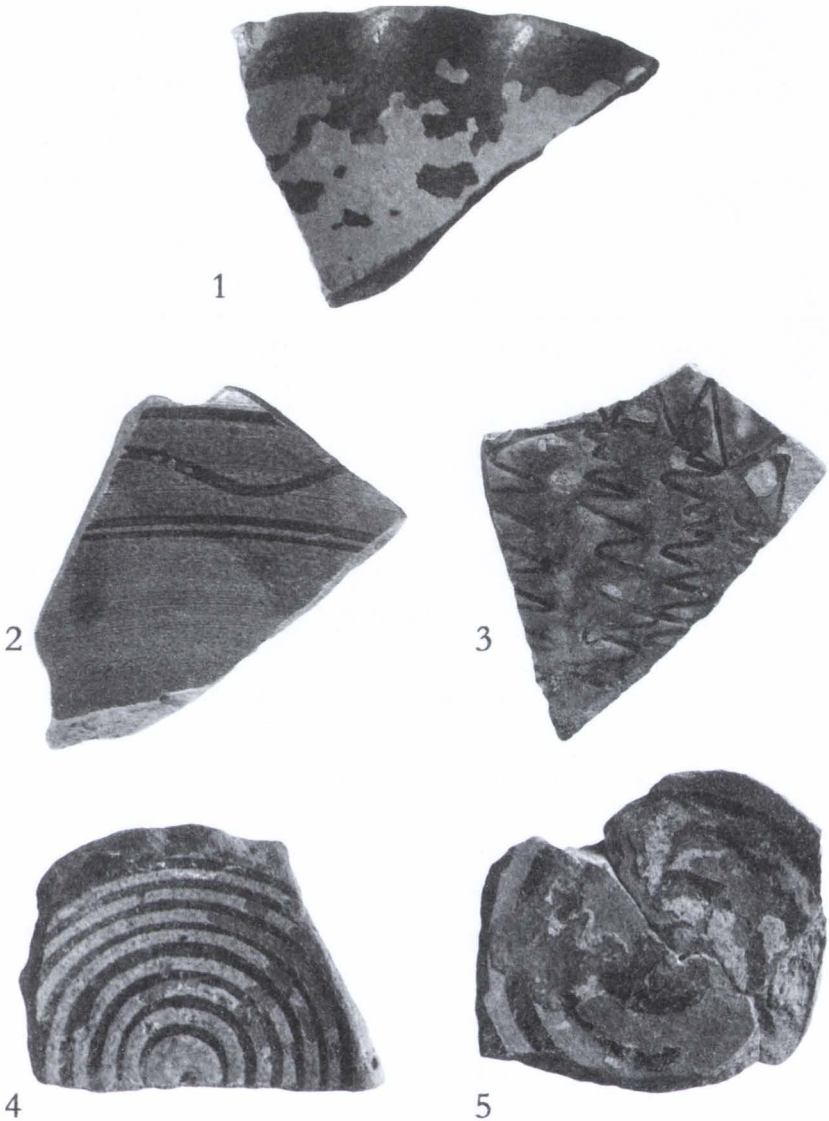

Fig. 36 TN 1998-1999. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

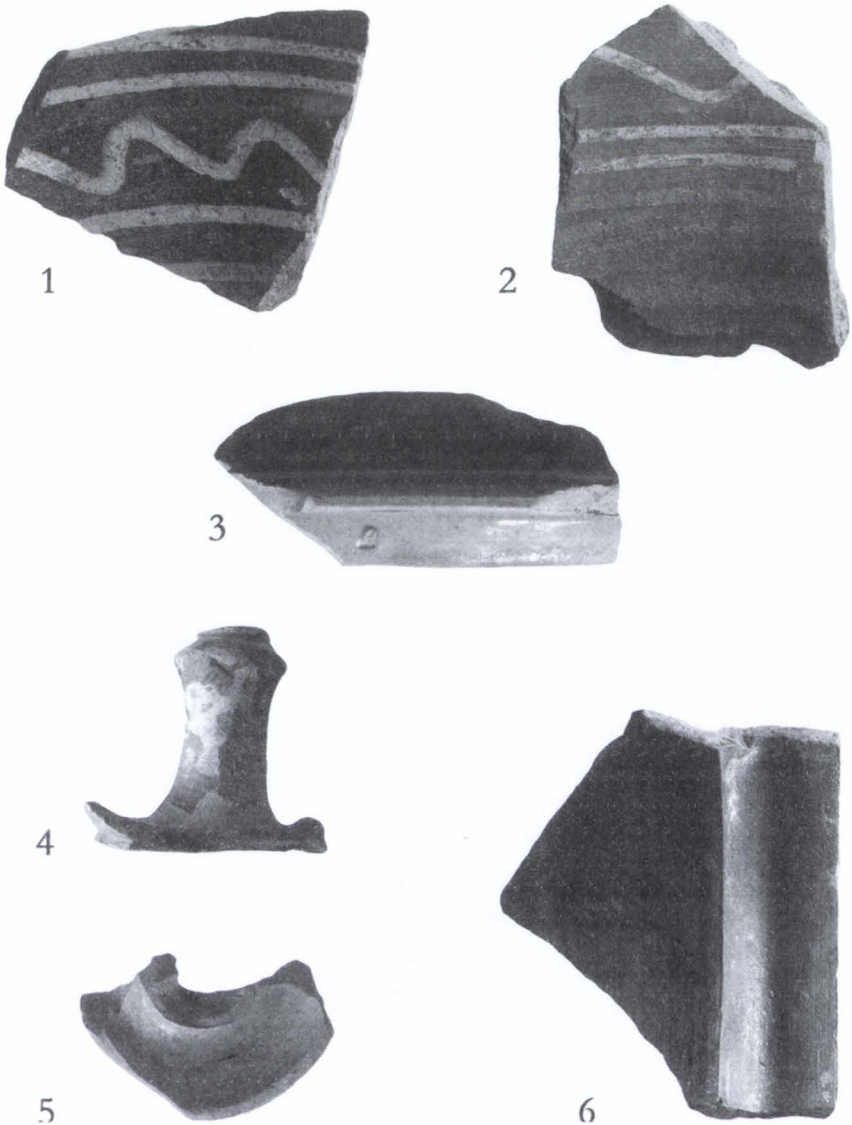

Fig. 37 TN 1998-1999. Ceramica locala (1-5); tub de conducta smalțuita (6). Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

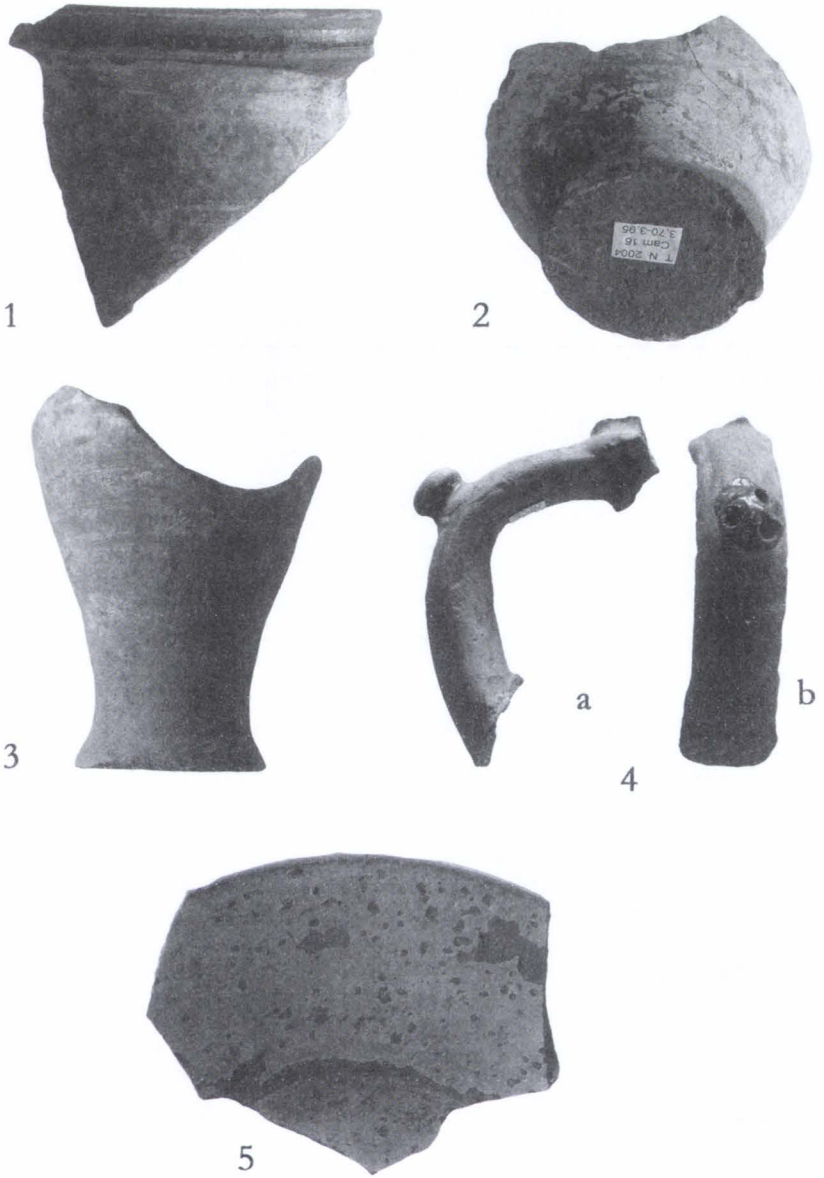

Fig. 38. TN 2004. Camera 16: -3,70 m - -3,95 m. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

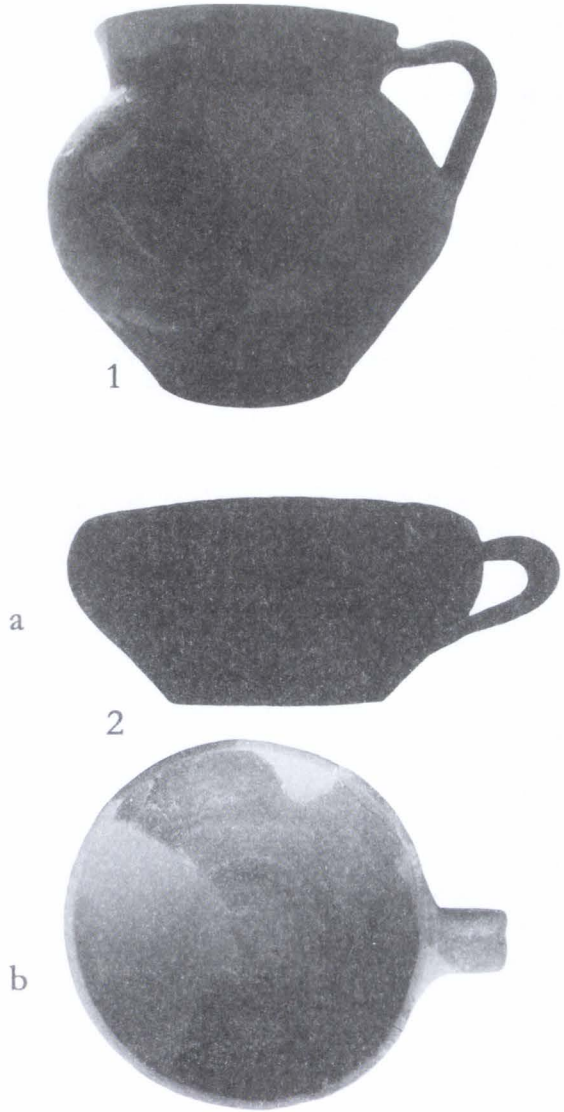

Fig. 39. TN 2004. Camera 21, Gr. 1. Ceramica locala. Secolul XV.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

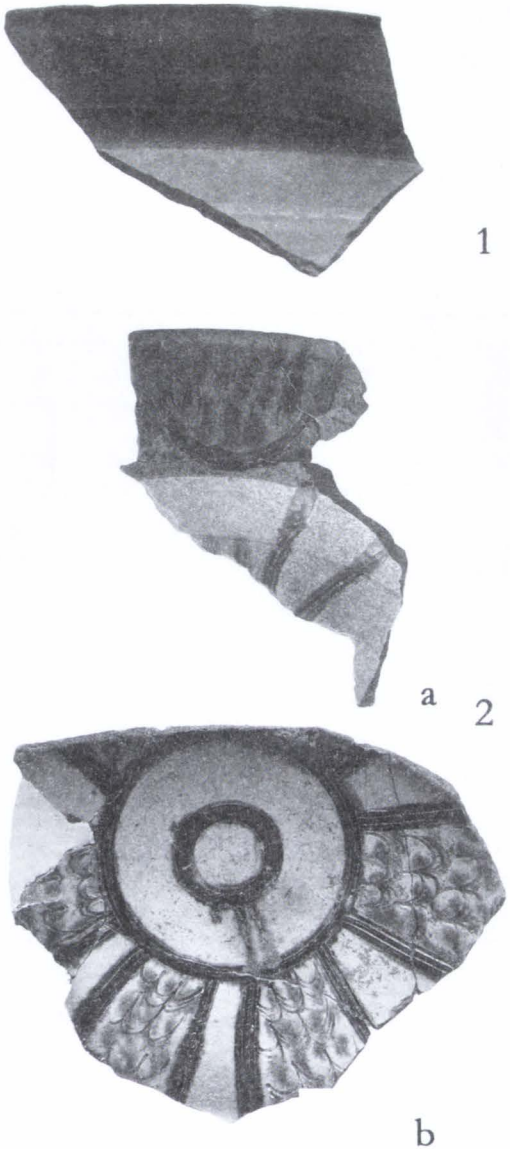

Fig. 40. TN 2004. Camera 21, Gr. 3. Ceramica locala. Secolul XV.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

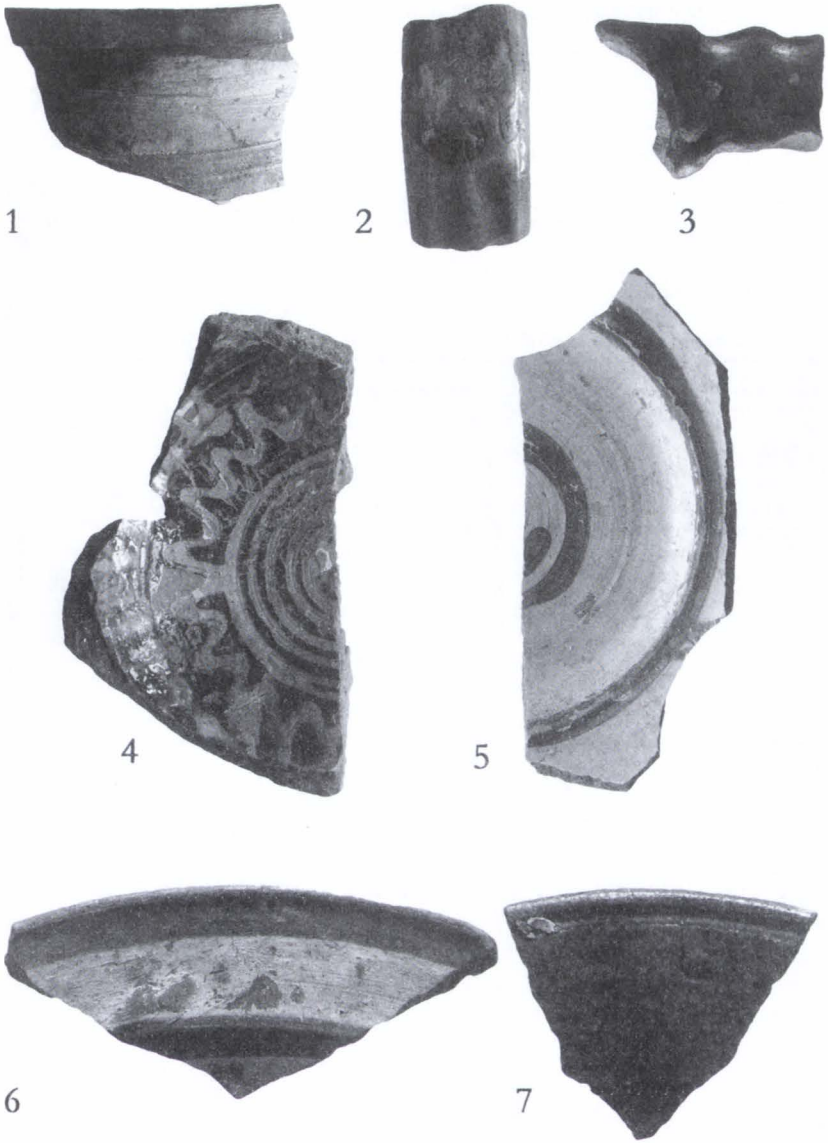

Fig. 41. TN 2004. Camera 21, -1,20 m - -1,60 m.
Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

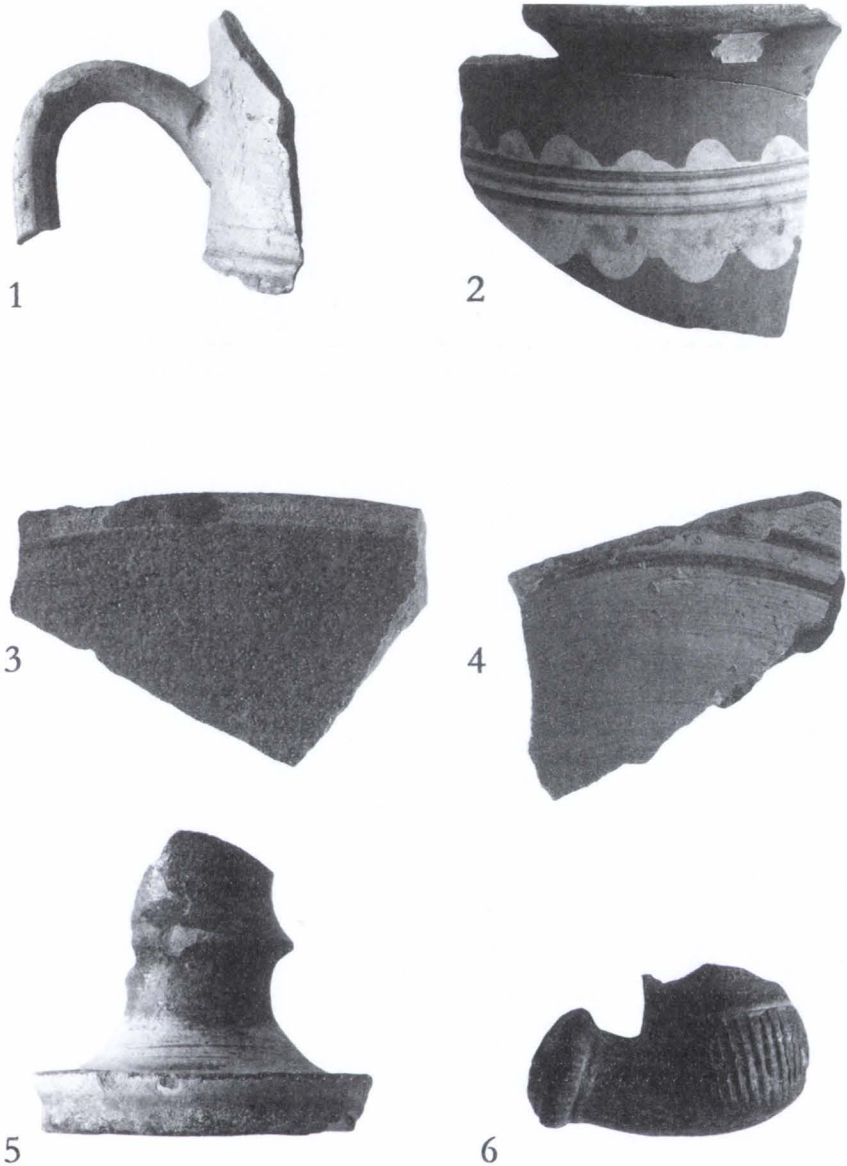

Fig. 42. TN 2004. Camera 21, -2,80 m - -3,00 m. Ceramica locala (1-5); pipa (6). Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

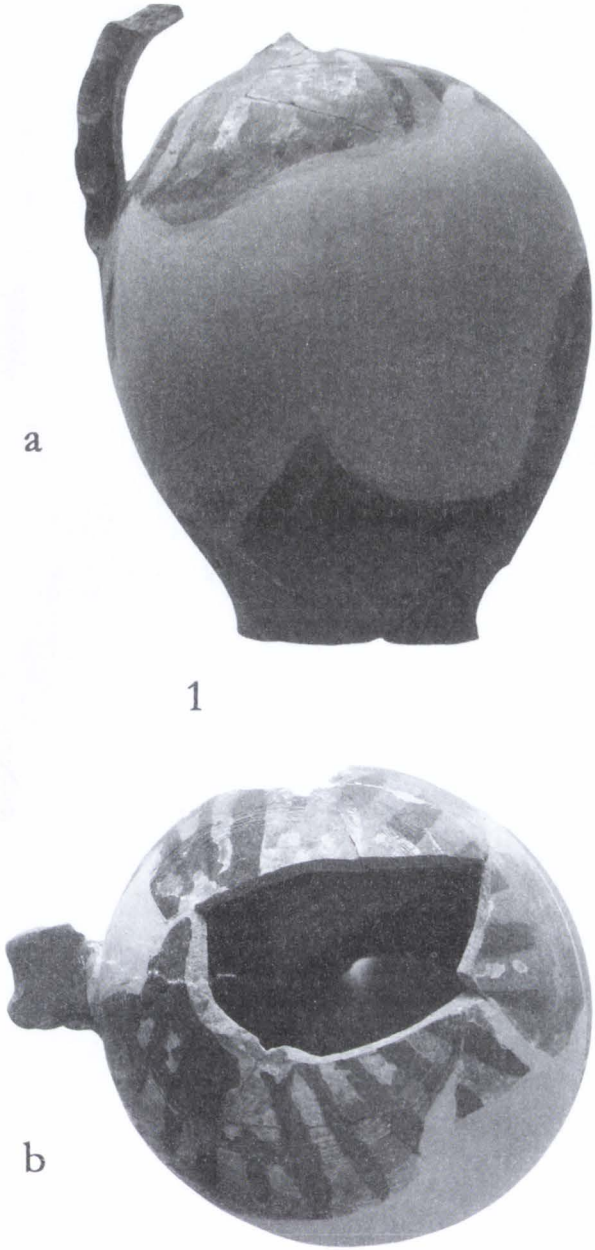

Fig. 43. TN 2004. Camera 27, -1,50 m - -1,60 m.
Ceramica locala: ulcior smalțuit.
Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

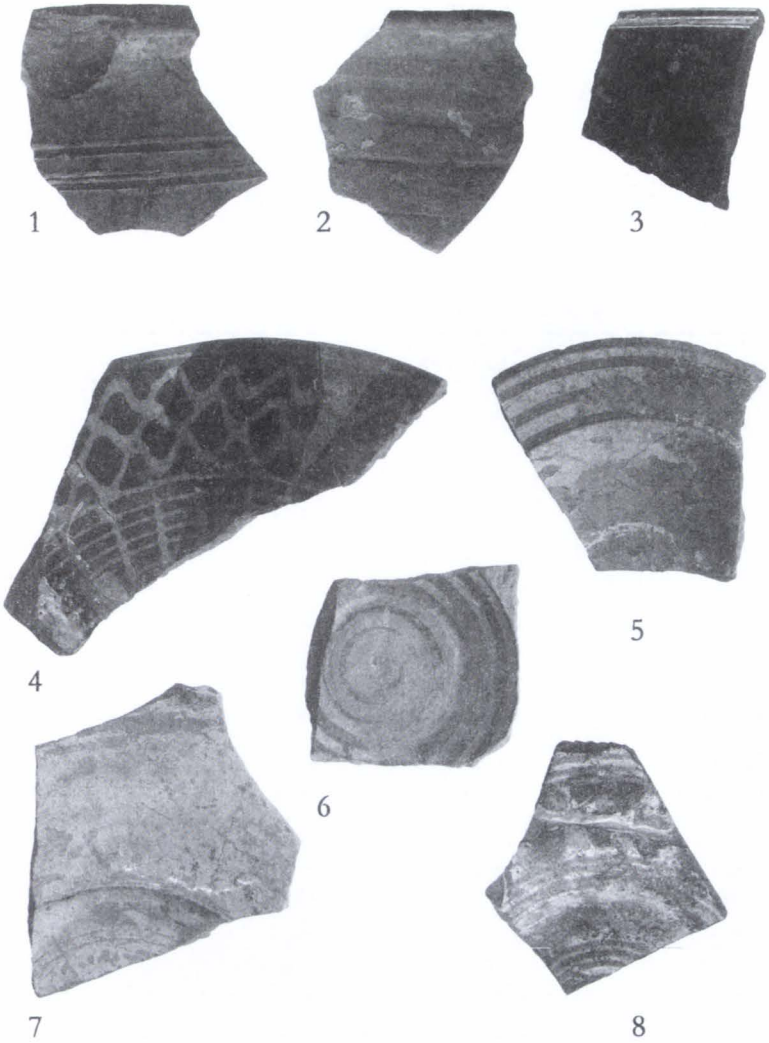

Fig. 44. TN 2004. Camera 27. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

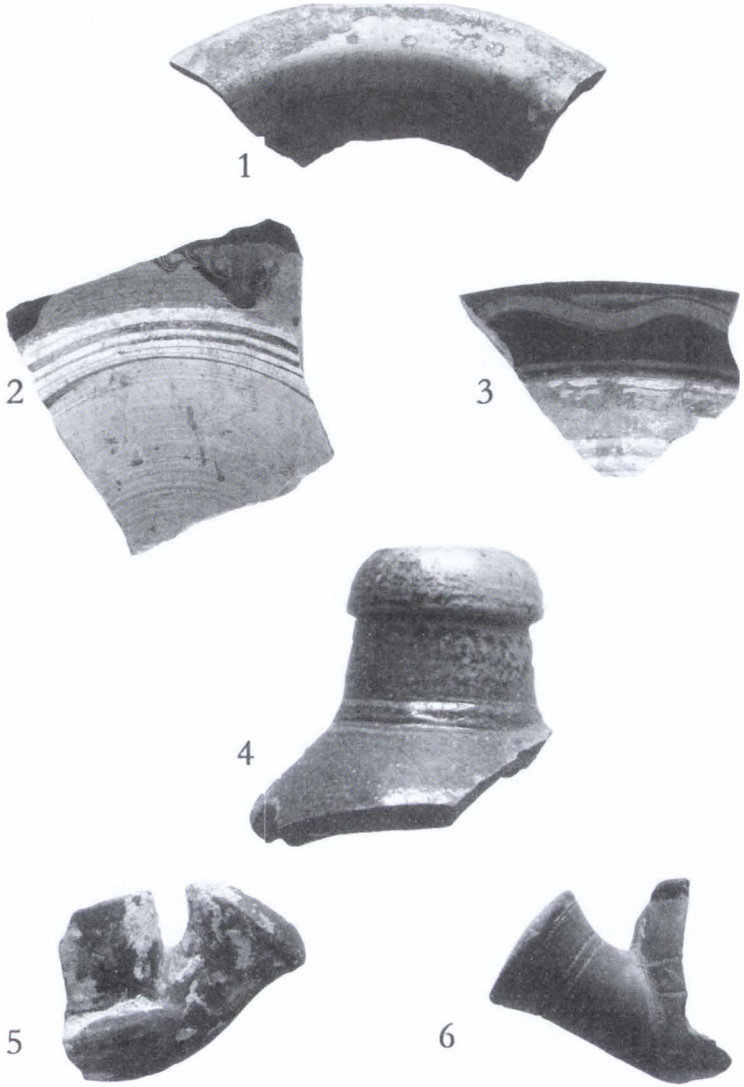

Fig. 45. TN 2004. Camera 31, -2,00 m - -2,30 m. Ceramica locala (1-3) şi de import (4-6). Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

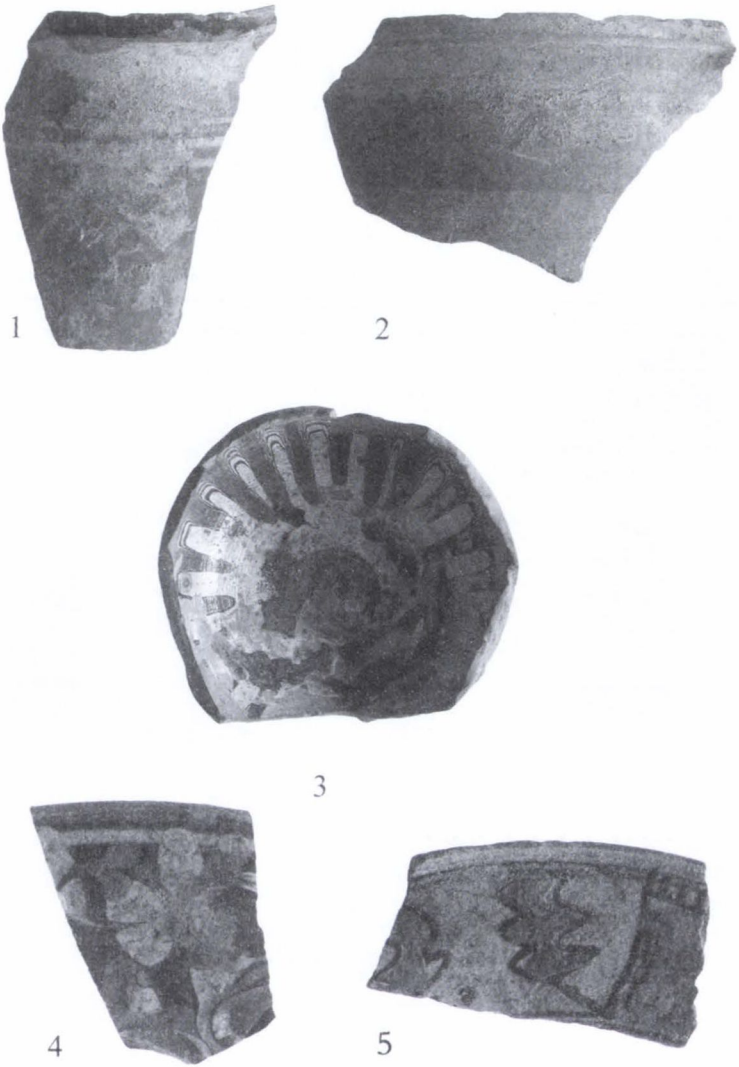

Fig. 46. TN 2004. Camera 39, -1,20 m - -1,40 m. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

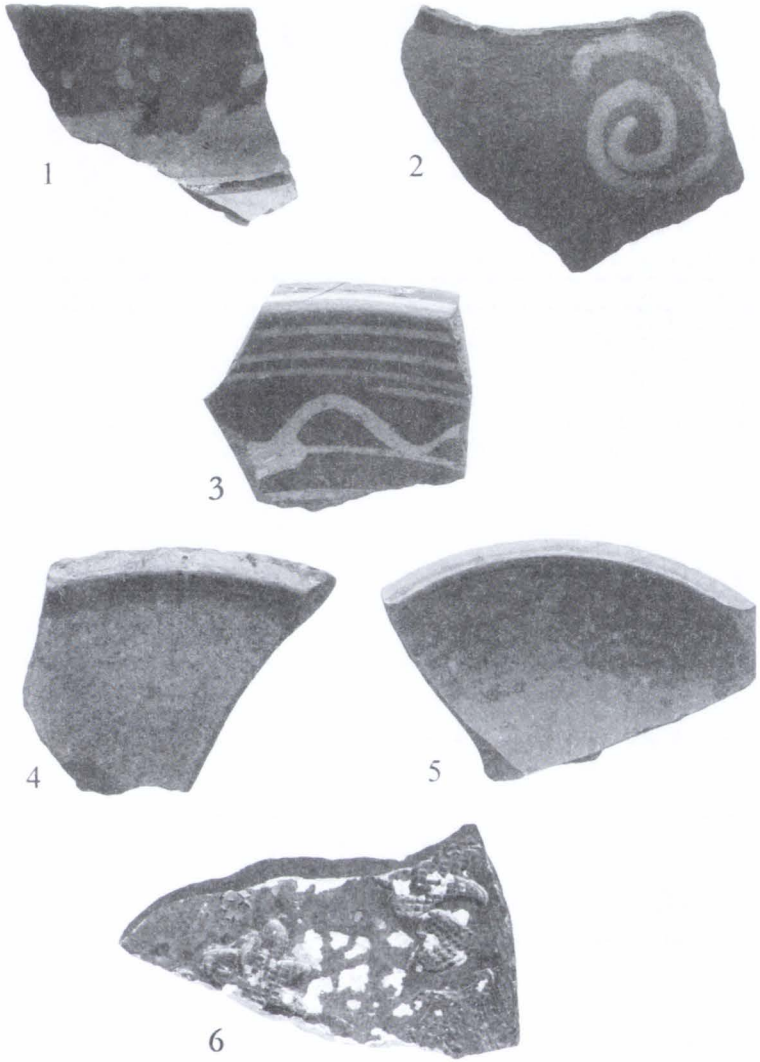

Fig. 47. TN 2004. Camera 47, -2,30 m - -2,50 m. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

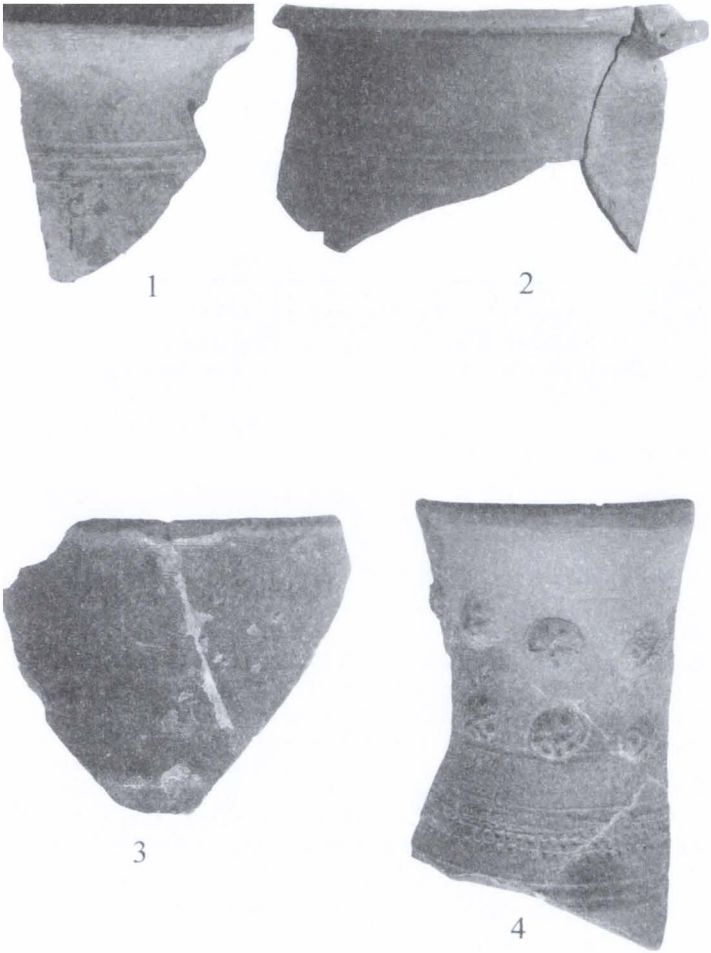

Fig. 48. TN 2004. Camera A, -3,30 m - -4,00 m. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

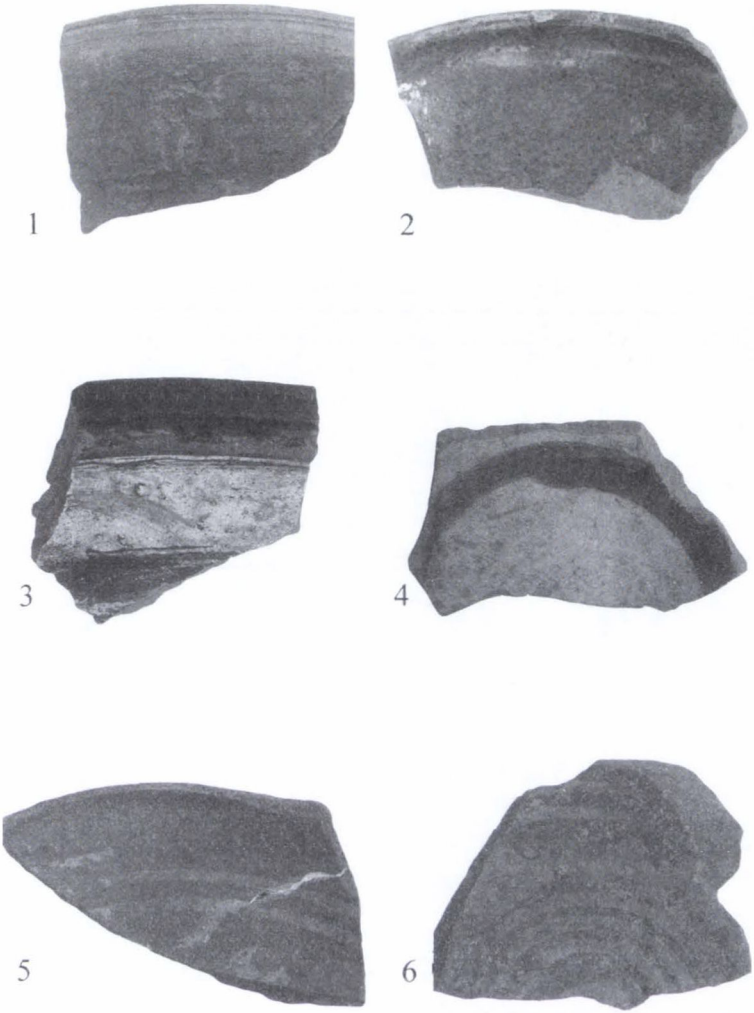

Fig. 49. TN 2004. Camera A, -3,30 m - -4,00 m. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

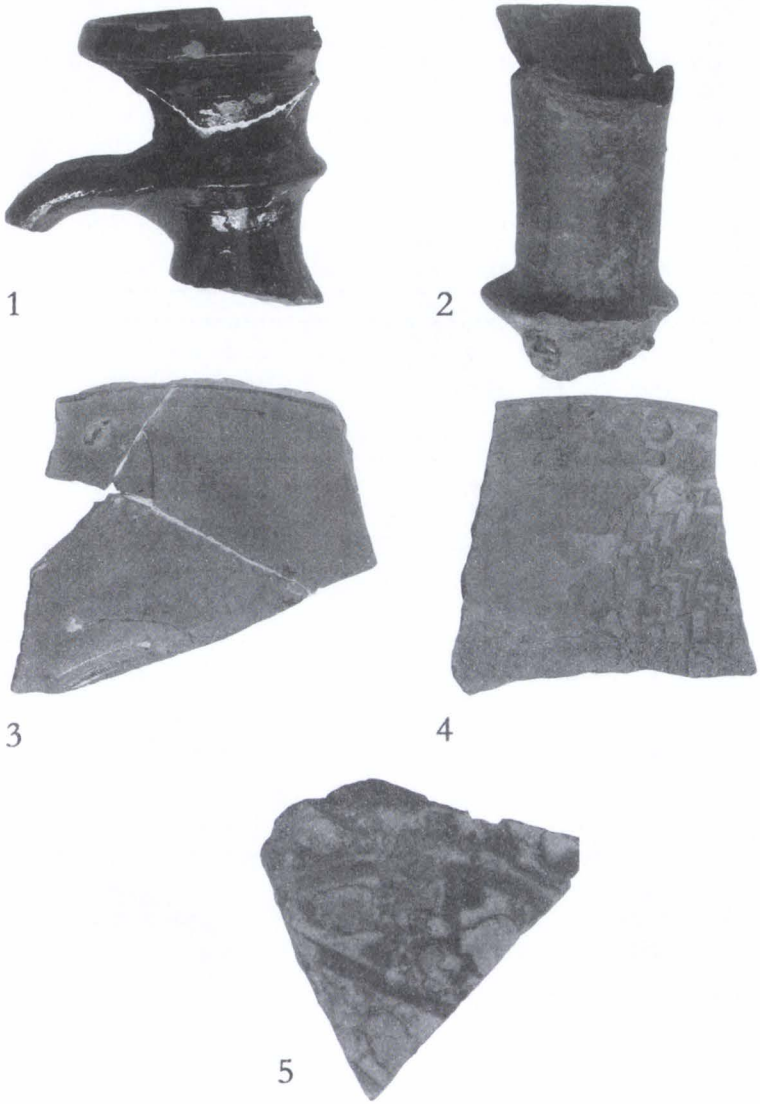

Fig. 50. TN 2004. Camera A, -4,20 m - -4,40 m. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

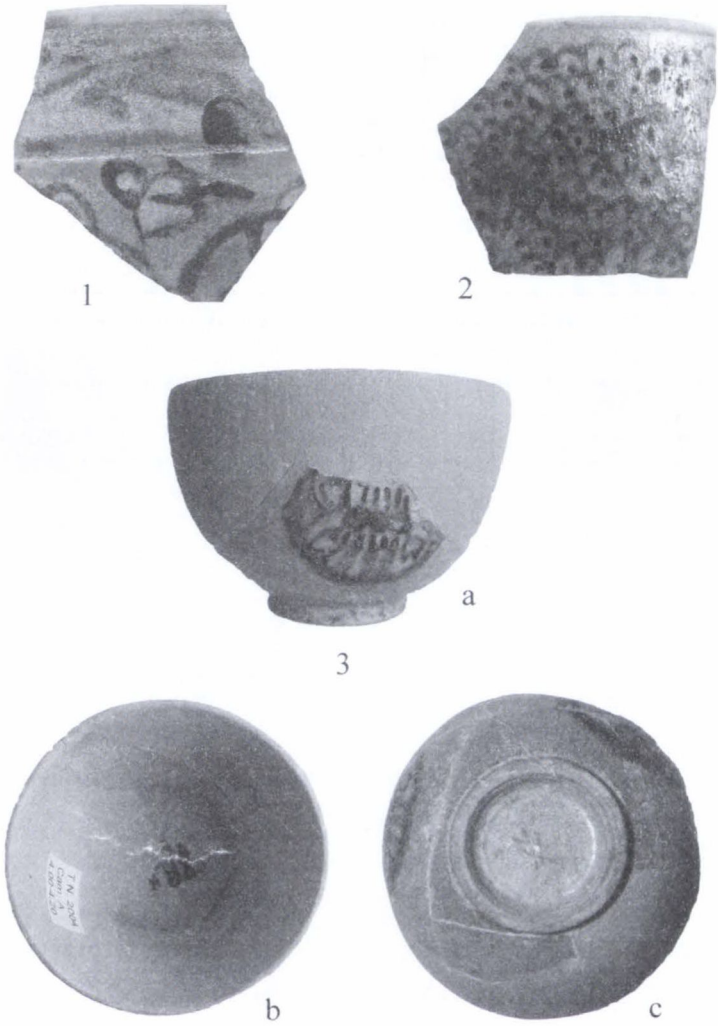

Fig. 51. TN 2004. Camera A, -4,00 m - -4,20 m. Ceramica de import. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

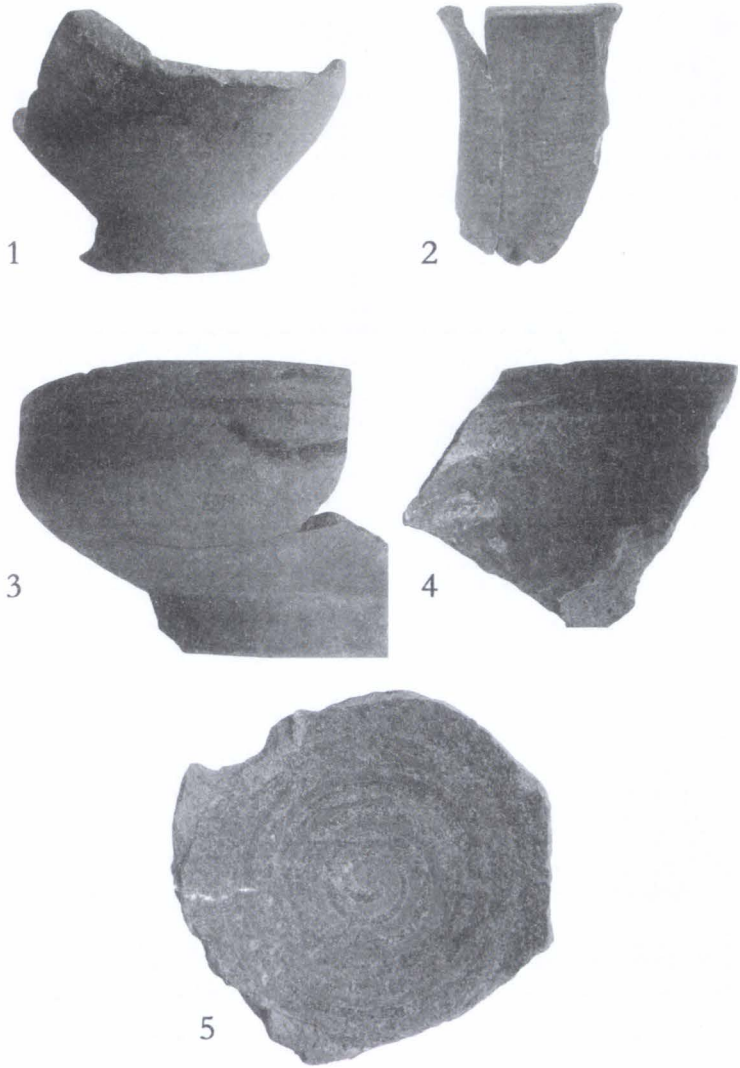

Fig. 52. TN 2004. Camera A, -4,60 m - -4,80 m. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

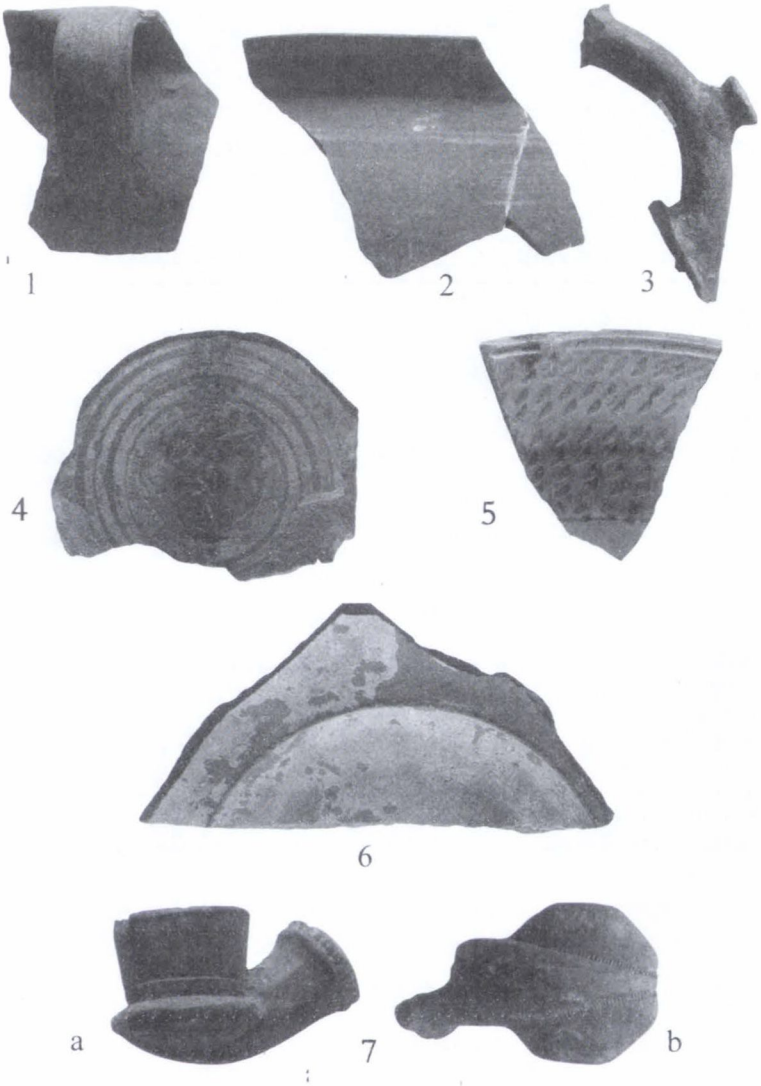

Fig. 53. TN 2004. Camera B, -4,60 m - -5,00 m. Ceramica locala (1-6) și importuri (7). Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

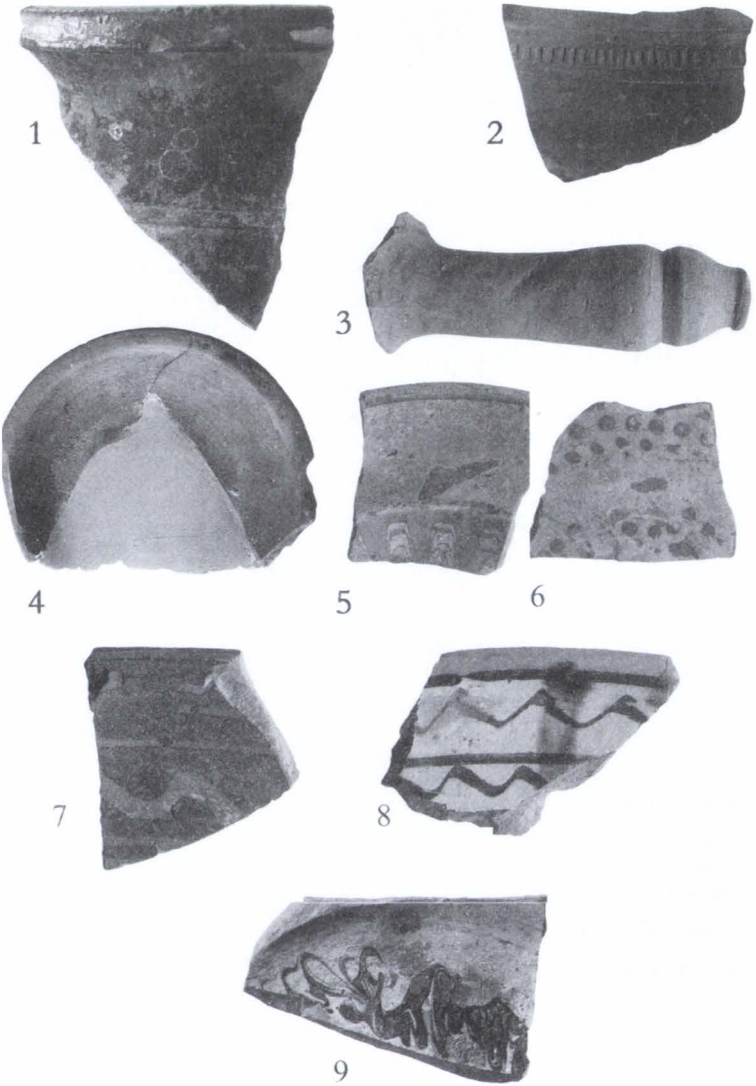

Fig. 54. TN 2004. Camera B, -5,40 m - -5,60 m. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

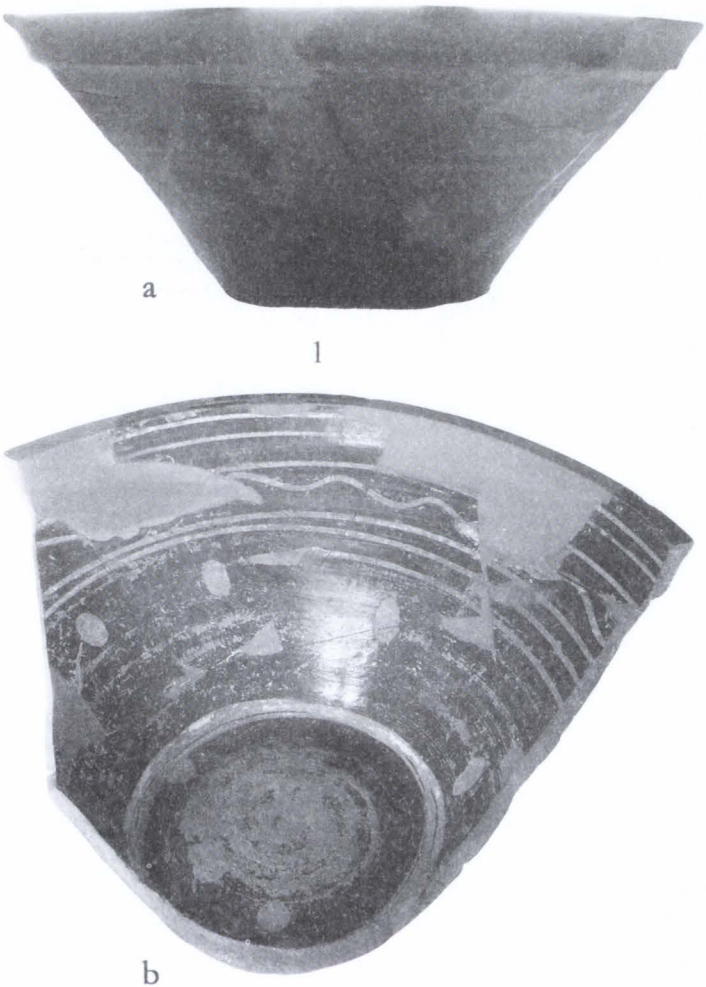

Fig. 55. TN 2004. Camera B, -5,40 m - -5,60 m. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

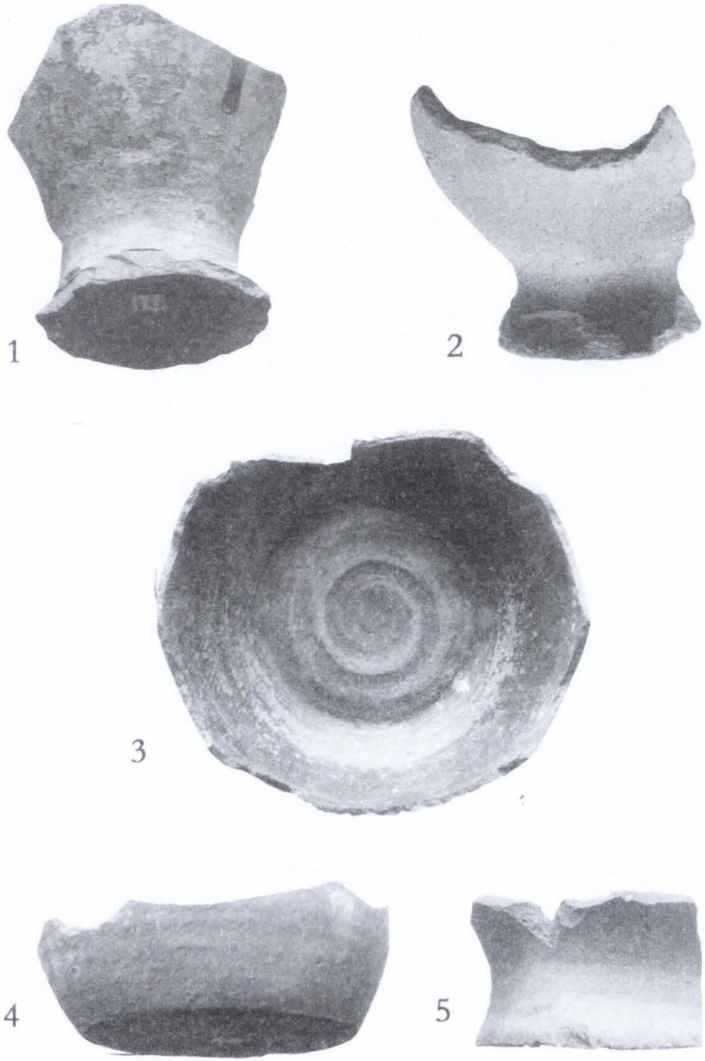

Fig. 56 TN 2004. Camera I. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

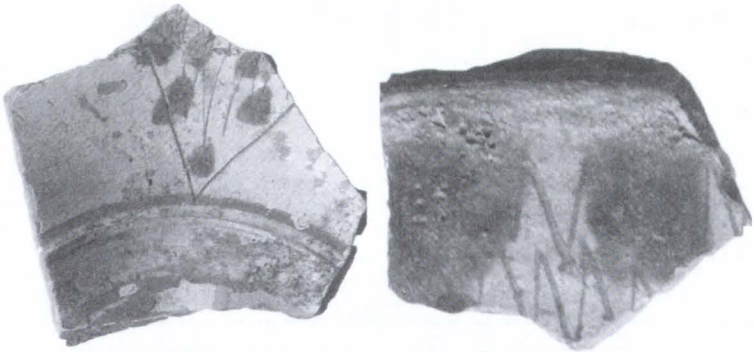
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 57. TN 2004. Camera I. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

1 2

3

4

Fig. 58. TN 2004. Camera I. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

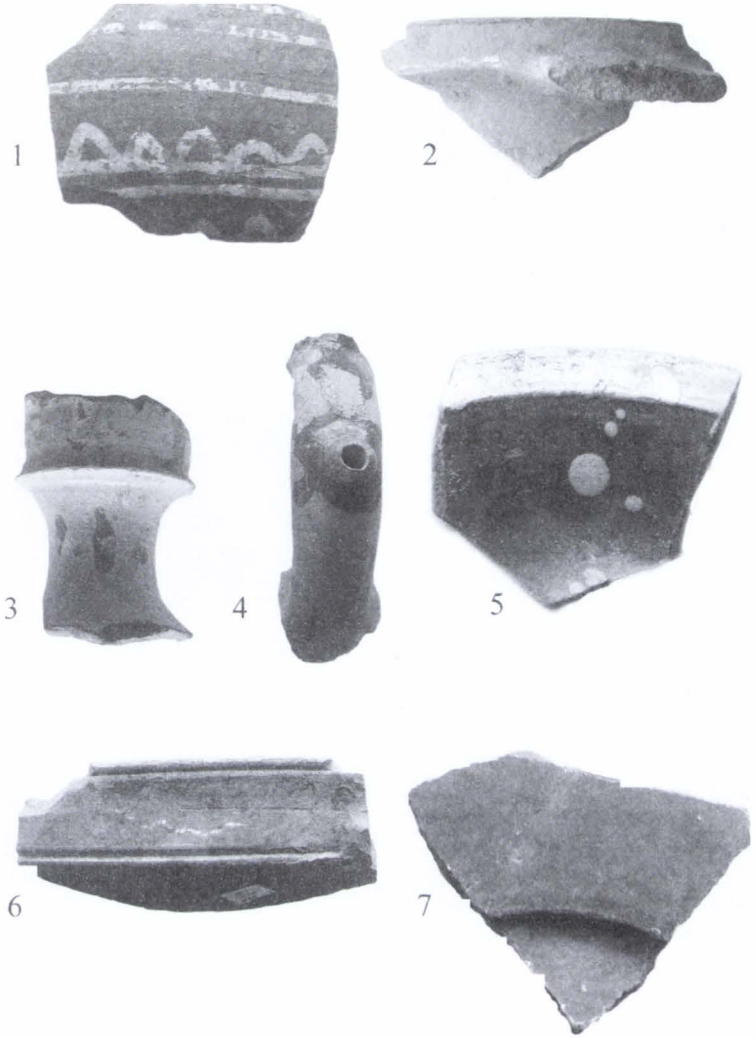

Fig. 59. TN 2004. Camera III. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

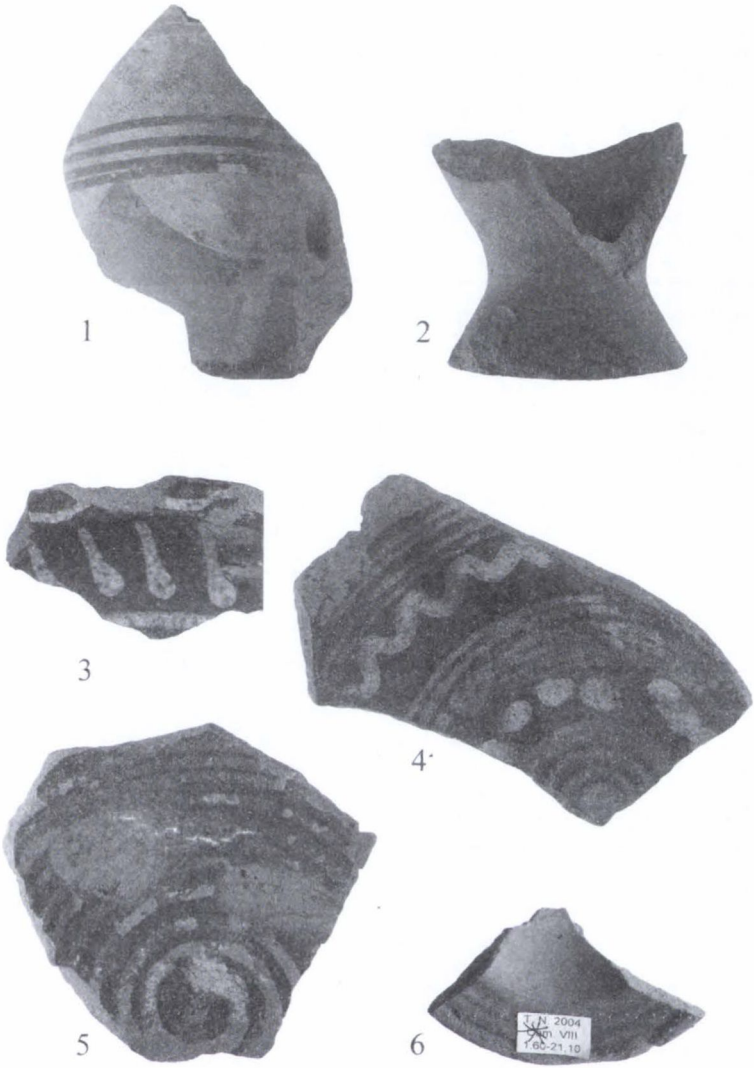

Fig. 60. TN 2004. Camerele VIII şi IX. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

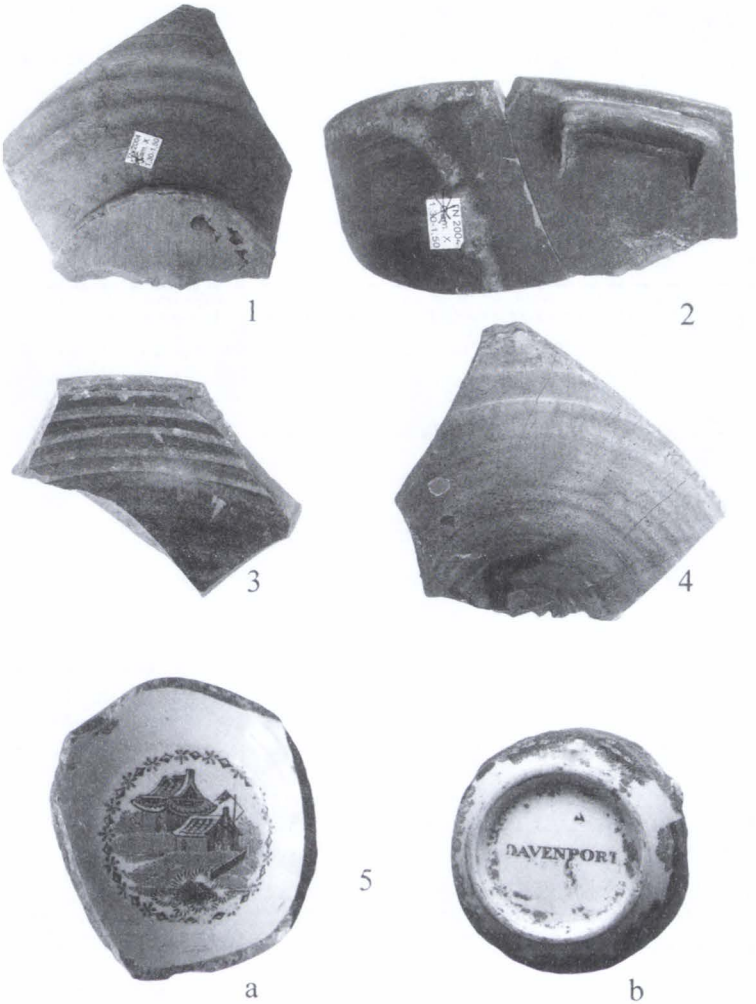

Fig. 61. TN 2004. Camera X, -1,30 m - -1,50 m. Ceramica locala (1-4) şi de import (5). Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

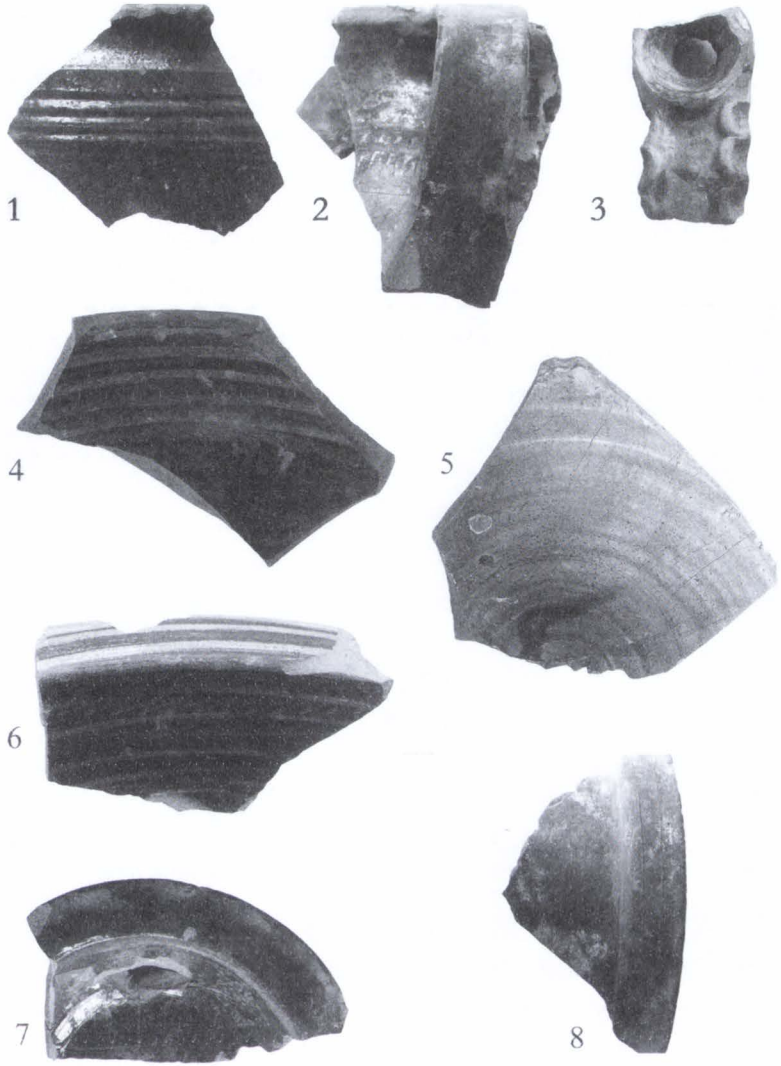

Fig. 62. TN 2004. Camera XI. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

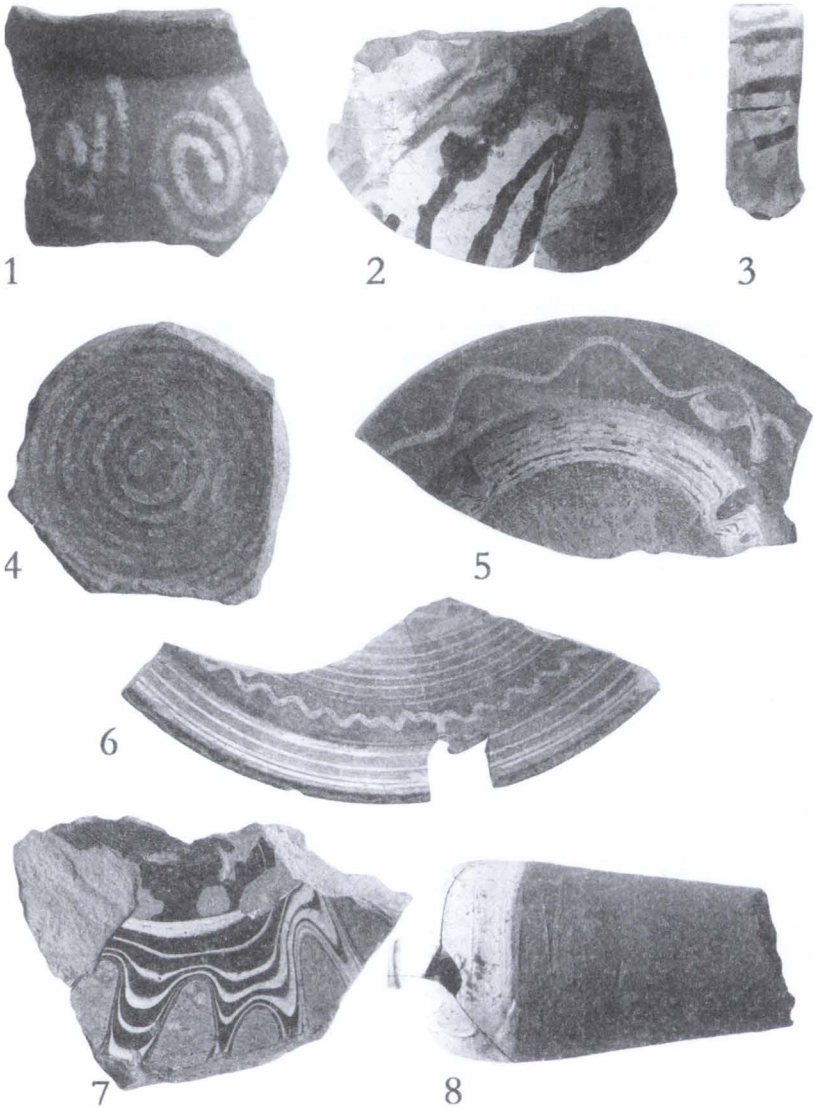

Fig. 63. TN 2004. Camera XII. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

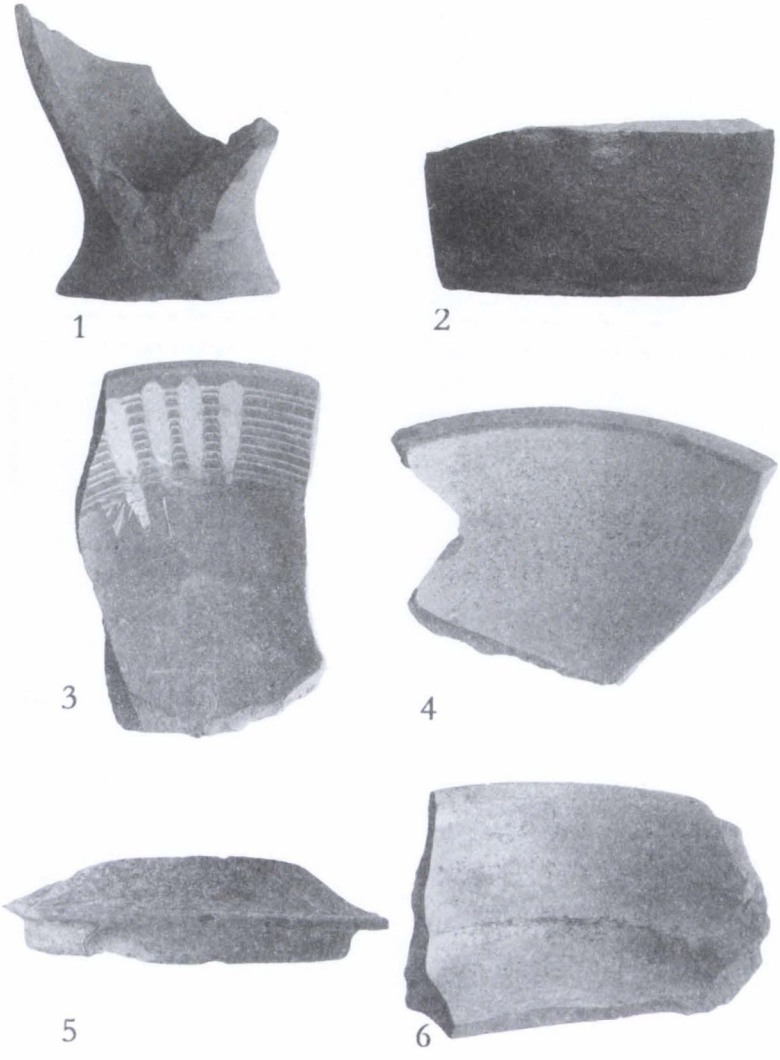

Fig. 64. TN 2004. Camera XIII. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

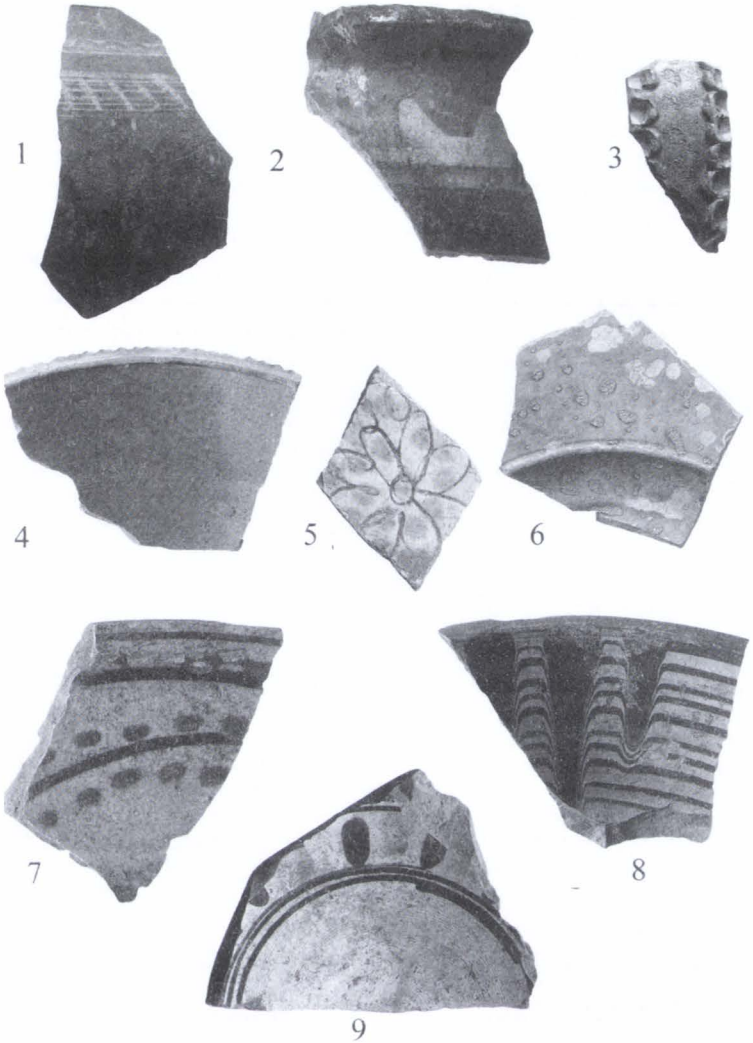
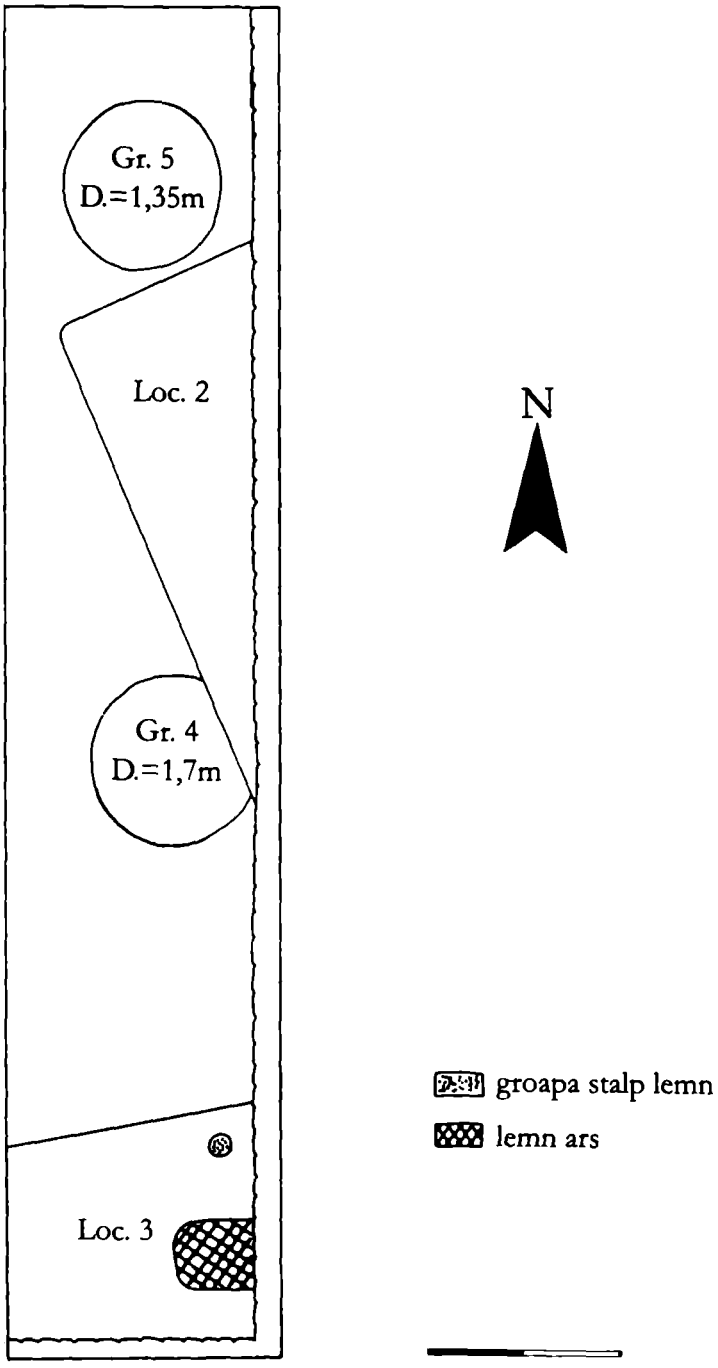

Fig. 65. TN 2004. Camera XIV. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

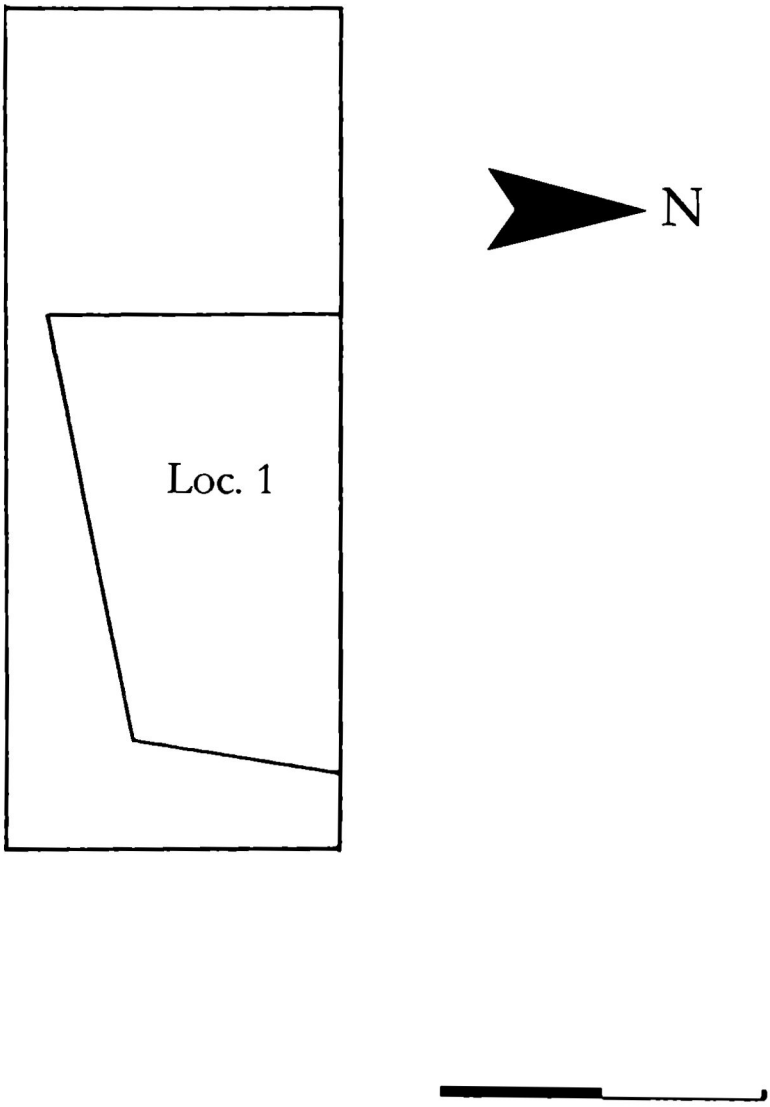
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 1. TN 2004. Camera B.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

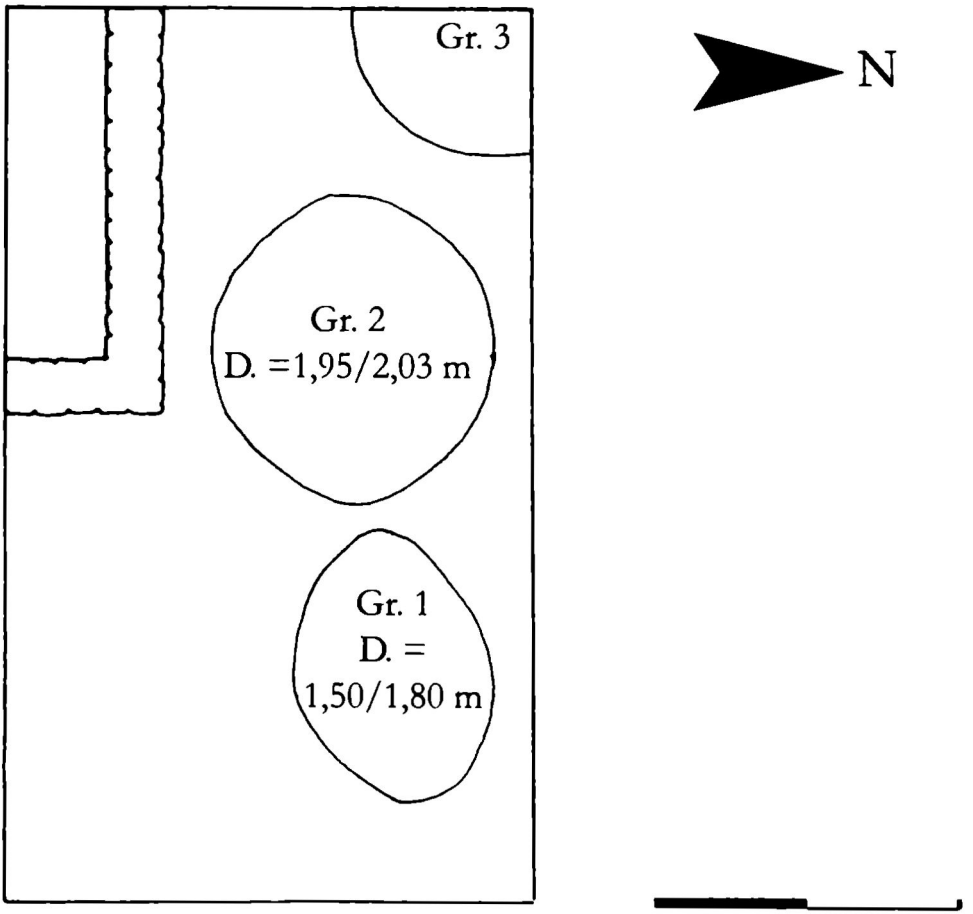
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 2. TN 2004. Camera XI.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

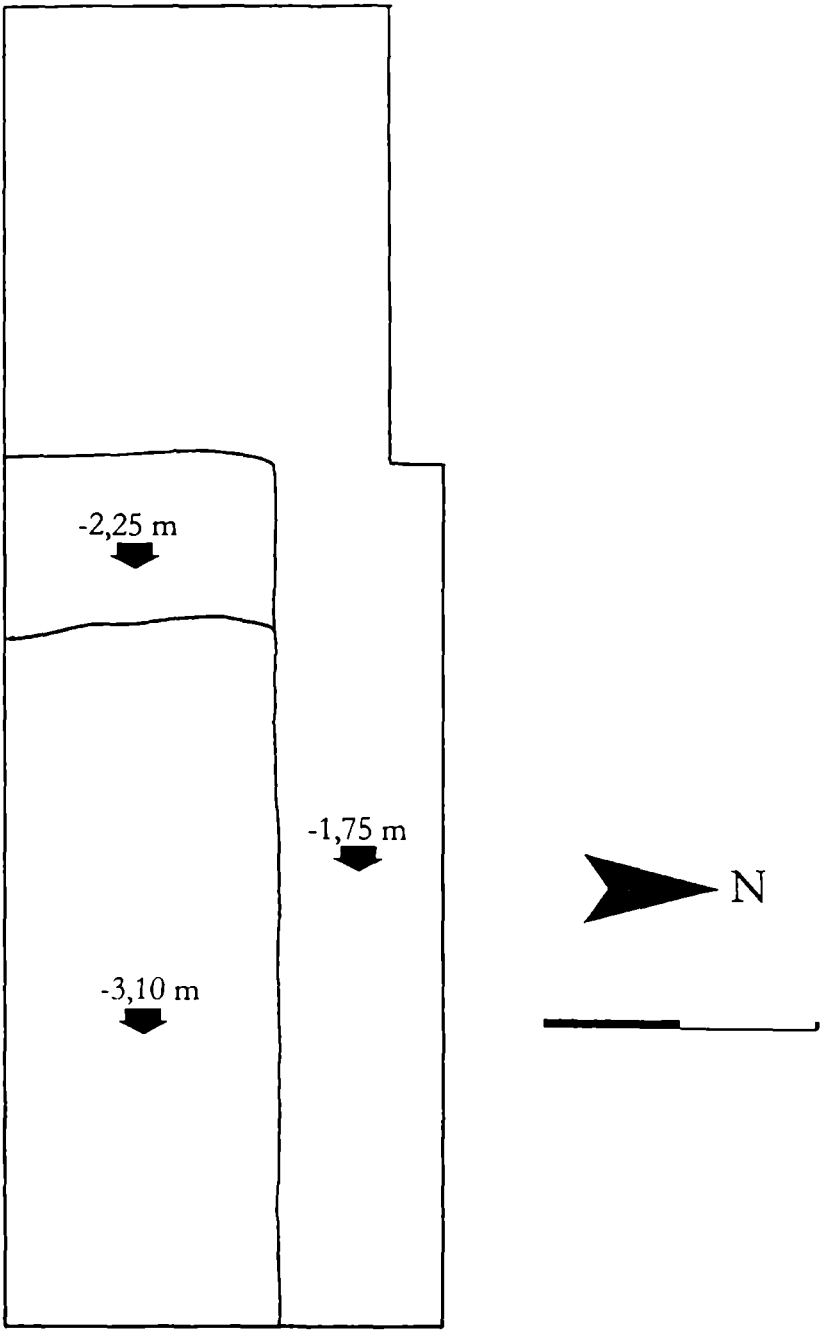
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 3. TN 2004. Camera 21.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

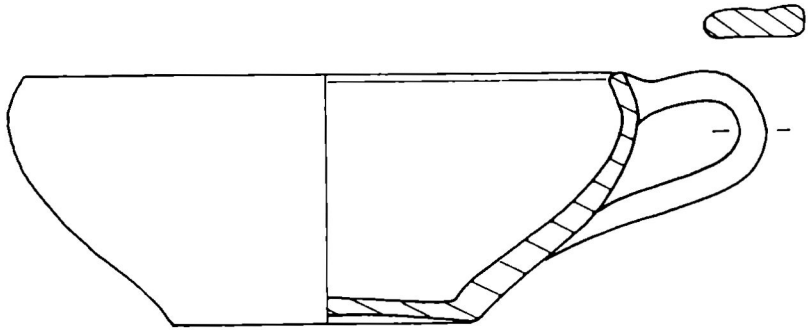
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

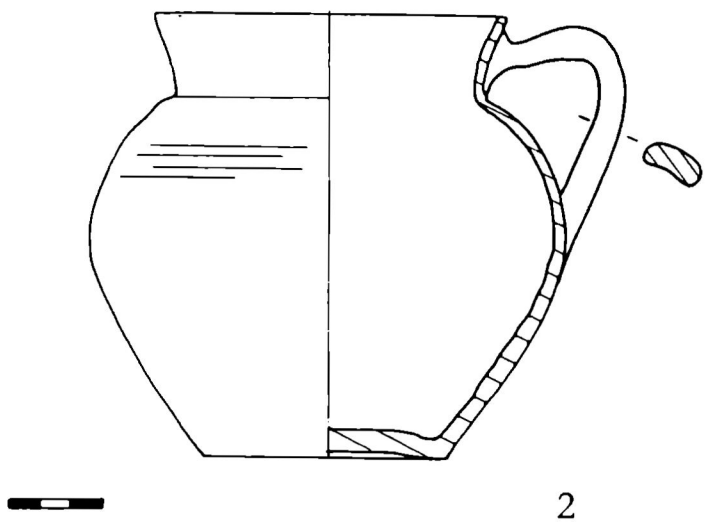
Pl. 4. TN 2004. Camera 39.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

1

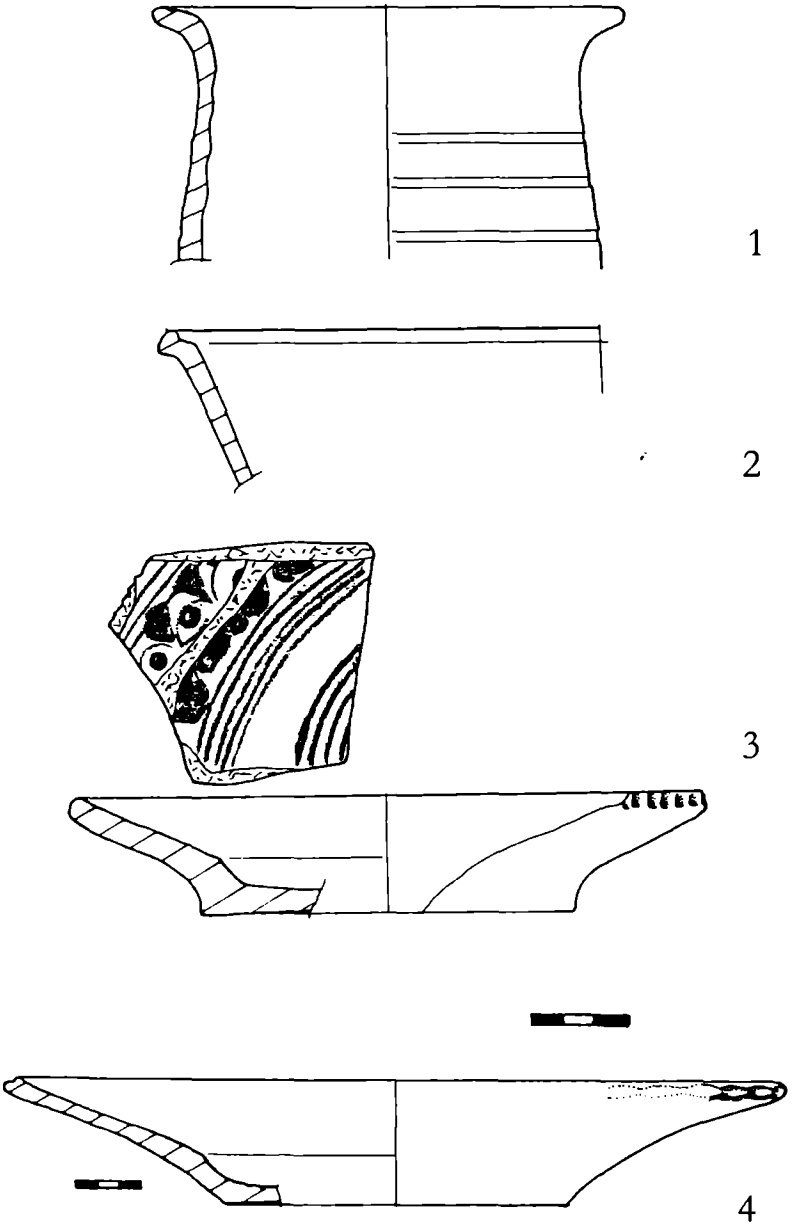

2

Pl. 5. TN 2004. Camera 21, Gr. 1. Ceramica locala. Secolul XV.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

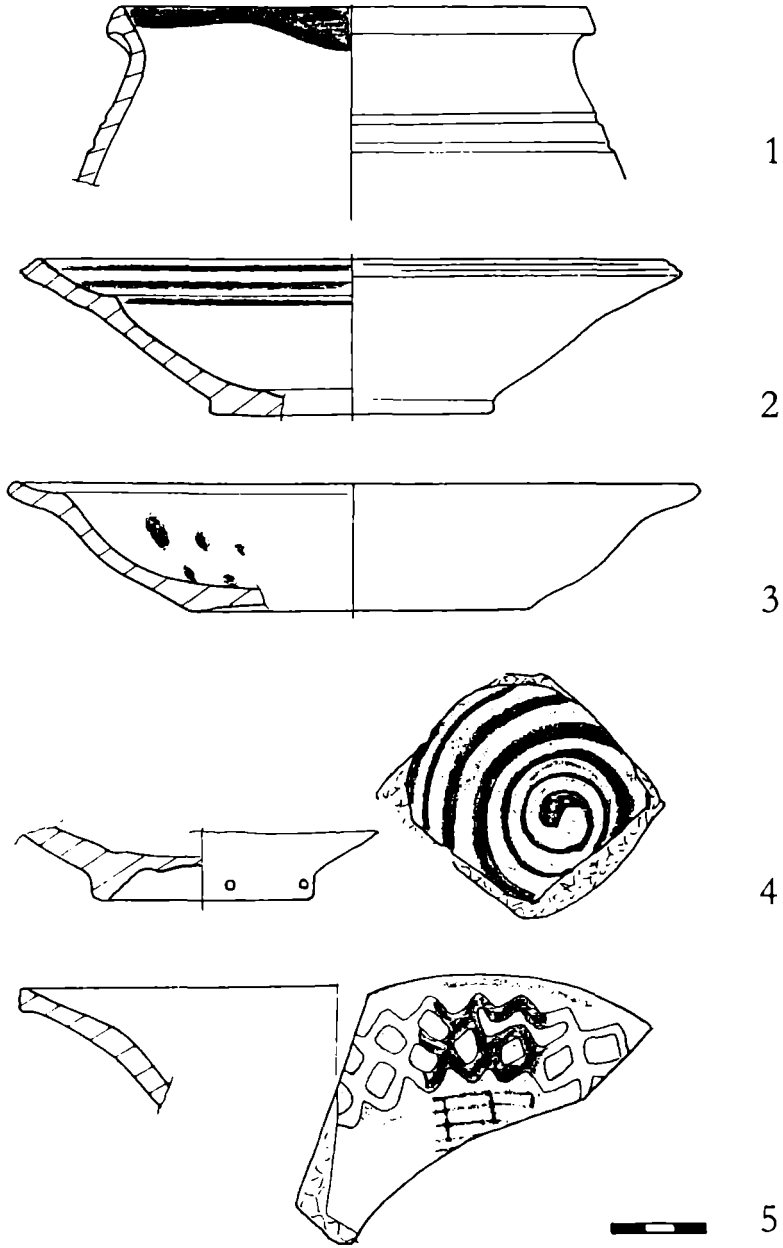
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 6. TN 2004. Camera 27. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

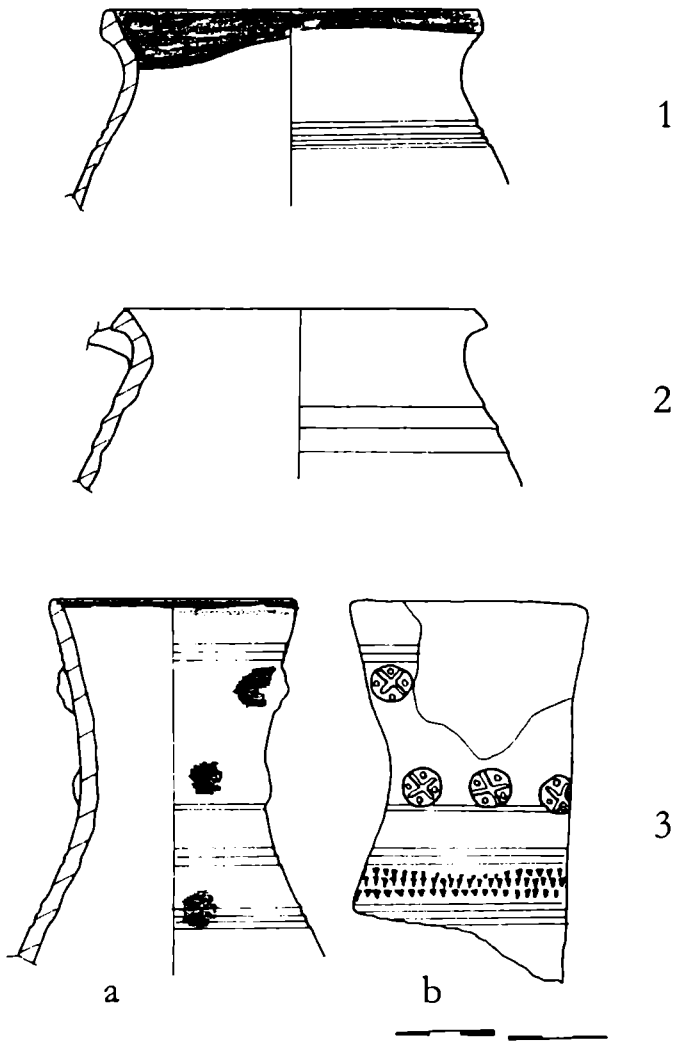
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 7. TN 2004. Camera 27. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

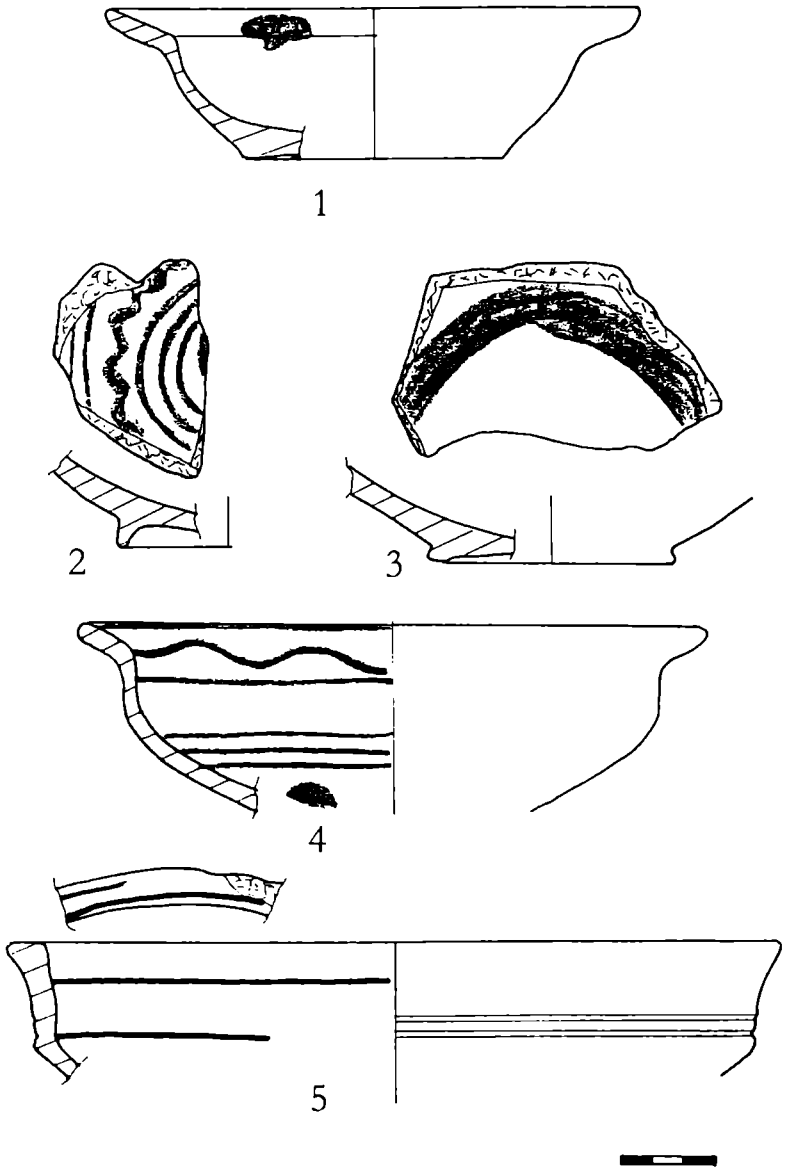
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 8. TN 2004. Camera A, -3,30 m - -4,00 m.
Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

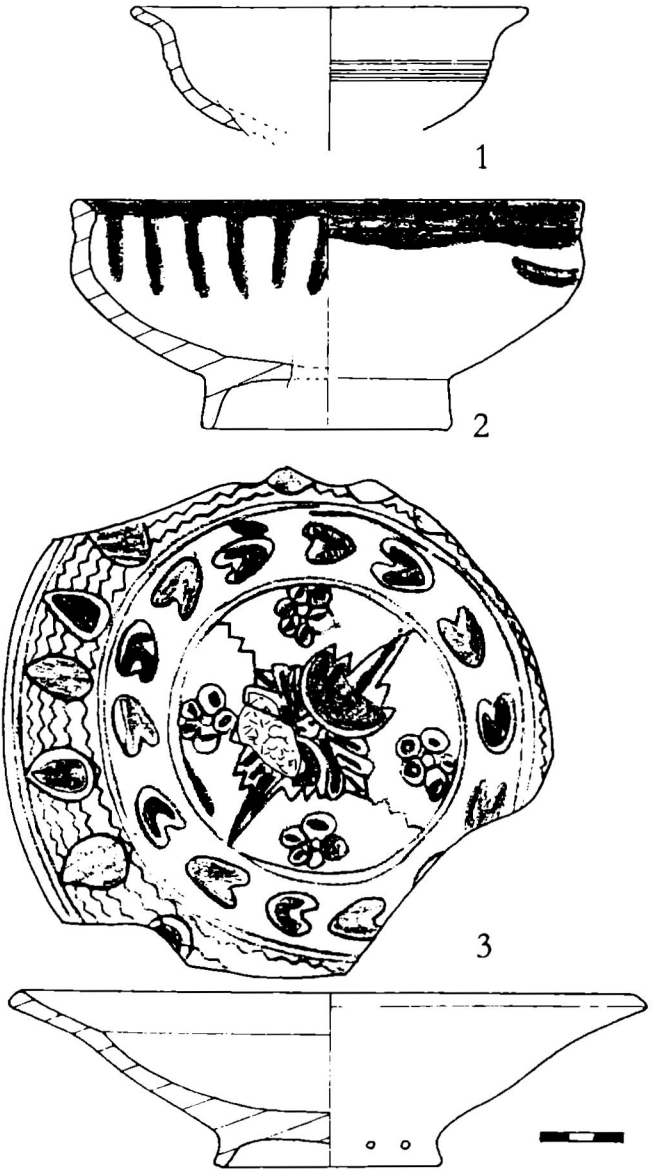
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 9. TN 2004. Camera A, -3,30 m - -4,00 m.
Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

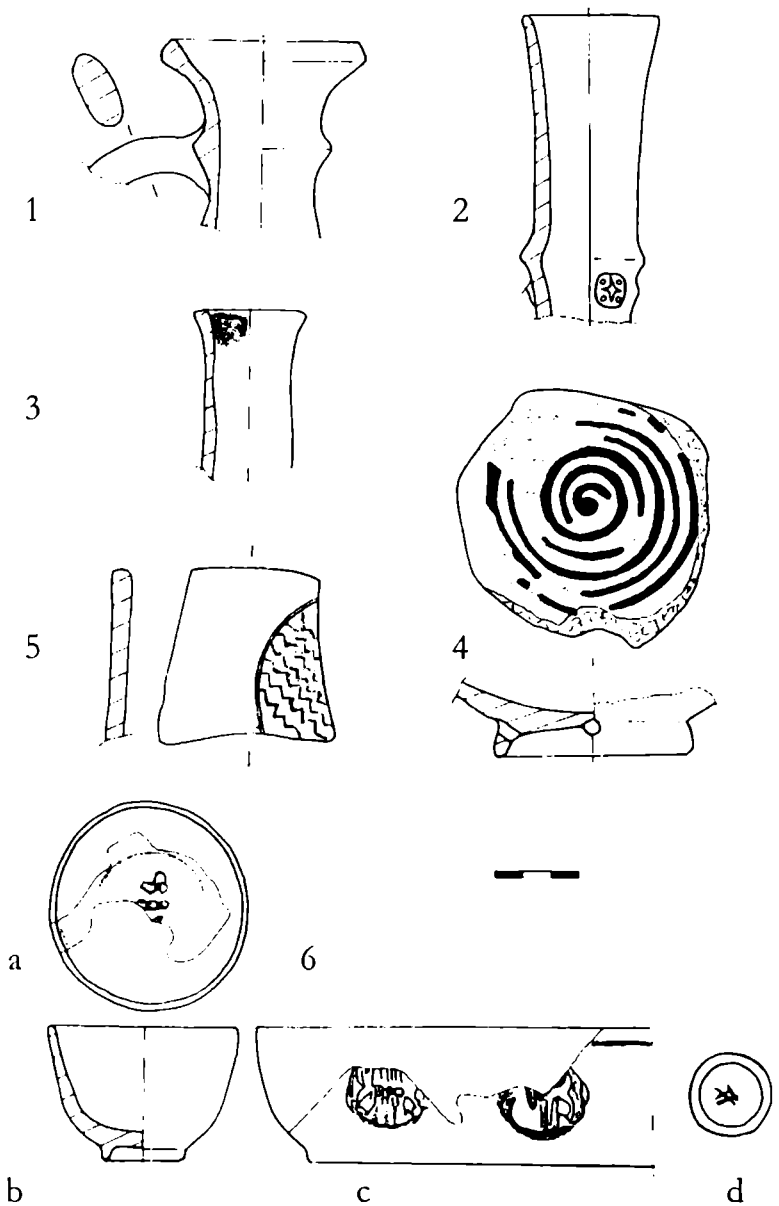
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 10. TN 2004. Camera A, -3,30 m - -4,00 m.
Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

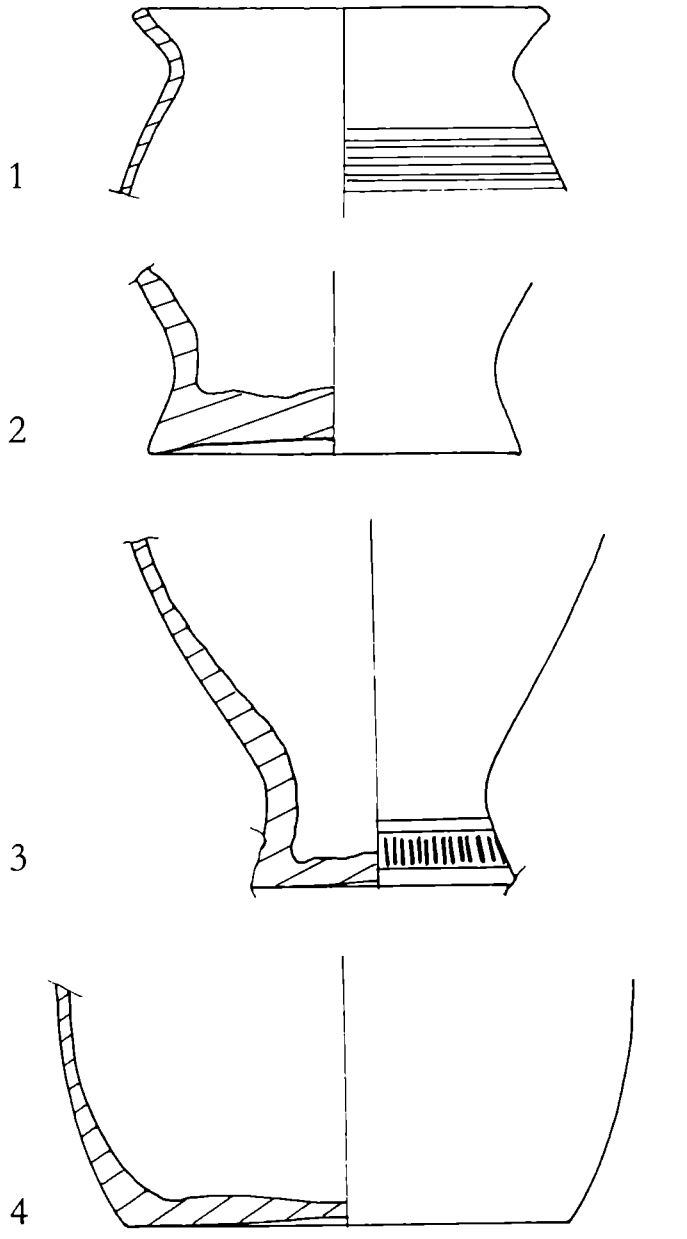
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 11. TN 2004. Camera A, -4,00 m - -4,40 m. Ceramica locala (1-5) şi de import (6). Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

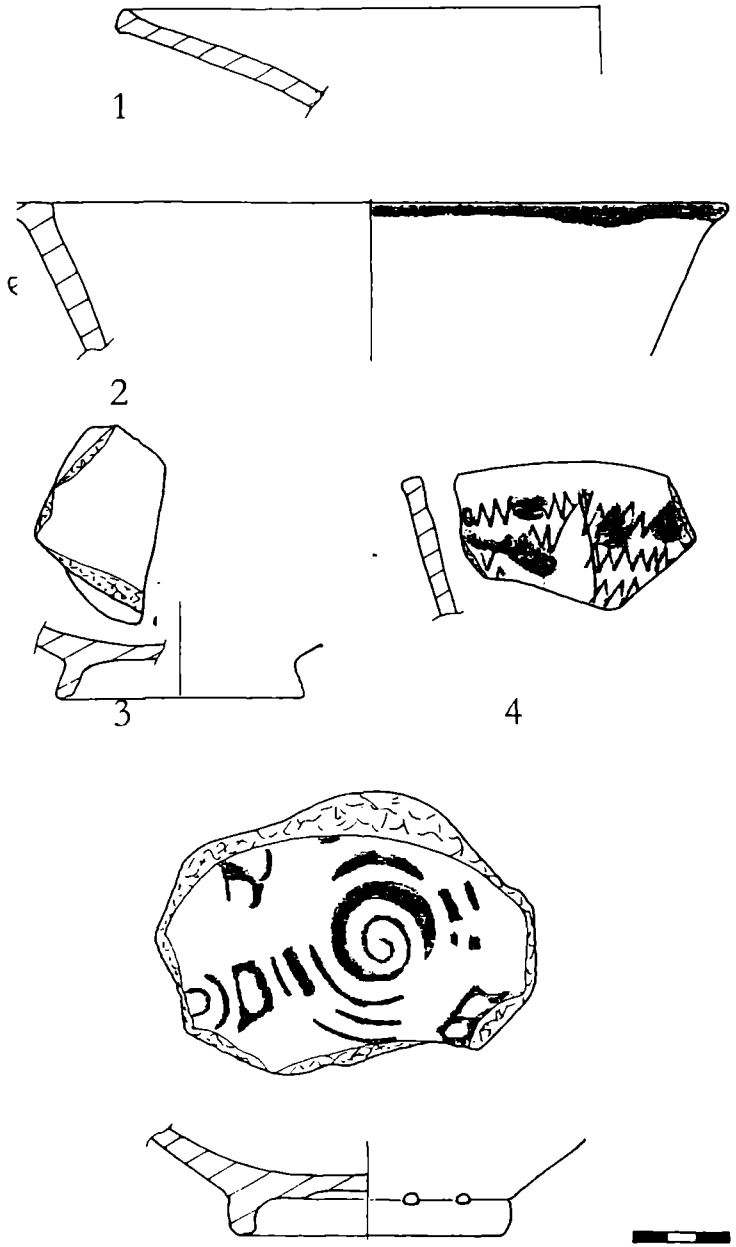
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 12. TN 2004. Camera I. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

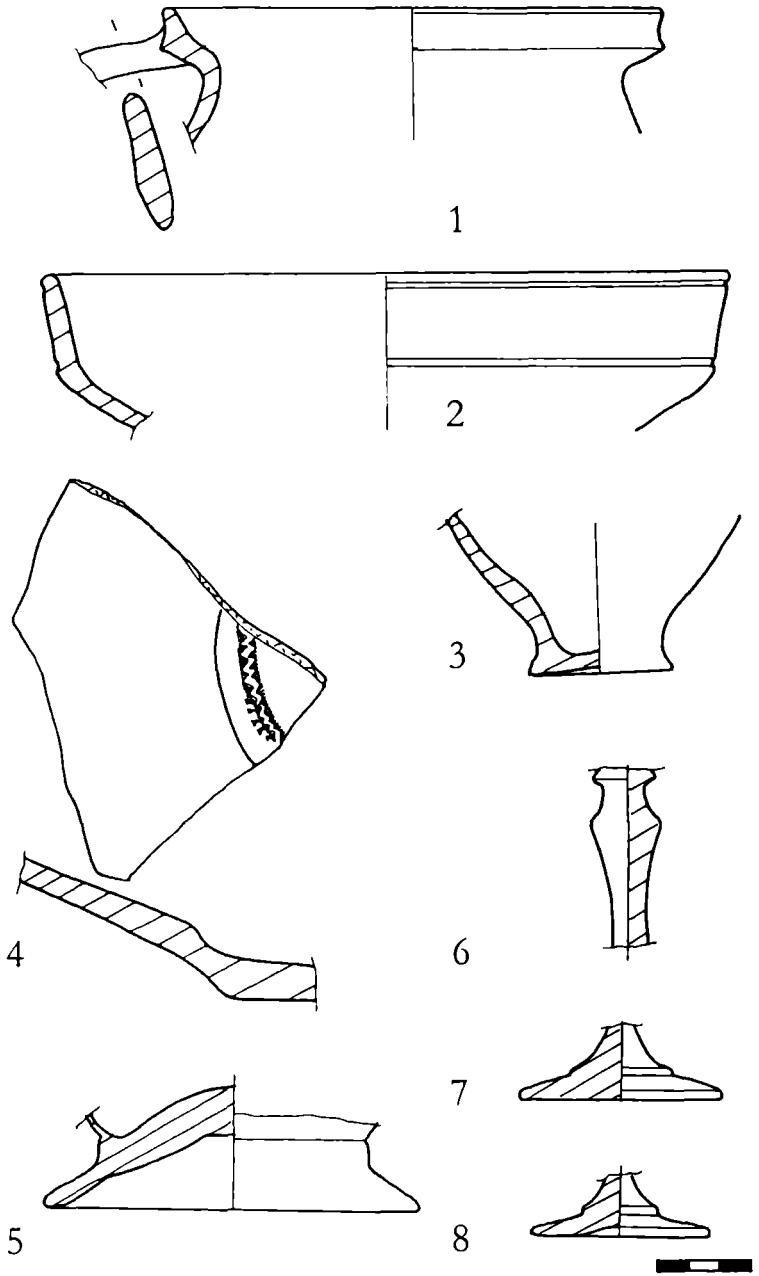
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 13. TN 2004. Camera I. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

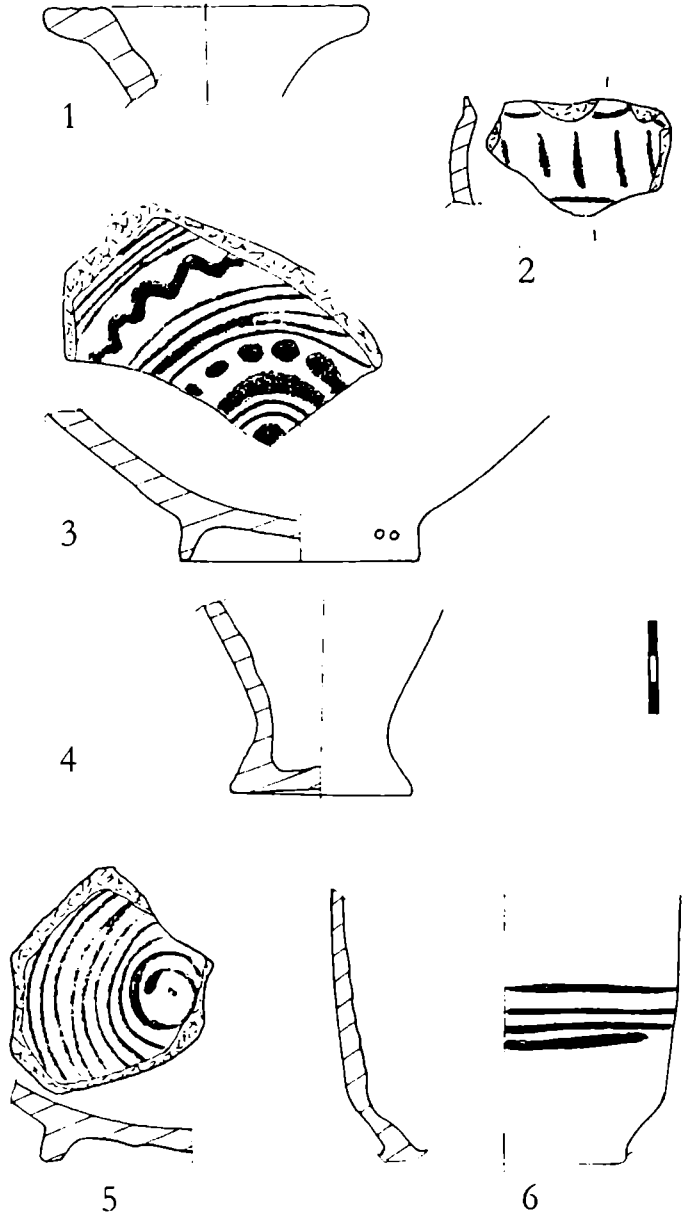
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 14. TN 2004. Camera III. Ceramica locala (1-4) şi vase de sticla (5-8). Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

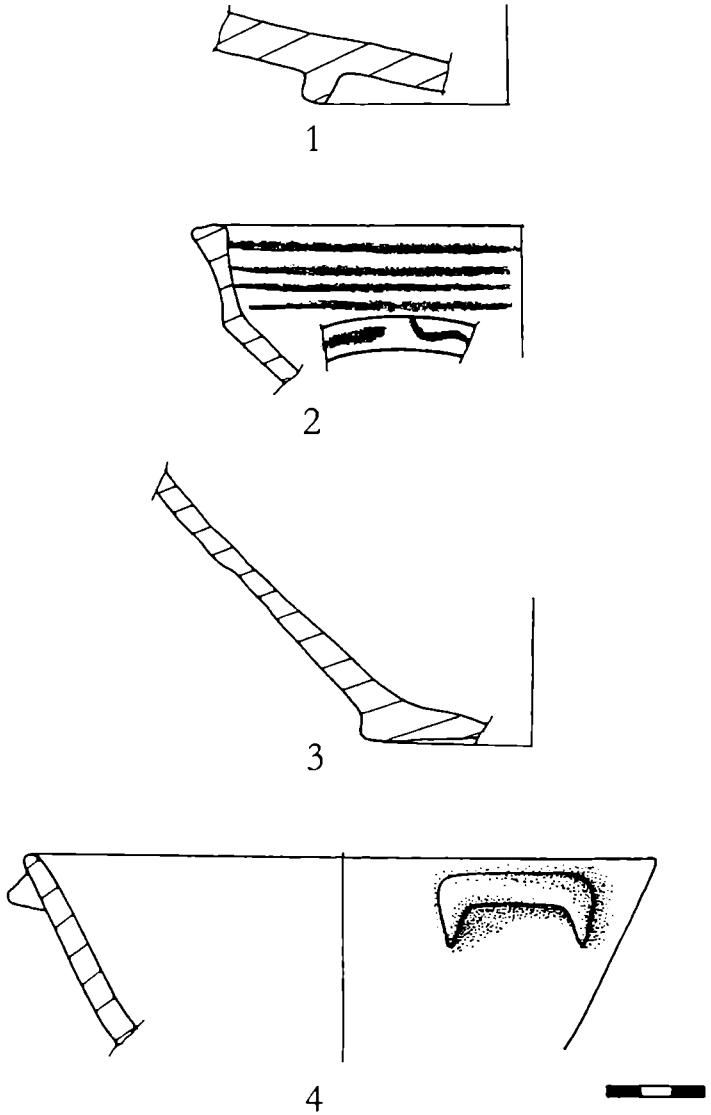
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 15. TN 2004. Camera VIII-IX. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

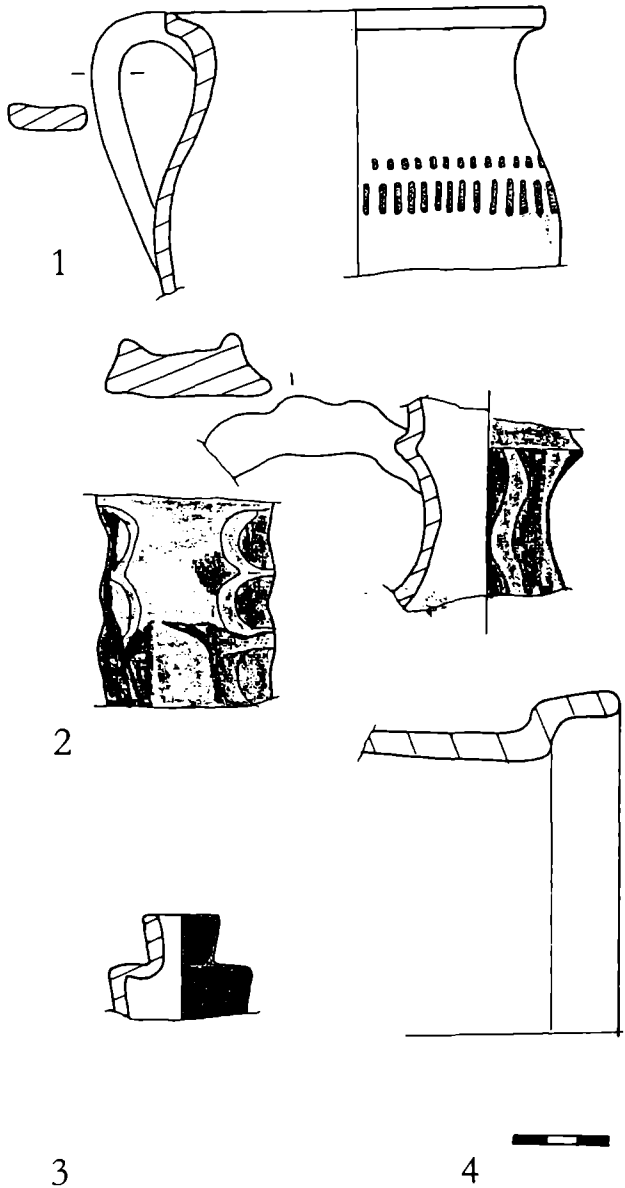
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 16. TN 2004. Camera X. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

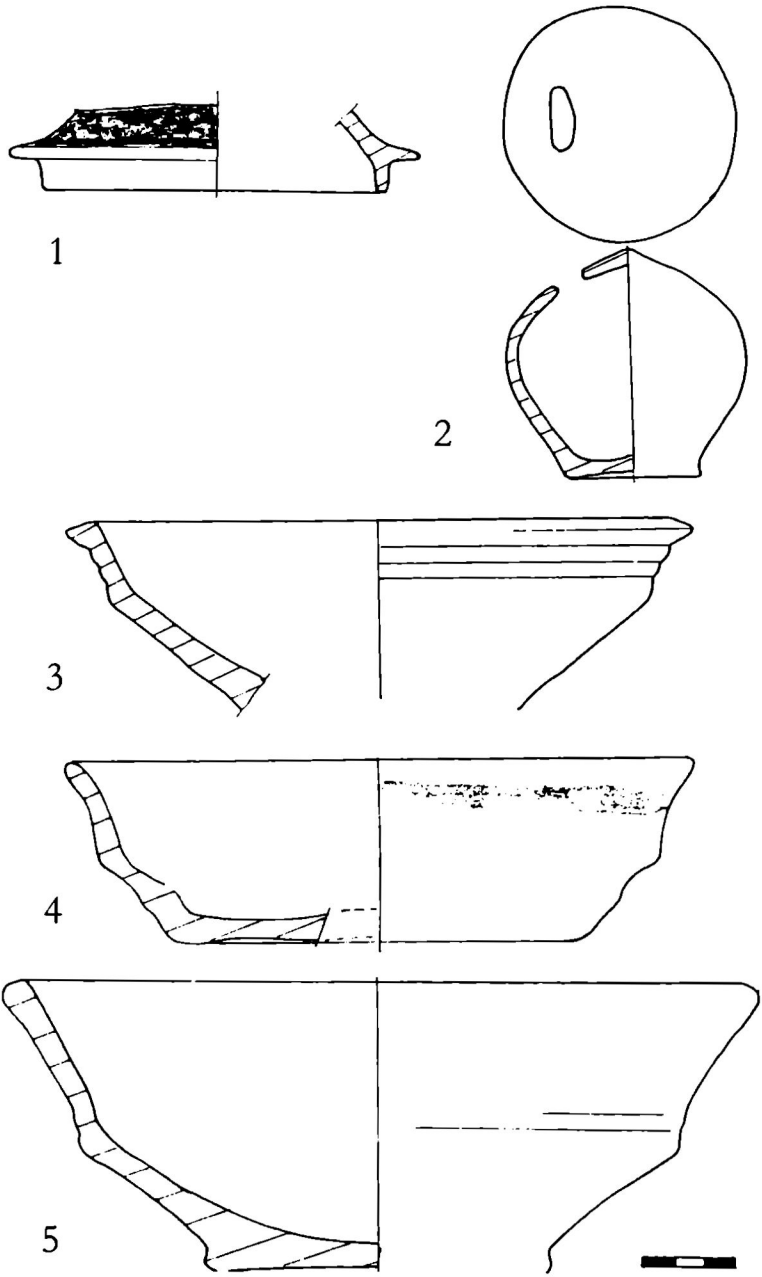
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 16. TN 2004. Camera X. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Pl. 18. TN 2004. Camera XIII. Ceramica locala. Secolele XVIII-XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

O monedă de la începutul secolului al VIII-lea descoperită în Bucureşti, pe amplasamentul „Teatrul Naţional"

Ernest Oberländer-Târnoveanu
Gheorghe Mănucu-Adameşteanu

În cursul cercetărilor arheologice întreprinse în vara anului 2004, în ziua de 15 iunie, a fost descoperită o monedă bizantină de bronz, pe latura de vest a camerei 38, între 2,30–2,45 m, într-un strat de dărâmături, cu câteva fragmente ceramice din secolul al XIX–lea. Din păcate, faptul că această depunere suprapunea direct solul viu sugerează că moneda fusese antrenată din altă parte, contextul arheologic în care a fost găsită nefiind cel original. Acesta fusese deja deranjat la mijlocul secolului al XIX-lea, cu prilejul săpăturilor efectuate la construirea Teatrului Naţional din Bucureşti.

În momentul descoperirii, moneda era acoperită de depuneri de culoare brun verzuie şi calcar, mai ales pe avers, care era complet ilizibil (se distingea vag, doar reprezentarea a doi împăraţi). În schimb, se vedeau bine elementele înscrise pe revers: valoarea nominală, numele atelierului şi numărul *officinei,* oarecum şi anul de batere: X/X/I. Iniţial, judecând după mărimea flanului şi anul de batere, părea că este vorba de o emisiune din secolul al VII-lea, mai exact din cea de a doua parte a domniei lui Heraclius. De abia după curăţare s-a putut vedea că de fapt este o monedă mai recentă, ceea ce a constituit o mare surpriză.

Moneda descoperită sub ruinele Teatrului Naţional din Bucureşti este un *follis* de la Justinianus al II-lea, emis în *officina* a 2-a de la Constantinopolis, în cursul celei de a doua guvernări, după anul XXI de domnie, ceea ce ar corespunde anilor 705-711 (Fig. 1).

Av. Legendă circulară ilizibilă. Justinianus al II-lea şi Tiberius, bust, văzuţi din faţă, purtând *divitision* şi *hlamide*, ţinând între ei cruce patriarhală de ceremonie.

Rv. A/N/N/O $\overset{+}{M}$ X/X/I, sub M B
CON
AE 3,49 g ↓ 22 mm. Surfrapată.
MIB III 43.1. Constantinopolis, anii 705-711.

Moneda este surfrapată (avers/avers) peste un *follis* mai vechi, probabil emis tot în cursul celei de a doua domnii a lui Justinianus al II-lea.

Deşi, din păcate, găsită în afara contextului ei arheologic iniţial, moneda descoperită sub ruinele Teatrului Naţional din Bucureşti prezintă o valoare documentară excepţională. Ea atestă nu numai o locuire în cursul primelor decenii ale secolului al VIII-lea pe teritoriul centrului Bucureştilor de azi, pe panta vestică

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

a colinei care dădea spre zona mai joasă, mlăştinoasă care este acum ocupată de Parcul Cişmigiu, dar contribuie, de o manieră spectaculoasă, la deslușirea ecoului unor evenimente politice care se desfăşurau în primii ani ai secolului al VIII-lea în Balcani, până în teritoriile de la nord de Dunăre.

Până în prezent, pe teritoriul Munteniei nu se cunoştea nici o descoperire monetară din această perioadă. Chiar şi descoperirile din secolul al VII-lea sunt extrem de rare. Fuseseră menționate cinci descoperiri monetare din timpul domniei lui Heraclius. Trei dintre aceste monede sunt din bronz şi două din aur. O monedă de bronz de la Heraclius provine de la Oltenița (jud. Călăraşi). Alte două monede provin din nord-vestul Munteniei. Este vorba despre o piesă de 1/2 *follis* de la Râncăciov (com. Călineşti, jud. Argeş) şi un *follis* descoperit la Piteşti (jud. Argeş). Celelalte două piese sunt *solidi*. Unul provine din zona Buzăului, iar celălalt de la Alexandria, jud. Teleorman[1].

Distribuția descoperirilor de monede de la Heraclius în Muntenia continuă încă să respecte vechiul model de difuziune pe care-l constatăm şi în cadrul emisiunilor bizantine din secolul al VI-lea în regiune. În mod surprinzător, cele mai multe descoperiri nu provin din zona învecinată imediat Dunării, aşa cum ne-am fi aşteptat, ci din interior, mai ales din regiunile colinare situate la extremitățile de nord-est şi de nord-vest ale Munteniei. Fără îndoială, distribuția descoperirilor monetare din secolele VI-VII din această regiune este în strânsă legătură şi cu evoluția demografică a regiunii şi cu situația politică din această epocă. Raritatea descoperirilor în zonele direct învecinate provinciilor Moesia Secunda şi Scythia rămâne, pentru moment, greu de explicat. Credem că ea pare să fie, în primul rând, consecința unei evitări deliberate din partea populației a ariilor de lângă fluviu, prea periculoase din punct de vedere politico-militar, în condițiile frecventelor raiduri ale slavilor, bulgarilor şi avarilor, precum şi a ripostelor nord-dunărene ale armatei bizantine. În schimb, concentrarea descoperirilor mai ales în nord-estul şi nord-vestul Munteniei, ca şi pe Dâmbovița şi Colentina mijlocie par să fie în legătură cu exploatarea sării şi cu amplasarea drumurilor utilizate pentru comercializarea acestui produs în Balcani[2].

Cele mai multe dintre monedele de bronz ale lui Heraclius descoperite în Muntenia au fost emise în primii ani ai domniei sale, respectiv în 610-611, 613-614, 613-616 (despre una din piese nu avem informații privind datarea ei, dar este destul de plauzibil ca şi aceasta să dateze tot din anii de început ai domniei). Şi în Muntenia emisiunile din anul 613-614 par să marcheze limita finală a afluxului

[1] Iliescu 1952, p. 131; Preda 1972, p. 404 şi Butnariu 1986, p. 220, nr. 88; Mitrea 1984, p. 188, nr. 140; Poenaru Bordea şi P. I. Dicu 1989, p. 79, nr. 95, tipul *MIB*, III, 225, THE, a. 610-611; *Ibidem*, p. 81, nr. 121, tipul *MIB*, III, 160, CON, a. 613-614; Oberländer-Târnoveanu şi M. Constantinescu 1994, p. 331, nr. 32, tipul *MIB*, III, 8a, CON, a. 613-616; Preda 1959, p. 251, nr. 1; Spiru, 1960, p. 554; Preda 1972, p. 395 şi Butnariu 1986, p. 216, nr. 1, tipul *MIB*, III, 39, CON, a. 632-635/636. Pentru ansamblul descoperirilor monetare din secolul al VII-lea din spațiul Dunării de Jos, Iacob 2000, p. 485-498.

[2] Oberländer-Târnoveanu 2002, p. 167-168 şi 180.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

regulat al emisiunilor din metal comun bizantine. În această regiune, fenomenul pare să se fi petrecut ceva mai devreme decât în alte teritorii de la nord de Dunăre, cum ar fi, de exemplu, în Oltenia şi Banat, unde se cunosc şi descoperiri de monede de bronz din anii 614-615 şi 615/6-623/4[3]. Încetarea pătrunderii monedelor de bronz în Muntenia spre mijlocul deceniului al doilea al secolului al VII-lea este sincronă cu evoluţiile care aveau loc în acelaşi timp în majoritatea aşezărilor de la Dunărea de Jos[4] şi din Moldova[5]. În mod paradoxal, credem că încetarea afluxului de monede de bronz la nord de Dunăre s-a datorat mai puţin unor factori economici, sociali sau politici locali, cât mai ales unor schimbări dramatice petrecute în lumea provincială romano-bizantină de la Dunărea de Jos. Retragerea garnizoanelor şi funcţionarilor din majoritatea fortificaţiilor bizantine din provinciile Scythia şi Moesia Secunda, a privat regiunea de cea mai importantă sursă de numerar proaspăt, prin trimiterea periodică a stipendiilor şi donativelor lor de la Constantinopol. În acelaşi timp a avut loc şi dezintegrarea ultimelor vestigii de viaţă urbană în majoritatea aşezărilor orăşeneşti din cele două provincii şi o dată cu aceasta şi a reziduurilor de circulaţie monetară care mai supravieţuiseră pe plan local. Populaţia provincială care a rămas pe loc, fie că a abandonat uzul monedei mărunte, fie că a fost constrânsă să folosească în continuare emisiunile mai vechi, inclusiv cele greceşti imperiale şi romane care mai erau accesibile. Cum teritoriile provinciilor romano-bizantine de la sud de fluviu constituiau sursa principală de aprovizionare cu monedă a populaţiilor nord-dunărene (prin schimburi sau jaf), încetarea sosirii de numerar proaspăt aici s-a repercutat imediat şi pe teritoriul Munteniei şi Moldovei.

În ceea ce priveşte numerarul de aur, în cadrul descoperirilor din Muntenia sunt reprezentate mai ales emisiunile de la începutul şi sfârşitul domniei lui Heraclius. Şi în acest caz avem de a face cu o situaţie deosebită faţă de cea întâlnită în Banat şi Oltenia sau în Pannonia. La vest de Olt, mai ales în Banat, Ungaria şi

[3] *Idem*, 2001, p. 53-54 şi *Idem*, 2002 b, p. 164-165.

[4] Sâmpetru 1971, p. 217-245; Oberländer-Târnoveanu 1996, p. 102-103 şi nota nr. 23. De la Novac (Sviştov), din nordul Bulgariei, din zona învecinată Munteniei provine un *follis* al lui Heraclius emis la Cyzic în anul 611-612, cf. Dimitrov 1998, p. 111, nr. 178. Şi la Odessos, în aşezarea care suprapune termele romane, locuirea pare să se întrerupă în anul 615-616, cf. Lazarenko 1998-1999, p. 150-166. În alte aşezări romano-bizantine de la sud de Dunăre situaţia este diferită. Astfel, la Durostorum monedele de bronz pătrund relativ constant până în jurul anului 620. După o întrerupere de circa un deceniu afluxul emisiunilor de bronz se reia după 629, cf. Oberländer-Târnoveanu 1996, p. 119-120, nr. 37-62. Şi la Veliko Tărnovo ultimele monede de bronz datează din anul 618-619, cf. Dočev 2002-2003, p. 292.

[5] Pe teritoriul Moldovei se cunosc câteva descoperiri izolate de monede de bronz de la Heraclius, între care se pot menţiona cele de la Comăneşti (jud. Bacău), Dorohoi (jud. Botoşani), Fălticeni (jud. Suceava), Huşi (jud. Vaslui) şi zona Tecuci, la care se adaugă cea de la Alcedar (raionul Rezina), din Basarabia. Cele mai recente monede de bronz, bine datate, din Moldova, sunt din anii 612-613. Este vorba de moneda de la Comăneşti şi cea provenind din săpăturile de la Alcedar. Datarea în anii 619-620 a monedei din zona Tecuci ni se pare neverosimilă, cf. Oberländer-Târnoveanu 1998-2001, p. 320-321.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Serbia de Nord, sunt extrem de răspândite emisiunile din anii 615-626. Asemenea piese lipsesc, până în prezent, în cadrul descoperirilor din Muntenia. Dacă această observație va fi confirmată și de descoperirile ulterioare, faptul ar putea să reflecte o specificitate a situație politice locale[6]. S-a dovedit că descoperirile de *solidi* de la Heraclius din "Barbaricum" reprezintă părți ale plăților politice efectuate de bizantini către confederația avară și a redistribuirilor interne, dinspre centrul Qa'aganatului, spre nucleele politico-militare regionale sau locale[7]. Absența din Muntenia a descoperirilor de monede din anii 613-629 ar putea indica faptul că această regiune prezenta puțin interes, atât pentru avari, cât și pentru bizantini.

Descoperirea, la Alexandria, a unei monede de aur de la Heraclius, are o importanță cu totul aparte. Ea face parte dintr-o emisiune târzie, care este extrem de rară în cadrul descoperirilor din spațiul avaric. În schimb, ea este prezentă în număr mare în cadrul descoperirilor din teritoriile situate la nordul Mării Negre, unde în anii '30 ai secolului al VII-lea se ridica un nou centru de putere politico-militară care domina stepele, cel al Bulgariei Mari, aliată a Imperiul Bizantin. Descoperirile importante de monede de aur și argint bizantine din anii 626-641, ca și de somptuoase obiecte din metale prețioase de origine imperială din zona adiacentă litoralului nord și vest-pontic sunt o urmare a plăților politice consistente dirijate de bizantini către confederația bulgară a lui Kubrat[8].

Prezența unei astfel de emisiuni tardive se înscrie într-un context politico-militar mai larg, care a condus și la difuzarea monedei de bronz în câteva zone de la sud de Dunăre. După anul 629, la Durostorum, Tomis sau Callatis, ca și în alte locuri din Dobrogea sau Bulgaria de Nord, ca de exemplu, la Novae (Svištov), se remarcă un reviriment al pătrunderii emisiunilor de bronz[9]. Acest fapt a fost pus în legătură cu restabilirea controlului bizantin asupra unor teritorii ale Scythiei și Moesiei Secunda după încetarea conflictului din Orient. Frecvența monedelor bătute în Egipt în anii 618-628 în cadrul acestor descoperiri poate constitui un

[6] Madgearu 1997, p. 151-156 consideră că avarii au controlat, între anii 614-680, Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea. Dovezile invocate de autor pentru a justifica existența unei stăpâniri avarice directe asupra întregului spațiul al Dunării de Jos și zonei nordice a Balcanilor nu sunt suficiente și concludente pentru a documenta o astfel de realitate.

[7] Somogyi 1997, p. 111-120 și Oberländer-Târnoveanu 2002 b, p. 138-142.

[8] Smedley 1988, p. 111-130.

[9] Oberländer-Târnoveanu 1996, p. 104 și 119-120. Pentru situația din zonele de la vest de Durostorum, cf. Dimitrov 1991, p. 704, nota nr. 24. Fără îndoială că situația de la Novae nu este singulară. Din păcate însă, suntem încă foarte puțin informați asupra realităților monetare din regiunile situate între Balcani și Dunăre, datorită faptului că numismații bulgari nu publică în mod curent descoperirile izolate aflate în colecții publice sau private. Acest fapt duce la crearea unei imagini false, după care la sud de Dunăre ar lipsi descoperirile de monede bizantine din secolul al VII-lea, în timp ce ele apar la Nord de fluviu. În realitate, deși rare, ele sunt prezente, după cum o atestă publicațiile recente, care publică în mod sistematic toate descoperirile cunoscute dintr-o zonă. Vezi în acest sens lucrarea lui Lazarov 2001, p. 50, nr. 38, care publică o monedă de 1/2 *follis* de la Constans al II-lea (MIB III 185, Constantinopol, a. 660-668) descoperită în zona cetății Provadija (Probatos).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

indiciu că după terminarea luptelor cu persanii, trupe din Orient, ca şi unităţi ale flotei au fost trimise la Dunărea de Jos[10]. Înviorarea procesului de pătrundere a monedei de bronz şi de aur bizantine la sud de Dunăre a avut ca şi consecinţă reluarea difuziunii ei şi în zonele de dincolo de fluviu, prin contacte economice sau prin deplasarea persoanelor.

Deşi încă modeste din punct de vedere numeric, descoperirile monetare din anul 630 din Muntenia indică faptul că autorităţile bizantine au vizat nu numai restabilirea controlului asupra unor teritorii ale fostelor provincii Scythia sau Moesia Secunda, dar au încercat să asigure o stabilitate suplimentară a noii stăpâniri prin câştigarea bunăvoinţei forţelor politice care dominau spaţiile nord-dunărene. Fără îndoială, a fost vorba despre modificarea vremelnică a raporturilor de forţe politico-militare din spaţiul de la sud şi nord de Dunăre, o dată cu refacerea vremelnică a capacităţii de intervenţie a bizantinilor, pe fondul declinului puterii avare. Şi în acest caz, pe lângă detaşarea unor unităţi ale armatei din Orient şi a flotei din Occident, s-a recurs la mijloacele diplomatice bine rodate, cum ar fi, de exemplu, plata stipendiilor în monede din metale preţioase şi comerţul transfrontalier.

Monedele de bronz vor mai ajunge, sporadic, pe teritoriile Banatului, Olteniei, Munteniei şi Moldovei şi după moartea lui Heraclius. După un hiatus de circa 40 de ani, seria descoperirilor de monede de bronz din Muntenia se reia în vremea lui Constans al II-lea. Pe teritoriul Munteniei se cunoaşte o singură monedă de bronz de la acest împărat. Este vorba despre o piesă de 1/2 *follis* bătută la Carthagina între anii 651/652-655/656. Ea provine din zona Novaci (com. Mihăileşti, jud. Ilfov), pe cursul Argeşului Inferior[11]. Monedele de bronz de la Constans al II-lea emise la Carthagina, ca şi în alte ateliere occidentale, nu mai reprezintă apariţii izolate la Dunărea de Jos şi în bazinul Mării Negre în anii '40-'50 ai secolului al VII-lea. Prezenţa lor în regiune pare să indice implicarea directă a trupelor din Exarhatul Africii, Ravennei şi din Sicilia în acţiunile militare de restabilire a autorităţii imperiale la Dunărea de jos, în Balcani şi bazinul Mării Negre[12].

Descoperirile izolate de monede de bronz dovedesc faptul că pătrunderea lor la nord de Dunăre, în Banat, Oltenia şi Moldova, va continua, sporadic, în timpul lui Constans al II-lea (642-668). Astfel de cazuri sunt cu atât mai remarcabile, cu cât apariţiile monedelor de bronz emise de urmaşii lui Heraclius constituie rare excepţii chiar şi în zonele mai apropiate de litoralul Mării Negre.

În Oltenia cunoaştem o singură descoperire. Este vorba de o jumătate de *follis* emis între anii 647-655, provenit, probabil, din zona Romula-Reşca (com. Dobrosloveni, jud. Olt). În colecţia Muzeului Banatului se păstrează un *follis* de la

[10] Oberländer-Târnoveanu 1996, p. 104. Restabilirea controlului bizantin în spaţiul dintre Balcani, Dunăre şi Marea Neagră după 630 este admisă şi de unii istorici bulgari, cf. Petrov 1981, p. 41-42.
[11] Preda 1960, p. 474, nr. 27.
[12] Oberländer-Târnoveanu 1996, p. 104-105.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Constans al II-lea, provenit dintr-o localitate neprecizată din Banatul istoric. Inițial, moneda a fost înregistrată ca fiind un *follis* de la Constantinus al IV-lea. Piesa face parte dintr-o donație făcută acestei instituții, în anul 1887 de către Zs. Ormós. Există mai multe informații, după care monedele bizantine de bronz din colecție proveneau, în marea lor majoritate din descoperiri de la Orșova și Moldova Veche. De aceea credem că este destul de plauzibil ca și acest *follis* să provină dintr-o localitate din zona dunăreană a Banatului[13].

Printre ultimele monedele bizantine de bronz din secolul al VII-lea cunoscute până în prezent în spațiul carpato-nistrean se numără și cei doi *folles* de la Constans al II-lea (641-668), proveniți din zona Bârladului. Unul datează din anul 642-643, iar celălalt din 656-657. Nu excludem faptul ca monedele din muzeul de la Bârlad să reprezinte piese care au făcut parte din tezaurul de la Obârșeni (com. Voinești, jud. Vaslui)[14], ale cărui ultime monede bine datate sunt din anul 641-642, deși unele piese ar putea fi chiar mai târzii, până în jurul lui 656.

În Muntenia se cunosc și câteva descoperiri de monede de aur și argint din vremea lui Constans al II-lea. Un *solidus* constantinopolitan emis între anii 659/661-668 de către Constans al II-lea, Constantin al IV-lea, Heraclius și Tiberius, provine din zona Curcani (com. Curcani, jud. Călărași)[15], cea mai recentă monedă de aur din secolul al VII-lea cunoscută până în prezent pe teritoriul Munteniei. Un *hexagrammon* de la acest împărat, asociat cu fii săi, emis la Constantinopol între anii 659-668, face parte din tezaurul de la Piua Petrii (com. Giurgeni, jud. Ialomița)[16]. Descoperirea s-a păstrat în mod fragmentar, monedei menționate mai sus adăugându-i-se și două *hexagrammata* de la Constantin al IV-lea, Heraclius și Tiberius, bătute tot în atelierul metropolitan, în cursul anilor 668-673[17].

Tezaurul de la Piua Petrii se înscrie într-un orizont de descoperiri care acoperă întreg spațiul Dunării de Jos, de la Galați, în sudul Moldovei, până la Drăgășani, Priseaca și Vârtop, în Oltenia[18]. Ascunderea tuturor este databilă în jurul anului 680. Sub o formă sau alta, tezaurele de *hexagrammata* de la nordul Dunării de Jos s-au constituit prin acumularea timp de o generație sau două a unor sume expediate de la Constantinopol, în schimbul unor servicii politice. A fost

[13] Oberländer-Târnoveanu 2002 b, p. 167-168.

[14] Oberländer-Târnoveanu și Popușoi 1992, p. 230, nr. 7-8.

[15] Monedă inedită, de 4,45 g, aflată în col. CN-BAR, Registrul "Aur", inv. 1657. Identificarea aparține cercetătorului O. Iliescu.

[16] Pauker 1945, p. 53; Preda 1972, p. 406; Mitrea 1975, p. 119 și Butnariu 1983-1985, p. 223, nr. 113. Ultimul autor citat vorbește doar de monede de la Constantin al IV-lea, ceea ce, evident, este o eroare. Piesa face parte din tipul *DOC*, II, 2, clasa a V-a, CON, a. 659-668. Primii care au ajuns la concluzia că descoperirea de la Piua Petrii este un tezaur dispersat au fost Poenaru Bordea și Donoiu 1981-1982, p. 243. Vezi de asemenea Oberländer-Târnoveanu 1998-2001, p. 326.

[17] Oberländer-Târnoveanu 2002 b, p. 167-168. Monedele fac parte din tipul *DOC*, II, 2, CON, clasa a II-a, a. 668-673.

[18] Mitrea 1975, p. 113-125; Mitrea 1987, p. 380; Butnariu 1983-1985, p. 224, nr. 173-174 și Oberländer-Târnoveanu 2002 b, p.144-147.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

vorba de o evoluție organică, desfășurată de-a lungul a mai multor decenii. Tezaurele constau din asamblarea unor sume punctuale, reprezentate de monede provenind din emisiuni compacte din punct de vedere cronologic.

Dacă ținem seama de faptul că în cea de-a doua jumătate a secolului al VII-lea *hexagrammata* pierduseră funcția lor inițială, din vremea lui Heraclius, aceea de monede destinate plăților militare cu caracter excepțional[19], devenind monede destinate distribuțiilor legate de ceremonialul imperial, vom înțelege mai bine funcția și semnificația acestor tezaure. În timpul domniilor lui Constans al II-lea și Constantin al IV-lea ritmul și volumul emisiunilor de *hexagrammata* au fost dictate de evenimentele majore din viața familiei imperiale - jubileele, asocierea sau îndepărtarea unor colegi de la exersarea puterii supreme. Monedele de argint erau oferite anturajului de la Curte sau unor conducători politici străini, aliați ai Imperiului.

Date suplimentare asupra rolului acestor piese se pot obține și din studierea repartiției tezaurelor de *hexagrammata*. Descoperirile publicate arată o concentrare a lor în afara granițelor imperiale. Se cunosc tezaure importante în Siberia Occidentală, în Caucaz, în ținuturile de la nordul Dunării și centrul Balcanilor, în teritorii de mare importanță strategică, multe dintre acestea, cunoscute ca fiind locuite de populații aliate cu Bizanțul (armenii, gruzinii, lazii, abhazii, turcii occidentali și sârbii)[20]. Difuziunea masivă a *hexagrammelor* în zonele situate în afara granițelor bizantine a fost favorizată și de voga pe care au cunoscut-o în secolul al VII-lea fastuoasele garnituri vestimentare, bijuterii, precum și vesela profană sau sacră din argint, ale căror sursă de materie primă au constituit-o, cel mai adesea, chiar monedele bizantine topite.

Datorită acestui fapt, descoperirile monetare de acest tip reprezintă o importantă sursă pentru studierea evoluției controlului imperial asupra unor poziții cheie de la Dunărea de Jos, în cea de-a doua jumătate a secolului al VII-lea. Din acest punct de vedere, apariția unui asemenea centru de putere, aliat al Bizanțului, în zona de vărsare a Ialomiței în Dunăre nu este întâmplătoare, dacă ținem seama de rolul strategic al acestui râu, ca axă de comunicație spre interiorul Munteniei și spațiului intracarpatic, de control a unuia din cele mai importante vaduri danubiene și importanței economice a zonei de vărsare a Ialomiței în cadrul mișcărilor de transhumanță și în comerțul cu sare.

Ascunderea tezaurelor de la Galați, Piua Petrii, Drăgășani, Priseaca și Vârtop a fost pusă în conexiune cu tulburările produse în cadrul societății locale și în lumea populațiilor slave așezate la nordul Dunării, în jurul anilor 679-681, o dată sau imediat după migrația bulgarilor în Balcani. Cu această ocazie au fost lichidate cele mai mari părți ale pozițiilor bizantine în teritoriile de la nord de Balcani și din zona Gurilor Dunării, o dată cu constituirea statului bulgar.

[19] Vezi în acest sens Hahn, *MIB*, III, p. 99.

[20] Yannopoulos 1978, p. 102-108, Radoměrský 1953, p. 109-127; Gedai 1969, p. 107, sub denumirea de Nemesverbók și Radić 1994, p. 75-84.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

În lipsa unor mențiuni directe în izvoarele contemporane, restabilirea unor raporturi politice dintre Imperiul bizantin și teritoriile nord-dunărene din zona de vărsare a Ialomiței poate fi interpretată numai pe baza unor date oferite de descoperirile monetare. Este destul de evident că sporirea interesului autorităților imperiale pentru teritoriile din estul Munteniei face parte dintr-un proces politico-diplomatic mai larg, care a vizat și zona Gurilor Dunării, inclusiv sudul Moldovei. El s-a produs în contextul declinului autorității Qa'aganatului avar, după înfrângerea suferită în anul 626, mai exact după victoria repurtată pe frontul persan în 629. Autoritatea bizantină la nordul Dunării, din zona cuprinsă între Porților de Fier și vărsarea Siretului a fost revigorată de campania din anul 658 a împăratului Constans al II-lea contra "Sklaviniilor" din interiorul Balcanilor, din Thracia sau din Macedonia. Aceste acțiuni au reafirmat atât forța armatei imperiale, cât și interesul politic pentru vechile posesiuni teritoriale, ocupate între timp de triburile slavilor. Nu întâmplător, după 659, încep să pătrundă la nord de Dunăre *hexagrammele*, care alcătuiesc cel mai vechi "strat" în structura tezaurelor de la Drăgășani, Priseaca, Vârtopu, Galați și Zemianský Vrbovok (Nemesverbók). Încetarea acestor raporturi s-a produs în contextul unor tulburări grave care au avut loc în jurul anului 680, după cum o indică datarea unora din tezaurele menționate mai sus.

După cum am mai arătat, moneda de la Justinianus al II-lea și Tiberius descoperită în ruinele Teatrului Național din București este prima piesă de la începutul secolului al VIII-lea cunoscută până în prezent în Muntenia. Cu toate acestea ea nu este o apariție pe de-a întregul singulară în spațiul nord-dunărean și nici în partea de nord-est a Balcanilor. Un *solidus* de la Justinianus al II-lea, emis între anii 685-692 provine din sudul Banatului, probabil din împrejurimile orașului Făget (jud. Caraș-Severin)[21]. Alte două monede ale acestui împărat au fost descoperite în Dobrogea, dintre care una pe malul Dunării, la Topalu (jud. Constanța)[22]. În zona Varnei este semnalată descoperirea unui excepțional tezaur de monede de aur, care se încheie cu un *solidus* emis în prima domnie a lui Justinianus al II-lea[23]. Mai la sud, la Messembria a fost descoperit un tezaur de

[21] Somogy 1997, p. 133-134. În ciuda scepticismului autorului asupra locului de proveniență a piesei, originea locală a descoperirii este extrem de plauzibilă. Spre această concluzie ne conduc faptul că moneda nu a fost achiziționată de la un colecționar, ci de la un simplu țăran, precum raritatea extremă a descoperirilor de monede de la Justinianus al II-lea, atât în Balcani, cât și la nord de Dunăre.

[22] Poenaru Bordea și Donoiu 1981-1982, p. 238, nr. 6 (un *follis* de la Constantinopol, din 686-687) și sfertul de *follis*, bătut la Constantinopol în 711-712, găsit într-un loc necunoscut din Dobrogea, p. 238, nr. 7.

[23] Whitting 1968, p. 370-371. Tezaurul conținea cel puțin 70 de *solidi* de la Phocas, Corstans al II-lea, Constantin al IV-lea și Justinianus al II-lea. Cea mai recentă monedă este datată în anii 687-692.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

monede de bronz, ale cărui ultime emisiuni datează tot din prima domnie a lui Justinianus al II-lea[24].

Au fost publicate şi câteva descoperiri de monede de bronz din ultimii ani ai secolului al VII-lea şi primii ani ai celui următor, de la unii dintre împăraţii care s-au succedat după prima îndepărtare de la putere a lui Justinianus al II-lea. Un *follis* de la Tiberius al III-lea Apsimaros (698-705) a fost descoperit în cursul săpăturilor arheologice din 1928 din castrul de la Drobeta. Piesa menţionată este un *follis* constantinopolitan emis în anul 700-701[25]. O altă monedă a acestui împărat este menţionată la Berezeni (com. Berezeni, jud. Vaslui)[26]. Este vorba de un *follis* bătut la Ravenna. În literatura mai veche mai este menţionată o descoperire de la Tiberius al III-lea, în Transilvania, la Mediaş (jud. Sibiu)[27]. Moneda a fost atribuită de către Ir. Dimian acestui suveran dar, din păcate, o serie de neconcordanţe care apar între descrierea piesei şi trimiterea la catalogul de referinţă ne fac să considerăm că această atribuire este nesigură. Fără descifrarea legendei, doar semnalarea unor particularităţi ale tipului nu sunt suficiente pentru a atribui piesa lui Tiberius al III-lea, căci reprezentări asemănătoare se regăsesc pe emisiunile mai multor împăraţi care au domnit între anii 685-741, mai exact între sfârşitul domniei lui Constantin al IV-lea şi începutul domniei lui Leon al III-lea. Mai multe descoperiri de monede de la Tiberius al III-lea sunt menţionate la sud de Dunăre la Durostorum şi într-o localitate dobrogeană neprecizată[28]. Din zona Varnei provine de asemenea un *follis* al acestui împărat[29].

Ansamblul descoperirilor arheologice şi numismatice din Muntenia din secolele VI-VII nu lasă nici cea mai mică posibilitate de a da o interpretare monetară a utilizării numerarului de bronz (ca de altfel şi a celui de argint sau aur) în mediul local sau alogen[30]. Pentru locuitorii teritoriilor de la nord de Dunăre monedele bizantine nu erau decât o posibilă sursă de metal pentru a produce

[24]. Penčev 1991, p. 5-10. Cea mai recentă monedă din tezaurul de la Messembria este o piesă de 1/2 *follis*, datată în anii 686-995.

[25]. Oberländer-Târnoveanu 2002 b, p. 147.

[26]. Dimian 1957, p. 197.

[27] *Ibidem*. Datele sunt preluate şi de către Preda 1972, p. 403.

[28] Oberländer-Târnoveanu 1996, p. 106.

[29] Pejkov 2004, p. 217-218.

[30] Oberländer-Târnoveanu 2002 a, p. 178-181. Georgiev 2004, p. 223-226, consideră că în secolele VIII-IX populaţia de la Pliska folosea vechile emisiuni de bronz greceşti, romane şi bizantine pe post de monede circulate. După părerea noastră, refolosirea vechiului numerar a fost o realitate a culturilor arheologice din zona de nord a Balcanilor şi din anumite teritorii nord-dunărene, dar cele mai multe monede vechi erau folosite ca materie primă pentru fabricarea de obiecte utilitare, sau ca ofrandă funerară. Folosirea, ca monedă, a vechiului numerar începe să se extindă numai după sfârşitul secolului al IX-lea şi primele decenii ale secolului al X-lea, odată cu renaşterea economiei monetare în regiunea balcano-dunăreană. Asupra structurii economice a societăţii locale cf. Comşa 1975, p. 175.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

bijuterii sau accesorii vestimentare, de tezaurizare sau mijloc de achiziționare de bunuri de mare prestigiu[31].

În timp ce descoperirile de monede de la Tiberius al III-lea și Justinianus al II-lea pe litoralul pontic și chiar pe Dunăre ar putea fi puse în legătură cu existența unor enclave bizantine, rămase în spatele pozițiilor bulgare după 681 și menținute cu ajutorul flotei, după părerea noastră, apariția monedelor de bronz de la sfârșitul secolului al VII-lea și începutul secolului al VIII-lea la nordul Dunării trebuie legată mai ales de existența unei conjuncturi politice, care a permis difuzarea punctuală a acestora. Considerăm că aceste monede au ajuns pe teritoriul Olteniei, Munteniei și Moldovei meridionale ca urmare a participării unor contingente locale în cadrul armatei Qaganului Terbel, care l-a sprijinit în 705 pe Justinianus al II-lea să-și recapete tronul. Pentru a-și impune candidatul, Qaganul a pătruns pe teritoriul Imperiului Bizantin în fruntea unei armate numărând circa 15.000 de "bulgari", "slavi" și alte populații supuse și a trecut la asediul Constantinopolului. După înfrângerea și capturarea lui Tiberius al III-lea, Justinianus al II-lea și-a exprimat gratitudinea față de binefăcătorii săi[32]. Desigur că pe lângă prada luată de la inamicii lui Justinianus al II-lea și "gratificațiile" imperiale, soldații din armata lui Terbel ar fi putut intra și în posesia unor monede de bronz. Cum în 705-706, cea mai mare parte a monedelor de bronz aflate în uz pe teritoriile bizantine erau încă emisiunile lui Tiberius al III-lea, este firesc ca „aliații" lui Justinianus al II-lea să fi obținut și astfel de piese. O parte din acest numerar care a rămas necheltuit a fost dus de participanții la campanie în ținuturile lor de origine. Odată ajunse pe teritoriile de la nord de Dunăre cele mai multe dintre monedele de bronz au fost topite, iar unele din exemplarele păstrate, ca de exemplu, cel descoperit la București, au fost pierdute în condiții necunoscute[33]. Ulterior, în 708 și în 711 armatele bulgare au pătruns din nou în Imperiul bizantin. Prima oară ca dușmane ale lui Justinianus al II-lea, ulterior în sprijinul lui.

Tot prin mijlocirea factorilor politici se explică și apariția altor monede bizantine din primele două decenii ale secolului al VIII-lea în regiunile situate la nord de Dunăre. Cel mai interesant caz este acela al unui *solidus* de la Theodosius al III-lea (715-717), care face parte din tezaurul de la Veliki Gaj (zona Kovin), descoperit în Banat. Deși tezaurul de la Veliki Gaj a fost ascuns la sfârșitul secolului al X-lea sau la începutul celui următor, el este un exemplu tipic de acumulare de bogății exprimate în monede de aur în cadrul unei familii aristocratice. Tezaurul a fost constituit treptat, din sume primite timp de mai multe generații, cuprinzând emisiuni, multe din ele rare, care acoperă câteva secole[34].

[31] Oberländer-Târnoveanu 2002 a, p. 155-196.

[32] Cf. Cankova-Petkova 1960, p. 618-625 și Primov și Cankova-Petkova 1981, p. 110-117.

[33] Asupra rolului campaniilor militare în difuziunea numerarului bizantin de bronz la nordul Dunării de Jos în cursul secolelor IX-X, cf. Oberländer-Târnoveanu 2001, p. 393.

[34] Asupra structurii, localizării și semnificației istorice a acestei descoperiri vezi: Oberländer-Târnoveanu și Sășianu 1996, p. 98-99.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Raritatea emisiunilor lui Theodosius al III-lea ne obligă să credem că astfel de monede nu au putut fi accesibile multă vreme după domnia acestuia. Moneda trebuie legată de plățile politice făcute de Imperiul Bizantin în 717-718, cu ocazia marelui asediu arab al Constantinopolului. Se știe că "bulgarii" au jucat un rol extrem de important în cursul luptelor care au dus la înfrângerea invadatorilor arabi. Nu trebuie exclus faptul ca de partea bizantinilor să fi luptat și contingente "avare", inclusiv trupe ridicate de pe teritoriul Banatului. Ca de obicei, participarea contingentelor străine de partea bizantinilor a fost răsplătită cu sume importante în aur sau argint, care au lăsat urme în descoperirile locale, cum este cazul tezaurului de la Veliki Gaj.

Ultimele descoperiri de monede bizantine din prima jumătate a secolului al VIII-lea sunt reprezentate de un *follis* de la Leon al III-lea și Constantin (720-741) emis la Constantinopol, găsit la Drobeta-Turnu Severin[35] și de un *solidus* de la aceiași împărați descoperit la Magliș, nu departe de Novi Sad, în Vojvodina (Serbia de Nord)[36].

Din acest moment, până la începutul secolului al IX-lea, monedele bizantine de bronz vor lipsi în teritoriile nord-dunărene. Seria descoperirilor se va relua cu un *follis* de la Nichifor I și Stavrakios, descoperit în cursul săpăturilor arheologice de la Șirna (jud. Prahova)[37]. Ca și în cazul monedei de la Justinianus al II-lea pe care o publicăm acum și moneda de la Șirna a pătruns în mediul local ca urmare a unei acțiuni militare. În Bulgaria de Nord-Est, ca și în Dobrogea, se observă o apariție subită a unui număr mare de monede de bronz de la Nichifor I, după ce în cursul secolului al VIII-lea, asemenea piese fuseseră cvasi-absente. Cercetările recente au stabilit existența unei legături certe între campania militară a lui Nichifor I contra Bulgariei și prezența monedelor sale de bronz în regiune[38]. Moneda de la Șirna a aparținut unui localnic care a luptat în rândurile armatei bulgare, reîntors din campania victorioasă din 811 contra bizantinilor, având între altele și monede de la Nichifor I luate ca „pradă".

Descoperirile de monede de bronz de la începutul secolului al VIII-lea din spațiul nord-dunărean constituie ultima fază a unui proces istoric care începuse în secolele III-II î.e.n., prin care populațiile locale au fost treptat atrase în sfera economică, socială și culturală a lumii mediteraneene, unde emisiunile de monedă mărunță deveniseră o realitate a vieții cotidiene. Dispariția rapidă, după 614-619, a ultimelor structuri politice și economice ale civilizațiilor clasice în zona de nord a Balcanilor, reprezentate de societatea romano-bizantină, va avea drept consecință și reducerea drastică a numerarului de bronz la nord de Dunăre. După apariția unor *folles* de la Tiberius al III-lea, Justinianus al II-lea și Leon al III-lea, la începutul secolului al VIII-lea, vom asista la încetarea timp de aproape un veac a pătrunderii

[35] Oberländer-Târnoveanu 2002, p. 148.
[36] Somogyi 1997, p. 114.
[37] Olteanu 2002, p. 173-175.
[38] Žekova 2000, p. 168-171 și Žekova 2003, p. 121-128.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

monedei de bronz pe teritoriul Banatului, Olteniei, Munteniei şi Moldovei. Reapărute timid după 811 şi 886-912, monedele de bronz vor pătrunde pe scară destul de largă în Muntenia numai după 1001-1004, data restabilirii controlului bizantin asupra Dunării de Jos.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Butnariu 1983-1985 — V. Butnariu, Răspândirea monedelor bizantine din secolele VI-VII în teritoriile carpato-dunărene, în **BSNR**, 77-79, 1983-1985, 131-133, p. 199-235.

Cankova-Petkova 1960 — Genoveva Cankova-Petkova, Bălgaro-vizantijskite otnošenija pri upravlenieto na Tervel i Kormesij, în *Izsledvanija v čest na Marin Drinov*, Sofia, 1960, p. 618-625.

Comşa 1975 — Maria Comşa, Socio-Economic Organization of the Daco-Romanic and the Slav Populations on the Lower Danube during the 6th-8th Centuries, în *Relations between the Autochtonous Population and the Migratory Populations on the Territory of Romania - A collection of Studies*, ed. M. Constantinescu, Şt. Pascu şi P. Diaconu, Ed. Academiei RSR, Bucureşti, 1975, p. 171-200.

Dimian 1957 — Ir. Dimian, Câteva descoperiri monetare bizantine pe teritoriul R. P. R., **SCN**, 1, 1957, p. 189-216.

Dimitrov 1991 — K. Dimitrov, Novae on the Lower Danube as an Early Christian Center (5th-6th Century), în *Proceedings of the 12th International Congress of Christian Archaeology*, Bonn, 1991, p. 701-704.

Dimitrov 1998 — K. Dimitrov, Późnorzymskie i wczesnobizantyjskie monety z odcinka IV w Novae z lat 294-612, în *Novensia Badania ekspedycji archeologicznej Uniwersytetu Warszwskiego w Novae*, 11, Varşovia, 1998, p. 99-112.

Dočev 2002-2003 — K. Dočev, Rannovizantijski moneti ot Tărnovo (V-VII v.), **Izvestija Tărnovo**, 17-18, 2002-2003, p. 287-298.

Gedai 1969 — I. Gedai, Fremde Münzen im Karpatem aus dem 11-13 Jahrhundert, **ActaArchHung.**, 21, 1969, p. 105-148.

Georgiev 2004 — P. Georgiev, Za monetnata cirkulacija v bălgarskata stolica prez VII-IX vek, în *Numizmatični i sfragistični prinosi kăm istorijata na Zapadno Černomorie Meždunarodna konferencija Varna, 12-15 septemvri 2001 g. - Numismatic and Sphragistic Contributions to the History of the Western Black Sea Coast International Conference Varna September 12th-15th, 2001*, [Acta Musei Varnensis,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

II], Varna, 2004, p. 223-226.

Iacob 2000 — Mihaela Iacob, Aspecte privind circulația monetară pe teritoriul României în a doua parte a sec. VII P. Chr., în *Istro-Pontica Muzeul tulcean la a 50-a aniversare 1950-2000 Omagiu lui Gavrilă Simion la 45 de ani de activitate 1955-2000*, ed. Mihaela Iacob, E. Oberänder-Târnoveanu și Fl. Topoleanu, Tulcea, 2000, p. 485-498.

Iliescu 1952 — O. Iliescu, Despre tezaurele monetare și viața economică în secolele III-XIV pe teritoriul țării noastre, **Studii**, 5, 1952, 3, p. 178-186.

Lazarenko 1998-1999 — I. Lazarenko, Numizmatični danni za datirane opožarjavaneto na Odesos po vremeto na imperator Iraklij, **Izvestija Varna**, 34-35 (49-50), 1998-1999, p. 150-166.

Lazarov 2001 — L. Lazarov, *Danni za monetna cirkulacija na Provadiskata krepost (Po materiali ot Dălgopolskija Muzej)* [*Numizmatični Proučvanija i Materiali* 3], Veliko Tărnovo 2001.

Madgearu 1997 — Al. Madgearu, *Continuitate și discontinuitate culturală la Dunărea de Jos în secolele VII-VIII*, București 1997.

Mitrea 1975 — B. Mitrea, Date noi cu privire la secolul al VII-lea. Tezaurul de hexagrame bizantine de la Priseaca (jud. Olt), **SCN**, 6, 1975, p. 113-125.

Mitrea 1984 — B. Mitrea, Découvertes monnétaires en Roumanie: 1981, 1982, 1983 (XXV, XXVI et XXVII), **Dacia, NS.**, 28, 1984, p. 183-190.

Mitrea 1987 — B. Mitrea, Découvertes monnétaires en Roumanie, 1986 (XXX), **Dacia, NS.**, 31, 1987, p. 173-177.

Oberländer-Târnoveanu 1996 — E. Oberländer-Târnoveanu, Monnaies byzantines des VIIe-Xe siècles découvertes à Silistra dans la collection de l'académicien Péricle Papahagi, conservées au Cabinet des Médailles du Musée National d'Histoire de Roumanie, **CN**, 7, 1996, p. 97-126.

Oberländer-Târnoveanu 1998-2001 — E. Oberländer-Târnoveanu, Societate, economie și politică-Populațiile de pe teritoriul Moldovei și lumea sud-est europeană în secolele IV-XIV în lumina descoperirilor monetare, **Anuar Bucovina**, 36-38, 1998-2001, p. 311-355.

Oberländer-Târnoveanu — E. Oberländer-Târnoveanu, Coins and History. The

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

2000 Case of the Area of the Iron Gates of the Danube during the 10th-11th Centuries, **Istros**, 10, 2000, p. 387-411.

Oberländer-Târnoveanu 2001 E. Oberländer-Târnoveanu, From the Late Antiquity to the Early Middle Ages-The Byzantine Coins on the Territories of the Iron Gates of the Danube. From the Second Half of the 6th Century to the First Half of the 8th Century **ÉBPB,** 4, 2001, p. 29-69.

Oberländer-Târnoveanu 2002 a E. Oberländer-Târnoveanu, La monnaie byzantine des VIe-VIIIe siècles au-delà de la frontière du Bas-Danube. Entre politique, économie et diffusion culturelle, **Histoire & Mesure**, 17, 2002, 3-4, p. 155-196.

Oberländer-Târnoveanu 2002 b E. Oberländer-Târnoveanu, La răscruce de vremuri. Tranziția de la Antichitate la Evul Mediu timpuriu în zona Porților de Fier ale Dunării - Un punct de vedere numismatic, în **CN**, 8, 2002, p. 121-172.

Oberländer-Târnoveanu şi Popuşoi 1992 E. Oberländer-Târnoveanu şi Elena Popuşoi, Monede bizantine din colecția Muzeului "Vasile Pârvan" din Bârlad, **Carpica**, 23, 1992, 2, p. 223-234.

Oberländer-Târnoveanu şi Constantinescu 1994 E. Oberländer-Târnoveanu şi E.-M. Constantinescu, Monede romane târzii şi bizantine din colecția Muzeului județean Buzău, **Mousaios**, 4, 1994, 1, p. 311-341.

Oberländer-Târnoveanu şi Săşianu 1996 E. Oberländer-Târnoveanu şi Al. Săşianu, Un trésor des monnaies byzantines du XIe siècle trouvé à Curtuişeni (dép. de Bihor), **SCN,** 10, 1996, p. 91-100.

Olteanu 2002 Şt. Olteanu, O monedă de la împăratul Nichifor I descoperită la Şirna, jud. Prahova şi importanța ei pentru datarea primei faze a culturii "Dridu", **CN**, 8, 2002, p. 173-175.

Pauker 1945 Mina Pauker, Monede antice greceşti şi bizantine găsite la Piua Pietrei, **CNA**, 19, 1945, p. 51-54.

Pejkov 2004 Al. Pejkov, Rjadka moneta na Tiberij III Apsimar (698-705) ot Varna, în *Numizmatični i sfragistični prinosi kăm istorijata na Zapadno Černomorie Meždunarodna konferencija Varna, 12-15 septemvri 2001 g. - Numismatic and Sphragistic Contributions to the History of the Western Black Sea Coast International Conference Varna September 12th-*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

15th, 2001, [Acta Musei Varnensis, II], Varna, 2004, p. 217-218.

Penčev 1991 — Vl. Penčev, Kolektivna nahodka ot medni vizantijski moneti ot vtora polovina na VII v., namerena v Nesebăr, **Numizmatika**, 25, 1991, 1, p. 5-10.

Petrov 1981 — P. Petrov, *Slavjanskite plemena do sredata na VII v.*, în *Istorija na Bălgarija*, vol. II, *Părva bălgarska dăržava*, Sofia 1981, p. 25-59.

Poenaru Bordea şi Donoiu 1981-1982 — Gh. Poenaru Bordea şi I. Donoiu, *Contribuţii la studiul pătrunderii monedelor bizantine în Dobrogea în secolele VII-X*, **BSNR**, 75-76, 1981-1982, 129-130, p. 237-251.

Poenaru Bordea şi Dicu 1989 — Gh. Poenaru Bordea şi P. I. Dicu, *Monede romane şi bizantine (sec. IV-XI) descoperite pe teritoriul judeţului Argeş*, **SCN**, 9, 1989, p. 75-88.

C. Preda 1959 — Constantin Preda, Săpăturile de la Alexandria, **MCA,** 6, 1959, p. 251-264.

Preda 1960 — Constantin Preda, Monede găsite la Novaci (reg. Bucureşti), **SCN**, 3, 1960, p. 467-475.

Preda 1972 — Constantin Preda, Circulaţia monedelor bizantine în regiunea carpato-dunăreană, **SCIV**, 23, 1972, 3, p. 375-413.

Primov şi Cankova-Petkova 1981 — B. Primov şi Genoveva Cankova-Petkova, Utvărždavane na bălgarska dăržava prez părvata polovina na VIII v., în *Istorija na Bălgarija*, vol. II, *Vtora bălgarska dăržava*, Sofia, 1981, p. 110-117.

Radić 1994 — Vesna Radic, Nalaz srebrnog novca careva Iraklija i Konstansa II iz zbirke Narodnog Muzeja u Beogradu, **Numizmatičar**, 17, 1994, p. 75-84.

Radoměrský 1953 — P. Radoměrský, *Byzanstké mince z pokladu v Zemianskom Vrbovku*, **PA**, 44, 1953, p. 109-127.

Sâmpetru 1971 — M. Sâmpetru, Situaţia Imperiului romano-bizantin la Dunărea de Jos la sfârşitul secolului al VI-lea şi începutul celui de al VII-lea, **SCIV**, 22, 1971, 2, p. 217-245.

Smedley 1988 — J. Smedley, Seventh-Century Byzantine Coins in Southern Russia and the Problem of the Light Weight Solidi, în *Studies in Early Byzantine Gold Coinage*, ed. W. Hahn and W. E. Metcalf, New York 1988, p. 111-130.

Somogyi 1997 — P. Somogyi, *Byzantinische Fundmünzen der Avaren*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Zeit, Innsbruck 1997.

Spiru 1960 — I. Spiru, Descoperiri monetare în raionul Alexandria, **SCN**, 3, 1960, p. 553-554.

Žekova 2000 — Ženja Žekova, Monetite na Nikifor I Genik (802-811) i Pliska, **Pliska-Preslav**, 8, 2000, p. 168-171.

Žekova 2003 — Ženja Žekova, Monetni nahodki ot srednovekovni selišta v Novopazarsko, **Pliska-Preslav**, 9, 2003, p. 121-128.

Whitting 1968 — P. D. Whitting, A Late 7th Century Hoard, **NCirc**, 78, 1968, p. 370-371.

Yannopoulos 1978 — P. Yannopoulos, *L'hexagramme - Un monnayage byzantin en argent du VIIe siècle*, Louvain-la-Neuve 1978.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

A Byzantine Coin from the Beginning of the 8th Century Found in Bucharest of the building of the old National Theatre

Abstract

During the archaeological researches held in 2004, in the ruins of the building of the old National Theatre in Bucharest was found a Byzantine bronze coin. The coin was discovered in the earth lying under the flour of the basement of the National Theatre, in an archaeological layer disrupted by the construction works underwent during the mid 19th century, when the Theatre was build.

The newly found coin is a *follis* struck by Justinian II and his associated son, Tiberius at Constantinople, in the second *officina* of the mint, during the 21st regnal year (705-711). It belongs to the type MIB III 43.1.

The recent find of a bronze issue from the beginning of the 8th century in the area north of the Danube, in Bucharest, in Central Walachia has a rather impressive importance. As far, only few bronze coins of Tiberius III Apsimarus were published from Lesser Walachia (Oltenia) and Moldavia (among them, one specimen was found at Drobeta-Turnu Severin, Mehedinți County and the second from Berezeni, Vaslui County). A gold coin of Justinian II (First reign) was found around the town of Făget (Caraş-Severin County). The coin recently found in Bucharest is the latest Byzantine bronze issue known, as far, in Walachia. All the other finds previously published being issued during the reign of Constans II.

According to the authors, the 6th-8th century bronze coins found in Walachia had any monetary functions among the local societies. They were regarded only as a source of row material for processing small adornments and cloths accessories. In their opinion, the diffusion of the coins of Justinian II, as well as those of Tiberius III in Walachia and Moldavia could be connected with the political developments happened at the Lower Danube during the early '700. Some local soldier participant to the Byzantine campaign of the Bulgarian Khan Terbel could have brought the above-mentioned coins back in 705, to re-establish Justinian II on the Byzantine throne. In spite of their scarcity, the Byzantine bronze coins will arrive in the territories beyond the Danube until the early 8th century.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Fig. 1. *Follis* de la Justinian al II-lea (705-711) descoperit pe amplasamentul "Teatrul Național" din București.

Follis of Justinian II found at the location of the former "National Theatre" in Bucharest.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Monede medievale şi moderne descoperite la "Teatrul Naţional". Secolele XVIII-XX

Gheorghe Mănucu-Adameşteanu
Ana-Maria Velter

Cele 16 monede şi un plumb sigilar descoperite la „Teatrul Naţional", în campaniile din anii 1998-1999 şi 2004, datează – cu excepţia unui singur *follis*, emis la Constantinopol, de împăratul Justinianus al II-lea (705-711) – din secolele XVIII - XX. Monedele sunt emisiuni Imperiul Bizantin (1 ex.), Imperiul Otoman (2 ex.), Moldova (1 ex.), Austria (4 ex.), România (8 ex.) şi Germania (un plumb sigilar).

Cea mai timpurie monedă este *follis*, emis la Constantinopol, în anii 705-711, de împăratul Justinianus al II-lea.

După un lung hiatus, seria monedelor continuă cu două parale emise de sultanii Mahmud I (1730 - 1754) şi Mahmud II (1807 - 1839). Din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, amintim o emisiune moldovenească, piesă foarte rău conservată. Ea reprezintă un ban de necesitate, bătut în monetăria de la Sadagura (lângă Cernăuţi), în perioada războiului ruso-otoman din anii 1769 - 1774, din bronzul tunurilor capturate de la otomani[1]. Aceste emisiuni au fost un debut în acţiunea de unificare a circulaţiei monetare în cele două ţări române. Ele au o valoare nominală fixată atât în sistemul monetar otoman, cât şi în cel rusesc: o para/3 denghi şi 2 parale/3 copeici (şase denghi). Sunt foarte numeroase şi frecvente în descoperirile izolate şi de tezaure din Moldova. În Ţara Românească sunt mai răzleţe: dintre descoperirile de pe teritoriul oraşului Bucureşti putem aminti exemplarele din cartierul Colentina, de pe strada Atlasului nr. 35[2], de la Hanul lui Manuc[3], biserica Răzvan[4] şi o piesă inedită descoperită în cimitirul format în jurul bisericii de la Sf. Gheorghe Nou[5].

Micul lot de 4 monede austriece este format din monedă divizionară, de calitate inferioară - din bronz (3 ex.) şi din argint (1 ex.). Toate datează din prima jumătate a veacului al XIX-lea, din perioada de haos monetar maxim, când piaţa bănească a ţărilor române a fost inundată de cele mai eterogene tipuri monetare. Emisiunile sunt din vremea domniei lui Francisc al II-lea (I) (1792 - 1835) şi a lui Ferdinand I (al V-lea) (1835 - 1848). Monedele austriece din veacul al XIX-lea au pătruns în Ţara Românească în urma tratatelor de la Akerman - 1826 şi Adrianopol – 1829, momente în care economia ţărilor române a fost eliberată de greaua povară a monopolului otoman. Navigaţia pe Dunăre, în Marea Neagră şi prin strâmtorile

[1] MBR, p. 102-105; Iliescu 2002, p. 69.
[2] Ştefănescu 1981, p. 271.
[3] Panait 1972, p. 10.
[4] Panait, A. Ştefănescu 1970, p. 93.
[5] Moneda se află în colecţia Muzeului Municipiului Bucureşti-inv. 93436.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Bosfor şi Dardanele a fost declarată liberă, fiind deschisă pentru comerţul tuturor statelor. De la această dată ţările române s-au bucurat de un regim de liberă circulaţie a mărfurilor între Occident şi Orient, pe căi terestre, fluviale şi maritime, fără nici o restricţie.

În ordine cronologică urmează grupa de monede emise de România - opt exemplare. Dintre acestea, din timpul lui Carol I (1866 – 1881 - 1914) avem patru exemplare, din vremea lui Ferdinand I (1914 - 1927) un singur exemplar, din perioada lui Carol al II-lea (1930 - 1940) două monede, iar din epoca Republicii Socialiste (1978)-un singur exemplar. Şi acest lot este format exclusiv din monedă mărunţă, divizionară.

Moneda românească cea mai timpurie este exemplarul de 5 bani 1867. Cum bine este cunoscut, la11/23 octombrie 1866, prin firmanul de investitură al lui Carol I ca domn, Poarta autoriza România să bată monedă proprie „...purtând un semn al guvernului nostru..."[6]. Primele monede naţionale româneşti - în valoare de 1 ban, 2, 5 şi 10 bani - au fost bătute în Anglia, la Birmingham, de către companiile Watt & Co. şi Heaton.

Exemplarul de 1 leu 1924 datează din perioada de efort depus în vederea stăvilirii crizei economice generale, de încercare de însănătoşire a circulaţiei băneşti printr-o serie de reforme monetare[7]. Prima monedă din timpul lui Carol al II-lea este emisă imediat după marea stabilizare monetară din 1929[8], în 1930, fiind o piesă bine cotată pe piaţă. În schimb, cel de al doilea exemplar - 1 leu 1938 - resimte deja simptomele deteriorării treptate ce precede marea inflaţie din 1940 - 1947[9].

În fine, ultima descoperire izolată este un plumb sigilar de vamă din spaţiul german. Uniunile vamale (*Zollverein)* ale statelor Confederaţiei germane s-au format între anii 1818 - 1870. Sigiliul vamal descoperit la Teatrul Naţional aparţine - potrivit blazonului de pe avers[10] - uniunii vamale dintre Bavaria şi Württemberg. Aceasta a luat fiinţă la data de 18 ianuarie 1828, odată cu formarea Uniunii Comerciale a Germaniei Centrale[11].

Din păcate sigiliul este uzat şi nu este clar numele societăţii din München căreia îi aparţine sigiliul. Oricum, piesa este o frumoasă mărturie a relaţiilor comerciale avute de Bucureşti cu landul bavarez.

[6] Kiriţescu 1997, vol. I, p. 155.

[7] *Ibidem*, vol. II, 1997, p. 295-298.

[8] *Ibidem*, p. 317-"Stabilizarea din 1929 a constituit cea mai amplă şi mai răsunătoare reformă monetară efectuată de la adoptarea sistemului bănescal leului din 1867".

[9] *Ibidem*, p. 452-490.

[10] Vezi pentru studiul blazoanelor Bavariei şi Württenbergului, precum şi pentru combinaţiile de stat şi familiale a celor două steme: Stadler,1964-1971, 8 volume; Kalckhoff 1984; Schurdel, 1995.

[11] *Deutsche Zollgeschichte*, în *Encyclopedia.com*, http://www.encyclopedia.com/html/Z/Zollvere.asp Pentru studiul Uniunilor vamale germane vezi Hahn 1984 şi Henderson 1959.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

1. IMPERIUL OTOMAN
Mahmud I (1730 - 1754)
Kostantiniye
Nuri Pere 578, sigla kaf
Para
Av. Tuğra.
Rv. Duribe fi Kostantiniye 1143. În stânga anului siglă.
AR ↓ 0,30 g, 14 mm. MMB – fără inventar.
Stare de conservare: ruptă.
Descoperită în anul 1999, în Secțiunea C 1, la 1,60 m.

2. IMPERIUL OTOMAN
Mahmud II (1807 - 1839)
Kostantiniye
Nuri Pere 831, anul 29.
Para
Av. Tuğra.
Rv. Duribe fi Kostantiniye 1223.
AR ↓ 0,14 g, 11 mm. MMB – fără inventar.
Stare de conservare: satisfăcătoare
Descoperită în anul 1998, în Camera 2, la 1,60 m.

3. MOLDOVA
Emisiune Sadagura (1771 - 1774)
2 para/3 kopeiki, 1772 - 1774
Av. MON . MOLD : I
Rv. 2 / PARA / 3 / KOPIEKI
Monetăria: Sadagura
MBR- tip general p. 104, nr. 1094
AE, ↖ 16,37 g, 35 mm. MMB – fără inventar.
Stare de conservare: nesatisfăcătoare, roasă de oxizi.
Descoperită în anul 1998, în suprafața III, între „turn" şi zidurile de vest ale Hanului Filaret.

4. AUSTRIA
Francisc al II-lea (I) (1792 - 1835)
1 Kreuzer, 1800
Av. (FRANC . II . D . G . R . I . S . A . GE . HV . BO . REX .)A . A ./ A

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Rv. 18/1/00
Monetăria: Viena (A).
LH/II, p. 222, nr. 1060.
AE, ↑ 3,92 g, 24 mm. MMB – fără inventar.
Starea de conservare: nesatisfăcătoare, roasă de oxizi.
Descoperită pe 05.02.1999, în camera 18, la – 2,50 m, aproape de baza fundației, deasupra solului viu.

5. AUSTRIA
Francisc al II-lea (I) (1792 - 1835)
1 Kreuzer, 1816
Av. K.K.OESTERREICHISCHE.SCHEIDEMÜNZE.
Rv. EIN/KREUZER/1816/A.
Monetăria: Viena, A.
LH/II, p. 223, nr. 1085.
AE, ↑ 8,64 g, 26 mm. MMB – fără inventar.
Stare de conservare: satisfăcătoare.
Descoperită pe 01.06.2004, în Camera 33, la - 2,20 m

6. AUSTRIA
Francisc al II-lea (I) (1792 - 1835)
1 Kreuzer, 1816
Av. K.K.OESTERREICHISCHE.SCHEIDEMÜNZE.
Rv. EIN/KREUZER/1816/A.
Monetăria: Viena, A.
LH/II, p. 223, nr. 1085.
AE, ↑ 8,72 g, 26 mm. MMB – fără inventar.
Stare de conservare: bună.
Descoperită pe 28.04.2004, în Camera 21, între 2,20-2,50 m, antrenată într-un strat de dărâmături.

7. AUSTRIA
Ferdinand I (al V-lea) (1835 - 1848)
3 Kreuzer, 1840
Av. FERD . I . D . G . AVSTR . IMP . HVNG . BOH . R/ A.
Rv. LOMB . ET . VEN . DALM . GAL . LOD . ILL . A . A . 1837/3.
Monetăria: Viena, A.
LH/II, p. 246, nr. 351.
AR, ↑ 1,45 g, 18 mm. MMB – fără inventar.
Stare de conservare: nesatisfăcătoare, perforată
Descoperită în Camera VI, la -3,15m, aproape de baza fundației, deasupra solului viu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

8. ROMÂNIA
Carol I (1866 – 1881 - 1914)
5 Bani, 1867
Av. ROMANIA.
Rv. 5/BANI/1867/ WATT & Co
Monetăria: Birmingham, WATT & Co, gravor Wyon.
MBR, p. 256, nr. 6.
AE, ↑ 4,74 g, 25 mm. MMB – fără inventar.
Stare de conservare: bună.
Descoperită pe 07.01.1999, în camera 11.

9. ROMÂNIA
Carol I (1866 – 1881 - 1914)
5 Bani, 1884
Av. CAROL I REGE AL ROMANIEI / KULLRICH
Rv. 5 BANI / 18 – 84 / B
Monetăria : Bucureşti (B), gravor Kullrich
MBR p. 259, nr. 32
AE, ↓ 4,74 g 25 mm. MMB – fără inventar.
Stare de conservare: satisfăcătoare
Descoperită în anul 2004, în Camera I, la - 1,58 m, pe zidul mic paralel cu cel vechi, din faza Hefft.

10. ROMÂNIA
Carol I (1866 – 1881 - 1914)
1 ban 1900
Av. CAROL I REGE AL ROMANIEI / KULLRICH
Rv. ROMANIA / B – 1 BAN – spic / 19 - 00
Monetăria : Hamburg, gravor Kullrich
MBR p. 258, nr. 27
AE, ↓ 0,87 g, 15 mm. MMB – fără inventar.
Stare de conservare: satisfăcătoare
Descoperită în anul 2004, în Camera XV, la -1,20 m, într-un strat de dărâmături.

11. ROMÂNIA
Carol I (1866 – 1881 - 1914)
10 Bani, 1906
Av.ROMANIA / J
Rv.10 BANI / * 1906 *
Monetăria : Hamburg
MBR p. 260, nr. 39a

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Ni, ↓ 3,72 g, 22 mm. MMB – fără inventar.
Stare de conservare: bună
Descoperită în anul 2004, în Camera B, între 4,60 - 5,00 m, lângă o țeavă de apă.

12. ROMÂNIA
Ferdinand I (1914 - 1927)
1 Leu, 1924
Av. ROMANIA / 1924
Rv. BUN PENTRU / 1 LEU / zigzag
Monetăria: Sté Française de monnayage, Paris (filiala Poissy, lângă Paris), (zigzag)
MBR p. 265, nr. 86a
CuNi, ↓ 3,06 g, 21 mm. MMB – fără inventar.
Stare de conservare: satisfăcătoare
Descoperită în anul 2004, pe fundul Camerei 17, la – 3,15 m, la curățenie.

13. ROMÂNIA
Carol al II-lea (1930 - 1940)
10 Lei, 1930
Av. CAROL II REGELE ROMANILOR / A. LAVRILLIER
Rv. 10 – LEI / 1930 flancat de cornul abundenței
Monetăria: Paris, gravor Lavrillier; Lucien Bazor (cornul abundenței)
MBR p. 267, nr. 97c
CuZnNi, ↓ 4,23 g, 23 mm. MMB – fără inventar.
Starea de conservare: nesatisfăcătoare, roasă de oxizi
Descoperită în Camera X, pe latura vestică, la est de bordură, la – 0,75 m, într-un strat de dărâmături.

14. ROMÂNIA
Carol al II-lea (1930 - 1940)
1 Leu, 1938
Av. ROMÂNIA / 1938
Rv. 1 – LEU / I. JALEA
Monetăria: București, gravor I. Jalea
MBR p. 266-267, nr. 94
CuZnNi, ↓ 2,57 g, 18 mm. MMB – fără inventar.
Stare de conservare: satisfăcătoare.
Descoperită în anul 2004, între Camera XII și Camera XIII, între plomba din beton și zidul din cărămidă, marcând refacerile făcute după cutremurul din 1940.

15. ROMÂNIA
Republică Socialistă
5 Lei, 1978

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Av. REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA / 1978
Rv. 5 / LEI
Monetăria: Bucureşti.
WSC, p. 1541, nr. 97
Al, ↑ 2,64 g, 29 mm.
Stare de conservare: satisfăcătoare
Descoperită în anul 2004, în Camera 38, într-un strat de dărâmătură, între 1,00 - 1,20 m., marcând momentul nivelărilor pentru parcarea amenajată în zonă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

1. GERMANIA

Plumb Sigilar, secolul al XIX -lea

Av. În centru scutul Bavariei şi al Württembergului. Circular K . ----. L.I.M.T---- / MÜN---.

Rv. Legendă circulară ZOLLVEREIN / rozetă flancată de ramuri de stejar. În centru, în dublu c.l. şi c. de rozete, nr. 216

München

Stare de conservare: satisfăcătoare

Pb., ↖ 24,33 g, 22x23 mm. MMB – fără inventar.

Descoperit în Camera IV, în colțul de NV, la -2,10 m.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Bibliografie

Iliescu 2002	Octavian Iliescu, *Istoria monetei în România*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2002.
Kalckhoff 1984	A. Kalckhoff, *Heraldik aus 9 Jahrhunderten. Zur geschichte des Familienwappens*, în Pro Heraldica, Stuttgart 1984.
Kirițescu 1997	Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului şi precursorii lui*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1997 vol. I-III.
Hahn 1984	Hans-Werner Hahn, *Geschihte des Deutschen Zollvereins,* Gottingen 1984.
Henderson 1959	Williams O. Henderson, *The Zollverein*, Cambridge University Press, Cambridge 1959.
LH/II	Ludvig Herinek, *Osterreichische Munzpragungen von 1740-1969*, vol. II, Wien, 1970.
MBR	Octavian Luchian, George Buzdugan, Constantin C. Oprescu, *Monede şi bancnote româneşti*, Ed. Sport Turism, Bucureşti, 1977.
Panait, A. Ştefănescu 1970	Panait I. Panait, A. Ştefănescu, Cercetări privind biserica mănăstirii Răzvan din Bucureşti, **GB**, XXIX, 1970, 1-2, p. 85-96.
Panait 1972	Panait I. Panait, Hanul Manuc - cercetări arheologice, **BMI**, XLI, 1972, 2, p. 3-16.
Schurdel 1995	H. D. Schurdel, *Flaggen und Wappen Deutschland*, Battenberg, Augsburg, 1995.
Stadler 1964-1971	K. Stadler, *Deutsche Wappen - Bundesrepublik Deutschland*, ed. Angelsachsen, 1964-1971, 8 volumes.
Ştefănescu 1981	Aristide Ştefănescu, Consemnări arheologice pe şantierele de construcţii. Strada Atlasului nr. 35, **CAB**, III, 1981, p. 271.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

Monnaies médiévales et modernes découvertes sur l'emplacement du Théâtre National. XVIII-XXèmes siècles

Résumé

Les 15 monnaies et un sceau en plomb découvertes pendant les campagnes de fouilles de 1998, 1999 et 2004 représentent des émissions de la Moldavie (1 ex.), l'Empire Ottoman (2 ex.), l'Autriche (4 ex.), la Roumanie (8 ex.) et l'Allemagne – le sceau en plomb.

Le sceau en plomb découvert pendant les fouilles du Théâtre National appartient – selon le blason de l'avers – à l'union douanière de la Bavière et du Württemberg, née le 18 janvier 1828, à l'occasion de la création de l'Union Commerciale de l'Allemagne Centrale.

Malheureusement, le sceau est très usé rendant difficile la lecture du nom de la société de Munich dont il sert de marque. Il constitue, quand même, un remarquable témoignage des liens commerciaux entre la ville de Bucarest et la région bavaroise.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

ziduri anterioare sec. XVIII - XIX

elemente izolate sec. XVIII - XIX

pavaje sec. XVIII-XIX

vestigiile Hanului Filaret

şapă-pavaj Hanul Filaret

Teatrul Național

fundațiile - 1852

tălpile fundației - 1852

pavaje - 1852

consolidarea scenei - 1914 (?)

consolidare - 1940

beton armat - 1940

anexe

spațiu tehnic (?)

finisaj mozaic

canalizare (?)

gs

scară

platformă din B.A.

profile metalice

inel 1

inel 2

inel 3

canal 1

canal 2

canal 3

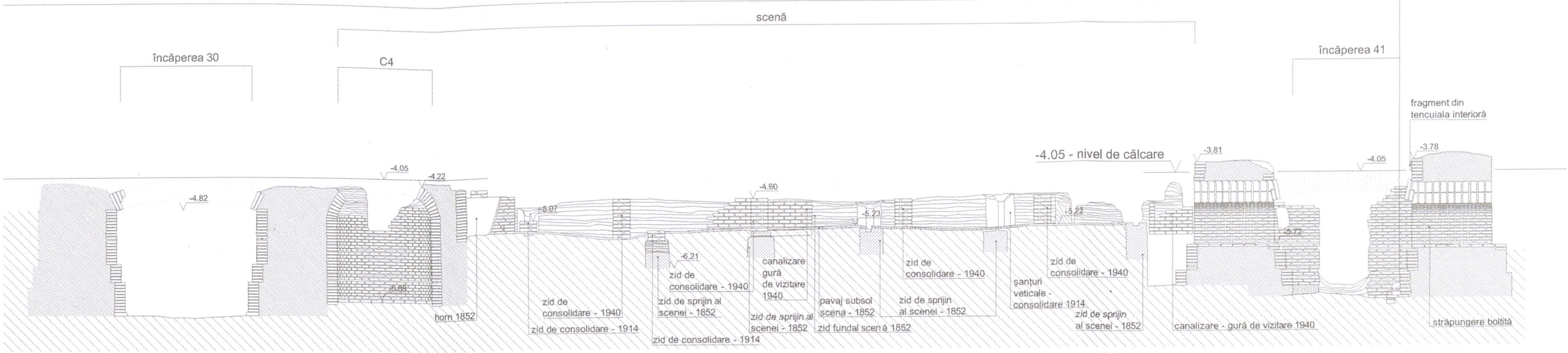
scara domnească

limita zonei cercetate arheologic

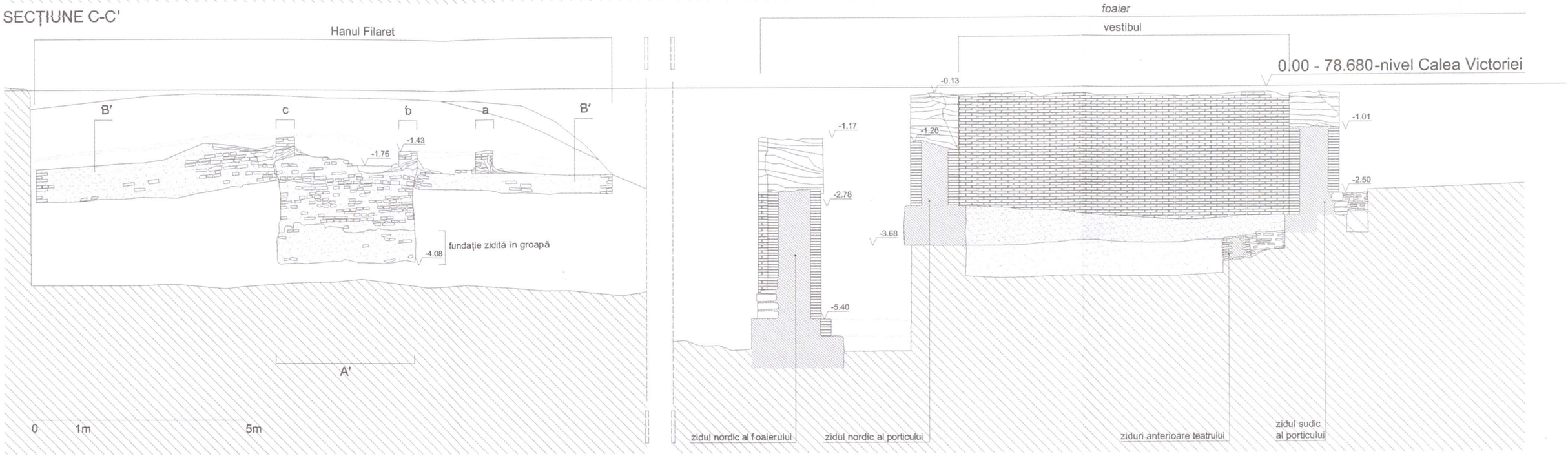
Planşa 3 Fundațiile Teatrului Național şi vestigiile Hanului Filaret.

0 1m 5m

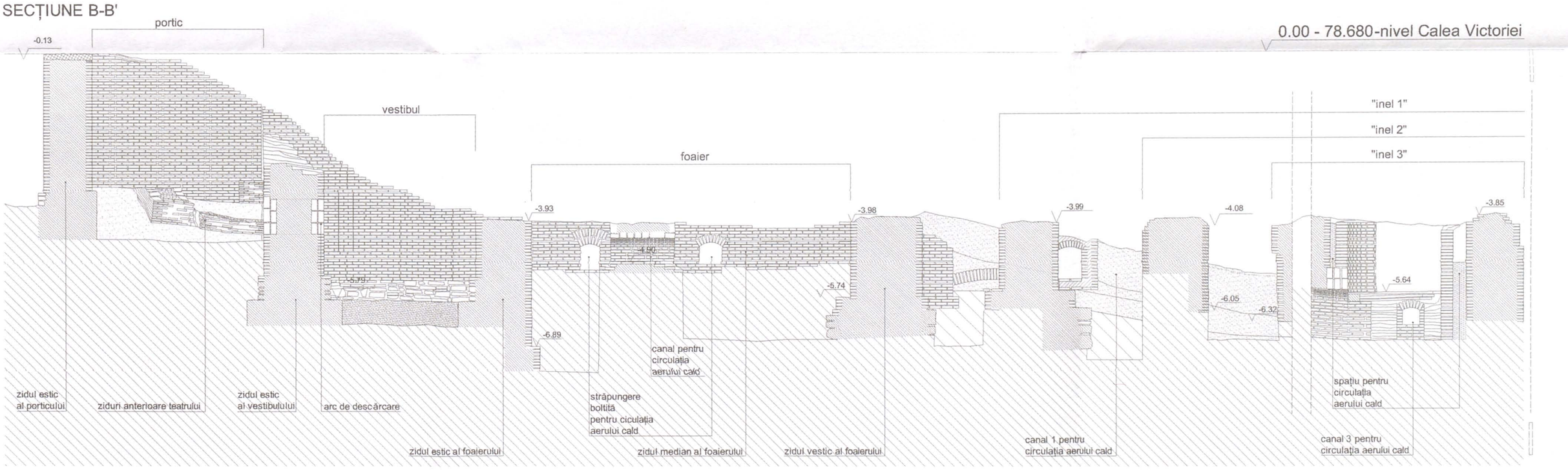
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

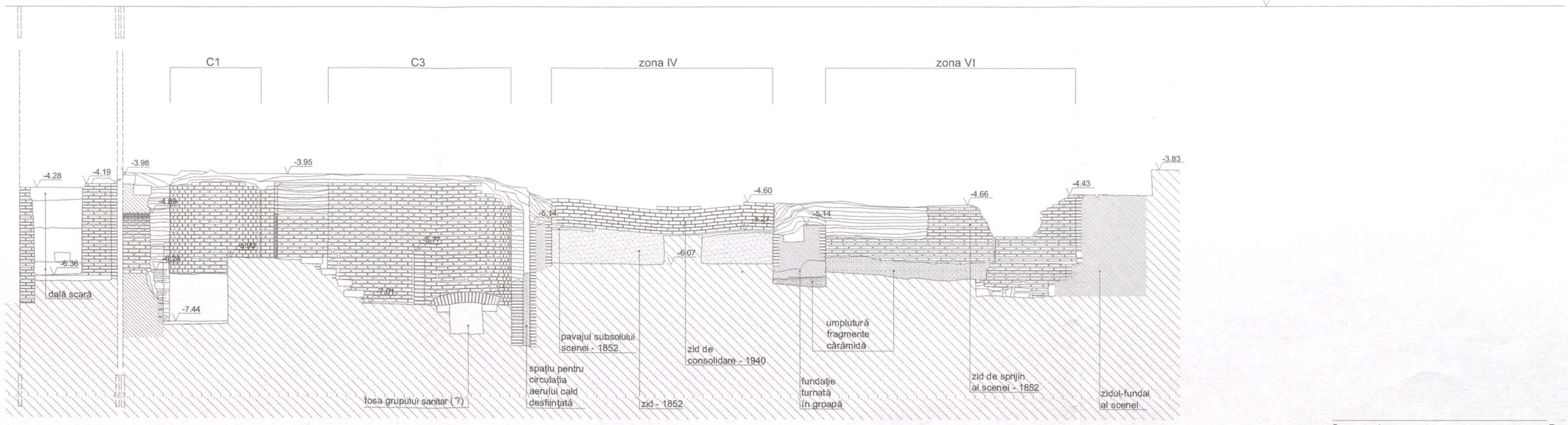
SECȚIUNE C-C'

SECȚIUNE B-B'

SECȚIUNE A-A'

SECȚIUNE A-A'

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro

ISTORIA ORAŞULUI

În iarna anului 1852 a fost inaugurată noua sală de spectacol. Era foarte dichisită, proaspăt zugrăvită şi poleită, dar era minunată , căci sala de spectacol de la Bucureşti este una din cele mai frumoase din Europa, după sălile monumentale.

Ulysse de Marsillac

ISBN 973-0-03796-5

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeulbucurestiului.ro